ننگرهار ښوونې او روزنې پوهنځی

پیداگوژي

پوهندوی عبدالرشید ملکزی
پوهنیار راز محمد فیضي

Ketabton.com

پلورل منع دی

۱۴۰۰

پیداگوژي

پوهندوی عبدالرشید ملکزی او پوهنیار راز محمد فیضي

Nangarhar Education Fa

Assist Prof Ab Rashid
Teach Assist Razmuh

Funded by
Kinderhilfe-Afgh

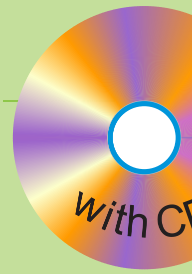

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوژي

پوهندوی عبدالرشید ملکزی
پوهنیار راز محمد فیضي

Nangarhar Education Faculty
ننګرهار ښوونې او روزنې پوهنځی

Funded by
Kinderhilfe-Afghanistan

Pashto PDF
2021

افغانیک
Afghanic

Pedagogy

Assist Prof Ab Rashid Malakzai
Teach Assist Razmuhammad Faizi

Download:
www.kitabona.org
www.ecampus-afghanistan.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقرأ باسم ربك الذي خلق

پیداګوژي

پوهندوی عبدالرشید ملکزی

پوهنیار راز محمد فیضي

دوهم چاپ

دغه کتاب په پي ډي ایف فارمټ کې په مله سي ډي کې هم لوستلی شئ:

د کتاب نوم پیداګوژي

لیکوالان پوهندوی عبدالرشید ملکزی او پوهنیار راز محمد فیضي

خپرندوی ننګرهار پوهنتون، ښوونې او روزنې پوهنځی

وېب پاڼه www.nu.edu.af

د چاپ کال ۱۴۰۰، دوهم چاپ

چاپ شمېر ۱۰۰۰

مسلسل نمبر ۳۴۲

ډاونلوډ www.ecampus-afghanistan.org

www.kitabona.com

دا کتاب د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمېټې، په جرمني کې د Eroes کورنۍ یوې خیریه ټولنې لخوا تمویل شوی دی.

اداري او تخنیکي چارې یې په آلمان کې د افغانیک لخوا ترسره شوي دي.

د کتاب د محتوا او لیکنې مسئولیت د کتاب په لیکوال او اړونده پوهنځي پورې اړه لري. مرسته کوونکي او تطبیق کوونکي ټولنې په دې اړه مسؤلیت نه لري.

د تدریسي کتابونو د چاپولو لپاره له موږ سره اړیکه ونیسئ:

ډاکتر یحیی وردک، د لوړو زده کړو وزارت، کارته ۴، کابل

موبایل ۰۷۸۰۲۳۲۳۱۰، ۰۷۰۶۳۲۰۸۴۴

ایمېل textbooks@afghanic.org

د چاپ ټول حقوق له مؤلف سره خوندي دي.

ای اس بي ان ۹۷۸-۹۹۳۶-۶۲۰-۷۶-۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوړو زده کړو وزارت پیغام

د بشر د تاریخ په مختلفو دورو کې کتاب د علم او پوهې په لاسته راوړلو، ساتلو او خپرولو کې ډېر مهم رول لوبولی دی. درسي کتاب د نصاب اساسي برخه جوړوي چې د زده کړې د کیفیت په لوړولو کې مهم ارزښت لري. له همدې امله د نړیوالو پېژندل شویو معیارونو، د وخت د غوښتنو او د ټولنې د اړتیاوو په پام کې نیولو سره باید نوي درسي مواد او کتابونه د محصلینو لپاره برابر او چاپ شي.

له ښاغلو استادانو او لیکوالانو څخه د زړه له کومې مننه کوم چې دوامداره زیار یې ایستلی او د کلونو په اوږدو کې یې په خپلو اړوندو څانګو کې درسي کتابونه لیکلي او ژباړلي دي، خپل ملي پور یې ادا کړی او د پوهې موتور یې په حرکت راوستی دی. له نورو ښاغلو استادانو او پوهانو څخه هم په درناوي غوښتنه کوم چې په خپلو اړوندو برخو کې نوي درسي کتابونه او درسي مواد برابر او چاپ کړي، چې له چاپ وروسته ګرانو محصلینو ته په واک کې ورکړل شي او د زده کړو د کیفیت په لوړولو او د پوهې د انتقال پروسې په پرمختګ کې یې نېک ګام اخیستی وي.

د لوړو زده کړو وزارت خپله دنده بولي چې د ګرانو محصلینو د علمي کچې د لوړولو لپاره د علومو په مختلفو څانګو کې معیاري او نوي درسي مواد برابر او چاپ کړي.

په پای کې د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمیټې او زموږ همکار ډاکتر یحیی وردګ څخه مننه کوم چې د دې کتاب د خپرولو لپاره یې زمینه برابره کړې ده.

هیله‌من یم چې نوموړې ګټوره پروسه دوام وکړي او پراختیا ومومي چې په نږدې راتلونکي کې د هر درسي مضمون لپاره لږ تر لږه یو معیاري درسي کتاب ولرو.

په درنښت

پوهنمل دیپلوم انجنیر عبدالتواب بالاکرزي

د لوړو زده کړو وزارت علمي معین

کابل، ۱۴۰۰ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي کتابونو چاپول

قدرمنو استادانو او ګرانو محصلينو!

د افغانستان په پوهنتونونو کې د درسي کتابونو کموالی او نشتوالی له لويو ستونزو څخه ګڼل کېږي. يو زيات شمېر استادان او محصلين نويو معلوماتو ته لاسرسی نه لري، په زاړه ميتود تدريس کوي او له هغو کتابونو او چپترونو څخه ګټه اخلي چې زاړه دي او په بازار کې په ټيټ کيفيت فوتوکاپي کېږي.

موږ تر اوسه پورې د ننګرهار، خوست، کندهار، هرات، بلخ، البيروني، کابل پوهنتون، د کابل طبي پوهنتون او د کابل پولي تخنيک پوهنتون لپاره ۳۴۲ عنوانه مختلف درسي کتابونه د طب، ساينس، انجنيري، اقتصاد، ژورنالېزم او کرهنې پوهنځيو لپاره چاپ کړي دي. ۹٦ طبي کتابونه د آلمان د علمي همکاريو ټولنې DAAD، ۲۱۰ طبي او غير طبي کتابونه د افغان ماشومانو لپاره د جرمنۍ کمېټې (Kinderhilfe-Afghanistan)، ۷ کتابونه د آلماني او افغاني پوهنتونونو ټولنې DAUG، ۲ کتابونه په مزار شريف کې د آلمان فدرال جمهوري جنرال کنسولګرۍ، ۴ کتابونه د Afghanistan-Schulen، ۲ کتابونه د سلواک ايډ، ۸ کتابونه د کنراد ادناور شټيفټونګ بنسټ (KAS) په مالي مرسته چاپ کړي دي.

د يادونې وړ ده، چې نوموړي چاپ شوي کتابونه د هېواد ټولو اړوندو پوهنتونونو او يو زيات شمېر ادارو او موسساتو ته په وړيا توګه وېشل شوي دي. ټول چاپ شوي کتابونه له www.afghanistan-ecampus.org او www.kitabona.com ويب پاڼې څخه ډانلوډولی شئ.

دا کړنې په داسې حال کې تر سره کېږي چې د افغانستان د لوړو زده کړو وزارت د (۲۰۱۰ - ۲۰۱۴) کلونو په ملي ستراتيژيک پلان کې راغلي دي چې: دا کړنې په داسې حال کې ترسره کېږي چې د افغانستان د لوړو زده کړو وزارت د (۲۰۱۰ -۲۰۱۴) کلونو په ملي ستراتيژيک پلان کې راغلي دي چې:

"د لوړو زده کړو او د ښوونې د ښه کيفيت او زده کوونکو ته د نويو، کره او علمي معلوماتو د برابرولو لپاره اړينه ده، چې په دري او پښتو ژبو د درسي کتابونو د ليکلو فرصت برابر شي، د تعليمي نصاب د ريفورم لپاره له انګريزي ژبې څخه دري او پښتو ژبو ته د کتابونو او درسي موادو ژباړل اړين دي، له دغو امکاناتو پرته د پوهنتونونو محصلين او استادان عصري، نويو، تازه او کره معلوماتو ته لاسرسی نه شي پيدا کولای."

موږ غواړو چې د درسي کتابونو په برابرولو سره د هېواد له پوهنتونونو سره مرسته وکړو او د چپټر او لکچرنوټ دوران ته د پای ټکی کېږدو. د دې لپاره اړينه ده چې د افغانستان پوهنتونونو لپاره هر کال لږ تر لږه ۱۰۰ عنوانه درسي کتابونه چاپ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ټولو درنو استادانو څخه هیله کوو، چې په خپلو مسلکي برخو کې نوي کتابونه ولیکي، ویې ژباړي او یا هم خپل پخواني لیکل شوي کتابونه، لکچرنوټونه او چپټرونه ایډیټ او د چاپ لپاره تیار کړي، زموږ په واک کې یې راکړي چې په ښه کیفیت چاپ او وروسته یې د اړوند پوهنځیو، استادانو او محصلینو ته په واک کې ورکړو. همدارنګه د یادو ټکو په اړه خپل وړاندیزونه او نظریات له موږ سره شریک کړي، چې په ګډه په دې برخه کې اغېزمن ګامونه پورته کړو.

د لیکوالانو او خپروونکو له خوا پوره زیار ایستل شوی دی، چې د کتابونو محتویات د نړیوالو علمي معیارونو پر اساس برابر شي، خو بیا هم کېدای شي د کتاب په محتوا کې ځینې تېروتنې او ستونزې ولیدل شي، نو له درنو لوستونکو څخه هیله لرو چې خپل نظریات او نیوکې لیکوال او یا موږ ته په لیکلې بڼه راولېږي، چې په راتلونکي چاپ کې اصلاح شي.

د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمېټې او د هغې له مشر ډاکتر ایروس څخه ډېره مننه کوو چې د دغه کتاب د چاپ لګښت یې ورکړی دی، دوی تر دې مهاله د ننګرهار پوهنتون د ۲۱۰ عنوانه طبي او غیر طبي کتابونو د چاپ لګښت پر غاړه اخیستی دی.

د جي آی زیټ (GIZ) له دفتر او CIM (Center for International Migration & Development) څخه، چې زما لپاره یې له ۲۰۱۰ نه تر ۲۰۱٦ زېږدیز کاله پورې په افغانستان کې د کار امکانات برابر کړي وو، هم د زړه له کومې مننه کوم.

د لوړو زده کړو له علمي معین پوهنمل ډیپلوم انجنیر عبدالتواب بالاکرزي، د مالي او اداري معین ښاغلي نور احمد درویش، د لوړو زده کړو وزارت سلاکار ډاکتر ګل رحیم صافي، د پوهنتونونو رییسانو، د پوهنځیو رییسانو او استادانو څخه مننه کوم چې د کتابونو د چاپ لړۍ یې هڅولې او مرسته یې ورسره کړې ده. د دغه کتاب له لیکوال څخه ډېر منندوی یم او ستاینه یې کوم، چې خپل د کلونو - کلونو زیار یې په وړیا توګه ګرانو محصلینو ته وړاندې کړ.

همدارنګه د دفتر له همکارانو هر یو؛ ښاغلي حکمت الله عزیز او ښاغلي فهیم حبیبي څخه هم مننه کوم چې د کتابونو د چاپ په برخه کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي.

ډاکتر یحیی وردک، د لوړو زده کړو وزارت سلاکار

کابل، مې، ۲۰۲۱

د دفتر ټیلیفون: ۰۷۵۶۰۱۴۶۴۰، ۰۷۸۰۲۳۲۳۱۰، ۰۷۰٦۳۲۰۸۴۴

ایمیل: textbooks@afghanic.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

پیداګوژي Pedagoge د خپلې موضوع او هدف له مخې یوه لوی، پراخه او هر اړخیز علم او موضوع ده، چې د انسانانو د پیدایښت سره سم د هغې په هکله فکر او اندېښې په کار اچوي، چې بیا وربانديې ورپسې وروسته لیکنې، څېړنې او ژور فکرونه پیل شوي دي.

نو، ځکه دغه موضوع اوسمهال دومره پراخو، لویو او لوړو پوړونو ته رسېدلی او هسکه شوې، چې د هغې د بېلا بېلو فلسفي، علمي، تیوریکي، میتودیکي او عملي اړخونو بې شمېره ان ویلای شو، چې په زرګونه جلده اثار لیکل شوي، تالیف شوي او ژباړل شوي دي.

له همدې کبله پیداګوژي اوس نه یوازې د یوه ځانګړي مضمون یا دسپلین په توګه، بلکې د پوهنتونونو د زده کړیالانو، زده کوونکو لپاره د لسګونو مضامینو په ترڅ کې لکه عمومي پیدا ګوژي، د پیداګوژۍ فلسفه، د پیداګوژۍ تاریخچه، د پیداګوژۍ پرنسیپونه، د پیداګوژۍ عمومي مېتودونه، عمومي اروا پوهنه، روزنیزه اداره، روزنیزه څارنه (نظارت)، مقایسوي ښوونه او روزنه، روزنیزه ازموینه او احصائیه، ښوونیز نصاب او داسې نورو په شان تفسیر، تحلیل او په ځانګړي توګه د نړۍ د پرمختللو هېوادونو، پوهنتونونو، دار المعلمینونو یا کالجونو کې د ښوونکو د مسلکي وړتیا او پیاوړتیا په خاطر تدریسېږي.

خو په دې اوس د (پیداګوژۍ) په دې کوچني اثر کې چې زموږ د ښوونې او روزنې پوهنځي د درسي پلان او پروګرام، د محصلانو د راتلونکي ښوونکي توب د مسلک او هم د هېواد روزنیز سیستم د لوړ ګټو او اغېزمنتوب په پام کې نیولو سره د پیداګوژۍ یا ښوونې او روزنې موضوعات په داسې ډول څېړل، تحلیل، لیکل او راټول شوي دي، چې پیداګوژي په عمومي توګه د محصلانو او د ښوونې او روزنې نور ښه والی لوستونکو ته د هغو مهمو او غوره برخو سره د یو واحد او کُل په توګه یې وروپېژنو.

البته هر اړخیزه نه ده، دا لیکنه د یو بنسټیزې پوښتنې او یا د یو اساسي ارتباط له مخې د یوه هدف او یوې پایلې ترلاسه کولو لپاره کار وربانديې پرمخ ځي.

نو ځکه د دې لیکنې لپاره هم، زما په اند په دې برخه کې اصلي انګېزه، د ښوونې او روزنې د پوهنې او د مسلکي تعلیمات په ځانګه (اروا پوهنې او پیداګوژي) څانګه کې زموږ د درسي پلان او پروګرام سره جوخت د درسي کتابونو کموالي/ نشتوالی و، نو مجبور و، چې د محصلانو د تدریس لپاره د لکچر نوټ، یا د یوه کتاب او بل کتاب، د یوه ځای او یا د بل ځای څخه په ډېر توپیر او نامنظم ډول سره ښوونیز او روزنیز درسي مواد راټول او هغه هم د لکچر ورکولو له لارې محصلانو ته تدریس کړو چې په دې توګه له یوې خوا په خپل ذات کې د کمیت او کیفیت له مخې د پوهنتون د محصلانو او خاص ډول د ښوونې او روزنې د پوهنځي مسلکي تعلیماتو د څانګې او نورو اړونده څانګو د ښوونې او زده کړې اړتیاوې نشوای پوره کولای او له بل پلوه د وخت هسې او عبث ضایع کېدل وو، نو ځکه دې ته اړ شوم چې دا کوچنی، خو د ارزښت له مخې له محتوا ډکه رساله چې ډېرو محبوبو استادانو **پوهنوال علاؤالدین حسام او پوهنوال معروف شاه شینواري د نظر او تایید څخه تېره او بیا یې بشپړه کړم.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب په ليکنه کې د کتابتوني مروجو روشونو او مېتودونو ځينې ګټه اخېستل شوې ده، هڅه او هاند مې کړی، چې د روزنيزو، علمي او معتبرو او نورو منابعو څخه ګټه ترلاسه شي او د ليکنې له مخې هم کوښښ شوی دی، چې جملې، عبارتونه، کلمې او اصطلاحات په داسې توګه په کار وړل شوي، چې په لنډ، روښانه او اسانۍ سره د يو کتاب د مينه وال او لوستونکي لپاره د پوهې او درک وړ وي.

د ترتيب او تنظيم له مخې د اړيکو د پرنسيپ په نظر کې نيولو سره کتاب په شپږو ځانګړو فصلونو وېشل شوی دی.

په دې خاطر چې يو لوستونکی په دې واضح او ژر پوه شي چې کوم فصل د کومو موضوعاتو څخه بحث کوي؛ نو په دې توګه ډېر په لنډ ډول سره د هغه هدفونه د هر فصل تر سرليک لاندې ليکل شوي دي.

په دې توګه سره هر لوستونکی د هر فصل د عمومي محتوا سره اشنا کوي او له بلې خوا دا يوه انګېزه ګرځي چې لاندې نور ټول فصلونه په خورا مينې سره مطالعه کړي او ولولي.

کوښښ مې کړی چې د هر فصل په پای کې د فصل لنډيز، د بحث او مناقشې وړ پوښتنې او د ماخذونو ذکر هم شوی دی چې د فصل لنډيز لوستونکو او زده کوونکو ته د لومړي فصل د لوستلو وروسته يو ځل بيا د فصل موضوعات ور په يادوي او په ذهن کې يې ځای پرځای کېږي او لوستونکو او زده کوونکو سره مرسته کوي، کله چې مناقشه او پوښتنې مطرح کوي، چې د کتاب د لوستلو پر مهال د هر فصل پر محتوا باندې په ډېر دقيق او ژور ډول سره فکر وکړي.

د اسلامي عقيدې او نظر سره سم، د اسلامي ټولنې د ښوونيز نظام پر حقايقو، معلوماتو، پديدو او د زده کړې پر سيستم نوی نظر واچوي او په دې توګه سره د مشق او تمرين له مخې د هغې زده کړې نوره هم ټينګه، مضبوطه او لا پياوړې کړي.

نوې ذهني پلټنه يې راوپاروي، فکر، منطق او استدلال ته يې لا وده ورکړي، ماخذونه لوستونکو او زده کړيالانو سره مرسته کوي، چې اصلي ماخذونو ته په ورګرځېدو او مطالعه کولو سره موضوعات نور هم په کلکه سره ژورې کتنې او مطالعې لاندې ونيسي، چې په دې توګه سره خپله زده کړه او معلومات نور هم بډايه، پراخ او ګړندی کړي.

دا چې په پښتو ژبه کې د داسې کتاب (پيداګوژي) يا ښوونې او روزنې په هکله يا خو کم او يا هم د پوهنتون د محصلينو لپاره بسيا نه کوله، د يوې نوې محتوا سره د ښوونکو ا و زده کوونکو لپاره د ښوونې او زده کړې به پروسه کې او هغه هم زموږ په دې جګړه ځپلي هېواد چې تل د بهرنيو يرغلګرو د تعليمي نصاب تر اغېزې او تاثير لاندې راغلی، تل روزنيز ناوړه تعليمي سيستم او زده کړې جګړه ايز ستونزمن حالت په شرايطو کې د يوه ښه کتاب په توګه له هېوادوالو سره مرسته کولای شي.

په داسې ناوړه حالاتو کې چې د تازه او نويو علمي منابعو او ماخذونو څخه ګټه اخېستل په اوسنيو جګړه ايزو شېبو کې د هېواد د ټولو استادانو، پوهانو او ليکوالانو لپاره يوه څرګنده او جدي ستونزه ده؛ ځکه يو استاد نه شي کولای چې د خپلو ليکنو د لا بشپړولو لپاره د هېواد مختلفو کتابتونو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایتونو او ان دا چې د ضرورت پر وخت له هېواد څخه بهر د کتابونو د لوستلو او د ځېنو موادو د راټولولو او لاسته راوړلو لپاره ولاړ شي.

په دې کتاب کې مې زیار ویستی چې محصلان د پیداګوژۍ د علم له موضوع او موخو څخه اګاه کړم او د پیداګوژي د تاریخچې څخه یې باخبره کړم او په حقیقت کې ایجاب هم کوي چې د پیداګوژي یا ښوونې او روزنې په هکله ډېراثار او کتابونه ولیکل شي او هم په ځانګړو سمسترونو او تعلیمي موسسو کې تدریس شي او له بل پلوه الحمدالله د مسلکي تعلیماتو د څانګې محصلین او په مجموع کې د ښوونې او روزنې د پوهنځي ټول محصلین پیداګوژي یا ښوونه او روزنه د یو مضمون په توګه لولي او د هغې په هکله مخکیني پوره معلومات نه لري یا نیمګړي وي، که چېرې دوی د تاریخچې په لوستلو او زده کولو سره پیل وکړي، طبیعي خبره ده چې ښایي د هغې څخه په زړه پورې او مطلوبه ګټه ترلاسه نه کړي.

په پای کې په ډېر ډاډ سره دا ویلای شم چې که چېرته د پوهنتون ټول محصلین او د هېواد د ښوونځیو ښوونکی دغه کتاب په ډېر دقت او غور سره مطالعه کړی، هغوی به وکولای شي چې له یوې خوا د خپل مسلک د پیاوړتیا لپاره یوه ډېره ښه او اغېزمنه پوهه ترلاسه کړي او له بلې خوا به د اسلامي اخوت او ورورګلوۍ په چوکاټ کې په هېواد کې د سولې او کرارۍ او ملي اسلامي یو والي د تامین او پیوستون او اتحاد، د هېواد د ابادۍ، سمسورتیا او د یو پرمختللي اسلامي افغانستان لپاره ګټور ګامونه پرمخ واخلي او د تل لپاره بریالی سوکاله او ډاډمن اوسي.

الحاج پوهنیار راز محمد فیضي
د ښوونې او روزنې پوهنځي
د مسلکي تعلیماتو د څانګې استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلړ

تقریظ/ پوهنیار محمد جمال شینواری..الف
د پیداګوژي تعریف 1
د پیداګوژي تاریخچه..6
د پیداګوژي موخه او اصطلاح 10
د ښوونې او روزنې د ډولونو په برخه کې 12
د ښوونې او روزنې د سویو په برخه کې...12
د ښوونې او روزنې فلسفه او پوهنیز بنسټ 15
د پیداګوژي د علم موضوع 16
د ښوونې او روزنې مانا او مفهوم 17
دښوونې او روزنې ارزښت...19
دښوونې او روزنې فردي (ځاني) ارزښت...20
د ښوونې او روزنې ټولنیز ارزښت..21
د ښوونې او روزنې او اروا پوهنې ترمنځ اړیکې..23
جوړښتي یا وجودي Structuror Exeistental 23
دنده پالنه Funectionalism..24
سلوک پالنه یا رفتارګرایي..24
د ښوونې او روزنې اقتصادي ارزښت 25
د ښوونې او روزنې سیاسي اهمیت 25
د ښوونې او روزنې بیولوژیکي بنسټ 28
د ښوونې او روزنې بیولوژیکي اړخ اهمیت 28
د ذهن او بدن اړیکې 28
د انسان او نورو ژویو ترمنځ ورته والی...29
په ښوونه او روزنه کې بیولوژیکي موخه..29
د ځوانۍ د وخت ماهیت او ارزښت 30
د توپیر او تفاوت طبیعي قانون...31
فردي توپیرونه 31
د ښوونې او روزنې تاریخي بنسټ 33
د ښوونې او روزنې د تاریخي بنسټ مانا او مفهوم 33
غیر رسمي ښوونه او روزنه...33

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسمي ښوونه او روزنه 34
تاسیساتي ښوونه او روزنه 34
قشري یا طبقه یي ښوونه او روزنه Class Education 35
پرګنیزه ښوونه او روزنه Mass Education 35
د ښځو ښوونه او روزنه Women Education 36
د معیوبانو ښوونه او روزنه..37
نړیواله ښوونه او روزنه Universal Education 37
ښوونه او روزنه بنسټیزه اړتیا..38
افغاني ټولنې ته د ښوونې او روزنې اړتیا 38
د افغان ماشومانو ضرورتونه...39
د دغو غوښتنو په بشپړولو کې د ښوونکي ونډه 40
د ازمویني وسیلي او د زده کړې د کچې پېژندل 42
د زده کړې په بهېر کې د ازموینې دندې 42
ازموینه د هڅونې لامل 43
ساتنه او لېږد 44
ازموینه ځان پېژندنې لامل په توګه 44
د ازموینې بنسټیز لاملونه 45
د پرتله ایزې ښوونې او روزنې د پرمختګ مرحلې 47
د پرتله ایزې ښوونې او روزنې د پرمختګ لومړنۍ مرحله 47
د پرتلیزې ښوونې او روزنې د پرمختګ دویمه مرحله 48
د پرتلیزې ښوونې او روزنې د پرمختګ درېیمه مرحله 49
په تدریس کې د میتود رول...52
میتودولوژيMethodology 54
د ټولګي د اداره کولو تاریخچه 59
د درسي ټولګي مدیریت 59
د درسي ټولګي د مدیریت موخې...61
د درسي ټولګي د مدیریت پر وړاندې پراته خنډونه 61
۱ .*په ښوونکي پورې اړوند لاملونه*..61
۲. *په زده کوونکو پورې اړوند لاملونه* 62
۳ .*د ټولګي په فزیکي فضا پورې اړوند لاملونه*..62
د ټولګي د مدیریت سبکونه 63
الف : پر دموکراسۍ ولاړ مدیریت 63

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: پر عدم دخالت ولاړ مدیریت 63
ج : استبدادي یا زور زیاتی مدیریت 64
د درسي ټولګي په مدیریت کې د اغېزمنو ښوونکو ځانګړنې..64
د درسي ټولګي د مدیریت طریقې (کړنلارې)..65
د ټولګي د قوانینو ټاکل..66
د ټولګي د قوانینو او مقرراتو نوملړ..66
د کړنو د تغیر لارې چارې 67
ښوونېز درسي نصاب 72
د ښوونیز درسي نصاب جوړښت..75
د ښوونیز نصاب عمده موخې 76
د تدریس په هکله نظریې..79
د تدریس کړنې 80
په تدریس کې د اغېزمنو لاملونو نظریې 83
د ویګوتسکي د پېژندنې ټولنیزې نظریې نه کار اخستل 90
د دوه اړخیزو کړنو لاملونو نظریه..90
د تدریس د مفاهیمو تحلیل 92
د زده کړې د تدریس تګلاره..97
د فعالې زده کړې د میتود ډولونه.. 100
په ساینس کې د ارزونې دودیز میتودونه 107
انساني سرمایه څه ته وایي؟ 111
د دیداکتیک تاریخچه 120

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیداګوژي تعریف

پیداګوژي د نورو علومو په څېر ځانګړی تعریف لري، دا تعریف د پیداګوژي د مختلو علماوو له خوا ورکړل شوی دی.

پیداګوژي یا ښوونه او روزنه هم د بېلا بېلو پوهانو، متفکرانو او لیکوالو له خوا په بېلا بېلو ډولونو تعریف شوې ده چې موږ یې یوازې څو تعریفونه دلته ذکر کوو.

خو د هر څه مخکې به دا غوره وي چې د پیداګوژي Pedagogy په اصطلاح باندې ځان پوه او لږ څه رڼا پرې واچوو، بیا به په تعریفونو هم وغږېږو.

۱. پیداګوژي د ښوونکي دنده، یعنې کار او عمل کول، ښوونه کول، د ښوونې هنر یا مېتود.

۲. پیداګوژي چې په فرانسوي ژبه کې ورته Pedagogie ویل کېږي، د یوناني کلمې له پیداګوګیا Paidagogia څخه مشتق یا اخېستل شوی دی.

هغه هم د ښوونکي مسلک یا کار او عمل، یعنې ښوونه یا د ښوونې هنر او پوهه په ځانګړي توګه د ښوونې د مېتودونو ښودل دي، همدا ډول پیداګوکیا Pedagogia د کوچني یا هلک د دفتر یا کوټې معنا هم ورکوي.

پیداګوک Pedagogic چې د دوه یوناني کلمو څخه یو Pais پایس یا Paidos د کوچني ماشوم یا هلک او اګین Agein هم د لارښوونې معنا ورکوي، پیداګوک ښوونکی، یا د ښوونځي د ښوونکي په معنا هم راغلې ده چې په زده کړه کې یې په ډېرو کوچنیو ټکو او کوچنیو موضوعاتو باندې غیر ضروري ټینګار کاوه او هم یې داسې پوهه څرګندوله، چې منطق او تناسب په کې نه لیدل کېده او هم په عین حال کې د میلاد څخه مخکې په لرغوني یونان کې او روم کې د مریبتوب په دوره کې پیداګوګ هغه زاړه بوډا مریي ته ویل کېده چې د خپل بادار د کوچني زوی څارنه به یې کوله او هغه به یې د کور څخه تر ښوونځي او د ښوونځي څخه تر کوره راوسته، مریي یا غلام به دا کوښښ کاوه، چې نوموړي کوچني ته د لارې په اوږدو کې کوم ضرر او تاوان ونه رسېږي او د خپلې وسې مطابق به یې دغه کوچني ته ښه لارښوونه او نصیحت هم کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې د پیداګوژي مفهوم او معنی باندې پوه شو، اوس به یې تعریف وکړو.
پروفیسور توماس بریګر د پیداګوژي تعریف داسې څرګندوي:
موږ نه غواړو هغه نوې مباحثې یا مناقشې ته ورداخل شو چې پیداګوژي ساینس دی او که نه، هغه باید دواړه وي، خو باید داسې ساینس او پوهه وي چې په یوې منل شوې فلسفې باندې اتکا ولري او هم یوه داسې پوهه وي چې ټول په افاقي توګه سره ثبوت شوي حقایق په پام کې ونیسي-او هم د ډېرو ژورو او دقیقو څېړنو او تجربو نتیجې (پایلې) په کار یوسي.
که چېرته موږ ځیر شو، په دې تعریف کې د پیداګوژي او ښوونې روزنې په ډګر کې ډېرو مهمو او غوره ټکو ته ګوته نیول شوې ده چې په ځانګړې توګه یو ښوونکي ته د هغو په پام کې لرل ډېر مهم او اړین شمېرل کېږي.
په دغه ذکر شوي تعریف کې ویل شوي چې پیداګوژي پوهه ده؛ په رښتیا سره هغه نوښتونه، پرمختګونه چې په عمومي توګه په ټولو علومو او پوهنو کې په ځانګړې توګه هغه پرمختګونه چې په سلوکي پوهنو، لکه اروا پوهنه، ټولنپوهنه، ټولنیزه ارواپوهنه او داسې نورو اړونده پوهنو کې په لاس راغلي دي، داسې رښتیني حقایق، پرنسیپونه او اساسات یې را په ګوته کړي دي چې Pedagogy پیداګوژي علمي اړخ یې تر زیاتې اندازې بډایه کړی او هغې ته د ځانګړې پوهې او مسلکي بڼه ورکوي.
دې تعریف کې دا څرګنده شوه چې پیداګوژي هنر دی، خو څرنګه چې ادب یا هنر د خپل ماهیت او مضمون له مخې د ښکلا، تناسب او توازن او همدا ډول د ابتکار او نوښت ټینګې اړیکې لري، د دغې ښکلا او نوښت په پام کې لرلو سره ښکلي اثرونه رامنځته کړي، همدا ډول پیداګوژي د خپل ماهیت له مخې د نېکو مثبتو او ګټورو د ښه او غوره خصلتونو او اوصافو د رامنځته کېدو لپاره هلې ځلې کوي.
د ښوونې او روزنې او زده کړې ټول اړوند کارونه د ښکلا تناسب، توازن، خلاقیت او نوښت په بڼه کې پرمخ ولاړ شي او دا علم کولای شي چې په یو انسان او انساني ټولنه کې ټول هغه څه را زرغون او رابرسېره کړي چې ښه ښکلي، غوره، ښایسته او په زړه پورې وي.
کله -کله چې یو ښکلی شوی اثر د هر شخص خاصه پاملرنه ځانته راجذب کړي، یو تعلیم یافته یا روزل شوی شخص هم د نورو افرادو مینه او پاملرنه ځانته را اړوي.
دویم: په تعریف کې یادونه شوې ده، چې پیدا ګوژي یوې منل شوې فلسفې باندې تکیه لري، دا چې فلسفه د لوړو او معتبرو افکارو، همدا شان د نړۍ د اساسي او بنسټیزو مسایلو د حل او فصل سره نږدې او نه بېلېدونکې اړیکې لري، په هیڅ صورت سره دا امکان نه لري چې پیداګوژیکي یا ښوونیز او روزنیز کړه وړه د هغې څخه بېطرفه وي.
دا چې د ښوونې او روزنې هدفونه، تعلیمي نصاب او د هغې نوره ټوله محتوی د فلسفي مفکورو او نظریو سره اغېزمن او د هغو سره سم ترتیب او تنظیم او پرمخ وړل کېږي.
نو، له دې کبله پیداګوژي باید په یوې فلسفې باندې اتکاء ولري، اخر دا چې په څه ډول فلسفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې اتکاء ولري، هغه په دې پورې اړه لري چې Padagogei پيداګوژيکي فعاليتونه په کوم هېواد، په کومه ټولنه او په کوم ډول منل شوي اقتصادي، سياسي او ټولنيز نظام کې پرمخ وړل کېږي.

په دې توګه د ټولنې روزنيز نظام فلسفه د هر هېواد اقتصادي، سياسي، کلتوري او ټولنيز سيستم د منل شوې فلسفې څخه پيروي کوي، د مثال په ډول زموږ د هېواد روزنيز نظام بايد د اسلامي فلسفې پر بنياد برابره او جوړه شي او د دې څخه بايد پيروي وکړې شي.

۴. پيداګوژي بايد ټول په افقي توګه سره ثبوت شوي حقايق او کره څېړنو او تجربو پايلې په پام کې ونيسي او هغه په کار واچوي.

دا چې اوس د نړۍ په ګوټ - ګوټ کې د علومو په اکاډميو، پوهنتونونو، علمي او اکاډميکو موسسو، د ريسرچ او څېړنو نړيوال او ملي مرکزونو کې د مختلف النوع پوهنو او علومو په ځانګو کې منظمې، دقيقې او ژورې څېړنې پرمخ رواني دي چې په دې توګه د دغه څېړنو په پايلو کې نوي رامنځته شوي حقايق، نوي روزنيز پرنسيپونه او نوي قوانين منځته راځي او راغلي هم دي، نوې تيوريګانې او نوې نظريې منځته راغلي چې له يوې خوا د عيني جهان ماهيت او مضمون په ښه توګه څرګند او روښانه کېږي، چې له دې کبله د يوې خوا د کميت او کيفيت له مخې د بېلابېلو علومو او پوهنو زېرمه بډايه او غني کېده.

خو، يادونه شوې چې يو وخت يوازې نيمو لسو کلونو کې پوهه دوه برابره کېده، خو په اوسني وخت کې د علم او ټکنالوژۍ د پرمختيا، د نوي وسايلو او د دې د پرمختګ له مخې پوهه په ډېرو کمو کلونو؛ درېيو يا څلورو کلونو کې دوه برابره کېږي.

ښکاره خبره ده چې دغه حقيقت د پيداګوژي او ښوونې او روزنې د چارو مسوولانو مسووليت او مکلفيت څو وارې دروند او لا پسې زياتوي.

د ښوونې او روزنې کار کوونکي، ښوونکي او محققين بايد داسې اغېزناکې لارې چارې ولټوي، چې په لږ وخت کې زيات، ګټور او مهم معلومات زده کوونکو ته ورسوي.

په دې توګه به په ښه او مناسب ډول سره د ښوونې او روزنې پروسه د علمي او تکنالوجيک ګړندي پرمختګ او انکشاف سره عيار او منظم وساتي.

د پيداګوژي د علم د کلمې او تعريف په هکله پورتنۍ ليکنې او څرګندونې موږ ته په ښه توګه سره دا راښايي چې د ښوونې او روزنې Education د مفاهمې ترمنځ کوم څرګند توپير نشته، بلکې دا دواړه Padagogy او Education اصطلاحګانې د ښوونې، ښوونکي، د ښوونې او زده کړې د کارونو او د زده کوونکو د روزنې سره ټينګې او نه شلېدونکې واحدې اړيکې لري؛ نو موږ کولای شو چې دا اصطلاحګانې د يو بل پر ځای استعمال کړو.

خو، د دې لپاره چې د ښوونې او روزنې مفهوم لږ څه نور هم په ښه توګه سره روښانه شي، دلته ځينو فيلسوفانو، نړيوالو پوهانو او متفکرانو په لاندې ډول سره خپل تعريفونه وړاندې کړي دي، چې موږ يې دلته لولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. روزنه؛ د بشر د فطري پوهې د لاس ته راوړلو لپاره، د انساني طبيعت بشپړول دي. *[پستالوتزي]*
۲. روزنه هغه پوهه ده چې سړی د مورنې استعدادونو په دايره کې روزي. *[ژان ژاک روسو]*
۳. تربيت هغه فن دی چې د انسان د باطني جوهر د پرمختګ او بشپړتيا لپاره خدمت کوي او د هغه ټولې قواوې په يو ډول روزي. *[ف. وولف]*
۴. سړی لومړی د روزنې له لارې حقيقي انسان کېدای شي. *[ف. هيګل]*
۵. روزنه هغه فن دی چې انسان د ادراک له مخې د ټولنيزو دندو په سرته رسولو سره توانا کوي. *[اګريک]*

که پورتني تعريفونو ته ښه ځير شو، وبه ګورو چې د دغو تعريفونو ليکني يو له بل سره توپير لري، خو په ټولو تعريفونو کې يو مهم ګډ ټکی له ورايه ښکاري چې هغه د يو انسان يا يو شخص روزل دي.

د مثال په ډول افلاطون غواړي د ښوونې او روزنې په وسيله د انسان يا يو سړي بدن او روح د کمال او جمال يعنې د ښکلا او بشپړتيا لوړو پوړيو ته ورسوي.

پستالورمکما غواړي د روزنې له لارې د انسان طبيعت د بشر د فطري پوهې د لاس ته راوړلو لپاره کمال ته ورسوي.

خو دلته يوه تېروتنه او ستونزه ليدل کېږي چې د بشر له فطري پوهې څخه نوم اخلي، په داسې حال کې چې پوهه کې ده او د زده کړې له لارې لاسته راځي او همدا شان دا نور تعريفونه هم چې د انسان د استعدادونو او د هغه د باطني جوهر په وده او پرمختګ او د هغه د ټولو قواوو په روزلو باندې ټينګار کوي، موږ ته د پيداګوژي او ښوونې او روزنې ډېر په زړه پورې مفهوم را په ګوته کوي.

يو بل عالم او د ايـاوا د پوهنتون پروفيسور Papalos Kas Ramanas د ښوونې او روزنې لپاره داسې تعريف ورکړی: ښوونه او روزنه پوهه او هنر دی او کوم شی چې په زده کوونکي کې ممکن يا باالقوه يعنې پوتنسيال Potential دی زيات دی، له هغه چې واقعي دی، هم زيات دی.(۱)

سره له دې چې دا تعريف په ظاهري توګه ګونګ او مبهم ښکاري، خو په حقيقت کې د ښوونې او روزنې په رښتيني مفهوم باندې ډېره ښه رڼا اچوي.

په رښتيا سره کوم شي سره چې موږ په ښوونه او روزنه کې زيات سر و کار لرو، هغه د يو ماشوم پټو، ممکنو او بالقوه استعدادونو او قابليتونو رابرسېره کول دي او کله چې د روزنيزو هلو ځلو په ترڅ کې دغه ممکن او يو پوتنسيال قوتونه په واقعيت واړوي او بالاخره د يو کوچني ساده او معصوم ماشوم څخه يو هوښيار، روغ او پياوړی توان رابرسېره او ښکاره شي، طبيعي ده چې دغه اوسنی ممکن يا پوتنسيال به د اوسني واقعيت څخه غوره وي.

د Education ښوونې او روزنې د لا ښې څرګندونې په منظور، دا دی نور مهم تعريفونه هم وړاندې کوو.

---

۱. W.EF Education for the new Era. Tokyo (1973) P.63

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه Education د هغو خصوصياتو او اوصافو مجموعه ده چې د فردي ښوونې او ټولنيزې روزنې په ترڅ کې منځته راځي، يا ښوونه او روزنه د ټولو هغو پروسو مجموعه ده چې د هغې په وسيله يو انسان خپلو قابليتونو، ذهنيتونو او د سلوکونو نورو ډولونو او يا هم د ټولنې هغو مثبتو ارزښتونو ته وده ورکوي چې په هماغه ټولنه کې ژوند او روزګار کوي.
يا هم هغه ټولنيزه پروسه ده چې د هغې په وسيله وګړي د يو ټاکل شوي او يا کنترول شوي چاپېريال په (ځانګړي توګه ښوونځی) تر اغېز لاندې راځي، ترڅو د هغو په وسيله د هغوی ټولنيز قابليت او فردي نهايي وده ترلاسه کړي([1]) په دې ځای کې لومړنی تعريف ښوونه او روزنه د يو محصول Product او دوهم تعريف هم هغه د يوې پروسې Process په توګه ګڼي، خو په عمومي توګه ښوونه او روزنه هم د يوې پروسې يا د پروسو د يوې مجموعې يا هم محصول په توګه ګڼل شوې ده.

---

۱. VitaLian Bernardino and Fluriuio P Fresuvga Prinsiples of Education (Manila: Pablishing House Tac)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پيداګوژي تاريخچه

د پيداګوژي بدلون او پيدايښت د اندريلالند(Andre Lalande) د فلسفې لغاتنامې په کتاب کې داسې ذکر شوې ده.
پيدګوژي د يوناني کلمې پېداګوګوس څخه اخيستل شوې، چې پخواني يونان کې يې د ماشومانو د لارښوونې او اداري دنده په غاړه درلوده، ولې بويسون(Buisson) په کتاب کې دغه نظر تر نيوکو لاندې ونيول شو، چې پيداګوژي لومړی د روزنې سره او همدارنګه هغه بريالي ښوونکي چې علمي تجربې نه درلودې، په توپير سره ښکاريدل او دوهم دا چې پيداګوژي د اخلاقي روزنې پورې ځانګړې شوې، خو په همغه اندازې سره فکر پورې هم مربوط کېږي. بويسون Buisson) (په کتاب کې پيداګوژي د غړو د روزنې، طبيعي او اخلاقي علم تعريف شوی دی.
په کال (۱۹۱۱) کې فرانسوي عالم امېل دورکېم د لغات نامې په وروستي چاپ کې د پيداګوژي توپير د روزنې او برياليو ښوونکو سره هوکړه او تائيد يې کړه، هغه په دې باور و چې پيداګوژي؛ لوستل او د روزنيزو کړنلارو نظام دی، چې يو ډول تاريخ او ټولنپېژندنه ګڼل کېږي.
کرچن شتاېز(Kerchen Shteiner)په دې نظر دی چې هېڅکله نشو کولای، چې پيداګوژي دروني سره سمون لري، ځکه چې روزنه هغه علم دی، چې د يو کس د وجدان پوهې د لاسته راوړلو لامل ګرځي، چې له همدې امله د انسانانو اړيکو، مينه او انساني اړېکو باندې ولاړ دی او د نوروکړنو سره توپير کوي؛ ځکه چې اصلي مفهوم يې د تجربې او واقعيتونو د درست تحليل په پايله کې لاسته راځي.
په کال (۱۹۱۵) پل لاپي (Paul Lapie)د پيداګوژي په هکله ليکي پيداګوژي هڅه کوي، مثبتې طريقې پيل کړي، چې پخوا پيداګوژي د فيزيک د فورمولونو، ادبي سرچينې او سياسي پرېکړو څخه لاسته راتللې، ولې اوس دغه نظريې د ارواپوهنې او ټولنپېژندنې قانون په توګه وړاندې کېږي.
په (۱۹۱۵) کې لوسين سل لوربر (Lucien Celleorier)د پيداګوژي په ټوله طرحه کې د پيداګوژي موخې را لټولې، چې د ښوونې او روزنې په ښکاره کېدو کې ليدل کېږي او پر هغې اغېز

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري؛ بيان کړي يې دي.
که چېرې د پيداګوژي وده او د انسانانو پيداينښت د ټولنې پرمختګ ته ځير شو، نو پيدا به کړو، چې انسانانو د خپل نسل د پاتې کېدو په خاطر په کار پيل کړی دی، چې د طبيعت د ناخوالو په وړاندې مبارزه يې کړې ده. انساني ټولنه منځ ته راغلله چې د ماشومانو، ځوانانو او سپين ږيرو په ټولګيو وويشل شوه. ځوانان به د خوراکي توکو د ګټلو په خاطر نورو ځايونو ته تلل، ماشومان او زاړه خلک به پخپلو ځايونو پاتې کېدل. سپين ږيري به د ماشومانو تغذيه کولو او ښوونې لپاره پاتې کېدل، د تغذيې په دوران کې هغوی خپلې تجربې د طبيعي حاصلاتو په ټولولو، د لرګيو ماتولو، اور اچولو او د حيواناتو ښکار کولو په اړه راغونډولې، د کال خوراک برابرول د اوسېدلو ځای ساتل او محافظت او داسې نور کارونه به يې ماشومانو ته ښودل؛ په دې ځای کې دی چې د ښوونې لومړنی ځای (شيدو خوړلو ځای) وړکتون او د پالنې ځايونه و.
د لومړي ځل لپاره په تاريخ کې تربيتي موسسې د ځوانانو د کور په نوم په کوچنۍ اسيا(اوسنۍ ترکيه)او د هغه په شاو خوا منځته راغلې. د دغو ځوانانو او ماشومانو د لارښوونې وياړ په دغه کور کې ښځو او مشرانو په غاړه درلود. *د ځوانانو په کور کې قواعد، فرهنګي، ملي، سرود، موسيقي او مذهبي چارې تدريسېدلې. ليکن په ډېر تأسف سره چې په بشري ټولنه کې طبقات منځ ته راغلل، د طبقاتو منځته راتګ سره ښوونې او روزنې طبقاتي بڼه غوره کړه، د شتمنو د زامنو زده کړې ته ټول شرايط چمتو وو، خو دغريبو ماشومان په بزګرۍ بوخت وو. (۵۰۰۰) کاله مخکې د سواد زده کړې لپاره ښوونيزې موسسې چې د مکتب په نوم يادېدې، جوړې شوې. دمکتب په منځ ته راتګ سره ملکيت خصوصي وګرځيد او ټولنه په طبقاتو تقسيم شو. دټولنې په تقسيمېدو سره په طبقاتو باندې تربيت هم بدلون وکړ او د خپلې همغږۍ خاصيت يې له لاسه ورکړ.
ښوونځي دمالدارو او نفوس لرونکو خلکو لپاره ښه مساعد وو. مالدارو خپل زامن د ټولنې د رهبرۍ لپاره روزل او د تدريس چارې د روحانيونو په غاړه وې.
يادونه: ښوونځی يوه يوناني کلمه ده، چې مانا يې (د کار څخه وزګارېدل) په پخواني يونان کې د مکتب کلمه هغه ځای ته خطاب کېده، چېرته چې به مشرانو او پوهو خلکو د ماشومانو سره مباحثه کوله، له دې وروسته ښوونځي د تعليمي او تربيتي موسسې په شکل منځته راغلل، چې تر اوسه پورې په هماغه نوم سره يادېږي.
ښوونې او روزنه د تاريخ په اوږدو کې تاريخي دورې سرته رسولي دي او خپل ارزښت د ځان سره لري. پېغمبران د وحې او الهام له لارې د ښوونې او روزنې لپاره استول شوي. د سقراط ښوونې ميتود د مشورې ميتود رامنځته کړی، دغه ښوونيزې دورې د ماشومانو لپاره د ښوونځي نه مخکې په مشرانو تقسيم شوې او ارسطو په خپل کتاب (د نيکو اخلاقو کتاب)کې په سياست او دتعليم او تربيې په ماهيت نقديات ورکړي دي.
ارسطو د تحصيل حق د ټولو بشري افرادو لپاره يو برابر اعلان کړی. ديموکراتانو ثابته کړه، چې انسان د فعاليت او کوښښ پر بنسټ خپل د ښايست کوونکی جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یونان باستان کې بالخصوص په څلورم قرن مخکې د میلاد څخه موږ کولای شو، د څلورم عصر د پوهانو لپاره یو روڼ عصر یاد کړو. په هندوستان کې تدریسي ښوونځي او په چین کې ابتدایې لېسې منځ ته راغلې.

نظم او دسپلین په ښوونځي کې د ټولو پام ځانته واړولو. په هغه وختو کې لوستل، لیکل، حساب کول، هندسه، نجوم، تخنیک، جغرافیه، طب او فلسفي مضامین وو.چې د یو بل نه د پرمختګ په حال کې وو.

دا خبره د یادولو وړ ده، چې یو شمېر غربي تاریخ لیکونکو دښوونې او روزنې په اړه څېړنو کې د ښوونیز او روزنیز نظام لمړی سرچینه د پخواني یونان او روم څخه ګڼلې ده، په داسې حال کې چې د یونان او روم څخه مخکې ډېر لوی مدنیتونه د نړی په ډېرو هېوادونو کې او په ځانګړي توګه د مصر، بین النهرین، هند، ایران او خراسان(افغانستان) کې هم ښوونیز او روزنیز نظامونه موجود وو. چې ددوی د پرمختللو او معتبرو تمدنونو ښکارندویي کوي، چې د ځانګړتیاوو درلودونکي او د یونان روزنیز افکار یې د خپلې اغېزې لاندې راوستي وو.

په لرغوني روم کې هم ځینې لوی او مشهور متفکران چې ددغه هېواد د نومیالي خطیبانو څخه شمېرل کېږي، لکه سبسرون(۱۰۶ – ۴۳۰ ق م)،کونتیلیان (۲۳۰ – ۲۹۰) و پلوتارک (۴۶ – ۱۲۰ م) کې ژوند کړی دی او د ښوونې او روزنې په اړه یې ګڼ شمېر اثار پرځای پرېښي دي. د اروپا منځنی پېړی باید د رومي کلیسا تر اغېزې لاندې د ښوونې او روزنې د ځلېدا پېړی وګڼل شي. په دې زرکاله دوره کې ښوونې او روزنې د لوړو او ژورو ډکې لارې په ډېر سست ډول سره طی کولې، سره له هغې چې د سقراط د امپراطوری له امله په دې پېړی کې د اروپا د لویې وچې سیاسي او فرهنګي ګډوډي ښکاره وه، نو په دې وخت کې کلیسا یواځینی ارګان و، چې په مدرسو، حجرو او کلیساو کې یې د ښوونې او روزنې ډیوه د کمې ځلېدا سره بله ساتلې وه.

لکه څرنګه چې ایمل دورکېم یادونه کړې ده، وایي: دا باید هېر نشي، چې په اسکو لاستیک زمانه کې په (۱۲ او ۱۳) پېړیو کې اروپایي پوهنتونونه هغه نهادونه او ارګانونه وو، چې د کلیسا په غېږ کې او د کلیسا د ملاتړ لاندې راغلي وو. د غربي نړی د لید (رنسانس) دوره په اسانګرایې ولاړه دوره ده. دا دوره دغربي نړی د انسانانو د ژوندانه په بېلابېلو اړخونو کې د ژورو بدلونونو دوره ده. د ښوونې او روزنې د عمل نظریې هم په کې بدلون وموند. په دې وخت کې یو شمېر متفکران د هغه سختو قیدونو څخه چې منځنۍ پېړی ورباندې اچولي وو، ډېر ستړي کړي وو او ددې لپاره چې ددغه قیدونو څخه خلاص شي او نور یې د ځانځانۍ مخه نېولې وي، نو د نوي نسل لپاره یې د ښوونې او روزنې یو پراخه او ټولشموله نظام په مخ کې ونیو او تعقیب یې کړو او هغه روزنه چې ددې موجب ګرځي، ترڅو د انسان ټولې قواوې لکه: جسمي، عقلي، اخلاقي او عاطفي په کار واچوي. رابله (۱۴۹۰–۱۵۵۳ م) ددې نظر د مخکښانو څخه دی، نوموړي په زیات ټینګار سره نوی نسل د ټولو علومو یعنې نظري، علمي، ریاضي، ژبو او ادبیاتو ته هڅولي دي.

په اوولسمه پېړی کې په اروپا کې د ښوونې او روزنې په نظریه کې مهم بدلون مخې ته راغلی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربوي پېژندنه چې په علمي پيژندنې باندې بنا وه، احساس شوه. جان اسوس کامینوس د هغه پوهانو له ډلې څخه دی، چې دې اړتیا ته یې پاملرنه وکړه، نو په همدې نیت اولسمه پېړۍ د کامینوس او جان لاک په پېړۍ باندې مشهوره شوه.

همدارنګه اتلسمه پېړۍ د ښوونې او روزنې له نظره د ژان ژاک روسو (۱۷۱۲ــ۱۷۷۸) او د هغه د پیروانو د پېړۍ په نوم پېژنو او روسو په زده کړه او ښوونه کې د طبعیت ګرایی د متفکرۍ منځته راوړونکی بلل کېږي او د دې نظریې بنسټګر دی، چې وایي: انسانان په فطري ډول نېک پیدا شوي دي.

۱۹ پېړۍ د نومن د روزنیزو نظریاتو عمر بلل شوی دی (بلل کېږي) چې د ښوونې او روزنې په نظر وجوه (ډول) باندې یې اغېزه وکړه. د ایمانویل کانت د اډیالیسم مکتب چې د اتلسمې پېړۍ په وروستیو پورې اړه لري؛ زیاتې فکري او تربیتي مفکورې یې منځته راوړي دي، چې کولای شو، د هګل ایډیالېسم،مارکس او ګوسټ کونټ د ماتریالېسم او په ځانګړي ډول د ویلیام جېمز او جان دیوې د عملګرایی د نظریو څخه نمونه واخلو. دې ټولو تربیتي نظریاتو د شلمې پېړۍ په لومړیو کې یې تفکر په ښوونه او روزنه کې غني کړ او د ورستیو مراحلو د بشپړوالي لپاره یې زمینه برابره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیداګوژي موخه او اصطلاح

۱. د پیداګوژي د مفهوم توضیح او تشریح.
۲. د ښوونې او روزنې تعریفونه د علماوو له نظره.
۳. د ښوونې او روزنې اصطلاحات.

پیداګوژي ته څه اړتیا ده؟

پیداګوژي Pedagogy یا ښوونه او روزنه Education د بشري او انساني ټولنو د یوې اړینې او بنسټیزې اړتیا په توګه، کله د یو واحد هدف او کله هم د بل، کله په یوه بڼه او کله هم په بله بڼه، کله په شعوري، سیستماتیک او قصدي ډول او کله هم په غیر سیستماتیک، غیر شعوري او نا منظم ډول د نړۍ د ټولو وګړو مسلم وي او که غیر مسلم، د روزنې، پالنې او د ټولنې د افرادو د شخصیت او کرکتر د سالمې جوړونې لپاره په کار اچول شوې ده.
په دې توګه که یو څوک وغواړي، چې د هغې په اصلاح او سمون د پرمختګ نښکمرغۍ، د افرادو د نېکو او ښو خویونو، صفاتو او نېکو خصلتونو هیله او غوښتنه کوي، خپلې نېکې هیلې د ښوونې او روزنې په لور متوجه کوي او د هغې څخه غواړي، چې د دوی دغه هیلې او ارمانونه پوره شي.
په دې توګه دغه او داسې نور بې شمېره مثالونه او یادونې په ښه توګه سره څرګندوي، چې پیداګوژي د وګړو، ټولنو او هېوادونو د فردي او ټولنیز ژوندانه او همدا شان د هغوی مادي او معنوي پرمختګ، ودې او پرمختیا نه بېلېدونکی جز دی.
هرکله چې یو شخص، یوه ټولنه او یا یو ملت د ستونزو او کړاوونو د لرې کولو په خاطر او یا د ژوند په اوږدو کې د تغیر او تحول د راوستو لپاره اقدام کوي، تر هرڅه دمخه د ښوونې او روزنې د سالم پرمختګ او سمون او د همدې لارې د ټولنې د وګړو د سالمې روزنې او پالنې لپاره هر ډول هلې ځلې په کار اچوي، اوس به دې ته راشو، چې پیداګوژي یا ښوونه او روزنه چې انسانانو تر دې دمه د ټولنیز ژوند په تغیر او تحول، وده او پرمختګ، د کلتور او تمدن پرمختګ او تکامل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټيزې اړتياوې بللي دي، په لاندې ډول سره يې تعريفولای شو.

ښوونه او روزنه د يو پروسې په توګه

بايد روښانه شي، چې پروسه Process يو لړ سيستماتيک او دوامداره فعاليتونه دي، چې د يو هدف په لور متوجه وي، نو له دې کبله (من. ر) هم د يوې پروسې په توګه هغه يو لړ سيستماتيک فعاليتونه دي، چې لومړيو کې د سلوکونو هغو ښو ته وده او انکشاف ورکوي، چې هم په خپله د ده او هم د هغې ټولنې لپاره مثبت ارزښت لري، چې دی په کې ژوند کوي، دا بايد ذکر شي، چې دا يوه ټولنيزه پروسه ګڼل کېږي؛ ځکه چې هغه د يو ټولنيز ګروپ او د يوې ټولنې په وسيله پرمخ وړل کېږي، نو په دې توګه ښوونه او روزنه په يو ټولنيز ګروپ کې پرمخ ځي او په هماغه کې خپل ژوند ته دوام ورکوي.

د ښوونې او روزنې پروسه د هر سړي لپاره همېشنۍ ده، چې په زېږېدو سره پيل او بيا تر مړينې پورې دوام پيدا کوي.

ددې په هکله امريکايي اروا پوه جان ډيوي Jon Devey داسې وايي، ښوونه او روزنه هغه يوه دستګاه ده، چې د ژوند د کلونو په پام کې نيولو ځخه پرته د ودې او د ژوندانه د بډايه کېدلو لپاره شرايط برابروي، يا هم د ښوونې او روزنې پروسه هغه دوامداره تطابق دی، چې د ژوند د هرې مرحلې لپاره د هدف او هم د ودې لپاره زيات ظرفيت او توان لري.

ښوونه او روزنه د يو محصول په توګه

پيداګوژي د ښوونې او روزنې د ټولنيزې پروسې د محصول په توګه هم ګڼل شوې او کېږي، چې په حقيقت کې د همدغې پروسې نتيجه ده او محصول هم د يوه سړي په سلوکو کې د هغه بدلون په توګه ليدل کېږي، چې د ښوونې او روزنې د پروسې موضوع ګرځېدلې ده، همدا شان د يادولو وړ ده، چې په سلوکو (کړه وړو) کې بدلون په عمومي توګه د پوهو او پوهېدنو، قابليتونو، مهارتونو، ذهنيتونو د ايډيالونو او ارزښتونو په بڼه وي، د سلوکونو د دغو ټولنيزو غوره بڼو ترلاسه کول هم د دغه دوو پروسو په ترځ کې چې هغه هم تحليل وار، د ښوونې او روزنې د پروسې اړخونه دي چې د زده کړې د پروسې او د ښوونې د پروسې په وسيله ممکن کېږي، کله چې يو فرد يا يو شخص خپل چاپېريال سره په کار او عمل کې بوخت کېږي، يو شی تجربه کوي، چې بيا همدغې تجربې په پايله کې د ده په کړو وړو کې يو څه بدلون منځته راځي، خو په هر حال بايد وويل شي، ټول هغه بدلونونه چې د تجربو په نتيجه کې منځته راځي د ټولنې له مخې مطلوب نه دي، نو له دې کبله ضروري برېښي چې د دغه تجربو لا ښوونه وشي، ترڅو په دې وسيله هغه د ټولنې له مخې د سلوکو په غوره او ښو بڼو واړوي او البته چې دغه ډول لارښوونه د ښوونې د پروسې په وسيله ترلاسه کېدای شي.

د ښوونې او روزنې د ډولونو په برخه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. عمومي ښوونه او روزنه General Education : دا هغه ډول ښوونه او روزنه ده، چې د ټولو هغو وګړو لپاره اړينه ګڼل کېږي، چې هغوی د يو ټاکلي ښوونيزې او روزنيزې زده کړې يا (سويې) لپاره روزل کېږي، چې د دې لپاره د ابتدايي ښوونې او روزنې، ثانوي عمومي ښوونې او روزنې او د عالي ښوونې او روزنې اصطلاحګانې هم په کار وړل کېږي او وړل شوي دي.

ازاده ښوونه او روزنه Liberal Eduction د عالي او عمومي ښوونې او روزنې سره مترادفه ده او په عمومي توګه د ازادو هنرونو Liberal First Clooeges يا هم د ازادو هنرونو لور يا Lerbred Arts Corcess له لارې چمتو کېږي، چې په مسلکي تعليمي نصاب کې هم شامل دي.

۲. حرفوي ښوونه او روزنه Vocational Education : هغه ښوونه او روزنه ده چې يوې حرفې ته د شاملېدو د چمتو کولو لپاره کارول کېږي او ځينې وخت د عمومي ښوونې او روزنې معلومات ورکوي، د مثال په ډول؛ زموږ. هېواد کې داسې حرفوي ښوونځي لکه د ننګرهار حرفوي مسلکي ښوونځی چې هلته د برق، تخنيک، نجارۍ، تراکتور زده کړه او داسې نورې حرفې ورته ښايي، يا ځينې موسسې هم شته چې بېوزلو او بېکاره ماشومانو ته حرفوي زده کړې لکه اهنګري، خياطي، ويلډينګ کاري، البسه سازي، نجاري، مستري توب او داسې نورې حرفوي زده کړې ورښايي، چې ډېر ځوانان د حرفوي زده کړو څخه برخمن شوي او د خپلو کورونو د يوې مړۍ حلال رزق ګټونکي دي.

۳. بدني ښوونه او روزنه Physical Education : دغه ډول ښوونه او روزنه د يو کوچني او يا يو سړي جسمي اړخونو سره اړيکه لري، چې اوس مهال د عمومي ښوونې او روزنې د يو مهم اړخ په توګه ګڼل شوې ده.

۴. د ځوانانو ښوونه او روزنه Education : په عمومي توګه د ځوانانو د ښوونې او روزنې سره بشپړه اړيکه لري، خو پر يو محدود شوي معنی او مفهوم سره دغه اصطلاح د هغو ځوانانو لپاره په کار وړل کېږي چې يا هيڅ رسمي ښوونه او روزنه ونه لري او يا يې هم په کوچنيوالي کې ډېره لږه ښوونه او روزنه ترلاسه کړې وي.

د هغو ځوانانو په واک کې ورکول کېږي، چې هغوی د ښوونځي د بنسټيزې عمومي ښوونې او روزنې د ترلاسه کولو فرصت نه درلود.

۵. اساسي ښوونه او روزنه Basic Education : هغه ښوونه او روزنه ده، چې د يوې ځانګړې ټولنې د ټولو غړو د عمومي ښوونې او روزنې لپاره په يو څه لږه اندازه ضروري ګڼل کېږي.

۶. اکاډميکه ښوونه او روزنه Academic Education : دا د ښوونې او روزنې هغه برقرار چې په هغې کې حرفه يي او بدني ښوونه او روزنه برخه نه لري.

د ښوونې او روزنې د سويو په برخه کې

۱. د ښوونځي څخه مخکې ښوونه او روزنه Pre School Education د لومړني ښوونځي يا د ښوونځي د داخلېدو څخه مخکې ښوونې او روزنې ته ويل کېږي او دوه فرعي برخې يا سويې لري، لومړنی يې د شيدو خوړلو خوړنځی Narseery Education په عمومي توګه دا په درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلنۍ يا څلور کلنۍ کې د ماشومانو لپاره بلدتيا د وړکتون ښوونه او روزنه ده، چې دا ښوونه او روزنه د (۴-۵-٦) کلنۍ کې شامليږي او دې ته Kinclergerten Education او يا هم هغه ماشومان چې د رسمي شموليت څخه دوه کاله ټيټ وي، يعنې (۵) کلنۍ عمر ته رسېدلي وي.

۲. ابتدايي يا لومړنۍ ښوونې او روزنې Elementary of Premery Education: د ماشومانو ښوونې او روزنې تمويل ته ويل کېږي او هر کله چې د لومړنۍ ښوونې او روزنې اصطلاح په کار وړل کېږي، وخت په عمومي توګه سره په ابتدايي ښوونې او روزنه او په منځنۍ ښوونې او روزنې سره وېشل کېږي.

۳. ثانوي مېتودونو روزنه Secondary Education: دا د لومړني ښوونځي څخه وروسته ښوونه او روزنه ده، چې په دې توګه سره عمومي ثانوي ښوونه او روزنه د لېسو په ښوونځيو کې او په داسې حال کې چې حرفه يي ثانوي ښوونه روزنه، په حرفه يي ښوونځيو دستګاوو، فارمونو، فابريکو او داسې نورو ځايونو کې برابرېږي.

۴. عالي ښوونه او روزنه Higher Education: هغه ښوونه او روزنه چې د ثانوي ښوونې روزنې څخه وروسته په لاس راځي او په عمومي توګه په لېسو يا کالجونو Colleges او پوهنتونونو کې ورکول کېږي.

لنډه دا چې زموږ هېواد کې پخوا دا ډول ښوونې روزنې شتون نه درلود که يې درلود هم په کمه سويه وې، اوسمهال د ښوونې او روزنې ټولې برخې الحمدلله په زياتيدو دي، هغه دولتي مامورين چې د هېواد په مرکز کې په کار بوخت دي، دوی خپل ماشومان له ځان سره د کار پر لورې وړي او خاصه روزنه او پالنه يې کېږي. دوهم: اوس د هېواد په کچه دولتي او شخصي وړکتونونه تاسيس شوي، هلته هم زموږ کوچنيان شامليږي او د ښوونځي څخه مخکې زده کړه او روزنه پيلوي، چې دا دواړه دورې اوسمهال د ښوونځي د شاملېدو دورې ګڼل کېږي.

پټه دې پاتې نه وي چې زموږ هېواد اسلامي هېواد دی او د اسلام په رڼا کې بايد خپل کوچنيان وروزو، که چېرته وغواړي چې بچيان يې د دې ټولو دورو څخه مخکې يوه بله د روزنې عالي دوره چې تر دې دمه ممکن په کتابونو او ليکنو کې چا ځای نه وي ورکړی، هغه د تېر خوداګاه يعنې څلور کلنۍ کې شامله ده، هغه د کوچنيانو تشويق او د والدينو اسلامي اند ګڼل کېږي، چې دوئ خپل بچيان د ټولو دورو څخه مخکې جومات يا مدرسې ته ولېږي، ترڅو قرآن کريم له مخې زده او ولولي، که چېرته بيا والدين وس او توان ولري چې په شيدو خوړنتون او يا وړکتون کې خپل بچيان شامل کړي، نو دا بچيان به د وړکتون څخه مخکې په ابتداييه ښوونځي کې د شاملېدو لپاره جوګه شي؛ ځکه چې هغه کوچنيان چې قرآن پاک يې لوستی او زده کړی وي، دوی به ښوونځي کې د هيڅ ډول ستونزو سره لاس و ګرېوان نه شي، ليک او لوست به په اسانۍ سره وکولای شي او حافظه يې هم ډېره چټکه او تېزېږي، او د دغه ماشومانو پايلې به يې د فراغت او پوهنتون کې د شاملېدو پرمهال څرګندې شي، ځکه د هغو کره معلوماتو له مخې چې ما د ښوونې او روزنې په برخه کې کړي د پوهنتون د اول نمره څخه نيولې تر پنځم او د ښوونځي د اول نمره څخه نيولې تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم پورې دوی د مکتب له دورې څخه مخکې د قرآن د زده کړې لپاره د کلي جومات او يا هم مدرسې ته تللي، چې بيا په مخه دورو کې کوچنی خپل ذکاوت او پوهه په ښکاره توګه ښودلې او پايلې يې هم مثبتې دي، يعنې مورږ ته لازمه ده چې د دې ټولو دورو څخه وړاندې د قرآن کريم د زده کړې لپاره خپل بچيان او کوچنيان جومات او مدرسې ته د زده کړې د لوستلو لپاره ولېږو، چې له يوې خوا به مو خپله ديني فريضه اداء کړې وي او له بلې خوا به مو د خپلو تنکيو ماشومانو ذهنونه لا پياوړي او د ژوند د پړاوونو لپاره اماده کړي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې فلسفه او پوهنيز بنسټ

په ټوله کې ښوونه او روزنه، فلسفه او پوهه د خپل ماهيت، دندو او کارونو له مخې په څرګند ډول يو له بل سره نږدې او نه شلېدونکې اړيکې لري؛ ځکه دغه درې واړه پوهنې او موضوعګانې په يوه بڼه او يا هم په بله بڼه سره د عينې واقعيت، ټولنې او انساني مفکورې د ماهيت د څرګندولو او د قوانينو او پرنسيپونو د روښانه کولو په کار او لورې لګيا دي.

د بېلګې په ډول: موږ بايد په دې وپوهېږو چې فلسفه د عينې واقعيت ډېرې ژورې او تر ټولو عمومي قانونمندې څېړې او د ژوندانه ډېرو پېچلو او اساسي مسلو ته ځواب لټوي او ورکوي، خو بيا پوهه د عيني واقعيت د يو ځانګړي اړخ قوانين رابرسېره کوي.

ښوونه او روزنه Education همدغه فلسفي او پوهنيزې لاسته راوړنې د انسان د سالمې روزنې او پالنې له لارې د اوس او د راتلونکي نسلونو ټولنيز پرمختګ او ټولنيز تکامل په واک کې ورکوي، چې په عمومي توګه د ټولو پوهنو په برخه کې که څه هم هغه طبيعت پوهنه وي او يا هم ټولنيزې پوهنې، ورته او يو شان عمل کوي.

له بلې خوا بايد وويل شي، چې په دې پوهنو کې يو شمېر داسې علوم شته چې هغه په ځانګړې توګه د ښوونې او زده کړې په پروسه کې ډېر مهم او اغېزمن رول لوبوي.

د بېلګې په ډول، د اروا پوهنې ټولې ځانګې، ټولنه پوهنه، بشر-پوهنه، لرغون پوهنه او داسې نور......

فلسفه د عقيدو د بيان او څرګندولو په توګه هم تعبير شوې ده. (۱)

Theodor Bromeld Philosophies of Education in the Cultural Perspective New York 1955. P.20 . ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې توګه د ښوونې او روزنې فلسفه هم هغه عقيدې او ويناوې دي چې د ښوونې او روزنې په برخه کې ورڅخه کار اخيستل کيږي، همدا ډول د پورتني تعبير سره سم فلسفه په عمومي توګه د درېيو برخو واقعيت، پوهې او ارزښت په هکله عقيدې تر مطالعې لاندې نيسي. چې په دې ډول فلسفه هم په درې څانګو وېشل شوې ده.

۱. انتولوجي Antology چې د واقعيت Reality پرنسيپونه مطالعه کوي.

۲. ايپستومولوجي Epistemology چې د پوهې Ravledye پرنسيپونه مطالعه کوي.

۳. اګزيولوجي Exiology چې ارزښت Valve پرنسيپونه تر مطالعې لاندې نيسي. بايد ووېل شي دلته ځکه د فلسفې د درېيو څانګو يادونه وشوه، چې ښوونه او روزنه هم د دغه درېيو ساحو يعنې واقعيت، پوهه او ارزښت مطالعې او څېړنې تر بحث لاندې نيسي او په دې برخه کې کولای شي، چې د فلسفې پرنسيپونو د څېړنو او ګټو له مخې لاس ته راوړنو څخه په زړه پورې ګټه ترلاسه کړي.

همدا ډول په پورته ډول سره د فلسفې د عمومي درې ګونو څانګو د وېش سره سم د ښوونې او روزنې فلسفه Education Phelosopay هم په لاندې څلور ډوله وېشل شوې ده.

۱. اصليت پالنه Essentialism: د ښوونې او روزنې دغه فلسفه او مکتب په دې عقيده دی چې ښوونځی بايد تر هرڅه وړاندې په اصلياتو Essentialism باندې اتکاء ولري، چې هغه هم په خپل ځای هغه ازمويل شوي او امتحان شوي مهارتونه، حقيقتونه او د پوهې قوانين دي چې موږ ته د معاصر تمدن په ترڅ کې رارسېدلی دی.

۲. پرمختګ پالنه Progressivism: اصليت پالنه، په ځانګړي توګه د دوهمې سترې تيورۍ (پرمختګ پالنې) څخه انتقاد کوي؛ ځکه دغه فلسفه په دې عقيده ده چې ښوونه او روزنه Education بايد نه يوازې د بهرنۍ نړۍ لوی او ستره محتوا جذب او هضم کړي، بلکې وګړي بايد په داسې ډول وهڅوي چې هغوی په اغېزناک ډول سره فکر وکړي.

يعنې، داسې فکر چې تحليل او تجزيه سرته ورسوي، انتقاد وکړي يا د الترناتيفونو يا متبادلونو Alternatives ترمنځ انتخاب وکړي او هم وکولای شي چې د تجزيې او تحليل او انتخاب کولو، د دواړو پر بنسټ ځوابونه ترلاسه کړي. بايد په لنډ ډول سره وکولای شي عملي مېتود Scientipic Method په کار واچوي او يا په بله ژبه وکولای شي چې د خپل طبيعي او ټولنيز چاپېريال سره په دوامداره ډول او په هوښيارۍ سره تطابق وکړي او کله چې دغه کار سرته ورسېږي، بيا موږ ويلی شو چې وده او پرمختګ مو وکړ.

د پيداګوژي د علم موضوع

دا يو حقيقت دي چې د علومو هره څانګه يوه ځانګړې موضوع تر څېړنې لاندې نيسي او د لا زيات درک او تشخيص پېژندنې په موخه د ځانګړو واقيعتونو حقايقو موخې، اصول، ميتودلوژي او تاريخ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداګوژي هم د ټولنیزو علومو د یوې څانګې په حیث ځانګړې موضوع مطالعه او څېړي او دځان لپاره ځانګړې موخې، اصول، میتولوژي او تاریخ لري.
د پیداګوژي بنسیټزه موضوع د ښوونې او روزنې اړوند مسایل کړنې، نظریاتو او جریاناتو ته شامله ده، چې د انسان د شخصیت په هر اړخېزه وده او پراختیا کې څرګند رول لري،؛ نو په همدې بنسټ د پیداګوژي اساسي موضوع د انسان د ښوونې او روزنې اړوند مسایل او موضوعات دي.

د ښوونې او روزنې مانا او مفهوم

هر هغه لغت چې په مرسته یې مانا لفظ په قالب کې راځي او زیاتره وخت د خلکو په وړاندې څرګند مفهوم نه لري. د یو واحد لغت څخه هر څوک یو اخیستنه لري چې په هغه شخص پورې ځانګړې وي او د نورو د اخیستنې سره لږ او ډېر توپیر لري.
د بېلګې په ډول؛ د ښوونې او روزنې د لغت ډېر استعمال د هغو خلکو لپاره چې زیات یې استعمالوي، څرګند مفهوم نه لري؛ بلکې ډېر څېړونکي ددې کلمې دمفهوم په اړه د نظر بشپړ یوالې نه لري. د ښوونې او روزنې مانا او مفهوم په خپلو اړوند مطالعاتو کې د لومړیتوب څخه برخمنه ده او ددې بحث لومړیتوب د هغو اثارو څخه سرچینه اخلي چې وخت ناوخت د ښوونې او روزنې د کلمې څخه د سم درک د نشتون له امله چې یو شمېر هغو مربیانو او هغو کسانو لخوا چې یو نوي نسل ته د ښوونې او روزنې په پلي کولو کې یې لري او نږدې څخه ګډون کوي (لرې) ترتیبیږي، ځکه چې په واقیعت کې د ښوونې او روزنې د مانا څخه د درک نه شتون ممکن ددې باعث شي، چې روزنیزو فعالیتونو کې چې په حقیقت کې یوه وسیله ګڼل کېږي او له دې څخه زیات څه نه دي، هدف وګڼل شي نو له دې ځایه به د ښوونې او روزنې بهیر په نیمه لار کې ځنډیدلی پاتې شي، ددې لپاره چې د ښوونې او روزنې بهیر سره ښه بلد شو، نو لومړی یې لغوي مانا واضح کوو او وروسته هغه تعریفونه چې د مختلفو نظریو پر بنسټ شوي، بیانوو.
په حقیقت کې د تعلیم او تربیې کلمه د لاتیني کلیمې (Education)څخه اخیستل شوې، چې د ساتنې، کرنې او نمو مانا‌وې لري، لکه: څرنګه چې د پیل نه له دې اصطلاح څخه د یو حیوان او یا د نبات ساتنې او یا هم پاللو او نمو په اړه استفاده شوې، خو د وخت په تیرېدو سره یې مانا بدلون موندلی دی او یوازې د انسان د پاللو لارښوونې او څارنې په موخه په کار وړل شوې ده او د انسان د ښوونیزو او روزنیزو نظرونو او فعالیتونو په اړه ترې کار اخیستل شوی دی. ددې خبرې په پام کې نیولو سره چې د ښوونې او روزنې له لارې کولای شو، فردي وده او ټولنیزه ارامتیا لاسته راوړو، دابهېر د فرد په ژوند کې مهم رول لري. په ټولنیزه توګه د فردي استعدادونو وده او د ټولنیز ژوند د اساساتو پیاوړتیا د ملي اوبین المللي ارمانونو پراختیا او د افرادو تر منځ د تفاهم رامنځته کول د ښوونې او روزنې ترسیوري لاندې صورت نیسي.
لکه څرنګه چې وړاندې یادونه وشوه چې د ښوونې او روزنې د مفهوم څخه بېلابېل براداشتونه اخیستل شوي او ډول ډول تعریفونه وړاندې شوي؛ مګر دهغې سم ډول پېژندل مهم او اړین ګڼل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي، تر څو هغه مفهوم ته په پاملرنې سره چې د ښوونې او روزنې څخه یې لرو، کړنې، موخې، پروګرامونه او پلانونه د هغې د مفهوم پر بنسټ منظم او ترتیب کړو. د همدې اړتیا پر بنسټ د امکان تر حده د بېلابېلو پوهانو د نظریاتو پر بنسټ تعریفونه ذکر کوو، تر څو و کولای شي، د ښوونې او روزنې په اړه تاسوته سم فکر او یو ډول صحیح ذهنیت درکړي.

ښاغلی امیل دورکېم فرانسوي جامعه څېړونکی وایي چې: (تعلیم او تربیه یوازې محفوظاتو ته متوجه ندی، ځکه چې دا مهم امر ماشوم د ژوند لپاره نه تیاروي؛ بلکې د تربیت موخه ترې عبارت ده، له هغه ساخت او کړه اوړه هنر څخه چې په انسانانو کې شته او د مفید ژوند لپاره لوی شي).

د مربي پستالوژي او تربیتي روانشناس دتعلیم او تربیې په تعریف کې وایي: (تعلیم او تربیه عبارت له طبیعي نمو، تدریجي او د ټولو استعدادونو همغږي او موجوده قوتونو په اسات کې دی).

الماني مربي او فیلسوف هربات وایي: (تعلیم او تربیه له ماشوم څخه ساتنې او تعلیم او هغه مالوماتو څخه عبارت ده چې هغه د هنر خاوند او مهارت او فضلیت او تقوا خاوند کړي. او له تعلیماتو څخه موخه باید د شخصیت کمال ته لاسرسی، یعنې د جسم او روح اعتدال او هماهنګي سره برابره کړي.)

فروبل د المان لوی مربي پدې عقیده دی، چې (تعلیم او تربیه د قوو د نمو او بشپړتیا د استعداد د انسان په پټ وجود کې دی.)

جان دیوي د امریکا لوی فیلسوف وایي: (تعلیم او تربیه د یو نفر د تجربیاتو سازمان بیا نوي کېدنه ده او د یو شخص د متقابل برخورد سره او د محیط سره پوهېږي.)

په کُلي ډول سره د تعلیم او تربیې څخه ډېر تعریفونه لاس ته راغلي چې موږ دلته ددوی ځینو تعریفونو ته اشاره کوو:

۱ـ کُلې جریانات د توان په نمو او د انسان په رفتار ته تعلیم او تربیه ویل کېږي.

۲- تعلیم او تربیه ټولنیز جریانات دی، چې دهغه په وسیله انسان اجتماعي شایستګی او فردي نمو ته رسېږي، نوموړی جریان د مکتب غوندې بنسټ پواسطه جوړېږي.

۳- تعلیم او تربیه مداوم، جامع او د انسان د اعلا حد ته رسولو لپاره، د فرهنګي غنیمت په خاطر او د ټولنې د تکامل لپاره یو فعالیت ده.

۴- تعلیم او تربیه هغه ترتیب شوې او پیوسته زده کړه ده، چې د یو فهم او مهارت د انتقال لپاره طراحې شوې، چې د ژوند په ټولو فعالیتونو کې مهم وي.

۵- تعلیم او تربیه یانې یو کس عیارول دي، په هغه صورت کې چې نه یوازې د چاپېریال سره موافقه وکړي؛ بلکې وکولای شي، په هغه محیط کې دخل او تهرف وکړي او د هغه په پایله د دایمي، فردي او ټولنیزې ودې باعث شي.

٦- تعلیم او تربیه د صحیح قضاوت قوي نمو څخه عبارت ده.

۷- تعلیم او تربیه عبارت له دوباره سازي او د تجربیاتو د بیاجوړول، البته پدې اند چې تجارب پراخوالی ومومي او شخص د وروستي هدایت او کنټرول لپاره قابل وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- تعلیم او تربیه عبارت ده د شخص د هدایت یا لارښود نمو.
همدارنګه مو باید دې ته پام وي چې (تعلیم) او (تربیه) باید د یو بل څخه بېل ونه ګڼو، تعلیم او تربیه لازم او ملزوم دي.
هغه علم دی، چې څرنګه د هدف، روش او موضوع او محتوا لرونکي دي. عقلې موضوګانو او نظرونه په هغه شامل دي.
۲- فلسفه ده: چې څرنګه په هغه بحث چې موخې، اصول او قواعد منطقي استدلال پر بنسټ د فلسفې موندونکي په هغه لیکل شوي.
۳- هغه کسب دی: چې په هغه عقلي موضوعات روش سره تعینوي.
۴-هنر دی په هغه کې پاکې او کوچني کارونه شامل دي، د انسان جوړښت کې سلګونه ټکر یا نقطې دي چې په دې کې وجود لري.
۵- پوهه، هنر سره یو دي، په هغه کې د شاګردانو نفوذ شامل دي.
٦ـ صنعت دی: کولای شو تعلیم او تربیه د تولیدي فابریکې په توګه ومنو، چې خام مواد په پخو موادو باندې اړوي.
۷- خدمت دی: تعلیم او تربیه یو خدمت دی چې د ټولنې یا د هېواد د پرمختګ سبب ګرځي.
په دې توګه کولای شو یو شخص ازاد پرېږدو چې یوه ټولنه سقوط او یا پرمختګ خواته بیایي.
ېوازې داسې ښوونه او روزنه د عمومي، ټولنیز او فرهنګي بډاینې د پوهې د انتقال لپاره به بسنه ونه کړي؛ بلکې د هغې برنامې باید د لاندې ځانګړتیاوو علمي لید، نوې پنځونې، خلاقیت او د کار امد او نوښتیزو وګړو لپاره د زمینه سازي څخه برخمنې وي.

دښوونې او روزنې ارزښت

ښوونه او روزنه د انسان د سموالي او د ښه ژوند لامل ګرځي، ځکه د انسان خوف او کمزورتیا د پیدایښت پر مهال ټولو ته ښکاره او مالوم وي، نو یوازې ښوونه او روزنه ده چې دغه کمزوري او ناتوان انسان د لاندې ځانګړتیاوو کرامت، عزت، درناوي، لوړفکر، زړه ورتیا حکمت او عدالت څخه برخمن وي. که چېرته انسان ونه روزل شي او یا د انساني ټولنې تر اغېزې لاندې لازمه روزنه ونهویني، نه یواځې پورته زکر شوي ځانګړتیاوې به پکې ښکاره نه شي بلکې د هغه کړنې او اعمال به د حیواناتو د کړنو په څېر شي. د هغه کوچني ماشوم کیسه چې د انساني ټولنې څخه لرې په ځنګل کې لوی شوی و ښایي، چې د انسانیت په جوړولو او د شخصیت په بشپړلو کې روزنه څومره اړین رول لري. له دې پرته به وحشت او بربریت پر تمدن او مدنیت باندې غلبه تر لاسه کړي. په هر حال که چېرته ښوونه او روزنه د ژوند حقیقت وګڼو او پرته ددې څخه ټولنیز ژوند ناشونې وګڼو؛ نو ښوونه او روزنه ډېرې ګټې لري، چې د هغوی ذکر کول دلته ډېرې ستونزمنې دي، خوموږ په لنډه توګه ځینو ګټو ته دلته نغوته او اشاره کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښوونې او روزنې فردي (ځاني) ارزښت

کولای شو چې ښوونه او روزنه د روح ښايست او کمال ته د رسېدو لپاره يو وسيله او د فردي نيکمرغه کېدو لپاره يو عامل و ګڼو. انسان کولای شي چې د ښوونې او روزنې تر سيوري لاندې حقيقي او ريښتينی انسان شي. ښوونه او روزنه په دې توانيدلې چې د انسان دننی جوهر کشف کړي او د هغه قواوې نورې هم ځواکمنې کړي او هغه ته ښکلی زهنيت ورکړي او تفکرات يې را ژوندي کړي او د فرد څخه زړه ور، خلاف او خپلواک کس جوړکړي. انفرادي ژوند ښکلی کړي او ټولنيز ژوند ته پراختيا ورکړي، نو روزنه د فرد د شخصيت بنسټ دی چې وړتيا او استعدادونه غوړوي او لوری ورته ټاکي. د انسان شخصيتي لورو ته وده ورکوي او پشپړوي يې. د انسان دننې محيط ته وده ورکوي او عمل ته يې راکاږي همدارنګه روزنه د هوډ او ارادې ځواک ته پياوړتيا ورکوي او انسان دې ته اړ باسي چې سم ګام پورته کړي، سته يا وجود پياوړی کوي او همدارنګه د تعقل، تدبير او څېړنې لپاره لاره هواروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې ټولنيز ارزښت

که په ټولنيز ژوند کې يو فرد د خښتې او مهرې په څېر وګڼو؛ نو وبه مومو چې د هر فرد روزنه د مهرې په څېر ده، چې د ژوند پر مخ بيولو کې ډېر اړين دي. د روزنې مساله د ملتونو او جميعتونو ليد او مساله ده، چې د فرد او د ټولنې کړنه پکې اغېزه لري. شونې ده چې فردي هوښيارتيا د ژوند او د ټولنې په سرنوشت کې ګټوره وي. کله چې افراد تر روزنې لاندې نيول کېږي، په حقيقت کې دا دټولنې د بدلون او اصلاح لپاره يوه هڅه ده، چې مثبتې فردي او ټولنيزې کړنې رامنځته کوي، نو بالاخره دښوونې او روزنې ارزښت د ټولنې له پلوه ترډې حده دی چې ډېر مشران يې له مريتوب څخه وژغورل او د خپلواکۍ او کمال څخه يې برخمن کړ او د نوي ژوندانه لپاره يې چمتو کړل تر څو خپل او د نورو حقوقو ته درناوی وکړي او خپلې ټولنې ته بدلون ورکړي.

د خپلواکې په ترلاسه کولو کې د ښوونې او روزنې ارزښت

علمي او اخلاقي روزنه چې څومره پراخه وي، همغومره به انسان پوه او د ښه فکر او تدبير خاوند وي او د يو ښه او نيکمرغه ژوند په ټاکلو کې به بريالی وي. هر انسان چې د خپل سرنوشت په وړاندې په اګاهانه او مسؤلانه شکل عمل وکړي، هغه خپلواک او ازاد انسان دی، نه غلام؛ نو هغه ټولنه چې د ريښتيني خپلواکۍ او ازادۍ څخه برخمنه وي. ښکاره ده چې دغه امتياز پرته له کورنۍ او ټولنيزې ښوونې او روزنې څخه نشي ترلاسه کولای. له بل پلوه مطلق او بې بند وباره ازادي هم ازادي نه ده؛ بلکې يو ډول قيد دی چې انسان په حيوانې قواوو کې راګيروي او کمال ته د رسېدو څخه يې مخنيوی کوي، نو په پايله کې بايد وويل شي چې خپلواکې يانې د مسووليت، ځکه که يو څوک خپلواک نه وي، نو هغه به مسوول هم نه وي. د انسان طبعي وده بايد د هغې ښې او نورو اړتيا وده وي، تر څو جسم او روح په طبعي همغږۍ او متعادله بڼه ګټور وي. په انساني ټولنه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هره ښوونه او روزنه چې د لازمې او مناسبې ازادۍ څخه برخمنه نه وي او زده کوونکي د یو شمېر قید او ناوړه پروګرامونو ښکار شي؛ نو نه باید د یو کارنده ازاد او لیوال انسان انتظار او غوښتنه وکړو او همدارنګه د سمې ښوونې او روزنې اصول نه مراعتول به زده کوونکي زیانمن کړي.

د ښوونې او روزنې ارزښت د انساني اړیکو له پلوه

ډېرې کارپوهان دي چې خپله پوهه او وړتیاوې په غیر انساني لاروچارو او د خپل شخصي ګټو لپاره کاروي او په دې کار سره وګړو او ټولنې ته زیان اړوي او په انساني اړیکو کې د نا کاره کړنو لپاره لاره هواروي لکه: حسادت، کینه، بخل، زیاته ځان ښودنه، دروغ او بدبیني چې د اخلاقي زایلو څخه دي دود کېږي او په پایله کې خلک امنیت او سوکالي د لاسه ورکوي او یو بل په وړاندې خوابدي کېږي؛ نو بناً د یو سالم انساني ژوند لپاره چې د مینې، صمیمیت او اعتماد څخه برخمن وي څه باید وکړو؟ ځواب: وړتیاوې او تخصص لرل لازم شرط دی او بسنه نه کوي یا په بل عبارت د تخصص او وړتیا لرل اړین نه دی؛ بلکې اړین دادی چې خلک په خپل منځ کې ښنګه اړیکه لري. یوازې انساني اړیکه ده چې موږ ته خوښي، خوشحالي او سوکالي رابښي، نو د ټولنې، وګړي باید په دې پوه شي چې د هغوی روحي او رواني سوکالي یوازې نورو سره په اړیکه لرلو کې ده. ملګرتیا، درناوی، مسؤلیت، همدلي او د انسانانو د حقوقو رعایتول کولای شي چې انساني اړیکو ته پراختیا ورکړي او ټولنه د اصلاح په لور سوق کړي او په دې باید پوه شو چې د دغه ښه والي رامنځ ته کول یوازې د روزنې له لارې شونې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې او اروا پوهنې ترمنځ اړيکې

پیداگوژي د اروا پوهنې سره د ډېرو زياتو اړخونو له مخې نږدې اړيکې لري، چې په دې توګه د يو شخص د ښوونې او روزنې ماهيت او مقدار د هغه د ذهني وسيلو په ذريعه ټاکلی کېږي او له همدې کبله د ښوونې او روزنې (پيداګوژي) پرنسيپونه هم په حقيت کې هماغه د اروا پوهنې Psychology حقايق او پرنسيپونه دي.

د اروا پوهنې يا Psychology بېلا بېل ښوونځي او سيستمونه.

د اروا پوهنې مختلف افکار او نظريې شتون لري، چې د دغه مفکورو او نظريو يوه طبقه بندي دلته په لاندې ډول داسې کوو:

جوړښتي يا وجودي Structuror Exeistental

جوړښتي يا وجودي نظريه په لويانو، چې هغوی خپلې نظريې تر زياتې اندازې د Wandt څخه ترلاسه کړې دی او اصلي لارښوونې يې هم د ټېنچر Tetchener دی.

د زياتې اندازې د ذهني پروسو د تحقيق، تحليل او تجربې سره ښه لوی او هم د ذهني پلټنې Intercospection څخه د يو سيکالوجيکي مېتود په توګه کار اخلي او په عين حال کې تر دې چتر او فرضيې لاندې کار کوي، چې د تجربو د هر حقيقت يا هورې يوې پديدې د شعور ريښې په عصبي سيستم کې نغښتې دي.

نو، په دې توګه جوړښتيانو (د جوړښت پيروان) د اروا پوهنې د پروسو له مخې د بېلا بېلو حسي- غړو په هکله ډېره مهمه او اړينه علمي پوهه ترلاسه کړې ده.

خو، له دې سره د جوستي نظريې يوه لويه کمزورتيا په دې کې ده، چې هغه تحليلي حجراتو باندې ډېر ټينګار کوي او په داسې حال کې چې د اروا پوهنې اصلي دندې او وظيفوي اړخونه له پامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځوي.

دنده پالنه Funectionalism

د جان ديوي J. Dewy او کار Corr په وسيله لارښوونه شوې ده او د دې تيورۍ پلويان لکه چې د نوم څخه يې څرګنديږي، شعور د هغه د جوړښت له مخې نه، بلکې د هغې د دندو لـه مـخې تـر مطالعې لاندې نيسي، په دې توګه د دغه ډلې لارويانو (اروا پوهانو) زياته مينه په دې کې ده چې د چاپېريال سره د بشري موجود د تطابق Aclyustment په برخه کې د شعور ډول تر مطالعې لاندې نيسي. همـدا ډول ددې تيـورۍ پلويـان پـه دې باورمنـد دي چـې انعکاسـونه Replexes او غريـزې Instinects د غير شعوري سلوک بنسټونه دي، خو له بلـې خـوا پـه دې بـاور دي چـې شـعور پـه سـلوک انعطاف منونکي او د بدلېدو بڼه لري او کولای شي خپل ځان د شرايطو سره سم کړي، چې په دې توګه د دې پلويانو د ذهني ودې له مخې د وراثت Genetic اړخونو په برخه کې د زياتې پوهنې په ترلاسه کولو او هم له تطابق يا زده کړې سره د عواطفو د اړيکو په برخه کې زياته مرسته کړې ده.

سلوک پالنه يا رفتارګرايي

د شعور يا ذهن سره په دې توګه علاقه نه لري، بلکې داسې فکـر او خيـال کـوي، چـې کېـدای شي ارواپوهنه Psychology يوازې هغه وخـت علمـي بڼـه غـوره کـړي، چـې وکـولای شي، تـر خپلـې مطالعې لاندې فعاليتونه په افقي توګه سره اندازه کړي.

سلوک پالنه چې د واټسن Watson په وسيله رامنځته شوه، د SR فرضيه خپله بنسټيزه تيـوري ګڼـي او د SR فرضيه په دې عقيده او باور ده چې ټول سلوکي ځوابونه پـه مسـتقيمه او اتوماتيـک ډول د فزيکي انګېزو څخه مينځته راځي.

چې په دې توګه سلوک د تحريک په وړاندې د بېلا بېلو ځوابونو نتيجه ګڼل شوې ده، چـې شـعور د عصبي سيستم په پام کې ونيول شي، بايد هغه د انګېزو او يـا هـم د ځوابونـو لـه مـخې کنـترول او رهنمايي شي، همدا ډول دغه تيورۍ په دې باور ده، چې يوه انګېزه ښايي بـې لـه دې چـې د هغـې نورو سره عوامل په پام کې ونيول شي د يو شخصي ځواب غوښتونکی وي، چې په دې ځـای کـې ښوونه او روزنه هم يوازې د انګېزو او ځوابونو Responeses ترمنځ د بـې شـمېرو اړيکـو جـوړول دي او همدا ډول همدغه سلوک پالان ول، چې د لومړي ځل لپـاره يـې د تورانـدا Toranda د زده کړې قوانين رامنځته کړل او هم يې د مشق او تمرين په هغه قـانون او د ښـوونې او روزنـې پـه هغـو پرنسيپونو باندې پوره تاکيد وکړ، چې په زده کړه کې يې په تمرين او تکرار باندې ټينګار کاوه.

سلوک پالانو يا د سلوک د پيروانو اروا پوهنې سره د يوې پـوهې پـه توګـه دا وړ مرسـتې کـړې دي، چې په دې توګه په دغو مرستو کې هم په سايکالوژي کې مطالعه شـوي، د علمـي مېتـود کـارول د سلوک په ارتباط د هغو بدلونونو د دندو په هکله پوهه او د عـاداتو جوړولـو پرنسـيپونه شـامل دي، خو د دې سره د سلوک پالنې په برخه کې يو مهم مخالفت له دې کبله شوی، چې هغـه سـلوک او زده کړه په يو ميخانيکي توګه تشرېح او توضېح کوي او هم انسـان د داسـې ماشـين يـا حيـوان سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشابه کوي چې هغه نه شي کولای خپل عکس العمل یا سلوک په داسې توګه تعدیل او یا اصلاح کړي، چې د ذکاوت د کارولو له لارې د یو نوي حالت سره په جوړه کې راځي.

د ښوونې او روزنې اقتصادي ارزښت

د نفوسو ډېروالی، بېکاري او دنړیوالو اړیکو پراختیا سره د خلکو اړتیا او غوښتنې ډېرېږي. هغه ګامونه چې د ټولنې او د وګړو له پلوه د خلکو د مادي او اقتصادي اړتیاوو لپاره صورت نیسي. اقتصادي پرمختیا رامنځ ته کوي او د ټېکنالوژۍ د رامنځته کېدو لامل ګرځي. همدارنګه د موهبات او زېرمو څخه ګټه اخیستنه ښوونې او روزنې ته اړتیا لري. د یوې ټولنې اقتصادي زېرمې عبارت دي له:

الف. طبیعي زېرمې: د ځمکې لاندې لکه معادن، فلزات، قیمتي ډبرې، نفت او ګاز د ځمکې پرمخ زېرمې: ځنګلونه، ځمکې، سېدنونه، اقیانوس

ب: مادي شتمني: نقدې روپۍ، سره زر، نقره، لاسي صنایع او ګران بیه فلزات (عتیقه) او نور.

ج: انساني ځواک او قدرت: مهارتونه، تخصص، هوښیارتیا، مدیریت او رهبري، نوښت، نوې پنځونې چې ددې اقتصادي ارزښت پورته دواړو عواملو څخه اړین دی، ځکه د هر ډول زېرمو څخه ګټه اخیستنه د (انساني پانګې) پورې تړلې دي؛ نو پر ښوونې او روزنې پانګه اچونه د ماهرینو، تجربه کارو او متخصصینو وګړو روزنه ده، خو که په اوږد وخت کې ترلاسه کېږي؛ نو د لنډ مهاله څخه ډېره ګټوره ده. که چېرته د یوې ټولنې وګړي کارندوي، اقتصادي او ټولنیز فعالیتونه یې لازم تخصص او مهارت ونه لري، یعنې اقتصادي تولیدات ونه لري؛ نو د هغې ټولنې اقتصاد به شاتګ وکړي. د تولیداتو کیفیت به کمښت و مومي او هرڅه به په لوړه بیه تولید شي. اقتصادي کمزورتیا د خرڅلاو ارزښت کموي او ژوند له ستونزو سره مخامخ کوي. همدارنګه بنسټیزې اړتیاوې به ارزان صادر او مصنوعي جامې او لباس به په لوړه بیه وارد شي، نو په اوسنۍ نړۍ کې پر ښوونه او روزنه پانګه اچونه یو ښه اقتصادي پانګه اچونه ده.

تشویق کوونکې برخه به د اقتصاد منابع او د اقتصاد د پیاوړتیا په خاطر د تولید په کیفیت او کمیت کې د ماهرینو پواسطه ښه والی راولي. یوازې تعلیم او تربیه ده، چې مناسب شکل، زمان او همغږۍ ته اړتیا لري. د ټولنې د ضرورت په خاطر د اقتصادي تولیداتو بډایې د اقتصاد تضمین کوي او همدا ده، چې صنعتي چرخونه متحرک کوي او په نتیجه کې یې تکنالوژیک پرمختګ رامنځته کوي، نو د ټولنې د رفاه د تامین سبب ګرځي، په دې سره کولای شو چې د محدودو امکاناتو څخه ښه استفاده وکړو او پدې کار سره به هېواد خپلواکۍ سرلوړۍ او کامیابۍ په لور روان شي.

د ښوونې او روزنې سیاسي اهمیت

په اوس وخت کې تاریخي، سیاسي تجربې او د انسانانو تلاش په ټوله کې د اجتماعي تحولاتو او انقلابونو ښوودونکی دی، چې عام بشریت ازادۍ ته میل لري او ددې هدف دښه تحقق لپاره د خلکو حکومت په خلکو باندې یا په بل عبارت (دخلکو واکداري) چې دا ټول طبیعي، مدني،

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني حقوقو ته احترام لري او فردي او ټولنيزه ازادي په پام کې لري، نو ددې کار لپاره بايد خلکو په ذهنونو باندې کار و شي او خلک دې ته تيار او تربيه شي چې څنګه دې موخو ته ورسيږي، يا په بل عبارت هغه وګړي چې د حکومت عمده چارې په مخ وړي. د کوم ډول شرايطو او خصوصياتو لرونکي به وي. په عمومي شکل دا چاره هم د تربيتي او تعليمي سازمانونو په غاړه ده، چې وړ ا شخاص چې د قوي سياست مداران او د يوې دقيقې برنامې څخه بهرمند شوي وي؛ ورو‌پيژني، نو پدې لړ کې بايد هغه اشخاص چې د قدرت د رهبرۍ استعداد څخه بهرمند شوی، په نښه کېږي او بيا په هغو کې ددې ذهنيت جوړول چې مسؤليت د لوړو اجتماعي مقاماتو مديريت او د هغوی د رهبرۍ لپاره لازمه اماده ګي ولري، پيژندل شوي اشخاص بايد د فرهنګي، اجتماعي، سياسي او اقتصادي حساسيتونو څخه بايد برخورداره وي، نو پدې اساس ددې ډول اشخاصو په غوره کولو کې ډېر زيات دقت په کار دی او پرته له توپير(تبعيض) څخه د خلکو له منځ انتخابيږي، نو که پدې کړنه کوم مدير انتخاب شي هغه به خامخا يو مسؤل انسان دوست مددګار، جامعه جوړونکی او سالم مدير وي. که په يوه ټولنه کې د سياسي نقطې له نظره د خلکو په مشوره د ازادۍ په لاره او د مادي او معنوي سوکالۍ(رفاه) په تکامل کې چې فرد او اجتماع ته ورکړل شوی وي، د يو شخص په ټاکلو کې ګام پورته کړي، نو حتمي ده چې خامخا به د تعليم او تربيې مثبت تاثير او اهميت ټولو عامو خلکو ته د لمر په شان واضح شي، نو په دې اساس د تربيتي سازمانونو اساسي دنده ده چې ځوانان بايد د ټولنې د سياسي اهدافو سره بلد کړي او د هغې په ساتلو کې له ځانه وفاداري وښيې او هم فردي ازادۍ ته ژمن وي. واکدار بايد په خپلو ټولو تصميمونو کې د ټولنې او فرد د ضرورت پر بنسټ الهام واخلي او د هغې مطابق وړ کړنه تر سره کړي، لکه څنګه چې سياست، اقتصاد، فرهنګ، اخلاق، اجتماع تر تاثير لاندې راوستلی شي،خو دا تر تاثير لاندې راوستل بايد يو طرفه نه وي او په مساويانه شکل ټولو ذکر شوو برخو ته رسېده ګي وکړي او کړنه د هغوی د ضرورت پر بنسټ صورت ونيسي. د دولت واکداران او سياست مداران بايد پدې اګاه او خبر وي، چې څنګه عامو خلکو ته ددې ذهنيت ورکول چې تعليم او تربيه د انسانانو په ژوند او زنده ګۍ کې څه رول لري؟ د يوې ټولنې فرهنګ اقتصاد او اجتماعي روابط او بالاخره سياسي خوشبختي او بدبختي او سرنوشت د همدې ټولنې د واکدارانو سياست د تعليم او تربيې د کيفيت سره تړلې ده. په مختلفو وختونو کې تربيې رنګا رنګ مفاهيم ځان کې نيولي او د عقيدوي شرايطو پر بنا اجتماعي، اقتصادي، سياسي شرايطو پر بنا او داسې نور تغيرات موندلي او له هغه ځايه څخه چې تعليم او تربيت د هرې ټولنې د ژوند اينه ده نو هر ډول اجتماعي تحولات د ضرورت وړ تغيراتو سره په هغه جامعه سره مل وي.

پدې اړه چې کوم مطالب مطرح شو. دې پايلې ته رسيږو چې اجتماعي تربيت بايد د مادي فرهنګ او معنوي جامعې او د احترام رعايت پر بنسټ او واقعي، فردي او جتماعي ضرورتونه برنامه ريزي شي. پدې اړه په جامعه کې د شعور او پوهې د پورته وړلو او د مهارتونو زده کړه، تخصص، پوهاوی، واقيعت منل، جهان کتنه، تقوا او بالآخره خلاقيت او نوښت منځ ته کول بايد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښي اهدافو د تعلیم او تربیت قرار ونیسي، څکه چې د جامعې سعادتمندي او نیکبختي په ښه برنامه او صحیح اجرا کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې بیولوژیکي بنسټ

د ښوونې او روزنې بیولوژیکي اړخ اهمیت

باید وویل شي، چې د ښوونې او روزنې بیولوژیکي اړخ، د ښوونې او روزنې د پروسې د هر یو مفهوم لپاره بنسټیز اساس ګڼل کېږي، حتی تر دې اندازې چې کېدای شي ښوونه او روزنه په بشپړ ډول سره یو انسان د بیولوژیک تطابق په توګه وګڼل شي.

ځکه چې د یو فرد د زده کړې ټول وسایل د هغه د ارثي جوړښت په وسیله برابرېږي، ښوونه او روزنه نه شي کولای چې د یو فرد یا یو سړي په جوړښت کې کوم نوی شی رامنځته کړي، بلکې هغه یوازې کولای شي، چې د یو سړي پټو قواوو او یا بالقوه استعدادونو Latenal Potentialis ته وده ورکړي.

د ذهن او بدن اړیکې

د لاندې بېلا بېلو دلایلو له مخې مغز (Brain) او ذهن (Mind) یو له بل سره نژدې او نه بېلېدونکې اړیکې لري، لومړی د هغو ذهني ناروغۍ د اختلالاتو له کبله منځته راځي، چې په مغز کې رامنځته شوې وي، دویم د اناتومي له مخې اعصاب چې د حسي غړو څخه مغز ته تللی دی، د عصب تحریکونه مغز ته لېږدوي او په دې توګه په ذهن کې احساس منځته راځي او بیا هم بېرته دغه عصبي تحریکونه د حرکي عکس العملونو لپاره د بدن نورو برخو او عضلاتو ته پرمخ ځي.

درېیم: د مغز د ځینو برخو له منځه تلل او زیان رسېدل په سلوکو یا کړو وړو کې ځینې بدلونونه رامنځته کوي.

څلورم: عمومي تجربې لکه تحریکوونکی، زهر او تبه په مستقیم ډول د مغز په حالاتو کې بدلون راولي او هم په شعور باندې اغېزه اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم: د مغز اندازه او جوړښت په عمومي توګه لوی مغز د لوړ ذکاوت ښکارندوی وي، خو په هر حال بیا هم د جوړښت ظریفوالی، د تکامل اندازه او د نورو اړوندو قشرونو وده یوازې د مغز د وزن په نسبت د ذکاوت سره زیاتې اړیکې لري.

د انسان او نورو ژویو ترمنځ ورته والی

د بیولوژي له مخې انسان یو ژوی (حیوان) دی او هغه یو لوړ ژوی دی، خو د دې سره سره بیا هم د نورو ژوو سره د زیاتو اړخونو له مخې ورته والی لري.

لومړی: د هغه د بدن اساسي برخې او د هغو شکل او ترتیب د ځینو ژوو لکه ایپ Ape او ګوریلا Gorilla سره ډېره نږدې ورته والی لري.

او د هغوی د وینو د رګونو، غدو، عضلاتو، اعصابو، حسي غړو، غاښونو او د ژوند او د بدن د نورو غړو ترمنځ نږدې تطابق موجود دی.

دویم: د فزیولوژي له مخې د انسان د غړو دندې او د هغه د بدن د بېلا بېلو برخو عکس العملونه او فعالیتونه تر زیاتې اندازې د نورو ژویو سره ورته والی لري.

همدا ډول د انسان او نورو ژویو حسي غړو، عصبي سیستم او عضلاتو ترمنځ هماهنګي تر زیاتې اندازې یو شان ده او هم یې فزیولوژیکي پروسې لکه تنفس کول، د وینې دوران او میتابولېزم سره ورته وي.

درېیم: د نطفې وده، د نطفې تشکیل او د هغې د ودې موده په انسان او نورو حیواناتو کې سره ورته وي.

د مثال په توګه حجره د جوړښت واحد دی او پروتوپلازم هم د هغه جوړونکې مواد دي، همدا شان د نطفې د دوو مرحلو یعنې د حجرې د وینې او تکثر څخه تېرېږي.

په ښوونه او روزنه کې بیولوژیکي موخه

د چاپېریال سره تطابق د یو حیوان د بقا یا پایښت وسیله ده، خو په انسانانو کې د تطابق دغه پروسه نه یوازې په خپله په انسان کې د بدلون د راوستلو له لارې، بلکې همدا شان په چاپېریال کې هم د بدلون د راوستلو له لارې سرته رسېږي، نو په دې توګه د همدغه وروستي تطابق له لارې دی چې د چاپېریال په بدلون سره هغه د خپلو هدفونو سره سموي او همدغه شی په نورو ژویو باندې د انسان د ښه والي او لویوالي نښه نښانه ده.

ولې انسان په لوړه او عالي توګه سره تطابق کوي؟

بشري موجود نه یوازې د خپل بیولوژیکي جوړښت له مخې، بلکې په هغه شان چې مخکې د نورو ژویو سره ورته وښودل شو، کولای شي چې په اغېزمن ډول سره تطابق وکړي، بلکې دغه قابلیت د ځینو هغو ځانګړو، فزیکي خصوصیاتو او مشخصاتو محصول دی، چې یوازې بشري انواع یا ډلو پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم یو چې د ښوونې او روزنې لپاره ارزښت لري، په لاندې ډول سره دي.
لومړی: د لاسونو ازادي، په نورو ژوو کې څلور پښې، تولې د خوځېدو، تکیه کولو او ځینو نورو دندو لپاره په کار وړل کېږي، خو یوازې انسان دی چې د هغه دوه پښې د خوځېدو او تګ کولو لپاره په کار وړل کېږي او دوه لاسونه یې نور هم کولای شي، چې ډېر ظریف او نازک کارونه او ځانګړې دندې پرمخ بوځي، چې په دې توګه هغه کولای شي خپل لاسونه په بېلا بېلو لارو کې د یوې تنستې د پېیلو (ګنډلو) څخه بیا د یوې پیانو تر غږوولو پورې په کار واچوي.
په داسې حال کې چې نور ژوي دا کار نه شي ترسره کولای.
دوهم: دا چې د صریح او صحیح بیان لپاره غږیزه وسیله، غاښونه، ژبه، شونډې او تولې خوله د اغېزمن بیان لپاره په ځانګړي ډول جوړ شوی دی، چې د بیان د دغو غړو د همغږۍ په وسیله انسان کولای شي، هغه یو زیات شمېر غږونه رامنځته کړي، چې بېلا بېلې معناګانې افاده کوي او همدا شان د لاسونو په مرسته هم مخابره ممکنه وي.
درېیم: انسان په عالي توګه وده میندلی مغز، د ژوو د بېلا بېلو ډولونو په قلمرو کې د ذکاوت اندازه د مغز د پېچلتیا او ودې سره په موازي توګه پرمخ ځي، چې په دې توګه د انسان په ګډون ټول فقاریه ژوي د شمزۍ Cerebro-Spinal System مشابه سیستم او مشابه برخې او تنظیم لري، همدارنګه د انسان مغز د نورو حیواناتو په پرتله د وزن او اندازې له مخې کوم ښه والی نه لري، بلکې هغه یوازې د غټ سیروم Cerebrom او په ځانګړي توګه د هغه د مخکینی لوب Lobe په اندازه وده ده، چې د انسان مغز د نورو ټولو مخلوقاتو څخه مشخص او جدا کوي.
څلورم: د ماشومتوب اوږده موده هیڅ کوم بل ژوی د زېږېدو په وخت کې د انسان ماشوم په توګه د خاموالي او بېوسۍ اوږده موده نه لري او هم په عین وخت کې د ماشومتوب دغه د بېوسۍ اوږده موده د بیولوژیکي جوړښت له مخې ډېره انعطاف منونکې ده او همدغه اوږده موده مرسته کوي، چې د یو ماشوم دغه بیولوژیکي ودې سره سم په ورو ورو د هغې نورې روزنیزې دندې هم پرمخ یوړل شي او هم یوه ټولنه د دې توان پیدا کوي، چې د ماشومانو د سیستماتیکې ودې او د ښوونې او روزنې لپاره ښوونځی رامنځته کړي.

د ځوانۍ د وخت ماهیت او ارزښت

د ماشومتوب Chillhood او د ځوانۍ Adulthood ترمنځ یو څه وخت شته، چې په نوې ځوانۍ Adolescence نومول شوې ده، چې دا وخت هم په بلوغ سره پیلېږي، یعنې د انسان په ژوند کې هغه مرحله چې په هغې کې یو سړی د ماشوم د زېږېدلو توان پیدا کړي، بلوغ Puberty په ښځو کې د دولس کلنۍ په شاو خوا کې او په نارینه وو کې هم د څوارلس کلنۍ په شاوخوا کې منځته راځي او په ځوانۍ کې Maturity هم د یو رد هغه بشپړه بیولوجیکي وده او نمو ده چې په ښځینه وو کې د یوویشت کلنۍ په شاو خوا او په نارینه وو کې هم د پنځه ویشت کلنۍ په شاو خوا کې سرته رسېږي.
کله چې یو فرد د ماشومتوب څخه د لوی ځوانۍ په دوره کې ځوانۍ ته رسېږي، په هغه کې ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی بیولوژیکي بدلونونه منځته راځي.
د هغه د اسکلېټ سیستم او بدني بڼه او جوړښت د یو ځوان په بڼه بـدلون مـومي، وینـه او هـډوکي یې کیمیاوي مرکبات بدلوي، غده کې یې بدلونونه منځته راځي، جنسي غریزې پخېږي او عواطف یې هم ټینګ او پیاوړې کېږي.
د دغه بیولوجیکي بدلونونو سره جوخت بېلا بېل تغیرات منځته راځي، چې د ښـوونې او روزنـې لـه مخې ډېرارزښت لري، د مثال په توګه هغه سلوکي ستونزې چې د قوي او پیاوړو عواطفو پـه وسـیله په ځوانانو کې منځته راځي، د لارښوونې Gnidance د یو سیسـتماتیک پروګـرام او د داسـې نـورو بدني او ټولنیزو فعالیتونو غوښتنه کوي، چې د هغوی په مطلوب ډول پوخوالی خپل وسـاتي، همـدا شان په نورو ځوانانو، هلکانو او نجونو کې، نوي علایق او نوي تمایلات د لوسـتلو د نـوو مـادو او د زده کړې د نوو فعالیتونو غوښتنه کوي.

د توپیر او تفاوت طبیعي قانون

د فردي توپیرونو حد او انـدازه د تفـاوتونو هغـه عمـومي قـانون سره سـمون لـري، چـې هغـه هـم د احتمال د نورمال قوس او یا هم د وېش نورمال قوس په نومونو یـاد شـوي دي، دا هـم د دې معنـی لري چې یو ځانګړی شخص او یا څو زیاتو مشخصاتو لپاره د Mean یا منځ Middle پـه شـاوخوا کې د افرادو یوه مجموعه شته، چې په دې توګه په منځ Middle کې په سلو کې پنځوس وګړي تـر زیاتې اندازې د یوه ګروپ د اوسط سره سمون خوري او په داسې حـال کـې چـې پـه سـلوک کـې پنځوس پاتې نور د منځ Middle څخه په کمېدو وېشل شوي دي، د رسامۍ له مخې ۴۰٪ یـا مـنځ یا اوسط ډول ګروپ کې شامل دي.
او ۲۳٪ له اوسط څخه د لاندې او د ۲۳٪ له اوسط څخه پورته او ۷۰٪ نور هم د دغو دواړو خواوو ته وېشل شوي دي.
د توپیر دغه قانون سره سم د دې امکان شته، چې د وګړو په یوه نه طبقه بندي شوي ګروپ کې د فزیک د ذهني او داسې نورو خصوصیاتو له مخې دغو دواړو ممکنه خواوو ته د افرادو د ممکن تناسب ځای وټاکو.

فردي توپیرونه

په اروا پوهنې کې (فردي تفاوتونه) د ځانګړي سرلیک لاندې توضیح او تشریح کېږي، چې لـوی لوی بحثونه پرې شوي دي.
د نړۍ د ټولو انسانانو داخلي جوړښت (مینه، محبـت، احساسـات، جـذبات، تـخیلات، شخصـیت، سړیتوب، اخلاق او نور) او خارجي جوړښت (قد، قواره، د پوستکي رنګ، سترګې، پـوزه، غوږونـه او داسې نور) یو له بله سره توپیر لري.
په نړۍ کې هیڅ یو داسې انسان به نه وي، چې له بل انسان سره په داخلي او خارجي جوړښت کـې سره یو شان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ډاکتر یوسف کریمي، روانشناسي اجتماعي) کې د فردي تفاوتونو په باب داسې وایي:
ژباړه: (د ځمکې پرمخ د ټولو مخلوقاتو، ژوندي، غير ژوندي که هغه حیوانات وي او که نباتات وي، الله تعالی په یو ټاکلي اندازه او ښکلا سره پيدا کړي دي، د وراثت او محیط تاثيرات دي، چې د انسانانو داخلي او خارجي جوړښت یو له بله سره توپير لري، د بېلګې په ډول د قد لوړوالی، وزن او ذکاوت د توپیرونو له جملې څخه ګڼل کېږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې تاريخي بنسټ

د ښوونې او روزنې د تاريخي بنسټ مانا او مفهوم

د ښوونې او روزنې تاريخي بنسټ په ټوليز پرمختګ کې د هغو واقعاتو په لاسته راوړنو پورې اړه پيدا کوي، چې پر زده کړه باندې اغېزه کوي او هم د نوي يا معاصرې ښوونې او روزنې د اسانتياوو لپاره پسمنظر جوړوي.

همدا ډول هغه زموږ د ښوونې او روزنې د موسسو د تعبير او تفسير او ارزيابۍ او د هغو هلو ځلو او زياتو کوښښونو راسپړلو لپاره لاره لټوي او اواروي، چې زموږ په اوسني معاصر روزنيز ميراث کې په کار اچول شوي دي.

غير رسمي ښوونه او روزنه

د وحشت او بربريت په اوږده موده کې ټوله ښوونه او روزنه غير رسمي وه، بشري زده کړه په سوچه توګه واقعاتو او پېښو په شان د ژوند يو طرحي بڼه وه، يوازې د چانس او تصادف په شکل ښخي په غير شعوري توګه منځته راتله.

طبيعي چاپېريال په خام او نامعقول شکل پاتې و، ټولنيز پرمختګ هم په خپل ډېره ساده او ابتدايي حالت کې و، په عمومي توګه انساني ژوند په ډېرو ساده، ابتدايي او په وروسته پاتې حالت کې تېرېدلو، په دې توګه سره کوم پېچلي مهارتونه هم نه وه، چې ترلاسه شوی وای او نه هم کوم پېچلي رواجونه يا عنعنات وو، چې زده شوی وای او دا هم له دې کبله چې هغوی لا تر اوسه کومه وده او پرمختګ کړې نه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسمي ښوونه او روزنه

دا ښوونه او روزنه هغه وخت پیل شوه، کله چې وګړو د تولید ځېنې هنري مهارتونه ترلاسه کړل. د ژوندانه د موادو او اړتیاوو ترلاسه کولو لپاره یې ابزار او وسایل په کار واچول او رامنځته یې کړل، کوچني ګټور معلومات یې په لاس راوړل او په ټولنیزو او عقیدوي عادتونو یې پیل وکړ، چې دغه ډول لاسته راوړنې ارزښتناکې ګڼل کېږي، خو د هغوی زده کړه، چانس او تصادف ته پرېښودل شوې وه او د هغوی په هکله ښوونه او تدریس هم په پوره احتیاط او دقت سره د ټولنې د ډېرو هوښیارو او یخو غړو په وسیله سرته رسېده.

ځوانانو ته په تشدد سره یو ځای زده کړه ورکول کېده او هم به مشرانو هرڅه چې سرته رسول په زور او کراری سره به یې عملي کول.

ترڅو د ټولنې د ځوانو غړو لپاره د دې زمینه برابره شي، چې د هغو د کار د کتلو په ترڅ کې یو څه ورڅخه زده کړي او دغه ډول ښودنه او روزنه د پېړیو پېړیو لپاره د وحشي او ځناورو قبیلو په منځ کې موجوده وه، ترڅو چې بیا په ښوونه او روزنه کې یوه بله مرحله رامنځته شوه.

تاسیساتي ښوونه او روزنه

تاسیساتي ښوونه او روزنه د ابتدایي وګړو ترمنځ د ځېنو مراسمو د ښوونې په بڼه پیل شوه، چې البته په دې وخت کې د ټولنیز پرمختګ یو داسې حالت ترلاسه شوی و، چې په هغه کې دغه شی ضروري او مطلوب ګڼل شوی و، چې داسې معین وختونه وټاکل شي، چې په هغو کې دمخه ټاکل شوي روشونو له مخې ځوانان د ځوانۍ د ژوند د فعالیتونو او مسوولیتونو لپاره چمتو او اماده شي، چې همدا مراسم د همدې کار لپاره اماده او طرحه شوې وه، چې په ځوانانو باندې د ځوانۍ دا مسوولیتونه اغېزې وشیندې، دغه رابطه همدا ډول ټولنیز کنترول ته د ودې ورکولو او د ټولنې ترمنځ د وحدت او لا ټینګښت او پیوستون لا اغېزمنې وسیلې هم وګرځېدې او همدغه ابتدایي ښوونیزو مراسمو د ځوانانو لپاره په ټولنیز ګټورتوب کې عمومي روزنه برابره کړه.

په دې وخت او زمان کې مذهبي فعالیتونه په قبیلوي ژوند کې کنټرولونکی عامل ګرځېدلی و او هم له دې کبله اړین ګڼل کېده، چې مذهبي عقیدې او هم له هغو سره یو ځای مراسم ساتل شوی وای.

نو، په دې توګه مذهبي لارښوونکی مجبور و، چې هغوی ته یې دا ښوونه کړې وای چې هغوی دغه مذهبي مراسم ترسره کړي وای، په دې توګه همدغه تاسیساتي ښوونه او روزنه چې د مذهبي قشر په وسیله پرمخ بیول کېده، د نن ورځې د ښوونځي لپاره مخکښه وګڼل شوه.

ښوونځی

ښوونځی، د مذهبي مراسمو او جشنونو د عملي کولو په منظور د زده کوونکو د روزنې د هماغه پخوانیو مذهبي دندو د پراختیا او انکشاف پایله ده او هم په یو ټولنیز ګروپ کې د مذهبي لارښوونو د ځانګړي موقف له مخې ژر تر ژره د هغه لارښوونې غیر مذهبي فعالیتونو ته هم لاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيدا کړه.
د ليکنې په منځته راتګ سره مذهبي قشر هم د ښوونې او روزنې مسوولين وګرځېدل؛ ځکه چې مذهبي لارښوونکي داسې کسان و، چې هغوی په پوهه کې غوره لاس درلود او له دې کبله د ښوونې ځانګړې دنده د ټولنې له خوا مذهبي لارښوونکو ته وسپارل شوه، چې په دې توګه مذهبي لارښوونکي لومړني ښوونکي او هغه ځای چې ښودنه په کې کېده، لومړی ښوونځی وګڼل شو.

قشري يا طبقه يي ښوونه او روزنه Class Education

د ډېرو لرغونو تاريخي وختونو څخه را په دې خوا ترمنځنيو پېړيو پورې د ښوونځي ښوونه او روزنه په مذهبي لارښوونکو Priesis او حاکمو طبقو پورې اړه درلوده، ښوونه په بشپړ ډول سره د مذهبي قشر په لاس او اغېزې لاندې وه.
په ځينو هېوادونو کې لکه هندوستان کې پوځي قشر ته يو ډول حرفوي ښوونه او روزنه ورکول کېده، په مصر کې په اعلی فنونو او هنرونو کې د صنعت او تجارت ساحو يو شمېر لارښوونکو ته يو څه روزنه ورکول کېده، په چين کې ښوونه او روزنه بداي طبقې پورې اړه درلوده چې ښوونځي تللو ته يې کافي وخت او پيسې درلودې او همدا شان د چين په ښوونځيو کې وګړي د حکومتي پراخو مدني خدمتونو د ازموينو لپاره چمتو کول، چې په هغو کې د بري يا لوړ نمرو اخستل د دولتي چوکيو د نيولو لپاره يو ضروري کار و.
په اتن کې ښوونه او روزنه د هغو هېوادوالو لپاره وه، چې د نارينه وګړو يو پر پنځه (۵/ ۱) يې احتوا کوله.
په روم کې ښوونه او روزنه د لوړو پوړيو طبقو لپاره د سياسي ژوند د چمتووالي لپاره پرمخ بيول کېده.
په تورو دورو کې Dark Ages کې ښوونه او روزنه خپل پخواني او لرغوني دريځ يعنې يوازې د مذهبي طبقې د دندې لپاره راواړول شوه او د ۸۰۰م په پيل سره هلې ځلې وشوې، ترڅو ښوونه او روزنه د لوړو طبقو په واک کې ورکړي، په دې توګه حاکمانو په خپلو قصرونو کې ښوونځي تاسيس کړل، ترڅو درباريانو ته ښوونه او روزنه برابره کړي.

پرګنيزه ښوونه او روزنه Mass Education

پرګنيزه ښوونه او روزنه د اتحاديو د هغو ښوونځيو په پيل سره رامنځته شوه، چې د منځنيو پېړيو د صنفي اتحاديو په وسيله د دوه طبقې د ماشومانو د روزنې لپاره تاسيس او منځته راغلي وه، همدا شان د منځنيو پېړيو د پرمخ تلونکو ښارونو دولتي مامورينو هم د ښار د اوسېدونکو د منځنۍ طبقې د ماشومانو د ښوونې او روزنې لپاره رامنځته کړې ده، په دغه ښوونځيو کې د مذهبي کسانو له خوا کنترول او تدريس کېده.
خو په هغو باندې د تعادل او د ښار د صلاحيت لرونکي کنترول او غلبه زياته وه او هم په عين حال کې په هغه وخت کې د کليسا د ښوونځيو په نسبت دغو ښوونځيو زياته دنيوي بڼه درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپاړسمې پېړۍ د لومړيو وختونو کې پروتستانت تېز اصلاح غوښتونکي و، پروتستانت په دې عقيده و چې بايد هر يو فرد د خپل ځان د نجات لپاره مسوول وي او له همدې کبله ضروري برېښېده، چې بايد هر يو سړی د دې توان ولري، چې انجيل مقدس کتاب Bibble ولوستلای شي او تفسير يې کړای شي، نو ځکه د همدې موخې لپاره د پروتستانت کليساګانو محلي شخصي-ښوونځي رامنځته کړل، چې په هغو کې د دواړو جنسونو نارينه او ښځينه لپاره د ليکلو او لوستلو او مذهب درس ورکول کېده.
په جرمني کې هم کله چې لوترانيسم Lutheranism د رسمي مذهب بڼه غوره کړه، د کليسا ښوونځي هم د دولتي سيستم په ښوونځيو پورې مربوط شول، چې د دولت له خوا تمويل کېده او د اشخاصو شموليت هم جبري وګرځېده، په همدې وخت کې د کاتوليک کليساګانو هم په خپله روزنيزه کړنلاره باندې نوی نظر وکړ او د خپلو روزنيزو هلو ځلو د خپلو عقيدې پرګنو ته د روزنيزو ګټو په ورپېخېدلو سره پراخ کړل، په همدې وخت کې و چې د کاغذ د جوړولو پروسه کشف او هم د چاپولو اختراع رامنځته شوه او دغه چاره مرسته وکړه، چې لومړنی ښوونه او روزنه نوره هم پراختيا ومومي.

د ښځو ښوونه او روزنه Women Education

د ښوونې او روزنې اسانتياوو کې د ټولو طبقو د ښځو برخې اخېستل، يوازې په دې نږدې وختونو کې عملي شول او دا هم د هغو عنعنوي زړو عقيدو له مخې و، چې د ښځو موقف يې د نارينه په نسبت ټيټ ګاڼه.
د ډېرو لرغونو وختونو څخه را په دېخوا د ښځو ټولنيز موقف د يو مربي يا هم د يو ښکلا، د يوه عشق او يا هم د يو ظريف او نازک ملکيت په توګه و، چې بايد مينه ورباندې شوی وای او ساتل شوی وای، خو په يونان کې افلاطون د جنسونو ترمنځ د تبعيض نشتوالی رد کړ او د نارينه او ښځو دواړو لپاره يې يو ډول ښوونې او روزنې مفکوره تاييد کړه.
په روم کې هم سربېره پردې چې ځينې کسانو عقيده درلوده چې ښځې او نر دواړه يو شان ذهني فعاليتونه لري، خو بيا هم د ښځو ښوونه او روزنه په لومړني ښوونځي پورې مربوط وه او يوازې د لوړو طبقو ښځو د لوړو زده کړو څخه ګټه اخېستلای شوای.
د عېسويت په لومړي وختو کې ښځې يوازې په کورنيو دندو پورې محدودې وې او حتی د پروتستانت ريفورم څخه وروسته هم د ښځو ښوونه او روزنه په کورنيو چارو پورې محدوده وه، خو يوازې د رنسانس په دوره کې د لوړو طبقو ښځو د دې توان پيدا کړ، چې د هغه وخت د لويو ښوونکو څخه زده کړه وکړي، همدا شان په شپاړسمې پېړۍ کې د ۱۷ او ۱۸ پېړۍ په نسبت د ښځو د ښوونې او روزنې په هکله ذهنيتونه ډېر سم او په زړه پورې و او دا هم يوازې د صنعتي انقلاب څخه وروسته و، چې ښځو وکولای شول، د ښوونې او روزنې د زياتو اسانتياوو څخه ګټه ترلاسه کړي او هم د شلمې پېړۍ د ښځو د حقوقو غورځنګ د دې زمينه برابره کړه، چې ښځې په مساوي توګه د نارينه وو په شان د يو ډول روزنيزو اسانتياوو څخه برخمنې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معيوبانو ښوونه او روزنه

پخوانۍ ټولنې د معيوبانو په وړاندې بې پروا وې او له دې کبله هغوی يو ناچاره بېوزله او لـه نظره لوېدلی قشر جوړېدو، چې په دې توګه د معيوبو لپاره ښـوونه او روزنـه د ګټـو پـه استثنا تـر زيـاتې اندازې يوه بشري او انساني پرمختيا ده، د ګټو لاره د ښوونې او روزنې په برخه کې مخکښ کار پـه ۱۵۷۸ کې د يوه هسپانوي په وسيله کشف شوه.

نړيواله ښوونه او روزنه Universal Education

د عامه يا دولتي ښوونې او روزنې يو نوی او پراخ مفهوم د يـو سياسي دولـت هـدفونو او دنـدو پـه هکله د اتلسمې پېړۍ د عقيدې په وسيله رامنځتـه شـوه او پـه حکـومتي چـارو کـې د سـترو پرګنـو پرخط اخستنې د زيات سواد او د زياتې پـوهې غوښـتنه کـول او همـدا ډول د عمـومي انسـانيت د محروميت لرې کولو نه يوازې د درېيو (3RS، يا لوستلو، ليکلو او شمېرلو تـه اړتيـا درلـوده، بلکـې د هغې ټولنيزې او فزيکي نړۍ پوهې ته يې هم اړه درلوده، چې په هغې کـې يـې ژونـد کـاوه، همـدا ډول صنعتي انقـلاب د ماشـوم د کـار او زحمـت سـتونزه هـم رامنځتـه کـړه او ورسره د ښـوونځي د جبري کېدو د قوانينو پسې د ماشوم او کار قوانين هم منځته راغلل او پـه دې توګـه ښـوونځي تـه د جبري شموليت کېدو او د ښوونې او روزنې سوېې د پرمختګ وړتيا ومينده.

په ښوونځي کې په اجباري ډول شموليت او نورمالو او معيوبو ماشومانو همدا ډول دواړه کټګوريو، ښوونه او روزنه نړيواله، پراخه او عمومي وګرځوله، چې په دې توګه د عصري صنعتي نړۍ غوښـتنو سره تخنيک زراعتي او حرفه يي ښوونځي منځته راغلل او دولتي يا عامـه ښـوونه او روزنـه هـم پـه عملي توګه حل او هغو ځخه ووتله.

ښوونه او روزنه د هغې ودې او پرمختګ د تاريخ سره ډېرې نږدې اړيکې لري، لکـه پـه هغـه شـان چې هيڅ يوه پديده او يا يو شی د تاريخي مطالبو او څېړنو څخه پرته په ښه او بشپړه توګه نه شـوای پېژندل کېدای، نو همدا شـان د ښـوونې او روزنـې تـور پـه کـې او هـم د پراکتيکـي اړخونـو وده او انکشاف د هغې د تاريخي پس منظر او تاريخي څېړنو څخه پرته نيمګړي او نامکنه ښکاري.

د بېلګې په توګه که چېرې موږ وغواړو، چې د ښوونې او روزنې د پوهې، اصول پرنسيپونه او نظريو په هکله معلومات په لاس راوړو، موږ مجبور او مکلف يو چې له مېلاد څـخه مخکـې د پوهـانو او متفکرانو لکه سقراط، افلاطون، ارسـطو او داسـې نـورو فيلسـوفانو مفکـورې او نظريـې تـر بشـپړې مطالعې لاندې ونيسو.

يا هم که چېرې په خپل ټولګي کې د يو ماشـوم يـا کـوچني د کـړو وړو او يـا پـه بلـه ژبـه د هغـه د هوښياری او لټې يا تنبلۍ علت او عوامل پيدا کړو، موږ اړ يو چې د هغه د ژوند د تاريخي او د هغه د کورنۍ تاريخچې ته ژوره پاملرنه وکړو.

ځکه چې په همدې برخه کې دلته داسې ويل شوي: «يو انساني فـرد تـاريخي محصـول او د خپـل وخت او د بشريت محصول دی، نو له همدې کبلـه د ده ماهيـت هـم د انسـاني تـاريخ د بـدلون او تکامل سره بدلون او تکامل مومي.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه بنسټيزه اړتيا

افغاني ټولنې ته د ښوونې او روزنې اړتيا

ښوونه او روزنه د هرې ټولنې يوه اړينه برخه ده او دا بايد چې يوه غښتلې او فعاله لارښود وي. د اسلامي ارشاداتو پر بنسټ ښوونه او روزنه يو انساني حق دی او دغه حق حکم او عمليه بايد د حکومت له خوا، د ټولنې او افرادو په ملاتړ پوره شي.

د تيرې جګړې په بهير کې ډېری ماشومان، ځوانان او لويان له هر ډول رسمي او غيررسمي ښوونې او روزنې څخه بې برخې شوي دي. د افغانستان د دولت له اړينو دندو څخه يو دا دی، چې د ټولنې د ټولو سويو لپاره د افغانانو له ديني او ثقافتي ارزښتونو سره سم، د ښوونې او روزنې زمينې برابرې کړي.

افغانستان يو اسلامي هېواد دی. اسلام ښوونه او روزنه پر نارينه ؤ او ښځو فرض کړې ده؛ نو ځکه ضرور ده، چې د ښوونې او روزنې زمينې له ابتداء څخه تر بيځي جګو سويو پورې د ښځو په شمول ټولو خلکو ته برابرې کړي.

په اسلام کې د نارينه ؤ او ښځو تر منځ هېڅ ډول ښوونې او روزنې په کسبولو کې کوم توپير نشته. (دمسلم) عربي کلمه په قرآن شريف کې پر نارينه ؤ او ښځو دواړو باندې دلالت کوي.

له بېلابېلو سرچينو څخه تر لاسه شوي احصايې ښايي، چې ښوونځي ته د تلو وړ په سلو کې نوي(8%) افغان ماشومانو ته د ښوونې او روزنې د زمينو د نشتوالي او له ښوونې او روزنې سره د علاقې کمښت له کبله هم د مهاجرينو په کمپونو اوهم په افغانستان کې هېڅ رسمي ښوونه او روزنه نه ميسر کېږي.

د ښوونې او روزنې عمليه په افغاني ټولنه کې بايد په کليوالي سېمو کې ابتدائې ښوونځيو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړیتوب حق ورکړي او د ښوونې او روزنې دموجودو مؤسسولکه د کلیوالي ښوونځیو(د مسجد د سبقونو) ملاتړ وکړي. په عنعنوي لحاظ، ښوونه او روزنه په افغانستان کې د یو مرکزي نظام له خوا اداره کېدله. دا نظام د افغانستان په شان پرمختیایي ملکونو کې ډېر اغېزمن ثابت شوی دی، نو ځکه باید د ښوونې او روزنې د نظام اداره په یوې مرکزي ادارې پورې تړلې وي چې ټول درسي مواد لکه درسي متونه، لارښوونه او نور چاپ او توزیع کړي. مواد باید د افغانستان په دواړو رسمي ژبوپښتو او دری خپاره شي.

حکومت باید له متخصصانو سره دمشورې له لارې داسې پالیسي غوره کړي چې د ولس له غوښتنو سره سم یو ملي تعلیمي نصاب را منځ ته کړي. باید د افغانستان د هر ولایت په هر کلي کې لږ تر لږه یویو ښوونځی وي. د ښوونځي د جوړېدو ځای باید پخپله ولس وټاکي. د پخوانیو رژیمونو د تعامل پر خلاف باید دې ته پام وشي، چې د افغانستان په کلیوالي ښوونځیو کې لایق، لایق ښوونکي مقرر کړای شي.

د افغان ماشومانو ضرورتونه

افغاني ټولنه له یو ډېر بد حالت څخه د وتلو په حال کې ده. زموږ بریالیتوب د داسې یوې فضاپه رامنځ ته کولو کې نغښتی، چې په کې زموږ ماشومانو او زلمیانو ته د ممکنې ښوونې او روزنې بهترینه زمینه برابره شي.

د جوماتونو اساسي ښوونه او روزنه په لومړنۍ ښوونه او روزنه کې ستره ونډه لري، ځکه چې زموږ جومات په لوستلو او لیکلو کې لومړی دیني تعلیمات ښایي. د جوماتونو په دې ښوونځیو کې واړه هلکان او وړې نجونې یو ځای درس وایي، قرآن شریف او نور اساسي دیني کتابونه لولي. دغه ماشومانو ته باید د محلي او ولایتي مقاماتو له خوا د ولس په ګډون د تعلیم د ادامې فرصتونه مساعد کړای شي.

زموږ د لومړنۍ ښوونې او روزنې نظام اساسي بدلون غواړي. د اسلامي ارشاداتو په رڼا کې د ښوونې او روزنې د یوې نوې پالیسۍ له غوره کولو څخه پرته خپل ګران هېواد بېرته نه شو جوړولای. د لومړنۍ دورې د ښوونې او روزنې درسي مفردات باید په ضروري توګه انسجام ومومي. د مضامینو یوه لړۍ ده، چې په عمومي توګه پر اسلامي تعلیماتو، ساینس، ادبیاتو، ریاضي، تاریخ، جغرافیې او نورو مشتمل وي، پر عملي او بشپړ میتود تدریس شي.

زموږ راتلونکی تعلیمي نظام باید زموږ د خلکو غوښتنو ته ځواب ووایي او زموږ له تاریخ او ثقافت سره نږدې اړیکې ولري. زموږ د ښوونځیو تعلیمي نصاب باید داسې احکام او مواد ولري، چې زموږ زلمي زده کوونکي دخلکو د ژوندانه د کیفیت د ښه کولو په لاره کې د عملي ګامونو د اوچتولو وړ کړي.

په لومړنۍ دوره کې باید د قرآن شریف لوستل، دینیات، حساب، ژبه، لیکل، بدني روزنه او نور اساسي مضمونونه تدریس شي.

د اسلامي شریعت په رڼا کې له بین المللي معیارونو سره سم تنکیو نجونو ته باید د ښوونې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزنې د امکاناتو په برابرولو کې خاص پام وشي. د دوی په خاصو مضمونونو کې باید کورنۍ پوهنه، ماشوم پالنه، روغتیایي تعلیمات او نور شامل کړای شي. دا به پر عمومي مضمونونو سربېره یوازې د ښځینه زده کوونکو لپاره وي. د ښځینه ښوونکو د اهمیت او زمونږ په ټولنه کې د دوی د ستر نقش له مخې باید دې ته خاص پام وشي، چې سویه یې له نارینه ښوونکو سره برابره وي.

د دغو غوښتنو په بشپړولو کې د ښوونکي ونډه

زمونږ د ښوونې او روزنې په ډګر کې باید داسې لایق او باکفایته ښوونکي مقرر شي، چې د علم معیار اوچت او زده کوونکي لوړو تحصیلاتو ته چمتو کړي. پخوانی رژیم به بیخي کمزوري ښوونکي په کلیوالي لومړنیو ښوونځیو کې مقررول.

ښوونکي یوازې د دې مسؤول نه دي، چې د شاګردانو تعلیمي سویه اوچته کړي، بلکې د ولس په غوښتنو او فکرونو باندې به د دوی د پوهېدلو سطحه هم لوړوي. ښوونکي باید د ولس په پرمختیایي فعالیتونو کې هم برخه واخلي او خلک هم برخې اخیستلو ته وهڅوي. په همدې توګه ښوونکي د تعلیمي نصاب په ښه کولو کې هم برخه اخیستلای شي. ښوونکي باید په خپله سېمه کې د ښوونکو د روزنې او د اړونده سمینارونو په ټولو فعالیتونو کې ونډه واخلي او څه چې زده کوي، هغه په خپلو ټولګیو کې تطبیق کړي. تر ټولو مهمه خبره دا ده، چې ښوونکي باید په افغاني ټولنه کې د قومي، ژبنیو او توکمېزو (نژادي) ګروپونو ستاینه وکړي. دوی باید زده کوونکي په خپله مورنۍ ژبه کې له سیاسي او عملیې جارې پرمختیاو سره اشنا کړي او دغه کار هغه وخت سرته رسولای شي،چې د کتابونو او ورځپاڼو په لوستلو او دنړۍ د عامه خبرتیا د وسېلو په اورېدلو عادت وي.

د مسلکي ښوونکو کمی داسې یوه ستونزه ده، چې باید یادونه یې وشي. دغه ستونزه داسې لرې کېدای شي، چې د ښوونکو د روزنې تقویتي کورسونه، په خدمت کې داخل روزنیز کورسونه، د لوړو زده کړو د امکاناتو برابرول او د ښوونکو په روزنه کې د لوړو زده کړو د مؤسسو ونډه اخیستنه په پام کې وساتل شي.

افغان ماشومان باید څه زده کړي؟

د لیکنې عمده موخه دا ده، چې ښوونکي ماشومانو ته څنګه درس ورکړي چې د ځلمېتوب مرحلې ته رسېږي، نو د صادقو مسلمانانو په حیث له کار کولو سره بلد او دغه شان زده کړي، ښوونې او روزنې ته چمتو شوي وي.

د یو کار پر موخې له متیقین کېدو نه پرته هغه پیل کول د وخت ضایع کول دي. په نړۍ کې د خپل نوم او شهرت د ساتلو په خاطرباید وپوهېږو چې د افغانستان د بیا ودانولو لپاره ښوونې او روزنې ته د لومړیتوب حق ورکړای شي. مونږ به د ښوونې او روزنې لوړ کیفیت ته هېڅکله ونه رسېږو که د دولت او زده کوونکو د پلرونو او میندو تر منځ ګډه همکاري نه وي.

د ښوونې او روزنې د بیا جوړونې په نظام کې باید د ټولو خلکو حقوق په نظر کې ونیول شي. یانې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ټول خلک بايد له هر ډول تعصب څخه پرته د دې چانس ولري، چې زده کړه وکړي.
د ښوونې او روزنې مانا د ټولنې ذهني، بدني او ټولنېزه پرمختيا ده. د ښوونې او روزنې له برکته د خلکو فزيکي ښکلا، ذهني، اخلاقي، ټولنيز او روحي اړخونه وده مومي او کولای شي، چې دخپل ثقافت، د کورنۍ په وړاندې د مسؤوليتونو، دکسب او کار د غوره کولو او د تفريح له وخت څخه د ګټې اخيستلو په باب مالومات تر لاسه کړي او د ولس يو ګټور او فعال غړی شي.
د لومړنيو يادو شوو ټکو پر بنسټ د ښوونې او روزنې کورسونه او مضمونونه په لاندې توګه تدوين او وړاندې کېږي:
د بدني روزنې او ورزشي پروګرامونه بايد د ماشومانو له عمر سره سم داسې تصنيف شي، چې د ماشومانو د بدني ودې لپاره، د ژوندانه په بېلابېلو مرحلو کې ګټور ثابت شي.
د هنر، ښکلی ليک، روغتيا او رسم مضامين دې د دې له پاره وښودل شي، چې ماشومان د چاپېريال په ساتنه او ښکلا باندې وپوهېږي.
ديني مضمونونه دې په دې خاطر تدريس شي،چې د الله تعالی په وحدانيت او نورو اسلامي موضوعاتو وپوهېږي؛ ځکه چې ماشوم د ديني مضامينو پر پوهېدو له افرادو سره خپلې اړيکې او په ټولنه کې خپل مسؤوليتونه تشخيصوي.
د جغرافيې، تاريخ، تمدن او ټولنيزو چارو زده کړه له زده کونکو سره مرسته کوي، چې له خپل ثقافت، هېواد او نړيوالو سره اشنا شي.
په همدې توګه د رياضي زده کړه له ذهني پراختيا سره مرسته کوي. د زده کوونکو منطق ورسره قوي کېږي او د پېچلو تخنيکي مسايلو درک او ورباندې پوهېدنه اسانه کوي.
افغاني ماشومان به نظري او عملي درسونه زده کړي، ځکه چې زده کړه د زده کوونکو په کړو وړو کې مطلوب بدلونونه راولي. زده کوونکي به هر مضمون د هماغه مضمون له هدفونو سره سم زده کوي.

ورځنی ژوند او ښوونځی

د ژوندانه په بهېر کې د هر انسان اړتياوې ډېرې دي. د ماشوم اړتياوې ښوونځي ته تر تلو مخکې محدودې وي. کله چې ښوونځي ته ولاړ شي، چاپېريال او له نورو سره تماس يې پراخېږي. له دې امله يې اړتياوې ډېرېږي. د بېلګې په توګه ماشوم په کور کې له مور او پلار وروڼو او خويندو او په کلي کې له ګاونډيانو سره نږدې اړيکې لري، خو ښوونځي کې له نوي چاپېريال، ټولګيوالو، مشرانو او نورو سره مخامخ کېږي. ماشوم په کور کې د کورنۍ له چاپېريال سره چې ځانته رسم او دوونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ازموینې وسیلې او د زده کړې د کچې پېژندل

ازموینه د زده کړې او دتدریس نه جلاکېدونکې برخه ده. ازموینه په ښوونځیو او دزده کړې په نورو موسسو کې د زده کوونکو دښوونېزو-روزنیزو پرمختګونو په اندازه کولو کې خورا مهم رول لوبوي. همدارنګه د زده کړې د موسسو ادارې او ښوونکي له ازموینوڅخه په ګټې اخېستنې په لاندې برخو کې مالومات لاسته راوړي او د هغې له مخې دزده کړې اوتدریس لپاره تر ټولوغوره شرایط رامنځته کوي.

- ✓ دټولګیو ډلبندي
- ✓ د استثنایې زده کوونکو پېژندل
- ✓ دزده کوونکو دپوهې دکچې لوړول
- ✓ درشتې اوحرفې په ټاکلوکې له زده کوونکو سره مرسته
- ✓ دښوونیز نصاب ارزونه
- ✓ دتعلیمي پروګرامونو ښه کول

د زده کړې په بهیر کې د ازموینې دندې

ازموینه معمولآ دزده کړې اوښونیزې دورې یا کورس په پای کې زده کوونکوته دنومرو ورکول د یو بهیر په توګه پېژندل کېږي. سره له دې چې زده کوونکو دنومرو ټاکنه د ازموینې دنده ده، خو د ازموینې د اخیستلو یوازینې لامل کېدای نه شي. د ازموینې عمده او اصلي موخه دزده کړې ښه کېدل دي. پردې سربېره ازموینه دښوونیزو پرېکړو په کولو کې هم مرسته کوي.

دتدریس په بهېرکې باید ښوونکي او استادان له ځانه یوشمېر پوښتنې وکړي او وروسته د هغې په اړه پرېکړه وکړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. زده کوونکي تر کومې کچې د زده کړو دتجربوترلاسه کولو ته چمتوالی لري؟
۲. په اړوند مضمون کې له زده کوونکو څخه زموږ تمه څه ده، چې څومره ژر لوست زده کولای شي؟
۳. د تدریس شوو توکو دکومې برخې لنډیز ګټور دی او کله؟
۴. کوم یو زده کوونکی انفرادي تدریس ته اړتیا لري؟
کوم زده کوونکي تر نورو ډېر پوه دي چې له پراخه پروګرام څخه برخمن شي؟
کوم زده کوونکي دې لوړ ټولګي ته بریالي شي؟
۵. کوم زده کوونکي دې وهڅول شي،چې یو مضمون دځپل اختصاصي رشتې په توګه وټاکي؟
ازموینه دپورته پوښتنو او د زده کوونکو په اړه د نورو رښتینو مالوماتو په رڼا کې له ښوونکي سره د پرېکړې په نیولو کې مرستندویه واقع کېدای شي. دبېلګې په توګه: پوه پلیزه ازموینه چې زده کوونکي له مضمون څخه د ګټه اخیستنې لپاره ورته اړتیا ولري، تر یوې کچې وټاکلای شي. خو دکورس په بهیر کې د ټولګي بېلا بېلې ازموینې په لاندې برخو کې زیات مالومات چمتوکوي:
۱. د زده کوونکو ډلبندي
۲. د زده کوونکو د ټولګیو ډلبندي کول
۳. د زده کړې دستونزو پېژندل او د هغه هوارول
۴. دهغوی انفرادي تدریس
په پای کې اصلي موخه دا ده،هغسې پرېکړه ونیول شي، چې په پورته برخو کې د زده کوونکو د ښې او زیاتې زده کړې لامل شي.
ازموینه پر زده کوونکو مستقیمه اغېزه لري او کولای شي، چې:
❖ زده کوونکي لا پسې وهڅوي.
❖ د زده کړې پایښت پراخ کړي.
❖ له زده کوونکو سره د ځان په پېژندلو کې مرسته وکړي.

ازموینه د هڅونې لامل

ازموینه زده کوونکي هڅوي، چې ځانونو ته تعلیمي موخې وټاکي او د هغوی دترلاسه کولو لپاره هاند او هڅه وکړي. د ازموینو په رارسېدو د زده کوونکو فعالیتونه زیاتیږي او د لوستونو په زده کولو کې زیار کاږي. ښوونکي باید د ازموینو د پایلو په اړه له زده کوونکو سره خبرې وکړي اوهغوی کمزورو او قوي اړخونوته یې پام واړوي.
په متناسب ډول جوړې شوې ازموینې له زده کوونکوسره مرسته کوي چې:
۱. زیاتې زده کړې ته وهڅیږي.
۲. د غوښتل شوې زده کړې لور ته رهنمایي شي.
۳. د زده کړې د پایلو په اړه د پوهې او پرمختګ په اړه مهم او عیني شواهد چمتو کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساتنه او لېږد

ازموینه د زده کوونکو د زده کړې هڅې د هغو هدفونو لورې ته بیایي، چې باید اندازه شي. په دې توګه د زده کړې د ساتنې او لېږد د یوې وسیلې په توګه کاریدلی شي. داسې ګومان کېږي، چې د پوهې د کچې د زده کړې په پرتله د مفهوم د درک، پلي کولو، تفسیر او د مفهوم د تعبیر زده کړه تر ډېره ساتل کېږي، ځکه د هغه پوهې د لېږد ځواک زیات دی.

که چېرته د یوې ازموینې پوښتنې، پیچلې وي او زده کړې اندازه کړي، باید د زده کوونکو پام ورته واړول شي؛ځکه دا راز پوښتنې د هڅوونکو پوښتنو په توګه په زده کوونکو کې دمفهوم د درک اود مفهوم دتعبیر اوتفسیر دپراختیا لپاره کاریدلای شي.

په دې توګه ازموینه په یادوبرخو کې بشپړوونکې دنده سرته رسوي اوپه زده کوونکو کې دزده کړې اغېز تلپاتې کوي.

ازموینه ځان پېژندنې لامل په توګه

دښوونې اوروزنې له سترو موخو څخه یوهم په افرادو کې دځان پېژندنې د وړتیا پیداکول دي؛ ترڅو خپل ځان ښه وپېژني، خپلې وړتیاوې درک کړي، خپله راتلونکې ښه وسنجوي اوخپلې کړنې سمې وارزوي.

ازموینې او دهغې پایلې له زده کوونکوسره مرسته کوي چې:

۱.دخپلوکړنو پرماهیت ځانونه سم پوه کړي

۲.خپلې نیمګړتیاوې درک اوله منځه وړلو ته یې هڅه وکړي

۳.په مختلفوبرخو کې دخپلې وړتیا ډګرونه وپېژني.

همدا راز مالومات چې له ازموینې څخه لاسته راځي، زده کوونکوته وخت ورکوي چې:

۱. خپلوتحصیلي پروګرامونوته پلان جوړکړي؛

۲. د خپلې راتلونکې روزنیزې تجربې وټاکي؛

۳. دخپلو ارزونو وړتیاوو ته وده ورکړي.

ازموینه دتدریس د اغېزمنتوب په اړه مالومات چمتو کوي. هغه مالومات چې له یوې ازموینې څخه لاسته راځي، دتعلیمي عملیې دمختلفو اړخونو د ارزونې لپاره په کارېږي. پردې مالوماتو:

- تعلیمي موخې ټاکل کېږي؛
- درسي مناسب توکي ټاکل او ویشل کېږي؛
- دلا ښې روزنې لپاره د زده کړې تجربې پېژندل کېږي.

د ازموینې پایلې نه یوازې د زده کوونکو کمزورې اړخونه جوتوي، بلکې که د یوې ډلې د ازموینې پایلې د یو کل په توګه په پام کې ونیول شي، دتعلیم اوتدریس کمزورې ټکي هم څرګندوي. که چېرته په ازموینه کې دډېرې زده کوونکو پایلې ښې نه وي، کېدای شي په زده کوونکو کې نیمګړتیا موجوده وي، خوزیاترهداکېدای شي،چې ستونزه دتدریس په اصولو کې پرته وي.

ښایې ښوونکې دموخو دلا سته راوړلو لپاره داسې زیار ایستلی وي، چې لاسته راوړل یې زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکوته ناشوني وو، یا ښایې هغه دغوښتل شوو بدلونونو دراوړلو لپاره له ناغوښتلو شوو میتودونو څخه ګټه اخیستې وي. په هرډول د ازموینې پوښتنوته دزده کوونکو ځوابونه او له ازموینې وروسته دهغې دپایلو په اړه خبرې اترې داسې حقایق زموږ مخې ته ږدي، چې له مخېیې کېدای شي، راتلونکې لپاره ګامونه پورته شي.

د ازموینې بنسټیز لاملونه

ازموینه دښوونې اوروزنې په ښه کولو کې ډېره مرسته کولای شي. یوه ازموینه کولای شي:

۱. ښوونیزو موخوته دزده کوونکو اومحصلانو پام واړوي.

۲. زده کوونکي هڅوي، چې د یوه مضمون دمنځپانګې پر یوې تاکلې برخې خپل پام متمرکز کړي

۳. دمضمون مهموبرخوته دزده کوونکو پام واړوي

۴. دزده کوونکو زده کړه وستایې.

۵. له زده کوونکو وغواړي، چې خپل لوست په ژوره توګه درک کړي،

٦. د تعلیمي پرېکړو د نیولو لپاره باوري مالومات چمتوکړي

په زده کړه او تدریس کې دمثبت ځواک په توګه دټولګي دننه ازموینو دجوړولو اوکارولو پرنسیپونه:

۱-ازموینه باید لاسته راغلي هغه زده کړهچې په څرګند ډول تعریف شوي او له ښوونیزو موخو سره همغږي وي، اندازه کړي.

اکتسابې ازموینه د زده کړې بېلابېلې پایلې اندازه کوي:

۱. دخصوصې حقیقتونو پوهه

۲. د اصطلاحګانو پوهه

۳. د مفهومونو او قوانینو درک

۴. دحقېقتونو اوقوانینو دپلې کولو وړتیا

۴. د فکري وړتیاوو مختلفې بڼې (لکه، تجزیه(شننه)، ترکیب، قضاوت او ارزونه.)

یادونه:د اکتسابي ازموینې لومړی ګام د ازموینې دپوښتنوجوړول نه دي، بلکې دزده کړودپایلوپېژندنه اوټاکنه ده، چې باید اندازه کړای شي.

دزده کړېدپایلودټاکلولپاره دپړاوونو لړی(دزده کړې محصول):

الف-دمضمون دتعلیمي موخوټاکل

ب- د زده کړېدعمومې پایلوله مخې دمضمون دتعلیمي موخوبیان، (لکه، زده کوونکي دعمومې اصطلاحګانوپرماناپوهېږي.)

ج- د زده کړېدخصوصې موخو پایلې چې ښایې ترلاسه شي، دنوموړو موخو په کتار کې لیکل او بیانوول. دبېلګې په توګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.اصطلاح په خپله ژبه راوپېژنئ
۲. د مانا له مخې د اصطلاحګانو توپیر وکړای شي، (مانا له مخې دهغوی سره پرتله کړئ.)
۳.اصطلاحګانې په سمو او منلو جملو کې وکارولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتله ايزې ښوونې او روزنې د پرمختګ مرحلې

د پرتله ايزې ښوونې او روزنې د پرمختګ لومړنۍ مرحله

د پرتله ايزې پيداګوژي لومړنۍ څېړونکي فرانسوي عالم مارک انتوان جولين Marc Antoni) (Jullienاو، چې د (۱۷۷۵-۱۸۴۸) کلونو کې يې ژوند کاوه،نوموړي اول ځل په پرتله ايز ښوونه او روزنه کې شهرت ترلاسه کړ او د پرتله ايزې ښوونې او روزنېپه اړه تدبير او مقدماتي نظريې د رسالې په ليکلو سره يې د لومړي ځل لپاره په (۱۸۱۷)کال کې د پرتله ايزې ښوونې او روزنې اصطلاح په لار واچوله چې د هغې وروسته دا اصطلاح د ټولو هېوادونو د پيداګوژي په اصطلاحاتو کې شامله شوه د کوم په پايله کې چې کولای شو نوموړي عالم د پرتله ايزې ښوونې او روزنې بنسټ اېښودونکی وبولو.

د پوهانو ترمنځ تربيتي مسائلو د حل لپاره يو داسې کميسيون جوړول په کار دي، کوم چې وکولای شي د موادو، ښونيزو مطالبو ،روزنيزو، موسساتو، د زده کړې ميتودونه او په بېلابېلو اروپائې هېوادونو کې د کره شواهدو له لارې ټول او پرتله يې کړي، همدارنګه د ښوونې او روزنې د متخصصانو د روزلو يا اماده کولو لپاره ځانګړې ښوونيزې موسيسې جوړې شي او هم د تعليم او تربيې مجله په مختلفو ژبو نشر شي او د دې سره سره بايد د اروپا دعلمي او فرهنګي مرکزونو د استازو ترمنځ د مسائلو په تصويب کې په ليکلي بڼه اوسيستماتيک ډول د افکارو تبادله صورت ونيسي. د دې تر څنګ مذهبي او رسمي مکاتب هم تشکېل شي. د ۱۹پېړۍ په وروستيوکې د نړۍ په مختلفو هېوادونوکې د مشکلاتو د منځته وړلو او دتعليمي موسيساتو د تکامل لپاره د پرتليزې ښوونې اوروزنې ځينې نظريې او عملي اساسات وټاکل شو. د ښوونې او روزنې د سيستم د پرمختګ لپاره دبېلا بېلو هېوادونو پوهان د تجربو او د يوبل د پيداګوژۍ د مثبتو کړنو څخه ګټه پورته کوي. د۱۹پېړۍ په نيمايې کې د نړېوالو څېړنو موسيسې منځته راغلې، چې د موادو په ټولو ښونيزو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزنیزو موضوعاتو ته وده ورکولو کې یې په خپلو او نورو هېوادونو کې فعالیت کاوه. په روسیه کې هم د پرتلیزې پیداګوژۍ څېړنو پرمختګ وکړ، د روسیې پیداګوژي پوهانو (اوشینسکي) او (تولستوي) اثارو د خلکو پاملرنه ځانته راجلب کړه. اوشینسکي لازمه وګڼله چې دنورو هېوادونو د پیداګوژي د مثبتو تجروبو څخه د روسیې په ښوونځیو کې عملاً استفاده وشي. مګر تولستوي د اقتباس د تعلیمي سیستم پر ضد پاڅون وکړ او نوموړي دا خبره په ډاګه کړه، چې مکاتب یوازې هغه وخت ښه کېدای شي چې وکولای شي، د خلکود ژوند اساسي قوانین وپېژني. تولستوي په ډېر فشار سره ښکاره کړه چې په روسیه کې د خلکو ښوونیز سیستم باید د خپله ځان پورې خاص موجود وي کوم چې د روسیې دخلکو د ملي او تاریخي ژوند سره مطابقت ولري؛ مګر دخارجي پیداګوژۍ څخه یوازې کولای شو د ماشومانو د پوهاوې لپاره طریقې راخپلې او عملي کړو. د۱۹پېړۍ په دوهمه نیمایي کې په عرب کې ملي موسیسې او وروسته په موزیمونو او انستیتوتونو کې نړیوالې او څېړنېزې موسیسې رامنځته شوې چې د خپلو او خارجي هېوادونو د احصایوي مطالبو او په سیستماتیک ډول د اطلاعاتي موادو جمعه اورې او بر رسي وکړه.

د پرتلیزې ښوونې او روزنې د پرمختګ دویمه مرحله

دا مرحله د ۱۹۱۷-۱۹۴۵ کلونه په بر کې نیسي. د سرمایه داره ممالکو د پیداګولوژۍ عالمان په دقیق ډول په نورو ممالکو کې د مکاتبو پرمختګ ته متوجه شول چې د عمومي تعلیماتو پرمختګ د تحصیل د دورې لوړیدل، تعلیمي سطحې او مکاتبو عمومي پرمختګ او ښه یې د نظر لاندې ونیول. تعلیمي میتودونو ته وده او انکشاف ورکول د علمي تحقیقاتو د بین المللي سازمان په جوړیدلو په ۱۹۴۳ کال په کولمبیا پوهنتون کې د دارالمعلمین په جوړیدلو د امریکا په متحده ایالاتو کې د تعلیم او تربیې د کلنۍ مجلې په خپریدلو په اروپا او امریکا کې د علمي کانفراسونو او سیمینارونو په دایرولو خارج ته په سفرونو او بین المللي لیدنو سره د خارجي مکاتبو مطالعه زیاته د استفادې لا ندې ونیول شوه. او هم ریګي تانسي بورډ په ابتکار سره په ۱۹۲۵ ژنو کې بین المللي معارف جوړ شو. لاندې موضوعات د هغه د وظایفو څخه دي، کوم چې د بورډ په ذیمه وارۍ کې سپارل کېږي. د نړېوال معارف په بورډ کې دغړو ممالکو تعلیماتو د وضعې په اړه د موادو جمعه اوري، د تعلیم او تربیې د نړیوالو روابطو د استقرار لپاره د ساتنې مخصوص ټول پوښتنې، د اثارو لیک او نشر، دسیمینارونو او مجالسو دایرول او غیر د لاندې نشریاتو څخه په دوامداره توګه خپریږي. همدارنګه دمعارف کلنۍ مجله په کولمبیا(د امریکا متحده ایالاتو کې)، په الماني، انګلیسي او فرانسوي ژبو تر۱۹۳۴ کلونو پورې په جرمني کې دپیداګوژۍ د نړېواله مجله نشر ته سپارل کېده. په اروپا او امریکا کې علمي کنفرانسونه اوسیمینارونه پراخه پیمانه دایریدل او د مختلفو ممالکو د تعلیمي سیستم سره د بلدتیا په منظور، مسافرتونو او د خارجي مکاتبو د مطالعې لپاره د افکارو تبادلې او د ملاقاتونو د تګ راتګ صورت نیوه او د مقایسوي تعلیم اوتربیې د تحقیقاتو مخصوص میتودونه وړاندې شول. د ۲۰پېړۍ په ۲۰ او ۳۰ کلونو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې ځېنې نظریې مسایل چاپ کېدل. لکه څرنګه چې امریکایې پروفیسور(کیند ل) په۱۹۳۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (د مقایسوي تعلیم او تربیې په ډ ګر کې تحقیقات) په نوم اثر کې د مقایسوي تعلیم او تربیې میتودونو اومضمون اهمیت د مطالعې لاندې نیولي دي او د تعلیماتي سیستم په یو پلان کې انګلستان، فرانسه، جرمنې، اټالیا، روسیه او د امریکا متحده ایالات تشریح کړي دي.

د پرتلیزې ښوونې او روزنې د پرمختګ درېیمه مرحله

دپرتله یزې ښوونې او روزنې د پرمختګ د دریېمې مرحلې خصوصیات د۱۹۴۰ کال د وروستیو څخه بیا تر اوسه پورې په بر کې لري، چې د سیاسي نړیوالې اوضاع د تغیراتو او د علم او تخنیک دچټکې پرمختیا په واسطه مشخص کېږي. په دې دوره کې د انستیټوتونو او انجو ګانو خپل فعالیتونه زیات کړل،یو شمېر نوي نړیوال مرکزونه او ګڼ شمېر علمي تحقیقاتي موسیسې جوړې شوې. د تعلیم او تربیې په مسایلو او فرهنګ په علم کې په ۱۹۴۵ کلونو د پاریس په ښار کې د ملل متحد سازمان یونسکو جوړ شو کوم چې لاندې مسایل او موضوعات یې بررسي کړل:
په مختلفو ساحو کې یې دتعلیماتو د پرمختګ زمینه برابره کړه خصوصًا چې باید د تخنیکي تعلیماتو اړخ او تعلیمي نصاب ته وده ورکول او لا غوره شي. هر څه د مخه د مخ په پر ودې هېوادونو سره مرسته وشي او د تعلیم او فرهنګ د پرمختګ د پروګرامونو پواسطه اقتصادي او اجتماعي پرمختګونه لا ګړندي کړل شي. د طبیعي او اجتماعي علومو په ډګر کې باید نړیوالې مرستې ملاتړ وکړي، د افکارو تبادله کوم چې فرهنګي او کلتوري هدف لري تشویق او تقدیر کړي. معلوماتي مرکزونو سره مرسته وکړي، ترڅو ټول د عضو ټولو ډولونو ته د علم او فرهنګ د تعلیماتو په ساحه کې رسمي اسناد مهیا کړي.
یونسکو هغه مواد چې د پرتله ایزې ښوونې او روزنې په ډګر کې د څېړنو لپاره ګټه پورته کوي شواهد راټولوي، همدارنګه د نړۍ د معارف د ابښودلوپه منظور رهنماګانې او کالنامې په چاپ رسولې. د تعلیم او تربیت په مسایلو او مشکلاتو او هم یې د مقایسوي تعلیم او تربیې په مسایلو کې کنفرانسونه تشکېلول. ددې سره سره د پرتله یزې ښوونې او روزنې د نظري مشکلاتو بررسي د بوره نړیوالې یونسکو پواسطه سرته رسېدل. لکه څرنګه چې په ۱۹۵۱ کال د هامبورک په ښار کې د پیداګوژۍ انسټېټوت تاسیس شو او د انسټېټوت پر بنسټنامه کې د هغې فعالیتونه په لاندې ډول مشخص شویدي: د پرتله یزې ښوونې او روزنې په ساحه کې د نړۍ په سطحه پر بنسټي لورې تعلیمي پروګرامونه کوم چې لوی کنفرانس یونسکو هغه په نښه کړي اماده او په طبع ورسېږي، پروګرامونه باید د پیداګوژي د تجربو د تبادلې او د مختلفو ممالکو ترمنځ د ښه پوهاوي په منظور تهیه شي، خپل روابط د پیداګوژي پوهانو سره متداوم وساتو، تر څو چې مو د جهان په سطحه د انستیټیوت په فعالیتونو کې مساعدت وربښلې وي. د انستیټیوت دوهم نړیوال کنفرانس چې د لندن پوهنتون د پیداګوژي د انستیټیوت سره یو ځای دایر شو، لاندې مشکلات د غور او بررسۍ لاندې ونیول شول:

د مقایسوي تعلیم او تربیه د ښوونځي اصلاح کوونو د پلان اچونې د انسټېټوت په شباهت، مقایسوي تعلیم او تربیې په معاصره نړۍ کې په عالي مکاتبو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضمون مطالعه، دنړیوال متقابل درک او همکارۍ په وده کې د مقایسوي تعلیم او تربیې رول او هم د کنفرانس د ضروریاتو له مخې په ټولو عالي مؤسسیاتو او پوهنتونونو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې د لکچرونو لپاره د مخصوصو همکارانو په ټاکلوسره د دیپارتمنتونو په جوړولو ټینګتیا وشوه،د مقایسوي پیداګوژیک کتنې باید د وزارت معارف د پېژندونکو پواسطه، هغه متخصصینو په واسطه چې د مکتب د اصلاح پلان ګذاري کوي او هم د تعلیم او تربیې د نړېوالو سازمانونو د همکارانو پواسطه صورت ونیسي، د مقایسوي تعلیم او تربیې د مطالعې لپاره باید د ملک څخه بهر یو معاش مشخص او د مختلفو ملکونو د مقایسوي نړیوال سازمانونه جوړ شول. لکه: د امریکې په متحده ایالاتو کې په ۱۹۵۶ کال د مقایسوي تعلیم او تربیې جامع جوړه شوه. د نوموړې جامعې هدف دا و، چې په پوهنتونونو او کالجونو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې زمینه مساعده کړي، د مقایسوي تعلیم او تربیې په ډګر کې د علمي تحقیقاتو لمن پراخه کړي، اثار او مقالې په نشر ورسوي، نوي مالومات په متقابل ارتباط د ټولو اجتماعي پدیدو سره مطالعه او ارزیابي کړي، دمختلفو ملکونو د مقایسوي نمایندګانو تر منځ همکارۍ ته زیادت وروبښي یانې تحقیقات او د افکارو او اسنادو تبادله صورت ونیسي، د نړیوالو سازمانونو لکه د نړیوال معارف یونسکو بورد سره مرستې ته پرمختګ ورکړی. دا جامعه بعضې بخشونه لري کوم چې په هر کال کې کنفرانسونه او ناستې دایروي، مونوګرافونه، د رسالو مجموعې او د مقایسوي تعلیم او تربیې په شرحه کې مجلې طبع کوي. په لندن کې د مقایسوي تعلیم او تربیې په کال ۱۹۶۱ کې تاسیس شوه، چې وظایف یې په دې ډول دي: په تعلیم او تربیې کې مقایسوي میتود ته وده ورکړي،د مقایسوي تعلیم او تربیې د اثارو د طبع او نشر لپاره زمینه مساعده کړي،د متخصصینو لیدنې او کنفرانسونه تنظیم کړل شي او په خارجي ممالکو کې د مقایسوي تعلیم او تربیې د مرکزونو او ټولنو سره مرسته وکړي. د مقایسوي پیداګوژي په مضمون چې د عمومي پیداکوژي یو ښاخ دی، مهم خصوصیات یې دادي، چې پیداګوژي په عملي او نظري کچه یانې په اوسني دور کې د مطالعې لاندې نیسي او د هغه ارتباط د مشخصو تاریخي، اقتصادي، اجتماعي او سیاسي شرایطو سره یو شمېر هېوادونه داسې بیانوي: مقایسوي پیداګولوژي د تعلیم او تربیې په پروسه کې د نوي قانونمندۍ خبره منځته نه راوړي؛ بلکې د پیداګوژي د علم د تجربو څخه په استفادې اساسي مشکلات او د جهان په سطحه د قانونمندۍ او ودې (انکشاف) هدفونه د مطالعې لاندې نیسي. د پورتنې مطلب په نظر خصوصي وده او علمي تعلیم او تربیه د نړۍ په سطحه مطالعه کوي. مقایسوي تعلیم او تربیه د پیداګوژي د مقایسوي قانونمندیو او د خلکو (عامه) تعلیماتو په ودې سره په مختلفو او مخ په پرمختګ هېوادونو کې د مطالعې لاندې نیسي او د تعلیم او تربیې د نظریو د پرمختګ لپاره زمینه مساعد وي.

دویمه برخه

د مقایسوي مطالعو د خصوصیاتو له جملې څخه کولای شو، چې د موضوعاتو تحلیل او تجزیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکر کړو. په پخوا وختونو کې دا مسايل ډېر کم و، چې معمولا به ځينې تربيتي پدېدو څخه د يو هېواد په داخل او يا څو هېوادونو کې د مطالعې لاندې نيول کېدل، مګر کله چې مقايسوي مطالعو نړيوال اړخ د ځان کړ او د تعليم او تربيې د مسايلو مربوط اجتماعي، سياسي، اقتصادي او تکنولوژيکي خصوصا د دوهمې نړيوالې جګړې څخه وروسته ورته توجه وشوه او د اساسي تاريخي، اجتماعي،فرهنګي او اقتصادي مطالعوپه لازموالي او هم موثر قوتونه په هغه هېوادونو کومو کې چې د تربيتي نظامونو جوړولو ته اشاره وشوه او هم په دې ډول تحقيقاتو کې مقايسوي تعليم او تربيې د محققانو او د اجتماعي علومو د پوهانو تر منځ د مشارکت احساس وشو. پس د بعضې پوهانو په عقيده مطالعه او په مقايسوي تعليم او تربيې په قلمرو کې د بررسې وړ مسايلو طرحه کولای شي. مونږ ته د خپلې تعليمي او تربيې مسايلو په لاپېژندلو کې د جالبو کشفياتو د لاسته راوړلو کمک او لارښوونه وکړي.

الف:د مقايسوي مروجو مطالعو له جملې څخه کولای شي چې د يو يا څو اموزشي نظامونو د خصوصياتو مربوط مسايل او موضوعات د يو نظام د مختلفو او يا هم مشابه خصوصياتو سره بررسي او د جهان د ملکونو د اموزشي نظامونو سره مقايسه شي.

د دې قسم مطالعاتو مهم بحثونه کولای شي په لاندې ډول و اوسي:

۱. د زده کړې د نظامپالنې او تربيوې اصلاحاتو د تيريدو تاريخچه.

۲. د ښوونې او روزنې موخې

۳. اداري او تعليمي تشکېلات او جوړونې.

۴. تحصيلي دورې (ابتدايه،منځنۍ ،ثانوي او عالي).

۵. ښوونيز مضامين او پروګرامونه.

۶. دښوونکي تربيت(انتخاب،تربيت او وړاندې کول يا استخدام).

۷. د ښوونې او روزنې د مصارفو بوديجه او دتامينسرچينې.

۸. د لويانوزده کړه.

۹. تخصصي زده کړه (کار زده کول،داخلي خدمت زده کړه يا تعليمات).

۱۰. روزنيزې څېړنې.

۱۱. تحصيلي ارزيابي او لوړوالي يا ارتقاع.

ب: د تعليم او تربيې د اقتصاد اړوند موضوعات او مسايل (دتعليم او تربيې ارتباط او اقتصادي پرمختګ) د اقتصاد د عالمانو د ډېر وخت راهيسې د انساني ځواک په تربيت کې د اقتصادي او صنعتي رشد او نمو لپاره د تعليم او تربيې د اهميت په اړه نظرونه څرګند کړي دي او ښوونه او روزنه يې د ملل د دارايي د زيادت له امله د مفيدې سرمايه ګذارۍ د عنوان لاندې ذکر کړې ده، ياني تعليم او تربيه يې جامع ثروت په عنوان کې شامله يا داخله کړې ده. يو د هغه پوښتنو کومې چې د دوهمې نړيوالې جګړې وروسته د څېړونکو توجو ځانته را جلب کړې ده دا ده چې تعليم اوتربيه د اقتصاد د پرمختګ سره څه رابطه يا اړيکه لري؟ د همدې سوال په رابطه د اقتصاد پوهانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تعلیم او تربیې متخصصانو په یو لړ څېړنو لاس پورې کړ او نوبتي فصل یې د پرتله یزو مطالعاتو په مخ (د تعلیم او تربیې اقتصاد)په نوم خلاص کړي.

په تدریس کې د میتود رول

په ښوونه او روزنه کې د ښوونکو لپاره یو مهم او د بحث وړ موضوع د درسي میتودونو سره اشنایې او د درسي موضوعاتو مطابق د مناسبو میتودونو غوره کول او ټاکل دي. د میتود اصطلاح د ښوونې او روزنې نه علاوه په نورو چاروکې هم د استعمال موارد لري. مثلاً په اقتصاد، سیاست، کرهنه، امنیت، دفاع او داسې نورو چارو کې. د مثال په ډول که چېرې وغواړو د یوې کرهنېزې پروژې څخه معقوله او موثره استفاده وکړو، باید د مختلفو طریقو څخه یوه مناسبه تګ لاره غوره کړو .په ښوونه او روزنه کې میتود، د زده کوونکو د تعلیمي او تربیتي ودې او انکشاف لپاره مهم رول لري؛ مګر دې ته باید متوجه شو، چې میتود په ښوونه او روزنه کې اصلي مطلب نه، بلکې د مطلب او هدف لپاره یو قالب او قاعده ګڼل کېږي.

مشهور انګلیسي فیلسوف فرانسس بیکن (۱۶۲۶- ۱۵۶۱ زېږدېز کال) میتود او اسلوب د یوه څراغ سره مقایسه کوي او وایي " څېړونکي که چېرته د یو خاص او مشخص میتود او اسلوب لرونکي نه وي، هغه مسافر ته ورته دی چې د شپې په توره تیاره کې لار لټوي" نو له همدې کبله د هر علمي او تحقیقي عمل د سرته رسولو لپاره د میتود او میتودولوژي څخه کار اخیستل لازمي او ضروري ګڼل کېږي،چې په لاندې ډول یې توضیح کوو:(Methodoci) د میتود اصطلاح د یوناني کلیمې څخه اخیستل شوې ده او مانا یې طریقه، روش او تګ لاره ده. د میتود لپاره مختلف تعریفونه ورکړ شوي دي، چې ځینې یې عبارت دي له: میتود د هغه منظمې طریقې او تګ لارې څخه، چې د یو علمي موضوع د زده کړې لپاره غوره کېږي. میتود د هغه منطقي اصولو او اساساتو د تعقیب څخه عبارت دی، چې هدف ته د رسېدو لپاره عملي کېږي. یا په بل عبارت میتود د هغه منظم او پېش بیني شوې منطقي جریان څخه عبارت دی، چې ښوونکي یې د زده کوونکو د تربیتي ودې او تعلیمي اهدافو د لاسته راوړلو لپاره تعقیبوي. د میتود خاصیت د موضوع او مضمون په مقایسه د نسبي استقلال لرونکی وي. په دې مفهوم چې نه شو کولای د خپل ذهني تمایلاتو پر بنسټ په هر مضمون او موضوع کې د یو خاص او یوازېني میتود څخه کار واخلو، بلکې د مختلفو درسي مضامینو او موضوعاتو لپاره مختلف میتودونه شتون لري، چې د ضرورت په وخت کې باید ورڅخه کار واخیستل شي. د تدریس میتود د یو ښوونکي لپاره چې په هرځای او یا په هرمضمون کې درس ورکوي، د پوره اهمیت او ارزښت لرونکی وي. ښوونکي یوازې د تعلیمي پروګرام د عملي کولو مسول نه دي؛بلکې د یوې واقعي سازمان ورکونکي شخصیت په توګه د ښوونې اوروزنې د قواعدو او قوانینو په پلي کولو او د زده کوونکو د تعلیمي او تربیتي فعالیتونو په سازمانډهي کې د ابتکاري، روحي او میتودوکي صلاحیتونو لرونکي وي. د تدریس عملیه په حقیقت کې د یو سلسله علمي حقایقو او مهارتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقال دی، چې د ښوونکي لـه خـوا زده کوونـکو تـه صـورت نیسي ـ. ددې دوه اړخیـزې عملیې(ښوونکې او زده کوونکي ترمنځ)په جریان کې چې کوم شی زمونږ توجه ځانته راجلبوي، هغه ددرس موضوع او هدف دی، چې باید په یوې نوې، معقولې او منل شوې طریقې بانـدې تـر لاسه شي. دا غوښتنه هغه وخت پـه واقعي ډول عملي کېدای شي چې د درسې موضوع او تـدریسي میتود تـرمنځ اړیکه دښوونکي له خوا په نظر که ونیول شي. هر مضمون حتې هره درسي موضوع د خاصو درسي میتودونو لرونکې وي. مثلاً د ریاضي د مضمون دتـدریسـي میتـود لـه لارې نشوکولای چې د ژبـې دزده کړې پـه تدریس کې کار واخلو. هره علمي رشته د میتودونو د یوې مجموعې لرونکې وي،چې باید دهغوی څخه د هغه علمي رشتې پـه تـدریس کـې استفاده وشي. د میتودونـو د یو ګروپ څخه د یو خاص علمي موضوع د تحقیق او څېړنې پـه منظـور کـار اخیستل د میتودیک په نوم یادیږي.

د میتودونـو موثریت یوازې د ښوونکي لپاره مطرح نـه دی؛بلکې زده کوونکو لپـاره هـم پـه زړه پورې اهمیت لري. پـه دې مانا چې میتود پـه لـومړي قـدم کې ښوونکي سره مرسته کوي، تـر څـو خپل درسي اهداف په سم ډول انتقال کړي او پـه دوهم قدم کې زده کوونکو تـه زمینـه مساعده وي، تر څو د زده کړې لپاره لازم اقدامات وکړي.

ښوونکي فعالیت ممکـن لکچـر، توضیح او لوسـتلو بـانـدې محـدود وي، مـګر زده کـوونکي د تدریس پـه بهیر کـې بایـد واوري، ولـولي او ولیکـي، مسـایل یـو د بـل سره مقایسـه کـړي، خپـل فعالیتونه منسجم او په ازادانـه کارونو اقدام وکړي. لـه همـدې کـبله وینـو چـې دزده کـوونکو فعالیتونه د ښوونکي د فعالیت په مقایسه زیات وي او ښه ښوونکي هغه دی، چې دې مهم اصل تـه متوجه وي او شرایط داسې اماده کړي چې د فعالیت زیاته برخه یې د زده کوونکو لـه خـوا سرتـه ورسېږي. اما باید وویل شي چې ښوونکي پـه ټولګي کې نـه یوازې بایـد د یولیدونکي(مشـاهده کوونکي) شخص پـه تـوګه رول ادا کړي، بلکې ښوونکي باید د زده کوونکو لپاره په ټولګي کې د یو واقعي لارښود په توګه عمل وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميتودولوژيMethodology

ميتودولوژي د دوو يوناني کلمو څخه مرکبه ده يانيLogy اوMethod کلمو، ميتود مېتود پېژندنه او د علمي څېړنو په مانا راغلې ده .په ځينو تاليفاتو کې ميتودولوژي د اصولو او ميتودونو د منطقي او منظم تشکېل او مطالعې په مفهوم ذکر شوى دى، په حقيقت کې ميتودولوژي د علم د هغه منطقي څانګې څخه عبارت ده، چې مقصد ته د رسېدلو لپاره لاره هواروې.

يا پــه بل عبارت ميتودولوژي د ذهنيت پکار اچولو هغه منطقي فن څخه عبارت ده، کوم چې په علمي څېړنو کې څېړونکي د غلط فهمۍ څخه ساتي. د ځينو تعريفاتو پـه اعتبار ميتولوژي د بشري علومو يوه څانګه ګڼل شوېده، چې د علومو د نورو مختلفو څانګو سره اړېکې لري. د ځينو منـابعو پر بنسټ ميتودولوژي د ميتودونــو او روابطو د زده کړې تيوريکي اســاس ګـڼل شوى دى. په هر حال څېړونکي او پوهان د علمي څېړنو او مسايلو په حل او فصل کې د علمي قواعدو او مشخصو کړنـلارو د تعقيب او فکري نظم په مرسته خپل بحث او استدلالي قوي تـه تـر هغې پــورې دوام ورکوي، چې د ستونـزو نتايج تــرلاسه شي، کوم چې د ميتودولوژي وظيفه مونږ ته راپه ګوته کوي. د ښوونې او روزنې په چوکاټ کې د ميتود او ميتودولوژي اصطلاحات زيات معمول دي، دا ځکه چې زده کړه درس او تدريس په حقيقت کې د يوې مشخصې او منظمې تګ لارې تنظيم او تعقيب ته اړتيا لري. د ميتود او ميتودولوژي اصطلاحات د علمي څانګو او مضامينو پــه اعتبار تقسيم بندي کېداى شي، د مثال پــه ډول د طبيعي علومو ميتودولوژي د اجتماعي علومو ميتودولوژي د ساينس او رياضي ميتودولوژي، د تاريخ او جغرافيې ميتودولوژي او نور .همدارنــګه د ميتود اصطلاح هم د علــومو او مضامينو پــه اعتبار نومول کېداى شي. مثلاً د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيزو علومو د تدريس ميتود، د نظامي علومو د تدريس ميتود، د طبيعي علومو د تدريس ميتود، د ژبې د تدريس ميتود او داسې نورو له اغېزمنو او بنسټيزو عواملو څخه چې په ښوونه او روزنه په ځانګړي ډول په تدريس کې ډېر مهم بلل کېږي د درسي ټولګي مديريت دی. ډېرې طريقې او لارې چارې دي، چې دهغې درلودل ښوونکي ته ځانګړی اهميت لري. د درسي ټولګي مديريت د هغه مواردو له جملې څخه دی، چې ښوونکی او استاد يې د خپلې دندې د ښه او اغېزمن ترسره کولو لپاره ورته تر بل هر څه جدي اړتيا لري. د درسي ټولګي مديريت کولای شو د اغېزمنو عواملو او د تدريس د مهارتونو اصلي هسته وکڼل شي؛ ځکه چې د درسي ټولګي د ښه مديريت او زده کوونکو د تحصيلي پرمختګ تر منځ مستقيم او مثبت ارتباط شته. ټولګی چې په ښه ډول مديريت کېږي د زدکړې لپاره زده کوونکو ته بهترين فرصتونه برابرېږي او د درسي ټولګي د مديريت څخه موخه د زدکړې لپاره د زمينو برابرول دي. د درسي ټولګي دمديريت او ښوونيزو فعاليتونو د په اړوند د ښوونکي پوهه او ليدلوری کولای شي زده کوونکو ته د ټولګي او ښوونځي چاپېريال په زړه پورې کړي. څرنګه چې په درسي ټولګي کې نظم او انضباط د تدريس يو اساسي رکن دی، نو د ښوونځي د هرې دورې ښوونکي او د پوهنتون استادان بايد دې چې د درسي ټولګي د مديريت د سبکونو او لارو چارو سره پېژندګلوي ولري، له دې پرته د زدکړې او تدريس جريان له ماتې سره مخامخ کېږي.

د ميتود او ميتودولوژي د مفهوم په هکله مو څه نا څه مالومات تر لاسه کړ، دپورتنۍ موضوع په مطابق کوښښ کېږي، چې د تدريس د ميتودونو د خصوصياتو او د هغوی څخه د لاښې ګټې اخيستلو په منظور مالومات حاصل کړو. د ميتودونو تشخيص او د هغوی څخه د ښې ګټې اخيستنې او معقول چلند د مضامينو په پرتله د ښوونکي کار اسان او د زده کوونکو علاقه د درسي فعاليتونو لپاره ژوندی کوي. د وخت په تيريدو سره او د ښوونې او روزنې د چټکې پراختيا پر بنسټ د درسي ميتودونو شمېر هم زيات شوی دې، چې په مجموعي ډول د هغوی تحليل او څېړل په کم وخت کې د امکان څخه بهر دی.

مګر، د وخت د تقاضا په پام کې لرلو سره دځينو مهمو او اساسي درسي ميتودونوڅخه په ډېره لنډه توګه يادونه کوو.که چېرې دتدريس عمومي کړنلارې ته ځېرشو، نو دا به څرګنده شي، چې تدريس له درېو حالتونو څخه خالي نه دی، يابه د شفاهي بيان په ډول وي، يا به د عمل له لارې وي اويا به د مشاهدې او ليدنې کتنې په بڼه وي. په دې اساس ويلای شو، چې دتدريس عمومي ميتودونه په درېيو ډولو ويشل کېږي، چې عبارت دي له:

۱دتدريس شفاهي(لفظي) ميتودونه.

۲ دتدريس عملي(تجربوي) ميتودونه.

۳ دتدريس عيني(مشاهدوي) ميتودونه.

دتدريس د ميتودونو پېژندنه اود هغوی دسته بندي، ښوونکو او مدرسينو ته د ازموينې مساعدوي، چې مناسب ميتودونه دتدريسي موضوع دغوښتنې سره سم غوره او وټاکل شي. دتدريس د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میتودونو په خوا کې دښوونکي د کار تجربه، پوهاوي او مهارت هم د ارزښت وړ دي. د درس پلان ګذاري چې دمنجمنت اوله دنده ده او د درسي ممدو موادو برابرول، د درسي موخو په لېږد کې پوره برخه او اغېزه لري.دتدریس میتودونه چې پورته ترې یادونه وشوه، په نوروڅانګو ویشل کېږي، چې په لاندې ډول یې تر څېړنې لاندې نیسو:

Oral:۱دتدریس شفاهي(لفظي) میتودونهشفاهي دعربې کلمې(شفه)څخه اخیستل شوی دی. شفه په لغت کې شونډې ته وایي. په دې خاطر کوم درسي پروګرام چې بیان یې د الفاظو او کلماتو په مرسته کوم چې د شونډو په مرسته ادا کېږي او د تطبیق وړ دي، د شفاهي تدریس په نوم یادېږي. د تدریس کوم طرز او طریقه چې پدې درسي طرزالعمل کې پکار وړل کېږي، د شفاهي میتود په نوم یادېږي. شفاهي درسي میتود د زده کوونکو لپاره ډېر اهمیت لري او د ښوونځیو او نورو ملکي او نظامي زدکړوپه اکثرو مضامینو کې د دې درسي مېتودڅخه ګټه اخستل کېږي.

ددې لپاره چې ددې میتود څخه ښه او معقوله ګټه اخستل شوې وي، باید لاندینو ټکو ته زیاته پاملرنه وشي.

۱- د ښوونکي شفاهي او لفظي بیان باید پر علمي اساساتو ولاړ وي. ښوونکي باید د موضوعاتو، مطالبو، حقایقو، واقعاتو اوحکایاتو تفسیر په واقعي او حقیقي ډول وکړي.

۲- په شفاهي تدریسي تګ لارې کې د مطالبو تسلسل باید په نظر کې ونیول شي. د مطلب په تر لاسه کولو او عملي کولو کې د درسي پلان ترتیبول او جوړول د ښوونکي کار اسانوي او د درسي پلان په مرسته د درس د موخو د لاسته روړلو لپاره تدریسي مراحل په ښه ډول درجه بندي کېدای شي.

۳ - د ښوونکي شفاهي بیان باید د زده کوونکو د ذهني او علمي سويې سره سم وړاندې شي، تر څو چې موضوع د زده کوونکو د فهم او پوهې جوګه شي.

۴- د مطالبو په لېږد کې باید ښوونکي د ساده محیطي مثالونو، همدارنګه د ساده اړتیا وړ درسي ممدو موادو څخه کار واخلي.

۵-په شفاهي بیان کې د زده کوونکو د ابتکاري روحیې وده او انکشاف باید په پام کې ونیول شي.د دې مطلب لپاره زده کوونکو ته د پوښتنې کولو زمینه برابرول او هغوی ته د موضوع په هکله د قضاوت اجازه ورکول ګټور واقع کېدای شي.

په ټولو درسي فعالیتونو کې، چې په هر طرز او طریقه وي، د درس د موخو، درسي منظم پروګرام او د کار پلان، وسایل او وخت د ښوونکو د پاملرنې او د پام وړ فکټورونو څخه شمېرل کېږي. د تدریس شفاهي میتودونو مهمې برخې عبارت دي له:

۱(دقصې میتود: قصه په لغت کې خبر او حکایت ته ویل کېږي، کوم وخت چې درسي موضوع په قصو، قصوکې زده کونکوته وړاندې شي، دې ډول تدریسي طریقې او تګ لارې ته د قصې میتود وایي.

دقصې میتود د شفاهي تدریسي میتودونو په کتار کې یو مهمه درسي طریقه ده، چې د کارولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

موارد يې په ټولو مضامينو کې د زده کوونکو لپاره زيات ليدل کېږي. زمونږ په اسلامي او افغاني کلتور کې قصه او حکايت يو خاص ځای لري، خلک د قصو او حکاياتو سره زياته علاقه او دلچسپي ښکاره کوي اوقصې ته په ځېر سره غوږ نيسي. د قصو په واسطه کولای شو د ژوند حالات، واقعات، ټولنيز مثبت او منفي کړنې په داسې ښه زده کوونکو ته بيان کړو چې له يوې خوا موضوع دوی ته ستړې کوونکي واقع نه شي او له بلې خوا دوی ورڅخه د راتلونکې ژوند لپاره پند او عبرت واخلي. زده کوونکي په خاصه توګه ماشومان او تنکي ځوانان روحاً قصو او داستانونو ته زيات ارزښت ورکوي. د قصې ميتود د زده کوونکو د ذهني ودې، اخلاقي ارزښتونو او د شخصيت پرمختيايي بهير کې مهم اوستر رول لوبوي. د قصې ميتود د زده کوونکو د ژبني مهارتونو، ټولنېزو روابطو او تاريخي مالوماتو په هکله په زړه پورې او موثر ثابت شوي دي. د دغه ميتود په مټ کولای شو، چې د زده کوونکو په شخصيت کې د الله جل جلاله پيروي، ايمانداري، صداقت، ريښتينولي، وفاداري، وطن دوستي، دينداري، د وطن د ګټو ساتنه او د ښو اخلاقو روحيه ژوندۍ وساتو او دغو ښو اخلاقو ته وده ورکړو اود اخلاقي او ټولنېزو انحرافاتو په مقابل کې د زده کوونکو د تنفر قوه فعاله وساتو .

د قصې د ميتود په تطبيق او عملي کولو کې ښوونکي بايد لاندينيو ټکو ته پاملرنه وکړي:

۱. قصه او حکايت بايد واقعيت او حقيقت ولري. د دې مطلب څخه موخه دا ده چې، زده کوونکو ته بايد حتی الوسع کوښښ وشي چې قصه کتابي اړخونه ولري. ځينې داسې کېږي چې ليکوالان او داستان ليکوونکي دټولنې د اصلاح په منظور مضامين ترتيب او نشر ته يې سپاري.

دا ډول داستانونه بايد په داسې ډول ترتيب او تنظيم شي، چې رښتيا ته نږدې وي. عموماً بايد هغه قصې په کارېکولم کې شاملې شي، کوم چې حقيقت ولري.

۲. د قصې ويلو په وخت کې بايد ښوونکي د زده کوونکو په مقابل لورې کې ولاړوي. يانې ښوونکي په داسې ځای کې قرار ولري چې زده کوونکي د هغه حرکات او کردار د سر په سترګو ووينې.

۳. د قصې ويلو په وخت کې بايد د تمثيلي حرکاتو، اشاراتو او احساساتو څخه کار واخيستل شي، احساسات په دې مفهوم نه چې ښوونکي خپل اخلاقي ملايمت په قهر او غصې تبديل کړي، بلکې ښوونکي بايد د قصې ويلو په وخت کې په ځان کې دا ډول احساس راښکاره کړي،چې په خپله ښوونکي په دې واقعه کې شتون درلود.

۴ . د قصې په وخت کې بايد ښوونکي د ساده کلماتو او جملاتو څخه کار واخلي. يانې د تظاهر او ځان ښودنې څخه ډډه وشي او د زده کوونکود سويې سره سم ادبياتو څخه کار واخلي.

۵ . د قصې ويلو په وخت کې د ښوونکي لهجه او د اواز لوړ والی هم بايد په نظر کې ونيول شي. يانې د ښوونکي لهجه نرمه او د اواز لوړوالی يې په داسې ډول وي، چې ټول زده کوونکي د هغه اواز په عادي او نورمال ډول واوري.

۶. د قصې وخت هم د تصور وړ دی، چې بايد د زده کوونکو د ذهني او جسمي ودې مطابق

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشریح شي. مثلاً د لمړنیو دورو زده کوونکو لپاره د قصې ویلو وخت باید د ۵–۱۰ دقیقو په شا او خوا کې وي.

۷ .په قصې کې باید د خلکو عنعنات، کلتور، رواجونه اوعقاید په نظر کې ونیول شي. همدارنګه د قصې په ویلو کې باید د ضد او نقیص کلماتو د کارونې څخه ډډه وشي.

باېد یادونه وکړو، چې د قصې په میتود کې ځینې نواقص او کموالی هم لیدل کېږي. لکه؛

۱: قصه یوازې نظري اړخ لري.

۲: زده کوونکو ته په عمل کې برخه نه ورکول کېږي.

۳: عملي مهارتونه زده کوونکوته نه تدریس کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي د اداره کولو تاريخچه

د درسي ټولګي مديريت په عمومي ډول يوه اوږده مخينه لري. ممکن مبالغه ونشي که ووايو چې تاريخ يې د پيداګوژي له تاريخ سره يو ځای پيل شوی دی. له هغه وخته چې درسي ټولګي په کورونو،ښوونځيو، کليساوو، جوماتونو او په اخر کې په رسمي بڼه په مدارسو يا هم رسمي ښوونېزو مراکزو کې تشکيل کېدل. نو ښوونکو به د ښوونې او تدريس لپاره درسي ټولګي د خپلې تجربې او سليقې پر بنسټ مديريت کول. ولې د درسي ټولګي د مديريت د ميتودونو او څرنګوالي په اړوند يې کومه مطالعه نه درلوده. ځکه چې د درسي ټولکې د مديريت موضوع تقريباً يوه نوې موضوع ده. خو د لومړې ځل لپاره د کانين په وسيله په (۱۹۷۰) کال کې د ټولګي د مديريت په هکله ډېره جامع او منظمه مطالعه ترسره شوه. مارزانو،(۲۰۰۳) (ترجمه، مرتضوي زاده، ۱۰۹:۱۳۸۶)

د درسي ټولګي مديريت

درسي ټولګی هغه ځای دی، چې په هغه کې هره ورځ ډېر شمېر زده کوونکي په ساعتونو کولای شي يو د بل ترڅنګ کېني، يو له بل سره اړيکې ولري او يو له بل څخه مطالب يا موضوعات زده کړي. په همدې خاطر يو شمېر نوي او تازه کاره ښوونکي، ددې موضوع په اړوند په ويره کې وي چې ددې تر څنګ چې له زده کوونکو سره صميمانه اړيکې ټينګې کړي څه ډول وکولای شي درسي ټولګی مديريت کړي؟ نو د درسي ټولګي کنترول يوله ډېرو اړينو او مهمو چارو څخه شمېرل کېږي؛ځکه چې د ټولګي اداره کول د زده کوونکو په پوهولو کې ښه او ډېره اغېزه لري، په دې مانا چې که يو ښوونکي د کنترول په مختلفو ډولونو پوه وي، نو په هر موقعيت کې به په ډېر برياليتوب او اسانۍ سره خپل ټولګي په ښه توګه اداره کړي شي، کله چې ټولګي اداره او کنترول شي نو په اسانۍ زده کړه را منځته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي ټولګي مدیریت د اغېزمنې زده کړې لپاره سریزه او یوه مخکینۍ اړتیا ده یا په بل عبارت په درسي ټولګي کې د بریالیتوب بنسټ دی. په درسي ټولګي کې د اغېزمن مدیریت او زده کړې لپاره د لازمو شرایطو د برابرولو لپاره پخپله ښوونکي باید یو اغېزمن کس و اوسي، او د درسي ټولګي د مدیریت کولو د مختلفو میتودونو سره اشنایي ولري. لکه څرنګه چې زده کوونکي له خپل ښوونکي څخه تقلید کوي او د هغه لاره تعقیبوي نو ښوونکي باید خپلو خبرو او کړنو ته متوجه وي .

خپلو افکارو ته پام کوئ، ځکه چې افکار په کلیماتو بدلېږي خپلو کلیماتو ته پام کوئ، ځکه چې کلیمات په اعمالو بدلېږي. خپل اعمالوته پام کوئ، ځکه چې اعمال په عاداتو بدلېږي. خپلو عاداتو ته پام کوئ، ځکه چې عادات په شخصي ځانګړنو بدلېږي.

خپلو شخصي ځانګړنو ته پام کوئ، ځکه چې شخصي ځانګړنې په برخلیک بدلېږي.

نو ښوونکي باید خپلو(افکارو، کلیماتو، اعمالو، عاداتو او شخصي ځانګړنو) ته پام وکړي ځکه چې زده کوونکي له هغه څخه تقلید کوي، اغېزمن ښوونکي هغه څوک دي، چې د سمو او مناسبو میتودونو په نسبت چې په مختلفو موقعیتونو کې یې په کار اچوي په پوره ډول اشنایي ولري. (کالاهان و کلارک، ۱۹۹۰، نېکنامې، ۱۳۷۷) ښوونکي باید د درسي ټولګي د مدیریت په مختلفو میتودونو کې تخصص او مهارت ولري، ترڅو وکولای شي اغېزمن تدریس او زده کړه را منځته کړي. د درسي ټولګي مدیریت د زده کړې د تحقق لپاره د لازمو شرایطو اماده کول دي. د ټولګي اداره یا مدیریت (رئوفي، ۱۳۸۰) کې داسې تعریفوي: د ټولګي اداره له یوې مناسبې فضا څخه عبارت ده چې زده کوونکي په ډېره ارامۍ او نظم سره هلته زده کړه وکړي. یا هم د درسي ټولګي مدیریت عبارت دی له ګڼ شمېر پلانونو او اقداماتو څخه چې ښوونکي یې په درسي ټولګي کې د زده کړې د اسانتیا او چټکتیا لپاره ترسره کوي .

ښوونکې باید د خپل مضمون تر څنګ د ټولګي د ادارې په برخه کې هم پوره مالومات ولري؛ په مختلفو موقعیتونو کې د ډول ډول مهارتونو څخه کار واخلي؛ تر څو د خپلو زده کوونکو په سمه توګه کنترول وکړي او زده کوونکي د ټولګي حالت دبې نظمۍ خواته یو نسي.

یو شمېر ښوونکي مدیریت او انضباط یو ډول بولي، خو اړینه ده چې ووایو مدیریت او انضباط یو له بل سره توپیر لري. انضباط د زده کوونکو ساکت او ارام توب او د ښوونکي خبرو ته غوږنیول نه دي. ځکه چې د ټولکي فضا باید متنوع د دوستۍ او مینې څخه ډکه وي په داسې ډول چې هر زده کوونکي د ارامش احساس وکړي او له ټولګي سره تړاو ولري. انضباط د ښوونکي هغو شمېر کړنو ته ویل کېږي چې د زده کوونکو د اخلالوونکو کړنو مانع ګرځي هغه کړنې چې د ټولګي فعالیت له خنډ او تهدید سره مخامخ کوي. د درسي ټولګي مدیریت د درسي ټولګي د انضباط په نسبت پراخ مفهوم لري. ځکه چې ترسره شوو مطالعاتو ته په کتود درسي ټولګي د مدیریت څخه منظور د داسې شرایطو او موقعیتونو ایجادول دي چې ښوونکي یې د نظم او ارامش د رامنځته کولو د زده کوونکو د توجه د جلب کولو، د درسي فعالیتونو د تنظیمولو او د زده کړې په جریان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د زده کوونکو د ګډون لپاره مطلوبو او د نظر وړ موخو ته د رسېدلو لپاره برابروي.

د درسي ټولګي د مديريت موخې

يوازې د نظم راوستلو لپاره د درسي ټولګي اداره کول بې ګټې دي او د زده کوونکو د ارامولو لپاره د مديريت د فنونو څخه استفاده کول هم سم کار نه دې. نو پوښتنه داده چې د درسي ټولګي د مديريت موخه څه ده؟ د درسي ټولګي د مديريت موخه داده چې په درسي ټولګي کې د نظم او ارامش د رامنځته کولو سربېره يو مثبت او د خوښيو ډک درسي ټولګی يا چاپېريال ولرو. په درسي ټولګي کې د نظم او ترتيب شتون خپله هدف ندی؛ بلکې درسي ټولګی بايد په داسې ډول مديريت شي چې ډېره زده کړه پکې و شي. د درسي ټولګي بله مهمه موخه داده چې زده کوونکي د خپلو کړنو د مديريت څرنګوالی زده کړي.

د درسي ټولګي د مديريت پر وړاندې پراته خنډونه

ښوونکی بايد د منظمې او ارامې فضا د رامنځته کولو او ساتلو لپاره هغه عوامل وپېژني کوم چې د زده کوونکو د بې نظمۍ او ښوونيزې فضا د مختل کېدو سبب کېږي او د زدکړې-ورز دکړې فعاليتونه له خنډونو سره مخامخ کوي.

ددې پرځای چې دزده کوونکو کړنې کنترول کړئ ښه داده چې مخکې له مخکې نه مناسب اقدامات وکړئ څو د بينظمۍمخه ونيول شي.

د زده کوونکو د بې نظمۍ لاملونه کولای شو مختلفو ابعادو ته په پام طبقه بندي کړو:

١: د زده کوونکو اړوند لاملونه (فردي توپيرونه)

٢: هغه لاملونه چې ښوونکي پورې اړه لري.

٣: هغه لاملونه چې په ټولګي او د ښوونځي په فضا پورې اړه لري.

۴: د زده کوونکو کورنۍ ځانګړتياوې (خصوصيات)

۵: ټولنيز عوامل.

د زده کوونکو د بې نظمۍ د علتونو پېژندل او د هغې د مخنيوي لپاره هڅې، د درسي ټولګي د مديريت کولو باعث کېږي.

١ *. په ښوونکي پورې اړوند لاملونه*

دا لامل د يو ښوونکي د تدريس په تګلاره، ظاهرې وضعيت، کړنو او خواصو پورې اړه لري. ياني که ښوونکي د ښه شخصيت خاوند، د تدريس په مختلفو طريقو پوه، د اروا پوهنې په برخه کې هم پوره مالومات ولري او پر خپلو ستونزو باندې په بشپړه توګه برلاسی وي زده کوونکي به په ډېر شوق او نظم خپل درس ته متوجه او هېڅکله به بې نظمي ونه کړي. همدارنګه که د تدريس د مختلفو ميتودونو، تربيتي، زده کړې او ودې اروا پوهنې په اړوند د ښوونکي د اطلاعاتو کچه کمه وي، ددې باعث کېږي چې په درسي ټولګي کې نظم او انضباط له نيمګړتياوو سره مخ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پردې د ښوونکي شخصيت هم کولای شي د ټولګي په مديريت کې بنسټيز رول ولري. په هغه ځای کې چې زده کوونکي له ښوونکي سره علاقه نه لري، شايد انضباط نه وي. کله چې ښوونکي د تدريس د مختلفو ميتودونو په اړوند مالومات ونه لري او د هرې موضوع متناسب ميتود ونه کاروي، نه يوازې د زده کوونکو د زده کړې لپاره لازم شرايط نه شي برابرولی، بلکې د درسونو د زده کړې لپاره د زده کوونکو نه مينه او بې ميلې لا پسې زياتوي او روښانه ده کله چې زده کوونکي د زده کړې لپاه علاقه ونه لري نه شي کولای د ټولګي نظم او انضباط وساتي.

۲. په زده کوونکو پورې اړوند لاملونه

د بې نظمۍ ځينې لاملونه چې په زده کوونکو پورې اړونديږي دا دي: جسمي او روحي ناروغی، د زده کړې لپاره د انګيزې او علاقې نه درلودل، د ښوونکي لارښوونو ته اهميت نه ورکول، د ښوونځي او ټولګي قوانينو او مقرراتو څخه بې خبري، د مطالعې مشخص او منظم پلان نه درلودل، کم خوبي، ستړيا او نور هغه لاملونه دي چې په ټولګي کې د زده کړې پر وړاندې د بې نظمۍ لپاره زمينه برابروي.

۳ .د ټولګي په فزيکي فضا پورې اړوند لاملونه

د ټولګي فزيکي وضعيت رڼا، چوکۍ،پاکۍ، ميز، مناسبه تخته، مناسبه هوا، تودوونکې او سړوونکي وسايل او داسې نور هغه عوامل دي چې د ټولګي په مديريت کې مهم رول لري. د ټولګي فزيکي فضا کولای شي هم د مديريت په تامين او هم د مديريت پر وړاندې د خنډونو په ايجادولو کې مهم رول ولوبوي او د زده کړې مانع شي. د ټولګي فضا نه يوازې داچې په فزيکي چاپيريال پورې نه محدوديږي، بلکې په عاطفې فضا پورې يانې د ښوونکي او زده کوونکي يا زده کوونکو په روابطو پورې هم اړونديږي. نو يو ټولګي بايد له عاطفي پلوه مناسب حالت ولري او د ښوونکي او زده کوونکي تر منځ بايد دوستانه اړيکې شته وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي د مدیریت سبکونه

د ټولګي د مدیریت سبکونه توپیر لري. ښوونکي کولای شي د ښوونې او روزنې د موخو، د زده کوونکو د پوره پېژندنې او درسي فضا په پام کې نیولو سره مختلف سبکونه تجربه کړي. په ټوله کې درسي ډوله سبکونه شتون لري چې عبارت دې له:

الف : پر دموکراسی ولاړ مدیریت

دا د ټولګي د مدیریت کولو یو ډېرښه میتود دی؛ځکه چې زده کوونکي له تحصیلي اړخه ډېر پرمختګ کوي او څومره چې د ښوونکي او زده کوونکو ترمنځ ښې اړیکې او درناوی ولري په هماغه اندازه زده کړیالانوته درس مهم او د پام وړګرځي هغوی کولای شي د خپل ښوونکي څخه په یوه ازاده فضا کې د درس په هکله پوښتنې وکړي، نظر وړاندې کړي، وړاندیز وکړي، بحث وکړي او د خپلې پوهې کچه لوړه کړي. ددې ترڅنګ دوی خپله د ټولګي په مدیریت کې مرسته وکړي. د ښوونکي په لارښوونه په فعالیتونو ګمارل کیږي، په دې ډول ټولګیو کې د زده کوونکو او ښوونکو تر منځ ګډ تفاهم شته وي او انضباطي ستونزې ډېرې نه رامنځته کیږي.

ب: پر عدم دخالت ولاړ مدیریت

په دې ډول ټولګي کې د ښوونکي د اداري موخې مشخصې نه وي او ښوونکي د ښوونېزو او روزنېزو موخو په ترسره کولو کې نیمګړتیا احساسوي. د تدریس او ټولګي د مدیریت لپاره امادګی نه لري، زده کوونکي ازاد پرېږدي، کوم کار چې یې زړه وغواړي سرته یې ورسوي او هر کار د دوی په خپله خوښه وي. همدارنګه په دې میتود کې د مشخصو موخو د نشتوالي او درسي ټولګي د مدیریت د ضعف په خاطر زده کړه کمیږي، نو په همدې خاطر تر ټولو بد میتود همدا میتود دی.

ج : استبدادي یا زور زیاتی مدیریت

هغه ښوونکي چې په درسي چارو کې له استبدادي مدیریت څخه کاراخلي زده کوونکي په شدید

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول کنټرولوي او محدودوي. په دې ډول مدیریت کې زده کوونکي د پوښتنې کولو اجازه نه لري، ټول تصمیمونه د ښوونکي پر غاړه وي، زده کوونکو ته ډېر احترام نه کېږي، زده کوونکي د هېجان او اضطراب دلرلو په خاطر د مسوولیت احساس نه کوي او چندان زده کړه صورت نه نیسي. هغوی دښوونکې په حضور کې د فعالیتونو د ترسره کولو لپاره هڅې کوي، ولې کله چې ښوونکي نه وي هېڅ فعالیت او کوښښ نه کوي. په داسې حال کې پر دیموکراسۍ ولاړ مدیریت کې زده کوونکي هڅې کوي چې خپلې چارې په سم ډول ترسره کړي. (شریعتمداري، ۱۳۸۲).
په دې میتود کې ښوونکي د مدیریت په برخه کې اصلي رول لوبوي؛ نو په دې سره ښوونکو ته لازمه ده چې د مدیریت د میتودنو په اړوند مالومات ولري او که د درسي ټولګي دمدیریت کولو په اړوند پوره مالومات ونه لري د تحصیل پرېښودل، د ټولګي د غیبت، غم او افسردګي، د ښوونکي پر وړاندې د زده کوونکو دمقاومت، د زده کوونکو تر منځ د رفاقت د نه شتون او د درس او زده کړې سره د علاقې په نه درلودلو کې ډېرې ژورې اغېزې لري. روښانه خبره ده چې په درسي ټولګي کې د ښوونکي د رهبرۍ څرنګوالی، ددې غبرګونونو په رامنځته کېدلو کې بنسټیز او عمده رول لري. لنډه داچې دا ډول اداره د هغې ادارې برعکس ده چې په دموکراسۍ ولاړه وي او زده کوونکو ته پکې ارزښت ورکول کېږي او زده کړه په اسانۍ سره صورت نیسي. په دې ډول اداره کې زده کوونکي د ښوونکي سره علاقه نه لري. زده کوونکو ته، ښوونځي او لوستنځي د علاقې وړ نه وي، نو دوی نشي کولای په لازمه توګه ښوونې ته لاسرسی ولري او په درسونو کې پرمختګ وکړي.

د درسي ټولګي په مدیریت کې د اغېزمنو ښوونکو ځانګړنې

اغېز لرونکي ښوونکي هغه دي، چې په مناسب او مستقیم یا غیرمستقیم ډول هغه موخې چې په زده کوونکو پورې اړوندې دي، تعقیبوي. اغېزمن ښوونکي باید په خپلو چارو کې د اغېزمنتوب د تر لاسه کولو لپاره لاندې ځانګړنې کسب کړي،تر څو وکولای شي درسي ټولګی په ښه او سم ډول اداره کړي. اغېزمن ښوونکي هغه ښوونکي دي چې په ټوله کې لاندې ځانګړنې لري:
۱: اغېزمن ښوونکي خپل زده کوونکي د هغوی د زده کړې سبکونه او طریقې، د ضعف او قوت ټکي او د هغوی پوهه او مهارتونه پېژني او پوهېږي چې زده کوونکي په کوم ډول کولای شي چې ښه زده کړه وکړي.
۲: اغېزمن ښوونکي په پوره ډول امادګي لري، پر درسي موضوع پوره حاکمیت لري او په پوره دقت سره پلان جوړوي.
۳: اغېزمن ښوونکي هغه دي چې له خپلو زده کوونکو سره پېژندګلوي ولري او د تدریس په مختلفو طریقو او مهارتونو پوه وي.
۴: اغېزمن ښوونکي خپل زده کوونکي په عملي کارونو مشغولوي.
۵: اغېزمن ښوونکي په لومړۍ ورځ خپل انضباط او کنټرول زده کوونکوته ښیې او د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې پروايۍ پايلې هم ورته په ننبه کوي تر څو له لومړيو ورځو د دوی پام درس ته را وګرځوي.
٦: اغېزمن ښوونکي خپلو زده کوونکو ته ډېر درناوی کوي ترڅو دوی هم همدا احساس په ځان کې غښتلی کړی.
٧: اغېزمن ښوونکي خپل ټولګي په ښه ډول اداره کوي. زده کوونکي پوهېږي چې کومې دندې بايد ترسره کړي، زده کوونکي خپل فعاليتونه ترسره کوي ځکه چې ښوونکي په اوله ورځ خپل قوانين او مقررات ټاکي او د نامناسبو کړنو پايلې ورته اعلانوي. ټول فعاليتونه يې واضح او روښانه وي.
٨: اغېزمن ښوونکي نه يوازې د زده کوونکو کارونه اوفعاليتونه مشخصوي، بلکې دا هم مشخص کوي چې ولې او څه ډول بايد کارونه تر سره کړي. (د کړنو او فعاليتونو د ترسره کولو دلايل او منطق روښانه کوي او زده کوونکي متقاعد کوي).
٩: اغېزمن ښوونکي د زده کوونکو فعاليتونه په دوامداره ډول تر نظارت اوڅارنې لاندې نيسي او په دې جريان کې دزده کوونکو کارونه ارزوي او هغوی ته په فردي ډول د ترسره شوو دندو په اړوند فيډبک ورکوي او دقت او هڅه کوي چې ښه کار ته ښه بدل ورکړي.

د درسي ټولګي د مديريت طريقې (کړنلارې)

ښوونکي د ټولګي د ښوونېزو موخو، چاپېريال، عاطفي شرايطوپه هره دوره او هر ټولګي کې د زده کوونکو پېژندګلوي ته په پام سره، د درسي ټولګي د مديريت لپاره د خپلو تجربو او مطالعاتو څخه په ګټې اخيستنې سره د خاصو طريقو او لارو څخه ګټه اخلي، چې په دې برخه کې يوشمېر طريقې وړاندې کوو چې په لاندې ډول دي:

پوره امادګي

ښوونکې بايد نه يوازې دا چې په موضوع حاکم وي بلکې د ورځنيو اطلاعاتو څخه هم پوره مالومات ولري او د دې ترڅنګ له روحيې، جسمي او صحي اړخه هم تدريس ته چمتووالي ولري؛ سربېره پردې ښوونکي بايد هغه رشته چې تدريس کوييې پکې پوره تخصصي او اپډېټ شوي مالومات ولري او د علم او ټکنالوژۍ دپرمختګ متناسب خپلو مالوماتو ته پراختيا ورکړي.

د فرصتونو څخه ګټه اخيستل يا د شرايطو سره مطابق تدريس کول

دتدريس پر مهال ممکن يو شمېر اتفاقات را منځته شي د بېلګې په ډول: د واورې اوريدل، سيلاب راتلل، زلزله او نور. څرنګه چې دا ډول پديدې د زده کوونکو لپاره ناڅاپي وي، نو ښوونکي کولای شي همدې اتفاقاتو ته په کتو سره خپلو درسي موضوعاتو لومړيتوب ته ورکړي او همدې موضوع ته په پام سره موضوع وټاکي او تدريس وکړي. چې په دې ډول سره زده کوونکي د عيني پديدو سره اشنا کيږي. ښوونکي په ټولګي کې د تنوع په را منځته کولو او نوې موضوع په وړاندې کولو سره کولای شي د ټولګي فضا د ستړيا له حالت څخه وباسي او ټولګي ته تازګي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښي ورکړي.

د ټولګي د قوانینو ټاکل

په ټولګي کې د قوانینو ټاکل د ټولګي په کنټرول او د ښوونکي په اغېزمنتوب کې بنسټیز رول لري. که په لومړیو کې قوانین و نه ټاکل شي زده کوونکي د ټولګي وضعیت د خپلې ګټې او خوښې په لور او د ښوونکي د نا خوښۍ په ډول تعینوي. نو د ټولګي د کنټرول او ښې اداري، د تدریس د وخت څخه د ښې استفادې او د کال په اوږدو کې د احتمالي ستونزو د را ولاړېدو د مخنیوي لپاره لازمه ده، چې ښوونکي د ښوونیز کال په لومړیو کې مخکې له دې چې درسي ټولګي ته دننه شي خپلو تجربو او هغه اطلاعاتو ته په کتو چې د زده کوونکو په اړوند یې لري، خاص قوانین او مقررات فهرست کوي او د دې لپاره چې له یاده یې ونه وځي، په یوه پاڼه (کاغذ) کې یې ولیکي او په لومړنۍ درسي ناسته کې یې زده کوونکو ته اعلانوي او د زده کوونکو او ځان ترمنځ یوه دوه طرفه هوکړه لیک منعقد کوي، په داسې ډول چې زده کوونکي د ښوونیز کال یا هم یو سمستر تر پایه پورې هغه قوانین رعایت کړي. په ابتدایه دوره کې باید د درسي ټولګي اصول او قواعد د کال په لومړیو ورځو کې د زده کوونکو په اختیار کې ورکړي. مطالعاتو ښودلې ده چې ښوونکي باید خپل انضباطي سیاست اعمال کړي او په دې برخه کې باید ثابت قدمه و اوسي. په دې ډول سره زده کوونکي، د ښوونکي د مستقیم نظارت او دخالت پرته کولای شي مناسبې کړنې ترسره کړي. د زده کوونکو د اخري بریالیتوب د دلایلو څخه یو هم د درسي ټولګي د قوانینو او مقرراتو څخه پیروي کول دي. د یادولو وړ ده چې په مثبته ژبه د قوانینو ټاکل ددې باعث کېږي، چې زده کوونکي د ښوونکي سره علاقه پیدا کړي او په درسي فعالیتونو کې په فعال ډول ونډه واخلي. چې په دې توګه د درسي ټولګي مدیریت خپله تامین کېږي.

د ټولګي د قوانینو او مقرراتو نوملړ

په مثبته ژبه په منفي ژبه

- پر خپل وخت ټولګي ته حاضر شئ.
- ټولګې ته باید ناوخته رانشئ.
- په امادګې سره درسي ټولګي ته دننه شئ.
- له امادګۍ پرته ټولګي ته مه دننه کېږئ.
- د ټولګي نظم او انضباط وساتئ.
- په نظم او ترتیب او ارام ډول له ټولګي څخه ووځئ.
- چې له ټولګي څخه وتئ منډې مه وهئ.
- له خبرو کول مخکې، لومړۍ اجازه واخلئ.
- له اجازې پرته خبرې مه کوئ.

باید په پام کې ولرو چې وضح شوي قوانین او مقررات باید دومره ډېر نه وي، چې د زده کوونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړې دفعاليتونو مخه ونيسي؛بلکې دقيق، روښانه او د انعطاف وړ وي. په داسې ډول چې زده کوونکي وپوهېږي په درسي ټولګي کې کومې کړنې منل کېږي کومې کړنې منع دي.يانې کوم کارونه کولای شي او کوم کارونه نه شي ترسره کولای.

د کړنو د تغير لارې چارې

د کړنو دتغير څخه منظور د زده کوونکو د کړنو د اصلاح په موخه د زده کړې د ارواپوهنې د اصولو او طريقو څخه استفاده کول دي. ددې لارو چارو لويه موخه، د مطلوبو ښوونيزو او ټولنيزو کړنو د ترسره کولو لپاره د زده کوونکو لارښونه او د نامطلوبو کړنو له منځه وړل دي. (سيف، هغوی و نه رټې او نور اقدامات چې نامطلوبې پايلې لري کم کړي. يو شمېر ښوونکي چې د (کړنو دتغير) دميتودونو څخه بې خبره وي، له منفې لارو څخه استفاده کوي لکه تنبيه، له ټولګي څخه د زده کوونکو اخراجول او داسې نور. هغوی تل د زده کوونکو د نامطلوبو کړنو څخه شکايت کوي، اما هېڅ وخت له ځانه پوښتنه نه کوي،چې ولې زده کوونکي نامطلوبې او نامناسبې کړنې ترسره کوي؟ شايد اصلي لامل يې د ټولګي په اداره کې د ښوونکي نيمګړتيا او ضعف وي. د رفتار د تغير ميتودونه ډېر دي اما يو ميتود يې چې ډېر اغېزمن دی د اشباع ميتود دې.

• ***د لومړنې درسي ساعت ارزښت***

کله چې ښوونکي ټولګي ته دننه کېږي لومړی بايد د خدای پاک نوم ياد کړي، سلام واچوي وروسته د زده کوونکو له حاله ځان خبر کړي او په لنډه توګه ځان زده کوونکو ته ور وپېژني. د اړتيا پر مهال خپل مشخصات لکه نوم، تخلص، مدرک، تحصيلي ځانګه او د تحصيل ځای او داسې نور په تخته وليکي. وروسته له دې لازمه ده، چې په ډېر غور او فکر سره خپل درس پيل کړي. ځکه چې يو ښه پيل کولای شي په ټولګي کې د ډېرو ستونزو او بې نظميو څخه مخنيوی وکړي؛ نو لازمه ده چې ټوله انرژي په کار واچوي او په لومړي درسي ساعت کې په اعلی ډول درس ورکړي د ښوونيز کال تر پايه به بريالي وي. ښه خبره داده چې په لومړی جلسه کې د زده کوونکو سره رسمي چلند وشي او وروسته بيا د هغوی سره صميمي چلند غوره شي. په دې ډول سره د زده کوونکو په ذهن کې يو تصوير ايجادوي چې هغوی فکر کوي دا يو مقتدر، ماهر او مسلط ښوونکي دي. ځکه چې زده کوونکي د لومړنی جلسې څخه وروسته د تاسو د کار په اړوند قضاوت کوي. په همدې خاطر لومړنی جلسه کولای شي په ټولګي کې يوه داسې فضا را منځته کړي١٣٧٦) ددې ميتودونو څخه باخبري ددې باعث کېږي تر څو ښوونکي عصباني نه شي. زده کوونکي له ټولګي څخه ونه باسي چې اغېزه يې په ټول کال او يا سمستر کې د زده کوونکو په ذهن کې باقې پاتې شي. د ټولګي بريالي اداره تر ډېره په هغو اصولو او اقداماتو پورې اړه لري چې په لومړی جلسه کې مو تعين کړي او عملي کړي مو دي. د يو کال په اوږدو کې د ټولګي د ادارې او کنټرول په اړوند د ښوونکي برياليتوب او شکست په لومړنی جلسې پورې تړاو لري. که په لومړنی جلسه کې مو وښودله، چې يو بريالی ښوونکي يې، په حقيقت کې مو د خپلو زده کوونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذهنونو کې يوه مثبته روحيه ايجاد کړي، که د کال په اوږدو کې له کومې ستونزې سره مخ هم شي نو زده کوونکي د لومړۍ ورځې تصوير په ذهن کې لري او تاسو بيا هم د برياليو ښوونکي په توګه مني او د يو ضعيف ښوونکي په توګه تاسو ته نه ګوري، بلکې د يو قوي او اغېزمن ښوونکي په سترګو درته ګوري.

• د زده کوونکو د نومونو زده کول

د درسي ټولګي د مديريت يوه ډېره ساده او اسانه لارد زده کوونکو د نومونو زده کول دي. کله چې د زده کوونکو نومونه زده کړې هغوی تاسو ته د يو ځيرک او هوښيار ښوونکي په سترګو ګوري او بې نظمې نه کوي پوهېږي چې استاد هر څه ته متوجه دی. کله چې زده کوونکي ته په نوم غږ کوي په حقيقت کې يوه عاطفي فضا ايجادوي او په دې صورت کې زده کوونکي ځان ته اجازه نه ورکوي چې د ټولګي نظم له منځه يوسي او کله چې د هر زده کوونکي نوم زده کوي په دې مانا چې هر يوه سره علاقه لري چې په دې صورت کې د بې نظمۍ په نوم د کومې پديدې رامنځته کېدل په ټولګي کې ډېر کم امکان نه لري. کله چې د زده کوونکو شمېر زيات وي دهغوی د نومونو زده کول ګران کار دی، خو درانه ښوونکي د لاندې لارو چارو څخه په ګټې اخيستنې کولای شي چې ډېر ژر د خپلو زده کوونکو نومونه زده کړي:

۱ . له زده کوونکو څخه وغواړي چې هر يو په انفرادي ډول خپل ځان معرفي کړي.

۲ . کله چې زده کوونکي ځان معرفي کوي، بل څه ته پام مه کوئ؛ بلکې يوازې د زده کوونکي نوم ته پام وکړئ او اماده و اوسېږئ. وروسته د زده کوونکي نوم په لوړ اواز تلفظ کړئ. د بېلګې په ډول ستا نوم محمد طاهر خپلواک دی؟

۳ . په دې پړاو کې تصوير سازي وکړئ او د زده کوونکي نوم د هغه چا سره چې تاسو يې پېژنئ په خپل ذهن کې يې تصوير جوړ کړئ او دهمدې نظر وړ کس او زده کوونکي تر منځ يوه ذهني رابطه ټينګه کړئ.

۴ . د زدکوونکو د نومونو د ژر زده کولو لپاره د هغوی د نومونو د ليست څخه ګټه واخلئ.

۵. د امکان په صورت کې د زده کوونکو څخه وغواړئ چې په څو لومړيو اونيو کې په ثابت ځای کې کيني.

۶. د ليدلو ثابتې نښې لکه: ابي سترګې، طلايي سترګې، غټه پزه، غنچه شونډې، تور کالي او نورو له لارې کولای شي د زده کوونکو نومونه زده کړئ.

۷. له هر زده کوونکي څخه وغواړئ چې د تختې مخې ته راشي او نورو ته ځان معرفي کړي. البته دا کار د ډېر شمېر لرونکي ټولګي لپاره مناسب نه دی ځکه ډېر وخت نيسي.

۸. زده کوونکو ته ووايئ چې په کاغذ خپل نوم وليکي او په خپل ميز يې وچسپوي.

۹. ښوونکي دې هڅه وکړي چې په هر ورځ کې ديو قطار زده کوونکو نومونه زده کړي.

۱۰. له هر زده کوونکي وغواړئ کله چې نظر ورکوي او يا پوښتنه ځوابوي اول دې خپل نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلي وروسته دې نظر ورانده کړي.

• زده کوونکو ته د مطالعې د صحیح طریقو او لارو چارو ښودل

د هر کار د ترسره کولو لپاره په ځانګړي ډول د مطالعې او زده کړې لپاره ځانګړې طریقې شته دی، چې د زده کوونکو سره په بریالیتوب کې مرسته کوي. ډېر شمېر زده کوونکو د مطالعې په صحیح طریقې نه دي زده او نه پوهېږي،څه وخت، چېرته او څه ډول باید مطالعه وکړي. د نړۍ په پرمختللو ټولنو کې د مطالعې صحیح میتودونه په ښوونیزو مراکزو کې د مختلفو درسونو او موضوعاتو ترڅنګ زده کوونکو ته درس ورکول کېږي. چې په دې سره ډېر زده کوونکي د لوړ استعداد څخه برخمن وي او ډېره مطالعه کوي، ولې که د مطالعې په سمو طریقو پوه نشې، نو نشي کولای د خوښي وړ پایله لاسته راوړي. دا زده کوونکي کله چې په ټولګي کې د ښوونکي د پوښتنې سره مخ کېږي،نو پرخپله حافظه فشار راوړي اما بیا هم نشي کولای د پوښتنې ځواب پیدا کړي؛ نو غواړي د پوښتنې د ځواب لپاره له ټولګیوالو څخه مرسته وغواړي، چې همدا کار د دې باعث کېږي چې په ټولګي کې شور ماشور جوړ شي او ښوونکي د ټولګي اداره او کنترول له لاسه ورکړي، نو د ټولګي د مدیریت له طریقو څخه یوه هم داده چې زده کوونکي د مطالعې له سمو طریقو سره اشنا کړل شي او وهڅول شي تر څو ددې طریقو څخه کار واخلي.

•په درسي ټولګي کې د ښوونکي ښه رویه

ښه رویه او ښه اخلاق کینه له مینځه وړي، انسانان یوبل ته نژدې کوي، زړونه یو له بل سره تړي او د ټولګي فضا تازه او د خوښیو څخه ډکوي. د تاسو او زده کوونکو تر منځ د قوي عاطفې اړیکو ټینګښت د محبت او دوستۍ د دوام او ثبات باعث کېږي. هر اغېزمن ښوونکي باید یو خوش اخلاقه، ورین تندي لرونکی، عاطفي او مهربانه، د رواني سلامت یا روغتیا لرونکي او انطباق منونکی شخص وي. تل پر شونډو موسکا ولري، دخپل عصبانیت او عصبي کېدو مخه ونیسي، له زده کوونکو سره صمیمي ولې قاطع چلند وکړي او په پوره ډاډ عمل وکړي، اما ښه داده چې د زده کوونکو سره د اندازې نه زیات صمیمیت او نژدېوالي څخه اجتناب وکړي، ځکه ځېنې وخت ډېر صمیمیت د زده کوونکو د لار ورکۍ او ښوونکي د ستړیا او پښېمانۍ سبب ګرځي.

• د مانا لرونکو ګړنو ډیزان

په درسي ټولګي کې د ستونزو د را ولاړیدو د مخنیوي د لارو چارو څخه یوه هم داده، چې مانا داره فعالیتونه ډیزاین او په کار واچول شي. مانا لرونکي کړنې د زده کوونکو علاقه زیاتوي او په ټولګي کې د بې نظمۍ مخنیوی کوي. مانا داره فعالیتونه هغه فعالیتونه دي، چې د زده کوونکو علایق، تفکر او د زده کوونکو امادګي یې او وکولای شي د زده کوونکو پر پرمختګ اغېزه وکړي.

• د فرصتونو برابرول

یو ترکیې متل دی، وایي: «خوب، خوب راوړي.» ددې پربنسټ یو شمېر وایي: ((زدکړه، زدکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي» نو په همدې خاطر لازمه ده چې په ټولګي کې فرصتونه ایجاد شي، ترڅو هر زده کوونکی په درسي ټولګي کې بریالیتوب او زده کړه تجربه کړي. د زده کوونکي د بریالیتوب تجربه، کېدای شي، د ټولګیوالو سره دمرستې او یا د یو انفرادي کار په ترسره کولو سره حاصل شي. بریالي ښوونکي داسې فعالیتونه تنظیموي، چې نه ډېر سخت او نه ډېر اسانه وي؛ بلکې هغه فعالیتونه چې انګېزه پارېدونکې او په هغه کې د بریالیتوب امکان ډېر وي طرحه کوي.

• زده کوونکو ته د لازم پیدېبک (اصلاحي نظر) ورکول

زده کوونکي اړ دي چې د خپلو کړنو د پایلو څخه خبر شي، ځکه چې دا خبرتیا ددې باعث کېږي،چې د خپل بریالیتوب په هکله قضاوت وکړي او له هغوی سره مرسته کوي څو د خپل بریالیتوب لپاره معیارونه ډیزاین کړي او ددې معیارونه د پوره کولو لپاره لازمې هڅې او کوښښونه وکړي.

• په تصمیم نیولو کې زده کوونکو ته ونډه ورکول

زده کوونکي اړ دي چې د خپلو کړنو په اړه چې ترسره کوي یې، اختیار ولري. د درسي ټولګي د مدیریت ضعف او د زده کړې لپاره زده کوونکو ته ونډه نه ورکول، په زده کوونکو کې دا احساس را منځته کوي،چې د خپلې زده کړې اختیار نه لري. په دې مواردو کې زده کوونکي د ښوونکي د اوامرو مطیع ګرځي او د زده کړې لپاره انګېزه له لاسه ورکوي. ددې وضعیت د له منځه وړلو لپاره یوه لاره داده، چې ښوونکي زده کوونکو ته فرصت ورکړي، ترڅو پخپله د تجربې لارې د زده کړې ستونزې تعین کړي. که زده کوونکي پر دې باور وکړي، چې د ټولګي په فعالیتونو او تصمیمونو کې مهم رول لري، د زده کړې لپاره به ډېره انګېزه پیدا کړي او د بدو کړنو او بې نظمیو کچه به راټیټه کړي.

• پر ټولګي مداومه څارنه

د درسي ټولګي په اداره او کنترول کې یو اغېزمن عامل دادی، چې ښوونکي د ټولو کړنو په اړوند چې په ټولګي کې ترسره کېږي،خبروي. ددې کار لپاره دا ډېره مهمه ده چې څه ډول د ټولګي ټولې کړنې تر څارنې لاندې ولري؛ نو په همدې خاطر پام وکړي، چې لیدنه او څارنه مو د زده کوونکو ترمنځ په عادلانه ډول ووېشي. ستاسو د څېرې حالت کولای شي، په زده کوونکو ډېره اغېزه وکړي. له ټولو ستونزو سره سره چې له ځان سره یې لري، بیا هم په (مهربان ډول زده کوونکو ته وګوري). لیدل په دوه ډوله دي: لیدل او کتل یا لیدنه او کتنه. لیدل یو غیر ارادې فعالیت دی. مونږ ټول شیان وینو، که وغواړو او که ونه غواړو هر هغه څه چې زموږ په وړاندې شته هغه وینو، خو یوازې هغه څه مو په یاد پاتې کېږي، چې په ارادې ډول او پوره دقت سره مو ورته کتلي وي، نو په دې سره په ټولګي کې هڅه وکړئ، چې د خپلې لیدنې او کتنې څرنګوالي ته پام وکړئ؛ ځکه چې زده کوونکي د درسي مطالبو یوه برخه د ښوونکي د سترګو داړیکو له لارې زده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پایله کې په هره اندازه چې ښوونکي د لیدلو او کتلو مهارت ولري، په همغه اندازه په تدریس کې بریالي دي. په یا د ولرئ، چې زده کوونکي متوجه دي، چې ښوونکي کوم کس یا کومو کسانو ته ډېر ګوري. له همدې خاطره په هغوی کې د حسادت حس تحریک کېږي او د یو شمېر کړنو په ترسره کولو سره د ټولګي مدیریت له خنډونو سره مخامخ کوي. ویل کېږي،چې ښوونکي په شا کې هم سترګې لري، دا ددې نه سرچینه اخلي، چې هغوی نه یوازې تیز لیدونکي دي او قوي تمرکز لري؛ بلکې د هغوی بدني تحرک زیات دی. (فونتانا، ۹۷۶) که ښوونکي د ټولګي پر اوضاع واکمن وي او په ټولګي کې یې هر ډول خوځښت تر نظر لاندې وي، په دې صورت کې د زده کوونکو د بې نظمی د رامنځته کولو د فرصت مخه نیول کېږي. ځکه که زده کوونکي احساس وکړي، چې ښوونکي د هغوی ټولې کړنې تر څارنې لاندې لري او په ټولګي کې د درس په جریان کې په زده کوونکو اغېزلري؛ نو په دې حالت کې زده کوونکي نشي کولای، چې بې نظمي را منځته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونېز درسي نصاب

ښوونیز او روزنیز منل شوي سیستم د یوې پرمختللې او مهذبې ټولنې بنسټ جوړوي، داسې یو سیستم چې له هر ډول سیاسي لاسوهنو پاک وي او د هېڅ سیاسي ګوند، ډلې اوخوځښت زېږنده نه وي او نه په کوم ځانګړي شخص پورې تړلی وي، د ولس د غوښتنو او اړتیاوو ځواب ویونکي او رښتیني استازیو یا د ملت په فکر او هوډ جوړ شوی وي. تر ټولو لویه او لومړۍ غوښتنه او اړتیا د واقعیتونو درک کول او د زده کوونکي اړتیا او وړتیا ده، چې هېڅکله او په هر ډول شرایطو کې باید له پامه ونه غورځول شي.
همدا راز ښوونیز درسي نصاب باید د ملي وثېقې ښکارندوی وکړي نه د کومې شخصي او سیاسي مفکورې، هغه څه چې د ولس او خلکو غوښتنه ده او ورته اړتیا لري، د هغوی نظرونو ته د احترام په سترګه وکتل شي.
د اسلامي ارزښتونو، د ټولنې د ملي یووالي او د مینې او محبت په ارزښتناکو تورو پیل شوی نصاب وي، څو د دغې سپېڅلې خاورې د ګلالیو بچیانو ذهنونه د اسلام پالنې، انسان پالنې او هېواد پالنې په موخه وروزي، د نیکمرغۍ او سوکالۍ خوا ته یې روان کړي، له نوي ساینس او ټکنالوژۍ سره یې بلد او د نړۍ له سیالانو سره یې سیال کړي، د خپلې خاورې په ارزښت یې پوه کړي او بالاخره له خپلو اسلامي مقدساتو، هېوادني دود، ملي ارزښتونو او دستور څخه په هر اړخېز ډول خبر واوسي په پردیو شومو دسیسو او نغوتو باندې ونه غولېږي.
که په هېواد کې تیر دیرش کلن ناورین ته لږ ځېر شو، پرته له دې چې د چا یا هم کومې ډلې او سیاسي تنظیم پلوي وکړو دا به راته څرګنده شي، چې زموږ ملي نصاب په ګوندي اوسمتي نصابونو وېشل شوی و.
هرې ډلې او هر تنظیم به د خپلې خوښې اوسیاسي مفکورې پربنسټ نصاب رغاوه او په دغه بهېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پوهنې بنسټ هم لکه د هېواد د نورو اقتصادي، ټولنیزو او بشري بنسټونو په څېر ګډوډ شوی و. د مرکزي ښوونې او روزنې سیستم یو شان نه و او له بېلو بېلو ښوونیزو سیستمونو څخه ګټه اخیستل کېده، ښوونیز نصاب نه یوازې یو شان (متوازن) نه و، بلکې زیات شمېر نصابونه په قسمي ډول د پلي کېدو وړ ګرځېدل، همدغه وجه وه، چې زموږ هېواد یې له لویو لویو بدبختیو سره لاس او ګریوان کړ، زیاتره ښوونځي د اوږدو جګړو په ترڅ کې یا له منځه ولاړل یا هم ډېر زیانمن شول. زیات شمېر تجربه لرونکو او مسلکي ښوونکو د ناوړو شرایطو له امله معارف پرېښود چې تر اوسه پورې لا د دغو بدمرغیو لوګي ورک شوي نه دي.

په تیر لنډ تاریخ کې د هېواد دننه او بهر د هجرت په ټاټوبي کې هم له دې نا خوالو سره مخ وو، همدا راز بهرنۍ خیریه او ښوونېزې مؤسسې په خپل ځای کې پاتې راغلي دي، له غربي، اروپایې، امریکایي ښوونیزو مؤسسو او ادارو سربېره عربي او اسلامي ادارو هم خپل رسالت زموږ د هېواد د اړتیاوو پر وړاندې سم تر سره نه کړ.

دلته غواړم یوازې څو بېلګې د لړ وضاحت لپاره وڅېړم:

کېدله: نصاب هغه څه دي، چې ماشوم او نوی نسل روزي او له یوې لسیزې وروسته یې د خپل هېواد د خدمت لپاره چمتو کوي، نو زده کوونکي باید تل داسې وروزل شي، چې له ټولو مخکې د اسلام د سپیڅلي دین د اساساتو او ورسره په څنګ کې د خپل هېواد د غوښتنو ځواب ویونکی ځوان جوړ شي. یوه بله د یادولو وړ خبره دا ده، چې د اسلامي مفاهیمو او هېواد د خدمت او ملي ارزښتونو تعبېر باید سم انځور شي، ناسم وړاندې کېدل یا د خپلو موخو لپاره یې کارول درست نه دي. دا سمه ده، چې اسلامي اساسات او د اسلام مقدس دین ته ژمنتوب اساسي غوښتنه ده، همدا راز د هېواد خدمت او چوپړ هم پر ولس حق دی، خو د دې مانا دا نه ده، چې د نصاب په برخه کې منل شوي نړیوال معیارونه یا د اروا پوهنې او ځان جوړونې هغه اصول له پامه وغورځول شي، چې په دې برخه کې منل شوي دي.

د اسلام مقدس دین له افراط او تفریط څخه پاک دین دی، هر څه یې په خپل ځای او په ځانګړې بڼه او شمېر لازم کړي دی، که څوک د یوې میاشتې فرضي روژې په ځای یو کال روژه نیسي یا هم د ورځې په ځای شپه او ورځ روژې نیولو هوډ کوي، دا کړنې نه دا چې له دین سره مینه او اخلاص ښیې، بلکې دین یې ردوي. همدا راز که د هېواد مینه او ارزښتونه دومره حد ته ورسېږي، چې له انسان لار ورکوي یا یې د ژوند اساسي برخه ګرځوي دا هم ناسم تصور دی.

دبېلګې په توګه که د لومړنۍ مرحلې زده کوونکي ته د هېواد ملي ارزښتونه، یا مجهول المعنې موضوعات لکه تروریزم، بشري نړیوال حقوق او میثاقونه، نړیوالې اړیکې او دوستې او په درسي کتابونو کې ځای کړل شي، ددې په ځای چې ددې زده کوونکي په ذهن کې د هېواد مینه پیدا شي، د لومړنۍ مرحلې اصلي موخه چې لیک او لوست دې ترې پاتې او تل به په فلسفي او نا محسوسو مفاهیمو د هغه ذهن ولاړ وي.

بله لویه ستونزه زموږ د هېواد په دې لنډ پړاو کې د نصاب اړوند د انډول نه ساتل دي، هر چا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرې ډلې ته چې ددې ولس د پوهنې واګې په لاس کې ورغلي دي هغه د خپل ذوق يا خپل محروم شوي موقف او حق د عکس العمل په پايله کې ښوونيز نصاب د خپل فکر له مخې چمتو کړي دي. که د کومې ډلې يا شخص ښوونځی يا مکتب خوښيده، نو يې د خپل واک په درشل کې هر څه له ښوونځي زار کړي، ښې ودانۍ يې ورته جوړې کړي، د پوهنې ټوله بوديجه يې د کتابونو او نورو درسي توکو په برخه کې لګولې ده، په مقابل کې که د چا مدرسه او ديني مدارسو نظام خوښ وو، نو د هغه په وړاندې د معارف مانا هر څه مدرسه کول يا ديني مرکزونه جوړول دي. په تيرو لسيزو کې به د مجاهدينو په ښوونيز نصاب کې هر مثال د تورې، بارودو، روسي مړو شمېر او د مرميو يا ګولېو پېر وو، ان تر دې چې د رياضيکي معادلو د حل پر مهال به سړي فکر کولوچې ګواکې د عسکري فرقې په منځ کې تمرين کوي. همدا راز د خلقيانو او پرچميانو درسي بېلګې اوتمرينونه به د اشرارو د نيولو، وطن، کورااو کاليو پيدا کولو او د بزګرانود خدمت او نوي پيدا شوي کمونيستۍ د خورولو او ستاينې موضوعات وو. همدا لاملونه وو، چې تر ننه د مکتبي او طالب تر منځ واټن موجود دی، لومړی يې ځان مهذب او متمدن بولي او هغه بل ته په دې نظر ګوري، چې بايد يوازې تر حجرې او محرابه پورې اړوند خپلې ټولې چارې سمبال کړي او د ژوند په نورو برخو کې د خبرو کولو يا نظر ورکولو هېڅ حق نه لري. په مقابل کې دا دويم ډول زده کوونکي لومړي ته د يو عادي او له اسلامه د نه پوهېدونکي شخص په سترګه ګوري ان تر دې چې مکتب يا ښوونځي د ځينو ديني عالمانو په اند په اسلام کې يوازې مباح عمل بلل کېږي، چې ورتلونکي يا د دې ډول تعليم تر سره کوونکي يوازې ګنهګار نه بولي او اهميت ته يې هېڅ اړتيا نهويني، چې پورتنې دواړه ډول نظريې د ښوونېزو نصابونو د غير متوازنو او نا سمو پاليسيو زېږندنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښووڼیز درسي نصاب چوکاټ

د تعلیم موخه

د زده کړې موخه یوازې د مادي امکاناتو یا دندې لاسته راوړل نه دي، بلکې د انساني تکامل او په نړۍ کې د واقعي انسان په توګه د ژوندانه تیرول او لوړو خویونو ته رسېدل اساسي موخه ده، څو انسان وکولای شي د همدې پوهې په مټ د خپل ځان، کورنۍ، کلي او ولس لپاره د انسانیت او بشریت د هستۍ اصلي خدمت جوګه او الهي خلافت په سمه توګه ادا کړلای شي.
همدې ټکي ته په پام باید ښوونیز نصاب او نظام داسې چمتو شي، چې زده کوونکي په دې پوه او قانع شي، چې تعلیم او زده کړه د ورځنیو امکاناتو او مادیاتو د لاسته راوړنې وسیله نه، بلکې د انساني قیادت او خدمت جوړونې اصلي موخه ده، چې په دې سره د ورځنیو اړتیاوو پوره کول او مادي امتیازات لاسته راوړل یوه عادي او حتمي چاره ده.

اسلامې معتقدات او ارزښتونه

اسلام د ژوندانه یو هر اړخیز نظام دی، چې په هره برخه کې د انسان او بشریت ټولې نېکمرغۍ او پرمختګونه پکې نغښتي دي.د سوداګرۍ، کار، کسب، ټکنالوجۍ او د ژوندانه په نورو برخو تل ټینګار شوی او همځونه یې هم شوې ده، خو له ژونده اصلي موخې ته چې اسلامي ارزښتونه او معتقدات دي، هر څوک او د هرې کته ګورۍ خلک رابلل شوي دي او دوی ټول اړ دي چې دې موخې ته ژمن وي. له همدې کبله باید په ښوونیز نصاب کښې د (دیني ښوونې) تر عنوان لاندې یوازې په څو لنډو او محدودو موضوعاتو بسنه و نه شي، بلکې د هرې برخې او هرې موضوع اړوند مفردات له ځانه سره ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلا (غير مختلط) تعليم

هره ټولنه او معاشره خپل خپل عادات او ځانګړي اصول لري. افغاني ټولنه هم د بشريت د يو نظام په توګه خپلې ځانګړنې، اړتياوې او غوښتنې لري، چې بايد له پامه و نه غورځول شي. دا چې په فطري توګه نر او ښځه د جلا جلا موخو لپاره پيداشوی، نوځکه يې ښوونېز نصاب اونظام بايد د هغو دواړو د ژوند د اړتيا او وړتيا پر بنسټ د جلا جلا تعليم په ښه چمتو کړل شي. سالم چاپېريال او د نظام چلوونکي د سم او سالم چاپېريال برابرول او د نظام چلوونکو صلاحيت او صالحيت د ښوونيز نصاب تر اهميت کم نه دی، که درسي معيار لوړ، ښه او باکيفيته هم وي، خو د مدير، استاذ، سرښوونکي او نورو کارکوونکو کرکټرونه او همدا راز د ښوونځي او ټولګيو ماحول په ټوله مانا د زده کوونکي په ژوندانه کې جوت تاثير لري، چې ښه اثر يې ښه او بد يې سلبي اثر لرلای شي.

په لنډه توګه ويلای شو، چې ښوونيز نصاب بايد د لاندينۍ ستراتېژۍ په پام کې نيولو سره جوړ شي:

۱. ښوونيز نصاب بايد د اسلامي مقدساتو او ديني اړينو زده کړو اړتياوې پوره کړي.
۲. ښوونيز نصاب بايد د ټولنې د اړتياوو د پوره کولو ضامن وي.
۳. په ښوونيز نصاب کې بايد له ملي افتخاراتو او غوره عنعناتو څخه په زړه پورې يادونه وشي.
٤. په ښوونېزه برخه کې بايد انکشاف متوازن وي، هسې نه چې د يوه ښوونځي زده کوونکي له پرمخ تللو کمپيوټرونو څخه استفاده وکړي او بل ښوونځی د اسمان تر چت لاندې په لوڅه ځمکه زده کړې وکړي.
۵. د مسلکي نارينه او ښځينه ښوونکو شتون د ښوونې د پياوړتيا له اساسي لاملونو څخه دي، همدا راز د د کافي درسي موادو شتون اړين دي.
٦. نصاب بايد سياسي نه وي، په دې مانا چې هر نظام او هر حاکم ګوند يې د خپلو مفاداتو او ښېګڼو لپاره را وڅرخوي لکه په اوسنيو ځينې نصابونو کې (د طالب د واکمنۍ توره دوره، تروريزم او داسې نورو الفاظو کارول) ځکه دا رنګه پاروونکې الفاظ د ټولنې په منځ کې نفرت، کرکه او د زده کوونکي مسېر بل لورې ته اړوي.
۷. له تعليمي مرکزونو څخه بايد سياسي ګټه پورته نه کړل شي، لکه په ښوونځي يا پوهنتون کې د انتخاباتي حلقو جوړول يا د کوم کانديد په اړه هلته غونډې ترسره کول.
۸. د واحد، پر مخ تللي او هر اړخېز ښوونيز نصاب شتون د يوې پرمخ تللې ټولنې لپاره لومړۍ اړتيا ده.

د ښوونيز نصاب عمده موخې

۱- د ښوونځيو د زده کوونکو په اسلامي روحيه روزل، د اسلام د سپيڅلي دين په بنسټونو پياوړتيا، د اسلامي پوهې پراختيا چې نه پکې زياتی وي او نه پکې کمی او بنسټ يې هم قرآني پوهه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدصلی الله علیه وسلم سنت وي. د الله جل جلاله پېژندلو په موخه د ځان پېژندنې د روحیې شتون، په لوی الله جل جلاله او دیني ارزښتونو باندې د عقیدې پربنسټ د وګړو د شخصیت پیاوړتیا په دې مانا چې افغانستان یو اسلامي هېواد دی او خلک یې هم ټول مسلمانان دي او د خپل ژوند ټولې چارې به د اسلامي ارزښتونو مطابق پر مخ بیایي.

۲- په هېوادنۍ مینه د زده کوونکو روزل، یانې زده کوونکو ته د هېواد پالنې روحیه ورکول، د هېواد جوړول، سمسورول او د زړه له تله له خپل هېواد او له خپلو خلکو سره مینه لرل خپل خلک خپل ځان ګڼل.

۳- زده کوونکي په داسې لارو چارو روزل تر څو په راتلونکې کې د هېواد په کچه ورڅخه ښه کادري په ځان متکي کارپوه علمي او مسلکي شخصیتونه جوړ شي، چې په راتلونکي کې د خپلې ټولنې او د خپل هېواد د مظلومو او بېچاره بچیانو درد ته درمل شي.

۴- د ښوونیز نصاب مفردات او د مضمونونو شمېر داسې جوړول، چې اړتیاوو ته ځواب ووایي او د زده کوونکي د تعلیمي کچې څخه لوړ یا همدومره ټیټ نه وي، چې دمعیاري تعلیم مخه ډب کړي. همدا راز د نورو هېوادونو د مطلق وارداتي نصاب څخه ډډه کول د تدریسي بهېر ماهیت د تدریس بهېر په ماهیت کې درې فکتورونه شامل دي، فعالیت، موقعیت او منابع یاسرچینې دي، محتوا هغه اصول او مفاهیم دي چې په یو درسي پروګرام او قالب کې وړاندې کېږي، زده کوونکي په مطالعې، تحلیل او دښوونیزې محتوا هدف پلی کوي، دهر درس محتوا یو ځانګړی جوړښت لري دغه جوړښت د معلم د تدریسي طریقې او د فعالیت ډول سره ټاکل کېږي، اصولاً دښوونیزې محتوا اصول په تعین شوو اهدافو ولاړ وي، که چېرې تعین شوي اهداف ددرسي موادو په اصالت اوپه علمي حقایقو ولاړ وي،باید یوه ثابته محتوا په ټول هېواد کې تدریس شي، په داسې حالت کې ښوونکی دابتکار او عمل ازادې څه ناڅه به دمحتوا په انتخاب او جوړښت کې ونه لري، هغوی باید فردي توپیرونه چې هر ډول وي د ثابتو طریقوله لارې ټولو زده کوونکو ته وړاندې کړي اوپه سمو لارو سره لاس پرې پورې کړي او کوښښ وکړي، چې ټاکل شوي اهداف پلي کړي، داسې محتوا چې زده کوونکو ته خفه کوونکي وي او هغوی د ټولګي او ښوونځي د چاپېریال څخه بلې خوا بیایي.

که چېرې په برعکس ډول ټاکل شوي اهداف دزده کوونکو په هر اړخېزه وده ولاړ وي دزده کوونکو علاقې او اړتیاوې او توانایي به دهغوی دښوونېزو فعالیتونو په محور کې ځای ونیسي او ښوونکي به زیات خلاقیت او ابتکار په خپل تدریس کې ښيي.

بلکې د فکر روزنه او د زده کوونکو هر اړخېزه وده به دتوجه وړ وي او ښوونځي به دواقعي ژوند سره همغږي شي او زده کوونکي به دښوونځي دلـرلو او فعالیتونو څخه خوند اخلي، په داسې کړنو کې ددرسي محتوا دټولو ښوونېزو کوښښونو سره دنقشې او طرحې مطابق چې زده کوونکي خپله د هغه په تنظیم او ټاکلو کې برخه اخلي اوهغه موقعیتونه چې د زده کوونکو تر منځ همکاري ایجادوي ګڼل کېږي ددې ټولو پروګرامونو توپیر لومړی ډول دادی، چې په داسې پروګرامونو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله نوعه (دتدریس محتوا) زیات نظري اړخ لري او دهغې یادول به تحمیلي او د (نمرو مصرفول) وي، په داسې حال کې چې پروګرام د زده کوونکو په هر اړخېزه وده متکي وي اوفعالیتونه په ګډه توګه سرته ورسېږي او زده کوونکي عملاً د مسؤلیت ویستلو طریقه او هم په ژوند کې دهمکارۍ طریقې یادې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدریس په هکله نظریې

دې څو وروستیو لسیزو کې دتدریس په برخه کې د پاملرنې وړ نظریې وړاندې شوي دي ددې نظریو دجملې څخه کولای شو، د تنسیون نظریه(۱۹۸۰م)، د تدریس دمفهوم او مانا په هکله اسکاندورا (۱۹۷۷م)، د تدریس نظریې او جوړښت په باره کې د لاندې نظریه ۱۹۷٦م او نور افراد چې د تدریس څرنګوالي په باره کې دکوچنیانو د تدریس لپاره چې د ماشومانو روزنځای لپاره په کار دی، اشاره شوې ده، لدې نظریو څخه یې ځینې ګانېه، اودېک ۱۹۸٤م کال کې څېړنې کړي دي.

ټولې د تدریس په باره کې وړاندې شوې نظریې په یو ډول یو بل سره توپیر لري، مګر سره له دې توپیرونو کولای شو ټولې په یو لوی چوکاټ کې سره یوځای او واحده نظریه او موندنه چې ټولو نظریو ته د پوهېدلو وړ وي وړاندې کړو.

یو کړل شوې نظریه کولای شي دښوونکو او درسي پروګرام جوړونکو لپاره ګټوره وي او هغوی د نورو نظریو سره د مخامخ کېدنې یو ځای والی ونه لري ملګرتیا کوي.

تدریسي نظریې

دتاریخ په اوږدو کې د بشر د پوهې او معارف لپاره ټولې علمي نظریو، تحلیل، برابرول او ټولنیز شکل ترسره شوی او وړاندې شوی و، د نظریه کار پوهان خپلې ټولې نظریې په درې بنسټیزو علومو لکه: طبیعي علوم، انساني علوم او ټولنیز یا اجتماعي علومو له مخې پېژني.

ښوونه اوروزنه هم د یوې پوهې په شکل کارولو لپاره دخپلواک هویت او نورو علومو سره تړاو لري لکه: طبیعي علوم، فلسفه، فزیولوژي روانشناسي او جامعه شناسي، ټولنیز پېژندنه.

د تدریس نظریې هم په یو شکل د ښوونې اوروزنې نظریو لاندې متاثره او دهمدې معرفتي پوهې نظام لاندې ذکر شوي دي دطبیعي علومو بعضې نظریه وړاندې کوونکي دښوونې او روزنې نظریو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې وجې پاملرنه اوتوجه کوي،چې بايد لري دعلمې نظريو برخه يې نه گڼي اوپه دې باور دي، چې علمي نظريې بايد د وړاندې شوو معقولو ارزښتونو او ترجيح گانو څخه خالي وي هغوی د نظريې کړنې چې توصيف پېش بيني او هغه څه شي چې شته د هغې تثبيت ښکاره والی کوي او درپېژني او د نظريې په عينېت تاکيد کوي.

کانت ۱۹۵۲م په يوه تاريخي څېړنه کې دا روښانه کړېده چې عملي نظريې چې په عينېت سره تاکيد کوي صحيح کار نه دی ورکړی دخپل لېدلورې او نظر لپاره نظريه جوړونه په ځانگړې ډول د ډېرو نورو موضوعاتو او پېښو لکه: نور، تودوخه، دمادې او کثافت بقا او انرژې په برخه کې تشرېح کړي دي او وايي، چې د نور نظريه د طوفاني څپو له لارې اوله بله پلوه طوفان د ذراتو څخه تصور شوی دی، لدې څخه يې هر يوه نظريه د تجربې په لړ کې کولای شي چې د يوې نظريې کړنه دخپل ځانه ښکاره کړي، همدا ډول د تودوخې او د مادې د بقا د قانون انرژې حالاتو کې هم دا ډول شتون لري او دا خپله بيا يو ډول تناقص دی. (کانت ۱۹۵۲)

نو دلته د نظريو تناقص يا ټکر علمي نظريې له منځه وړي يانې نفې کوي يې نن ورځ هم د علمي طريقو منطقې او عملي تجربو د عينيت ځای نيولی دی.

ټولې علمي نظريې متکې په ذهني تحليل باندې په پايله او نتيجه کې نشي کولای په عيني ډول دنړۍ توصيف کوونکي وي.

تدريس نظريې ټول هغه کلمات يافته تعريفونه دي، چې منطقې مفاهيمو، قضاياؤ او جوړښتونو سره تړاو لري، چې د تدريس دچلند څخه يو منظم ليد وړاندې کوي، دغه نظريې له يوه لورې توصيفي موندنو راټول شوو علمي حقايقو ته توجه لري له بله پلوه د روزنېزو لارو موندلو او کړنو لپاره تجويز لري، کېدای شي د يوې طرحې له لارې چې دوه لورې لري په ښه ډول وکولای شي د تدريسي نظريو جوړښتونو څخه په ځانگړې ډول هغه د يو کړل شوي يا وحدت يافته تدريس نظريې تحليل او واضحه کړي. دطرحې افقي بعد دمطالعاتو او تحقيقاتو ښکارندوی دی، چې د ورښوولو او يادولو په برخه کې صورت نيسي، دغه مطالعات په خپله په درې برخو: توصيفي، تجوېزي او لارښوونې يا لارو سره چې د ماهيت طريقو، څېړنو له نظره يو بل سره توپير لري، ويشل کېږي.

د تدريس کړنې

تدريس يوه ساده او لنډه خبره او پېښه نه ده؛ بلکې په پوره ډول يو پيچلی فعاليت دی، چې په ښوونيز چاپېريال کې رامنځته کېږي،که چېرې درسي ټولگي چاپېريال يو کوچني ښوونيز نظام په شان تصور کړو دښوونکي تعامل دزده کوونکو سره دې ته تدريس وايي، چې په هغې کې يو سلسله معلوماو هدف لرونکي فعاليتونه شامل وي، تدريس دهغې ونډې پر اساس چې لري يې ډېر نور اثار که هغه د ښوونځي دننه نظام کې وي او که بهر کې په خپل ځای پرېږدي، چې هغې ته داخلي کړنې او بيروني کړنې د تدريس وايي؛ اگر که چېرې د داخلي اوبهرنۍ کړنو دقيق تفکيک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بېلوالى په تدريس کې دهغې دمتقابل تاثير له مخې چې په يو بل يې لري څه اسانه کار نه دى.
بعضې دښوونې او روزنې کار پوهان دانګېرنې ايجادوي اوهم دزده کوونکو په پوهولو دعدم تعادل ايجاد متقابل عکس العمل يا غبرګون دنوو اطلاعاتو ترلاسه کول، ذخېره کول، دنوي اطلاعاتو اصلاح، داطلاعاتو او معلوماتو انتقال، کنترول، دلارښوونو اوتحول د تدريس داخلي کړنې او کړنو بولي همداډول فرهنګي، ټولنيز، اقتصادي، سياسي بيا جوړونې او د کار تخصص کېدل، د تدريس بهرنيبا بېرونې کړنې بولي او ذکر کول که ډېرې ددې کړنو څخه په دقيق شکل تجزيه او تحليل شوې نه ده کولاى شي د پاملرنې وړ وي د ښوونکو لپاره په تدريس کې د تدريس د کړنو پېژندنه په ځانګړې ډول داخل کړنې کولاى شي، په ګمان، ليکنه، دښوونکو د کړنې په ډول نسبت په ښوونېزو او د ورښولو موقعيتونو په جوړښت او يادولو کې ډېر موثر وي.
که چېرې د تدريس کړنې په ښوونځي کې د داخلي تغير شوي تعامل محصول وپېژنو، دا پوښتنې مطرح کېږي،چې دښوونکي ونډه پدې کړنو کې څومره او څه ډول ده؟
آيا هغه کړنې چې ذکر شوي يوازې د ښوونکي او زده کوونکو دتعامل محصول دى؟
آيا هغه عوامل چې د ټولګې څخه بهر دداسې کړنو په قوي کېدو اويا ضعيف کېدو کې ونډه لري؟
دمثال په ډول: که چېرې يادول او تحول د تدريس يوه کړنه وپېژنو، دغه ډول تغيريوازې په ټولګې کې رامنځته شوي دي ايا نور عوامل غير د تدريس نه په داسې تغير او تحول کې موثر دي؟
په يقيني ډول ډېر شمېر عوامل د تدريس په کړنو کې د قوت او يا ضعف له مخې تاثير لري او موثر دي که چېرې روزنېزې نظريې او څېړنې يوازې د ښوونځې داخلي عواملو پورې محدود شي ډېرې هغه کړنې چې د تدريس څخه بهر دي او د موثرو عوامل تړاو او يوځايوالى به د تدريس په لړ کې د بې پروايي او غفلت ځاى ونيسي.
د تدريس د کړنو د تاثير او اهميت په دليل چې د يادولو په لړ کې يې لري. دې سره خوا کې د خبرو اوږدولو څخه ځان ساتل يوازې په تحليل او توصيف سره په داسې کړنو اکتفا شوې ده.

د تدريس داخلي کړنې

دانګېزې ايجادول: ديادولو اوښوونې په برخه او لړ کې يو دډېرو مهمو عواملو څخه ديادولو لپاره دانګېزې شتون دى، ترهغه وخته چې زده کوونکي ديادولو لپاره انګېزه ونه لري دزده کړه ايزو يا ښوونېزو فعاليتونو څخه ګټه اخيستل به يو عبث کار وي.د تدريس لومړنى کړنه بايد ديادولو لپاره دانګېزې ايجادوي دانګېزې ايجادولو لپاره بايد زده کوونکى د ښوونکي سره يوځاى په فعالانه ډول په ښوونېزو پېښو کې مشارکت وکړي او دمسايلو او مشکلاتو په حل کې عملاً مالومات ترلاسه او دخپل فکر جوړښت وړاندې کړي، نه داچې يوازې د يوې ثابت قالب او طريقې پر بنسټ په خپلو ساتنو کې زياتوالى راولي، چې په دې صورت کې ديادولو لپاره به کومه انګېزه ونه لري.
له نيکه مرغه زيات زده کوونکي په طبيعي ډول دڅېړنې حس لري او څېړنې سره مينه لري، ښوونکى بايد پدې برخه کې داسې زمينه برابره کړي، ترڅو دغه حساس او علاقه قوي او وغواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لازمه نده چې ښوونکی زده کوونکي تند، چالاکه او زر غبرګون ښوونکی کړي ځکه دا کار به دبدو بدتر وي.
یوازې هغه شی چې باید سرته ورسېږي، دادی چې د هغه کار څخه چې هغه زده کوونکي کم عقل او کم ذهن لټوي د هغې نه پرهېز وکړي.
متاسفانه ډېر ښوونکي د تدریس په لړ کې یې لري، چې داسې کړنو ته توجه اوپاملرنه وکړي د زده کوونکو څخه داانتظار لري، چې چپ پاتې شي او دپوښتنو په ځای دستورونه اجرا کوي. په نتیجه کې د څېړنې او طبیعي پوښتنو ځای په کړنو او بې ارادې شکل کار وشي او زده کوونکي بې ارادې شکل څه یاد کړي چې په هغې کې دوی د پوښتنو او ځوابونو څخه صرف نظر کړي دی او یوازې دا چې د معلم پوښتنو ته ځواب ووایي په داسې چلند کې احتیاط د څېړنې او پوښتنې ځای نیسي او فکر کولو ځای د یاداشت او نورو افکارو منلو ځای نیسي، کله چې د درس موضوع په حقیقي یا عیني ډول او جزمې سره وړاندې کېږي، شک نشته چې بې تفاوتي اوپه زور پرې کار کوي دیادولو لپاره د انګېزې ځای ناستی شي. شی د خپل پېژندنې په جوړښت او بیا رغونه باندې اقدام وکړي.

د تدریس غبرګونونه

په پورته مواردو کې نه محدودېږي؛ مګر د مخکې څخه دمطلب د اوریدلو مخنیوی په همدې اندازه اکتفا کوو؛ لیکن ښوونکو او دښوونېزو اروا پوهانو ته داتوصیه کېږي،چې پدې برخه کې تحقیق او معاینه وکړي. د تدریس د کړنو پېژندنه نه یوازې داچې د ښوونکو په فعالیت کې ګټوره ده؛ بلکې د ښوونېزو موادو په تولید او کارونه، د تدریس موقعیت او د زده کوونکو د فعالیت په ډول کې ډېره موثره وي.
د تدریس دمختلفو کړنو پېژندل به د ښوونکي دنده دښوونېزو او روزنېزو فعالیتونو په لړ کې درنده او سخته کړي. معلم به داسې کار وکړي چې دهغه دنده به یوازې داطلاعاتو انتقال او د هغې ذخېره کول دزده کوونکو په ذهن کې نه وي؛ بلکې باید د زده کوونکو د فکر لپاره مناسب موقعیت ایجادول او د هغې د بیارغونې لپاره تغیرول دي او په خپل موثر تدریس سره به ښه با اخلاقه او ویښ زده کوونکي او خلک تربیه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تدريس کې د اغېزمنو لاملونو نظريې

که چېرې د تدريس د درسي پروګرامونو دشروع نقطه اوهم د يو تبادلې په شکل راکړه او ورکړه په ډول دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ علمي د حقايقو په څېړلو سره وپېژنو، ډېر حساس موقعيت دی کولای شي، چې داهدافو د تحقق اويا د نه تحقق سبب شي، د ښوونکي تصميم او هم د زده کوونکو سره متقابل غبرګون هغه عوامل دي چې کولای شي د زده کړه ايزو پېښو په نتايجو باندې ژوره اغېزه وکړي.
مګر د تدريس چلند يوازې دښوونکو د تصميمونو د تاثير لاندې نه دی؛ بلکې نور ډېر شمېر عوامل شته، چې له هغې جملې څخه اداري او سياسي تصميمونه دې دغه چلند محدود کړي او دهغې په پايلو تاثير ولري، د درسي پروګرامونو بعضې کارپوهان د تدريس په موقعيت موثر عوامل څېړلي دي او د هغې څخه يې چوکاټ او ټولنيز ډول راغونډ کړی دی، چې د فکتورونو چوکاټ په نوم هم يادېږي. دغه فکتور د ښوونېزو پېښو د محدودکولو ښودنه کوي.
(ليندګرين ۱۹۴۱) په تدريس موثرو عواملو په باره کې يوه څېړنه کړې ده، چې د هغې نتيجې تر يوه حده کولای شي، د تدريس په چلند کې تصميم نيولو د ښوونکو لپاره رهنما او لارښود وي. هغه فکتورونه او د درې ډوله سره ويشل دي، هاديډلې، د فکتورونوچوکاټ او دتدريس د چلند ماهيت ډول دی.

هادي لارښوونې ډلې

دغه ډلې هغه ښوونکي دي، چې دهغوی لپاره درسي پروګرام او طريقې برابر او طرحه شوي دي د لاندګرن په باور ښوونکي نشي کولای، بې له زده کوونکو ځانګړنو پاملرنې ته د درسي پروګرام په طرحه او اجراء کولو اقدام وکړي، ځکه د زده کوونکو فکر او ټولنېزې کړنې او اخلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړتیاوې د ښوونکي ارادې تابع نه دي البته داسې هم نده، چې ښوونکي څه وغواړي، باید هغه سرته ورسوي، بلکې داپه دې مانا ده چې ښوونکي د تدریس په چلند کې د زده کوونکي علاقې، وړتیا، علمي تجربې او وړتیا د هغې د پېژندنې روښته پاملرنه وکړي. ښوونکي باید پاملرنه ولري، چې دهغوی تکوین لوری، د رشد مرحلې، دعقلي او جسمي لحاظه ثابت نه دی. په همدې سبب هغه کولای شي، دروغو او سالمو طریقو په مرسته د کار بېرته ترلاسه کول په زده کوونکو کې زیات کړي. ددې مسایلو پېژندل نیوونکي ته د تدریس په چلند کې او هم د هغې لپاره د طریقو او لارو په جوړولو او نیولو کې او ښوونېز درسي فعالیت کې مرسته کوي.

د فکتورونو چوکاټ

دلیندګرین له نظره درې ډوله فکتورونه شتون لري، چې یو بل سره متقابل تاثیر او تړاو لري، لومړی ډله هغه فکتورونه دي، چې د تدریس عیني اهدافو سره تړلي دي.
د تدریس په چلند کې باید د مختلفو تقویت کوونکو څخه استفاده وشي، ترڅو زده کوونکي د نظر وړ قابلیتونه او وړتیاوې یادې کړي، پدې کړنه کې د زده کوونکو رفتار کړنې کوي ښوونکي باید په چاپېریال کې د لاسوهنې او د مختلفو تقویت کوونکو نه په استفادې سره د زده کوونکو کړنو ته شکل ورکړي د تدریس چلند د رفتارګرایانو له کتنې او لیدلورې څخه لاندې شیان پکې شامل دي:

۱. د تدریس دمطلوبو قابلیتونو پېژندنه او درفتاري کړنو نتیجې پېژندنه.

۲. د درسي ټولګي یا کلاس د فعالیتونو طرحه دپروګرام دانتقال په مقصد او هم تنظیم شوو کړنو اهدافو ته لاسرسی.

۳. هغه ارزښت موندنه په هغه ازمایښتونو سره چې په مدارکو ولاړ وي او هم د رفتار او کړنو اهدافو تحقق او وړتیا ته لاسرسی.

دوی نظریې طرفداران باور لري، چې رفتاري اهداف ښوونکو سره مرسته کوي ترڅو هغه څه چې د زده کوونکو څخه انتظار کېږي، په سم ډول ترلاسه کړي او کولای شي داسې یو پروګرام او پلان طرحه کړي چې موخېتحقق پکې تصریح شوی وي، که څه همدغه عیني او رفتارې اهداف کولای شي دفعالیتونو لورې او هدف په تدریس کې ښوونکو ته روښانه کړي، دهغوی خلاقیت، ابتکار او نرموالی د تدریس او چلند په برخه کې محدود کړي او همدارنګه دانتخاب فرصت، ابتکار، خلاقیت او درشد خوند او دخپل ځان غرورله زده کوونکو څخه هم واخلي.
دویمه ډله ددې فکتورونو څخه هغه دمحتوا دمختلفو برخو تنظیم او پرلپسې والی دی. د تدریس محتوا باید هغه ډول تنظیم او تسلسل پکې راوستل شي چې یوبل تقویه کړي، دمحتوا تنظیم او تسلسل د درسي پروګرام په جوړولو او تیارولو کې مهمه مسئله ده، ځکه د ښوونکي د تدریس کاریدنه او هم د زده کوونکو دیادولو په ډول کې ډېر موثر دي، درې اصلي مدارک دمحتوا د تنظېم لپاره شتون لري، چې عبارت دي ملاومت، دوامداروالی، پرلپسې والی.
د ملاومت د مدارکو یا د زده کړې د محتوا د عمومي اصلي عناصرو تکرار دی د مثال په ډول: که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې ټولنيز علوم يو هدف په زده کوونکو کې په خپلواکه ډول د هغوی د کړنو تصويب وي، دغه مفهوم بايد د درس په مختلفو برخو کې دتکرار او تاکيد لاندې ونيول شي.
پرلپسې والی دويم اصلي مدارک په محتواکې دی. پرلپسې والی د دوامداره سره اړيکه لري؛ مګر د دوامداره نه هم وراخوا دی، پدې سبب چې په دوامداره توب کې درسي محتوا يو اصلي عنصر په کلونو په هماغه صورت او بې له پاملرنې په پراخوالي ددرک او فهم د مهارتونو کې او نور دنقل وړ عواملو کې تکراريدای شي په هغه صورت کې چې يو بل پسې والي د يو سازمان شوي مدارک په شکل او يا د يادولو د فعاليتونو په اهميت د پراخوالي او د زده کړې د محتوا د غني کولو او د عمق له مخې تاکيد لري.
دغه موثر قوانين د تدريس په موقعيت کې هم دا ايجابوي،چې دنظر وړ توپيرونو پر بنسټ د پرمختګ تحصيلي نمرې زده کوونکو ته تعين کړي.

د تدريس د چلند ماهيت

د تدريس د ماهيت چلند کې درې فکتورونو محتوا شامله ده. فعاليت او موقعيت، منابع يا سرچينې دي، محتوا هغه اصول او مفاهيم دي، چې د يوې درسي پروګرام او قالب کې وړاندې کېږي، زده کوونکي په مطالعې، تحليل او د ښوونيزې محتوا هدف محقق جوړوي، د هر درس محتوا يو ځانګړی جوړښت لري. دغه جوړښت د معلم د تدريسي طريقې او د فعاليت ډول مشخص کوي.
اصولاً دښوونيز محتوا اصول په تعين شوو اهدافو ولاړ وي، که چېرې تعين شوي اهداف د درسي موادو په اصالت اوپه علمي حقايقو ولاړ وي، بايد يو ثابته محتوا په ټول هېواد کې تدريس شي، په داسې حالت کې ښوونکی د ابتکار او عمل ازادې څه ناڅه به د محتوا په انتخاب او جوړښت کې ونه لري، هغوی بايد پدې چې فردي توپيرونو يو ډول د ثابتو طريقو سره وي ټولو زده کوونکو ته وړاندې کړي او په صحيح طريقو سره په لاس پورې کولو او يا ناسمو سره کوښښ کوي، چې تعين شوي اهدافو ته تحقق وربښي، داسې محتوا چې د زده کوونکو ته خفه کوونکې وي او په عين حال کې چې هغوی د ټولګي او ښوونځي دچاپېريال څخه بل خوا اړوي.
که چېرې په برعکس ډول تعين شوي اهداف د زده کوونکو په هر اړخېزه ودې ولاړ وي د زده کوونکو علاقې او اړتياوې به دهغوی دښوونېزو فعاليتونو محور ځای ونيسي او ښوونکي به دزيات خلاقيت او ابتکار د خپل تدريس په تار کې ښودنه وکړي او يا به هم په هماغه خپلو ساتندويه کارونو ختم نه شي.
بلکې د فکر روزنه او زده کوونکو هر اړخېزه وده به د توجه وړ وي او ښوونځي به د واقعي ژوند سره هماهنګ شي او زده کوونکي به د ښوونځې د لرلو او فعاليتونو څخه خوند اخلي، په داسې کړنو کې د درسي محتوا دټولو ښوونېزو کوښښونو سره د نقشې او طرحې مطابق چې زده کوونکي خپله د هغه په تنظيم او تعين کې برخه واخلي او هغه موقعيتونه چې د زده کوونکو يو بل سره همکاري ايجاد کړي اطلاق کېږي. ددې ټول پروګرامونو توپير يا دا چې د ښوونېزو پروګرامونو اول ډول دادی، چې د تدريس محتوا زيات نظري اړخ لري او د هغې يادول به تحملي او د نمرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرفول وي په داسې حال کې چې پروګرام د زده کوونکو په هر اړخېزه ودې متکي وي او فعالیتونه په مشترک ډول سرته ورسېږي او زده کوونکي عملاً د مسؤلیت ویستلو طریقه او هم په ژوند کې د همکارۍ طریقې یادې کړي.

دویم فکتور ماهیت د تدریس په چلند کې فعالیت دی. فعالیت یا ښوونېزې پېښې چې دا د ښوونکي او زده کوونکي ونډه ښوونیز چاپېریال وي، پدې صورت کې معلم باید د تدریس خاصو اصولو او قواعدو نه پیروي وکړي او د خپل ځانه ځانګړې غبرګون ښکاره کړي او د زده کوونکو سوالونو ته ځوابونه ووایي او هغوی هم باید داسې مشابه انتظار ولري؛ مګر که چېرې ښوونکي د لارښود او مشاور ونډه ولري، پدې صورت کې باید هغوی په لټه، څېړنې او پوښتنو مجبور کړي او د هغو سرچینو ته هغوی تشویق کړي، چې خپلو سوالونو ته ځوابونه په شخصي ډول پیدا کړي.

په محتوا سربېره د فعالیت ډول تر یو حده د ښوونکي د تدریس د تګلارې په لړ کې تعین کوونکي، د زده کوونکو شخصي روابط هم د هغه عواملو څخه دی، چې د ښوونکي په تدریس کې موثر وي او د تصمیم نیونې په طریقو اثر غورځوي. که چېرې زده کوونکي د تدریس په چلند کې هېڅ ډول روابط او یا تعامل د یو بل سره ونه لري، پدې صورت کې په غیر فعاله ونډه ولري او ښوونکي به یوازې داطلاعاتو اود نظر وړ پوهې انتقالونکې وي، د زده کولو فعالیتونو د تصمیم مربوط یادول شخصاً د ښوونکي له لورې معین کېده او زده کوونکي به دا انتظار ولري، چې دستورونو څخه پیروي وکړي. ددې برعکس درسي فعالیتونه په ډله ایز او شریک شکل سرته ورسېږي.

درېیم فکتور په تدریس ماهیت چلند کې امکانات او ښوونېزې سرچینې دي. دسرچینو او امکاناتو څخه مقصد ټول هغه تجهیزات دي، چې د تدریس لپاره لازم دي، ترڅو ښوونکي لازم مهارت دمنابعو او امکاناتو ترسره کولو ونډه ترلاسه کړي.

دښوونېزو امکاناتو شتون او نه شتون او هغې ته جوړښت ورکول په صحیح ډول هغوی نشي کولای، د ښوونکي څخه د موثر او فعال تدریس انتظار وکړای شي؛ اګر که یو ښه ښوونکی په محدودو شرایطو کې کولای شي، موثر وي پدې کې شک نشته، چې د ښوونېزو تجهیزاتو او فضا مناسب والی د ښوونکي په تدریس ډېر موثر دی، دوه ښوونځي په تصورکړئ.

په لومړۍ کې په پراخه ټولګیو سربېره مناسبه ښوونېزه فضا لرونکې وي او هم ښوونیز تجهیزاتو، دغونډو ځایونو، ارام ځایونو، کتابخانه، دورزش لوبغالي ولري او دویم ددې برعکس تنګ او تیاره ټولګي، زاړه فرشونه، زده کړه ایز تجهیزات نه لري او هم د لوبو ځمکه او کتابخانه نه لري ایا پدې دواړو کې به ښوونیز فعالیتونه یو ډول صورت ونیسي او ایا ښوونکي او زده کوونکي به دواړو محیطونو کې په یو شکل او اندازه وکولای شي خپل ښوونیز او روزنېز فعالیتونه وړاندې او ترسره کړي، هغه ټولګي کې چې د زده کوونکو ناستې لپاره کافي نه وي، هېڅکله ښوونکی نشي کولای په ارام فکر باندې تدریس وړاندې کړي، حتی تر ښوونځي په خلاصه فضا کې او هغې ته کتنه کولای شي، د زده کوونکو او ښوونکو په روحیه او تدریسي کیفیت او یادولو موثر وي، د تدریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

چلند ماهیت په برخه کې دهغې په تړاو دنورو عواملو سره په ځانګړي ډول دفکتورونو چوکاټ تحقیق لاندګران۱۹۷۲ د زده کوونکو په یو روزنځای کې تقریباً ۱۷ نه تر ۱۸ کاله عمر یې لري، کړېوي.په دوه برخو لارې موندنه او ژورتیا موضوع سرته رسولې وه دضرورت وړ ترلاسه شوې موضوعګانې پدې تحقیق کې دوه پوښتنو په واسطه یوه د ښوونکو سوالنامې په شکل او بله د زده کوونکو سوالنامې په شکل اوهغه مشاهدې راټولې او تجزیه او تحلیل شوي دي.

دښوونکو پوښتنلیک چې اطلاعات پکې راټولوي لکه: د ټولګي د ادارې څرنګوالی، پروګرام جوړونه، د تدریس طریقه، د تدریس نه د ښوونکي درک او فهم، تصمیم نیونه، بېرته کتنه کې درسي پروګرام د تجربو پر بنسټ حاصلوونکی وي او هم د زده کوونکو د سوالنامې او اطلاعاتو د ټولګي د هغو کړنو په برخه کې او هم د هغې کتنه نسبت ښوونکو ته درسي موضوعات او هغه تکلیفونه چې وړاندې کوي او د لایلو د انتخاب او نور درسي موضوعات چې وړاندې کوي یې په ژوره مطالعه کې هم اته ټولګي د درس چې ۵۷ ځلې وکتل شي او تقریباً ۱۱۰۰ روزنېزې کړنې مشاهده او ثبت شوې دي.

لاسته راغلي اطلاعات، تجزیې او تحلیل په مقصد د هادي ډلو د زده کوونکو په برخه کې درې نورو ډلو سره ویشل کېږي یایانې لوړ ذهني توانایې متوسطه او ټیټ طبقو سره ویشل کېږي.

داطلاعاتو تجزیه او تحلیل دا په ګوته کوي او ښودنه کوي،چې هادي ډلې په خپلو لوړو ذهني قوي اوهم په ټیټو قوو هادي ډلو سره اوهم په متوسط ډلو کې د ذهني ډلې سره برابر کړي دي.

دمشاهداتو څخه لاسته راغلي اطلاعاتو تحلیل او تجزیې کې د ذهني قوې د ډلو د سطحې او مشارکت په تدریسي فعالیت کې هم ځای نیولی دی. یانې په هغه هادي ډلو کې چې لوړ ذهني قوه لري، میزان او ښوونیز موضوعاتو کېفېت، سوال او ځواب په ټولګي کې، دپیش بیني وړ ځوابونه او تدریس مثبته فضا لوړوالی او تدریس اکثراً په غیر مستقیم ډول صورت نیسي او بالعکس ډول نامطلوبه کړنه او مقررات او حاکم انضباط چې په ټولګي حاکم وي کموالی راولي، لاسته راغلو نتایجو مطابق ښوونکی خپله د تدریس طریقه او محتوا د هادي ډلو پر بنسټ تنظیم کوي.

په ټولو هغه نتایجو کې چې د اطلاعاتو تحلیل او تجزیې او هم د هغه وړاندې شوو فرضیو څخه چې لاسته راغلي دي د اساسي فکتورونو د چوکاټ تړاو یانې محدودونکي عوامل او د تدریس چلند تاثیر لري؛ مګر متاسفانه دغه نتایج تحول او پرمختګ بیا په مفهومي چوکاټ کې منځته راوړي او تحلیل هم دڅرنګوالي او شکل نیولو په برخه کې تړاو او طریقه چې د فکتورونو چوکاټ په تدریسي چلند کې تاثیر پرې ابېنې دی، نه وړاندې کوي. کېدای شي اصلي ضعف دا وي، چې دتحلیل او تحقیق په لړ کې د چوکاټ مفهوم او درسي پروګرام مفهوم یو څه د یو بل څخه بېل او جدا شوی نه وي او تقریباً موثر عوامل او د فشار عوامل چې هر یو دواړه د تدریس په لړ کې تصمیم نیونه تعین کوي یو شان اخیستل شوي دي.

بله دا چې چوکاټ او درسي پروګرامونه د تدریس دجوړښت په لړ کې کافینه دي او هغه عوامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ښوونکي دندې تنظیموي او لوری ورته ټاکي لکه: ارزښت موندنې نظام، نمره ورکول او ددې نور مثالونه د توجه او څېړنې لاندې نیسي، اخري نکته دا چې داسې څېړنې او تحقیقات نشي کولای، د تدریس عمومي نظریو او د هغې د کړنو څخه په ټولنه کې صحیح او سمې نتیجې لاسته راوړي. ځکه دښوونې او روزنې داخل کړنې بې ټولنیز حاکم فلسفي ارتباط څخه چې په ټولنه حاکم دی تحلیل او وڅېړل شي.لاندې طرحه دفکتورونو تړاو او چوکاټ د هادي ډلو او تدریس چلونه ماهیت په ښه طریقه سره ښایي:

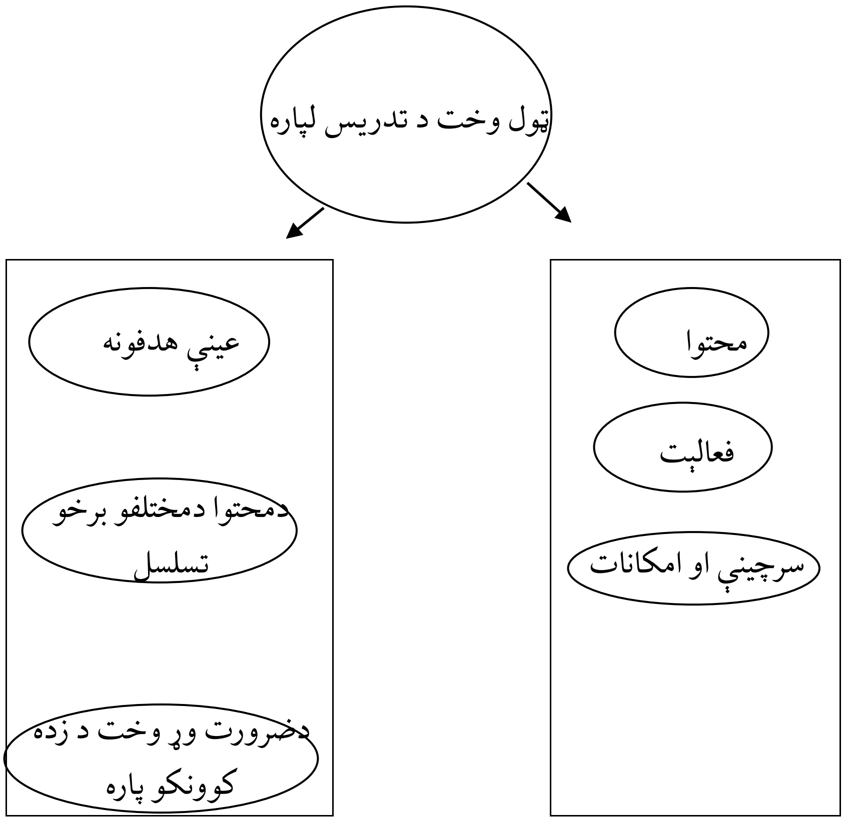

دفکتورونو عوامل چوکاټ *د تدریس دچلند ماهیت*

دغه نمونه او طرحه دهادي ډلو دفکتورونو چوکاټ او د تدریس چلند ماهیت ښودنه کوي.
دلیندګرین نظریې ته په کتنې سره محدودونکي عوامل کولای شي ډېر شمېر وي، چې دهغې څخه ډېر د ښوونکي په کنترول کې نه وي؛ بلکې حتی د هغې څخه بعضې د هغه د خبرتیا قرار لري، دغه عوامل معمولاً د اقتصادي جوړښتونو ټولنیزو او سیاسي کارونو د ټولنو څخه سرچینه نیسي او کولای شي،هغه په درې موثرو ډلو فشار عوامل، تنیموونکي عوامل او موثر عوامل سره ویشل کېږي، فکتورونه لکه درسي پروګرام ښوونیزو اهدافو د تدریس موثر عوامل دي؛ ځکه ښوونیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهداف او ډولونه يې دمحتوا جوړښت او تسلسل په خپل وار سره د ښوونکي په تدريس تاثير لري، په غير متمرکز ښوونيز نظام کې ښوونکي قادر وي ترېوه حده دغه ډول عواملو تاثيرات راکم کړي او درسي پروګرام اهداف دهغې موقعيت او ضرورت زده کوونکو ته انتخاب او جوړښت ورکړي. اداري دستګاه او فکتورونو چوکاټ هغه عوامل دي، چې د تدريس چلند دفشار لاندې نيسي او معمولاً د تدريس بهرنې کړنې تعين کوي،چې هغه د ښوونکي د ارادې نه بهر تصميمونه دي او هغه نشي کولای، دهغې په تغير او تحول کې چندان ولري، په همدې دليل هغې ته دفشار عوامل وايي. کېدای شي،ددې عواملو دعيني شکلونو څخه دمديريت ډول هادي ډلې د تدريس وخت نومونه واخلو، چې د ښوونکي فعاليتونه د تدريس په لړ کې محدودوي.
درېيمه ډله د تاثير عوامل په تدريسي چلند کې قوانين او اداري مقررات دي لکه د يو قانون په شکل او اداري برخې ارزښت موندنې نظام داستخدام قوانين او وړتياوې چې د ښوونکي او زده کوونکي څخه يې انتظار کېږي، دغه عواملو ته بيا تنظيمونکي عوامل د تدريس په لړ کې وايي؛ځکه ښوونکي بايد خپل ځان ددې سره هماهنګ کړي. په هر حال دغه عوامل يانې موثر عوامل، فشار عوامل، تنظيم کوونکي عوامل، تعين کوونکي او د تدريس په چلند کې د ښوونکو فعاليت ته لورې ورکوونکي دې؛ اګر که ډېر ښوونکي نشي کولای پدې عواملو کې لاسوهنه وکړي. دهغې دقيق پېژندنه کولای شي،د تدريس موقعيت ته بهبودي وروبخښي.
په زده کړه کې پېژندنې، ټولنيزې نظريې کارول ټول پوهېږو، چې د شناختي، اجتماعي نظريو معرفي کول او د هغوی استعمال په زده کړه کې مهم رول لري. له هغه ځايه چې په شناختي، اجتماعي نظرياتو کې پرشناختي جريانونو، داخلي او خارجي عواملو په متقابل تاثير باندې تاکيد شوی دی، نودغه نظريات په زده کړه کې زيات اهميت لري.
څرنګه چې د زده کړېد پروسې موخه په زده کړه کې د زده کوونکو سره مرسته کول دي، نو دالګو يا (نمونه) ګېرې څخه کولای شو، د تحصيلي او حرکتي مهارتونه په زده کړه کې استفاده وکړو. دغه لاسته راوړنې د ټولنيزو اروايپوهانو د تاييد وړ و ګرځېده او ددې سبب شو چې د زده کړې په بهېر کې نوموړې نظريې د نورو نظريو څخه جلا شي.
بندورا د دوه اړخيز موجبيت يانې د فردي او محيطي عواملو پروسه او همدارنګه هر هغه څه چې د رفتار سبب کېده د (هم پيوسته) پروسو په نوم يې ياد کړه. شناختي، اجتماعي نظرېه ورکونکي پدې باور دي چې انسان د نورو د رفتار دمشاهدې په وسيله هغه رفتارونه يادوي او هغه شخص چې د مشاهدې لاندې نيول کېږي. د سر مشق يا (الګو) په نوم يادېږي.
کېدای شي مشاهده يې زده کړه د تقليد متضمنه وي او يا نه وي، ځکه چې زده کړه يوه مشخصه او واحده موضوع نده بلکې ټول هغه فعاليتونه او کړنې چې مونږ يې د ژوند په اوږدو کې ترسره کوو د زده کړې د تجربو څخه سرچينه اخلي او مونږ مختلفې درسي او غېرې درسي موضوعګانې زده کوو. له هغه ځايه چې د ښوونې موخه زده کړه ده، نو پدې اساس لازمه ده، چې شناختي، اجتماعي نظريې او د هغه د استعمال په هکله مطالعه وکړو، ځکه چې زده کړه مختلف ډولونه لري، نو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې اساس تربیتي موخې هم مختلفې دي. بناً پدې فصل کې شناختي، اجتماعي نظریې او د هغوی استعمال په زده کړه کې درپېژنو.

د ویګوتسکي د پېژندني ټولنیزې نظریې نه کار اخستل

الف) د درسي برنامو له نظره: له هغه ځایه چې ماشومان ډېری د چاپېریال، شاوخوا او د ټولنې د فرهنګي عواملو سره د تعامل په پایله کې زده کړه کوي، نو پدې اساس باید درسي برنامې داسې طراحې شي،چې په دوی کې تعامل ته تقویت ورکړي.

ب) د زده کړې له نظره: ډېری ماشومان د لویانو د مناسبو لارښوونو پر بنسټ هغه کارونه ترسره کولای شي،کوم چې په یوازېتوب سره نشي کولای،چې نوموړي کارونه ترسره کړي، نو ددغه اصل په نظر کې نیولو سره که چېرې د ماشوم سره مرسته د اړتیا د سطحې سره متناسب وي، نو دغه زده کړه موثره دې. د لویانو مرسته او همکاري د ماشومانو سره نه یوازې دا چې فوري پایلې له ځانه سره لري؛ بلکې په راتلونکې کې د ماشومانو استقلالیت ته هم لاره هواره وي. نو پدې اساس صحیح تدریس د شاګردانو د بالقوه رشد لپاره موثره او د لاندې ځانګړتیاوو لرونکې دي:

۱-دماشوم چمتوکول د زده کړې لپاره

۲-دهغه مناسبو قدمونو پېژندل چې باېد په راتلونکې کې یې پورته کړی شي.

۳-دهغوی د بالقوه رشد د توانایې لپاره منظمه طریقه اختیارول.

ج) د ارزیابې او سنجش له نظره: د ارزیابی یا اندازه ګېرېی طریقې باید په داسې ډول وي، چې وشي کړای، د شاګردانو بالقوه رشد وټاکې او همدارنګه د نوموړې نظریې د اصولو سره مطابقت ولري.

د دوه اړخیزو کړنو لاملونو نظریه

بندورا د انسان په رفتار باندې د چاپېریال د یوه اړخېزې تاثیر ګذارې نظریه رد کړه او پر ځای یې د دوه اړخیز موجبیت نظریه یې مطرح کړه یانې هغه پروسه چې د فردې، محیطي عواملو او همدارنګه ټول هغه څه چې د رفتار باعث کېده د (هم پیوسته) پروسو په نامه یې یاد کړ.

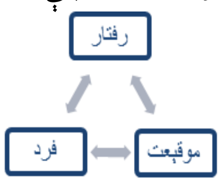

په شناختي، اجتماعي نظریه کې هم رفتار او هم محیط د تغیر وړ وي او همدارنګه محیط د رفتار اصلي ټاکوونکې ندې، د مثال په توګه: جنګجو ماشومان انتظار لري، چې نور ماشومان دده پر وړاندې عکسل العمل وښایې دغه انتظار ددې سبب کېږي،چې د ماشوم رفتار تهاجمي شي، نو په پایله کې نور ماشومان دده د رفتار په مقابل کې له ده نه زیات پرخاشګرانه ځواب ورکوي او ددغه ماشوم لومړنی انتظار تقویت مومې.

لکه څرنګه چې چاپېریال او شرایط انسان ته شکل ورکوي، نو انسان هم موقعیتونه انتخابوي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نورو باندې اغېزه کوي او هم له نورو اغېزمن کېږي. د بندورا په عقیده انسان نه په هغه مقام کې دی، چې د چاپېریالي عواملو په وسیله کنټرول شي او نه داسې ازاد دي، چې بغیر له چاپېریالي اغېزو څخه چې څه وغواړي ترسره یې کړي؛ نو پدې اساس د انسان رفتار یوازې د هغه د محیط سره د تماس په پایله کې ټاکل کېږي،چې بندورا هغه د دوه جانبه موجبیت په نامه یې یاده کړه.

بندورا په شناختي نظریه کې د رفتار په ټاکلو کې داخلي او خارجي عواملو په تعامل باندې تاکید کوي، ددې نظریې پر اساس انسان په چاپېریال باندې یو فعاله او تاثیر ګذاره موجود دی؛ مګر په عین حال کې په قانوني توګه د محیط د تاثیر لاندې دی. پدې ترتیب فرد او محیط پر یو بل باندې متقابلې اغېزې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدريس د مفاهيمو تحليل

د تدريس اصطلاح که څه هم دتربيتي علومو په متونو کې دامفهوم کله کله اشنا په نظر راځي. ډېر ښوونکي او مديران د درسي پروګرامونو په ډېر مهارت سره د هغې دمانا او صحيح ماهيت سره اشنايې لري. د تدريس دمفهوم څخه مختلف برداشتونه کولای شي. د هغې په کتنه نسبت نورو ښوونکو ته او هم د هغوی د ښوونکو د کار کولو په شان په هغوی مثبت يامنفي تاثير غورځوي، څنګه برداشت د تدريس د مفهوم کلمې څخه کولای شي، ډېر مختلف د لايل ولري. د هغې ډېر مهم د پوهې د بنسټ ضعف دی. بل اختلاف او هم د ښوونکو د تربيت د نظريو څخه ناسم او مختلف برداشت دی. کله کله ګډوډې او ناسموالی د تربيتي مفاهيمو په درک کې تر دې حده وي، چې ډېری کارپوهان ښوونکو او زده کوونکي دغه برخې مفاهيم لکه: پالنه، زده کړه، تدريس او حرفه يادونه يو ډول تصور او مانا کوي او د يو بل پرځای يې کاروي. دغه مفاهيم اګر که ممکن نه دي په بعضې مشترکو وجوهاتو چې يو بل کې نغښتي وي، ولري، اصولاً دغه مفاهيم بيا جدا او خپله ځانګړې مانا لري.

(پالنه او يا تربيت) دا يو دوامداره او منظم جريان دی، چې هدف يې دجسماني پېژندنې، اختلاف، او ټولنيز ډول وده ده چې په کلي او ټولنيز شکل يو هر اړخېزه وده ده د زده کوونکو د شخصيت لپاره د ترلاسه کولو او درک د انساني پوهې سره او هم د هغه لارو چې ټولنې ته د منلو وړ وي او هم مرسته ده. د هغه زده کوونکو د استعداد غوړولو لپاره. (سيف ۱۳۷۹، ۲۸)

ددې تعريف پر بنسټ پالنه يو نظام دی، هغه نظام چې د هغې اساسي کار د خلکو د استعدادونو غوړول او تربيت دی، چې هغه لارې او کارونه ټولنې ته دمنلو وړ وي ترلاسه کړي او د هغې ارزښتونو ته متعهد وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې دتربیت د نظر خاوندان ددې کارونو څخه وراخوا هم دنورو کارونو کېدل د پالنې لپاره قایل دي او پدې باور دي چې د ټولنې د منل شوو اخلاقو او رواجونو او ارزښتونو منل یو فرد ته د پالنې یو ډېر پخوانی لید لوری دی، د دې کارونو په ځای تربیتي نظام باید د پېژندلو د مهارتونو وده لکه: انتقادي فکر، د ډله ایزو مهارتونو او ارزښتونو تحلیل، دخپلو کړنو په قانون کې ځای ورکړي، ترڅو خلکو لپاره په ټولنه کې زمینه برابره کړي. (میلر ۱۳۸۳،۱) (مکدونالد) او د هغه همکاران پدې باور و، چې درې کلتوري قوې په ټولنه کې شتون لري، چې باید تربیتي نظام دهغې استمرار برابر کړي دغه درې قوې عبارت دي له:

- آزادي
- ډېرو ته میلان
- مشارکت.

د هغه په نظر په یو بډایه تربیتي نظام کې افراد باید په یوه ځانګړې اړخ نیونه کې په ازاد ډول لټون وکړي، نو خپلو یادو شوو شیانو ته یووالی ورکوي او په لوړ لورې ګام اخلي.

د ذکر شوو مفاهیمو تحلیل او کړنې چې مشخص شوي هېڅ ډول نشي کولای پالنه په هغو ماناو سره لکه: زده کړه، تدریس او حرفه زده کړې سره یو وپېژندل شي پالنه یو کلي مانا لرونکې کلمه ده، چې کولای شي نور مفاهیم د هغې په داخل کې ځای ورکړو، د ښوونې مفهوم او مانا په خلاف، پالنې روزنې یو نظام نه دی؛ بلکې ښوونه هغه فعالیتونه دي، چې هدف لرونکي او له مخکې څخه طرحه شوي وي، چې د دې مقصد او هدف یې د هغه موقعیتونو او فرصتونو برابرول دي، چې د یادولو کار په یو روزنیز پروګرام نظام کې اسانه کړي او چټکتیا ورکړي. په همدې سبب زده کړه د روزنې لپاره یوه وسیله ده نه خپله روزنه زده کړه یو مشخص او دقیق طرحه شوی فعالیت دی له همدې وجې د هغې هدف ډېر دقیق، ډېر مالوم او دپالنې نسبت ته ډېر زر هدف ته رسوونکی دی، زده کړه امکان لري، د ښوونکي په حضور او بیا د ښوونکي د حضور څخه د فلم د لارې، رادیو او تلویزیون او نورو رسنیو له لارې صورت ونیسي.

د تدریس مفهوم هغه برخه زده کړه ایز فعالیتونه چې د ښوونکي په حضور کې د یو ټولګي دننه رامنځته شي اطلاق پرې کېږي.

(تدریس) د زده کړې یوه برخه ده. همدا ډول زده کړه بیا یو سلسله منظم فعالیتونه دي، چې هدفمند او له مخکې څخه طرحه شوي وي، په بر کې نیسي، چې هدف یې د یادولو لپاره مطلوب شرایط جوړول او رامنځته کول دي.

هغه برخه زده کړه ایز فعالیتونه چې د رسنیو په وسیله او بغیر د ښوونکو د حضور نه د زده کوونکو ترمنځ صورت نیسي. په هېڅ وجه دې ته تدریس نه شو ویلای، په همدې وجه زده کړه د تدریس په نسبت عامه مانا لري. په بل عبارت کولای شو، ووایو هر تدریس زده کړه ده، ولې هره زده کړه امکان لري تدریس نه وي، د تدریس په تعریف کې څلور ځانګړنې شتون لري، چې هغه عبارت دي له:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښوونکو او زده کوونکو ترمنځ د تعامل شتون.
۱. د مخکې له مخکې څو تعین شوو اهدافو پر بنسټ فعالیت ترسره کول.
۲. موقعیت اوامکاناتو ته په کتنې سره منظمه طرحې.
۳. د یادولو لپاره د فرصتونو او سهولتونو ایجادول.

په همدې سبب په یو طرفه او خپرو فعالیتونو سره ښوونکي امکان لري، په زده کوونکو کې تغیر راولي. دې ته هم تدریس نه ویل کیږي، همدارنګه د هغه ډول زده کړه ایز فعالیتونه لکه: د فلم، تلویزیون، کتاب او نورو رسنیو څخه چې صورت ونیسي؛ اګر که په یادولو سره تمام شي، ددې په دلیل چې هغه متقابل کړنې یا تعامل چې د ښوونکو او زده کوونکو ترمنځ نشته، بیاهم ورته تدریس نه شو ویلای.

نتیجه دا چې ښوونکي باید ټولو هغو شرایطو ته په کتنې سره دا مالومه کړي چې هدف د تدریس څخه څه شی دی، کوم قابلیتونه باید په زده کوونکو کې وپالل شي، ترڅو دهغې پر بنسټ زده کړې لپاره محتوا انتخاب اوهغې ته مناسب فعالیتونه طرحه شي.

دحرفې یادونې مفهوم ددې مانا نسبت روزنې، زده کړې او تدریس ته ډېر محدوده ده. ددې هدف دروزنې په خلاف دشخصیتونو داستعدادونو غوړيدل او وده نه ده؛ بلکې کار یادوونکو ته دضرورت وړ مهارتونو او فنونو یادولو په مقصد د یو کار یا شغل سرته رسوي. په معینه حرفه کې دي لکه: د ښوونکي تربیت، دوره او نورې زده کړه ایز قسمونه چې فني او حرفه یي وي، د هغې هدف د پالنې د اهدافو او غرضونو ترسره کول نه وي او هم ټولو زده کړه ایزو او تدریسي اړخونو ته شامل نه وي؛ بلکې مقصد یې پراخوالی، کتنه، پوهه، مهارت نمونه جوړونه چې د شخص په اړه وي او هغه د مناسبو کړنو سرته رسول وي.(استامرز ۱۹۷۵،۱)

له دې وجې صرف یادونه کولای شو، یو کوچنی برخه د روزنې، زده کړې او حتی د تدریس چې هدف یې د تخصصونو او مشاغلو لپاره د افرادو تربیت دی، وپېژنو په واقعیت کې حرفه یادونه یو لږ لنډ وخت لپاره یادول دي، چې هدف یې صرف په یوه معینه حرفه کې د افرادو تیارول دي، چې البته کولای شو، د ښوونکي په حضور او یا غیاب کې صورت ونیسي. لاندې نقشه او طرحه د تدریس، روزنې، زده کړې او حرفې یادونې رابطې او اړیکې ښې طریقې سره ښودنه کوي.

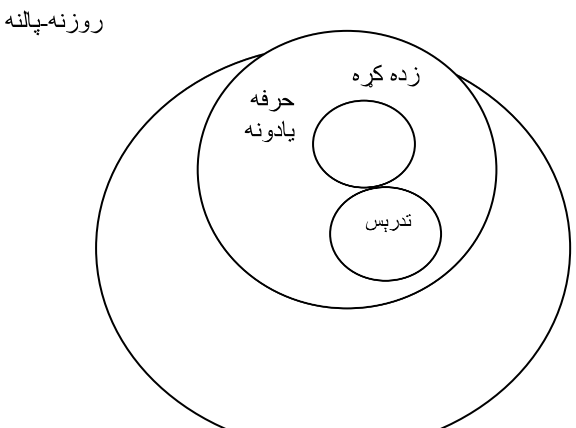

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تدريس دمفهوم تحليل دمختلفو لورو څخه مختلف ماهيت او مانا لري دهغې څخه بعضې يې د ښوونکو لخوا زده کوونکو ته دمستقيمو علمي حقايقو بيان بولي او يوه بله ډله يې بيا د ښوونکي او زده کوونکي ترمنځ په ټولګي کې د درس په محتوا کې تعامل او تبادلې په شکل تعريف کوي، يو شمېر د ښوونې او روزنې متخصصان وايي: هغه موقعيت او اوضاع او احوال چې زده کوونکو ته يادول جريان اسانه کړي. تدريس عبارت له تدريس څخه دی.

د ښوونې او رونې عالم (اسميت) په پنځه ډوله تدريس باوري دی.

۱. توصيفي.
۲. موفقيتي
۳. ارادې
۴. رهنمايې
۵. علمي

د(اسميت) په نظر توصيفي تدريس تعريف د رواجي اومعمول له مخې تاکيد لري، لدې اړخه تدريس عبارت دی له: د ښوونکي لخوا زده کوونکو ته دپوهې صريح او مستقيم بيان دی ډېر محدود دی.

پدې تعريف کې د تدريس مفهوم که څه هم صحيح او روښانه دی؛ مګر ډېر محدود دی، يانې تدريس يې د ښوونکي او زده کوونکو له اړيکې (ارتباط) او خبرو کولو له مخې پوهې او مهارت کې محدود او توصيف کړی. د دغه تعريف له اړخه په درسي ټولګي کې خبرې کول د تدريس د ډېرو مهمو طريقو څخه شمېرل کېږي او داسې کتل کېږي، چې رواجي يا نسبتې مانا د تدريس نشي کېدلای دقيقه او جامع دی.

د تدريس په تعريف کې دموفقيت، برياليتوب، دوه مفهومه، تدريس او نقشې يادولو تعين شوې او نه جداکېدونکی شکل لري، پدې مانا چې د تدريس عمل صورت نه وي نيولی.

داچې يادونه رامنځته شوې ده، همدا ډول تعريف د تدريس څخه هم لکه په اصطلاح يادونه او ور يادول دي، چې دتربيتي علومو په متونو کې ډېر کتل کېږي. يانې که چېرې ديادونې په لړ کې ورزده کول ښوونکي ته تدريس شي نو يادول به صورت ونيسي. بيا هم نشي کېدلای، تدريس په داسې يو فعاليت باندې اطلاق شي، لکه اخيستل او خرڅول، د تدريس دبرياليتوب مانا لپاره ښه واضحه کوونکې بېلګه ده.

دلومړي تدريس عبارت له دې مانا څخه دی، چې که چېرې اخيستونکي نه وي او توکي تبادله شي يانې څه شی ندی خرڅ کړی په پايله کې د ښوونکو د فعاليتونو څخه وروسته زده کوونکو څه شی ندی ياد کړی. کولای شو ووايو چې تدريس ښخې صورت نه دی نيولای.

د تدريس کارولو عمل سره د زده کوونکو شتون تحقيق او يادولو مانا راپيداکوي. ددې کتنې پر بنسټ د تدريس کتنه يوازې دمالوماتو انتقال نه دی بلکې يو تعامل د ښوونکو او زده کوونکو ترمنځ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې د ارتباط اړیکې په اوږدو کې تاثیر رامنځته نه شي، نو په حقیقت کې اړیکه نده نیول شوې، داسې تعبیر اګر که ډېر ښکلی او ښه وي؛ ډېر فکر او ژورتیا ته ضرورت لري، ځکه یادول یوازې د تدریس محصول نه دی او هر وخت او هرځای حتی یې له ښوونکي څخه امکان لري رامنځته شي، له بله پلوه ښوونکی د زده کوونکي د ټولو یادونو مسؤل نه دی. همدارنګه هغوی په ټولو هغو تغیراتو چې په تدریس سره راځي تاثیر لري کنترول نه لري او داسې مکمل کنترول او واک په دې شته موقعیت کې امکاني نه دی؛ مګر ددې تعریف ښې ځانګړنې دادي چې ښوونکي ګمارل، د زده کوونکو فعالیتونه او یادول په یو ډول سره منظم کوي او جوړښت ورکوي، چې پایله یې په یادولو سره سرته ورسېږي، دداسې کړنې پر بنسټ ښوونکي باید خپل کوښښ ته د زده کوونکو دتغیر په لور سوق کړي، ځکه دخپل کار په سرته رسولو کې کوښښ د هغه د کار پای یو کار دی.

د تدریس په اداري مفهوم کې یو عمل دی، چې هدف یې د ښوونکو دموقعیت او باور په برخه کې د هغه دکارونو او پېښو اهمیت سره تړاو لري. په بل عبارت نور نو تدریس یوازې چې د ښوونکو فکري نظام نه دی؛ بلکې دهغوی کړنې چې دمخکې څخه د موخو په تعین سره لارښوونه او مشخص کېږي، د تدریس په لړ کې د زده کوونکو فکري نظام د تفکر طریقې او دیادولو مهارتونه په مختلفو برخو کې هم د همدې اهدافو پر بنسټ شکل نیسي.

له دې امله تدریس ته کتنه په مانا او د هدف د معلومولو لپاره د یو ارادي فعالیت، فکر، د ښوونکو باور او هم د زده کړې د اجراء کوونکو لپاره ډېر داهمیت وړ دی. پدې دلیل چې هغه زده کړه ایز فعالیتونه چې جوړښت ورکوي اوهم لوری ورکوي د ښوونکو کتنه او باور د ورزده کولو او یادولو په برخه کې دې تدریس ته کتنه دارادي اړخه کولای شي یوه موثره ونډه په علمي روزنې ولري، ځکه که چېرته د ښوونکو باور د تدریس د مهمو عواملو څخه وګڼو، نو د ښوونکو د روزنې مرکزونه باید د خپل فعالیتونو اهداف او اساس د تدریس مهارتونو څخه مخکې دشکل ورکولو پر محور فکر او باور وکړي. هغه موقعیت منځته راوړي، چې فکرونه او صحیح باورونه په صحیح علمي تجربو سره فکري ښوونکو ته لوری ورکړي.

دطرز او طریقې له مخې د تدریس تعریف چې هغه په اخلاقي اصولو، شواهدو او استدلالي فعالیتونو سره تړاو لري ولاړ دی.

په داسې برداشت سره د تدریس نه هروخت دوه اساسي پوښتنې راولاړېږي.

1- څه شی باید یاد شي او څرنګه باید یاد شي له دې امله هغه تدریسي لارو او کړنو هره محتوا وړاندېز نه ورکول کېږي. محتوا یا ارزښت لرونکی او تفکر رامنځته کوونکی وي او د زده کړې طریقې او یادول په دلایلو او شواهدو ولاړ وي،پداسې طریقې کې چې د تدریس نه ښوونکی دا حق ونه لري، چې خپلې فکري او باورونه یې له کومو دلایلو او علمي شواهدو چې تایدونکي وي په زده کوونکو تحمیل کړي، تدریس باید د زده کوونکو د فکرمند کېدلو سبب شي او څېړنې انګېزه په هغوی کې ایجاد کړي دداسې کتنې او ګمان طرفداران د حرفوي زده کړې کلمې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اطلاق او نورو مهارتونو چې رواني او حرکتي کړنې تقویه کوي او یا یې یو شکل ورکوي، کوم مخالفت هم نلري؛ مګر د تدریس د مفهوم په اطلاق او په هغو فعالیتونو کې کنترول کولو د رایې اختلاف شتون لري.

یو شمېر نور بیا ابلاغ، تبلیغ او یا تلقین چې دباورونو د تصویب د جوړولو لپاره کاروي. د ماهیت له مخې دا یو شرط پېژني او د تدریس برخه یې نه حسابوي دهغوی په باور هر ډول فکر تحمیلول او یا د هغې تغیرول د وېرې او ګواښ په اثر په هېڅ وجه د تدریس برخه کې نشي راتلای.

د تدریس مانا دعلم اړخه هغه صریح او دقیق فعالیتونه دي، چې د تربیې د ښوونکي تیره رېښه په تجربو لري ښایي ددې کړنې پر بنسټ د تدریس تعریف باید د هرډول ابهام او عدم دقت نه شتون څخه خالي وي او په جملو او عبارتونو کې بیان شي،چې د سطحه کې دي، لکه وزارتونه تعین او تنظیم شي.

تنظیم شوي معیارونه او د تدریس ټولنیزې تګلارې د ښوونکو لپاره تعین نه وي او همدا ډول د زده کوونکو لپاره اهدافو او محتوا ته لوری ورکول په افکارو سره تعینوي. زده کړه ایز مرکزونه یوازې پدې مؤظف او ګمارل شوی دی، چې زده کړه ایز اهداف په عیني او صریح شکل بدل کړي او له دې وروسته دا زمینه برابره کړي، ترڅو زده کوونکي هغه تعین شوي اهداف د تعین شوو کړنو په واسطه تمرین او تکرار کړي.

د داسې کړنې پر بنسټ باید مهم موضوعات او موخې په درسي پروګرام کې لحاظ وشي؛ مګر محتوا باید د زده کوونکو د کلتور او ځواک طاقت سره متناسبه وي. دښوونې او روزنې د پروګرام جوړونکو لخوا د زده کوونکو معیار او د ارزښت لارې چارې او هم د هغوئ زده کړه ایز اهداف تعین او زده کړه ایز مرکزونه ابلاغ شي او ښوونکي د زده کړه ایزې دورې تر پایه د هغې په اجراء مؤظف او وګماري.

ډېری تصمیمونه د درسي پروګرامونو د محتوا او څرنګوالی د اجرا په برخه کې او هم د هغې ارزښت موخه کې له مخې څخه نیول کېږي، ښوونکي د ورزده کولو په لړ کې د داسې مهمو مسایلو یادولو سره ډېر مخامخ کېږي، چې د هغې په باره کې تصمیم ونیسي. هغوی باید د تعین شوي چوکاټ او محتوا پر بنسټ زده کړه ایز فعالیتونه طرحه او اجراکړي؛ مګر دانشي کېدای چې خپل پروګرام یا فعالیت دښوونې او روزنې د معیارونو څخه د باندې اجرا ته وړاندې کړي. د تدریس په لړ کې هغوی به صرف د خرڅونکو او اخیستونکې په شکل وندې ولري.

د زده کړې د تدریس تګلاره

د فعاله تدریس میتود: دفعال تدریس میتودپه دې نظر ولاړ دی، چې زده کوونکي یوازې نیغ په نیغه ونډه اخیستنې، یاني د زده کړې دفعالیت له لارې پوهنیز، مهارتي اوذهنيتي مفاهیم ترلاسه کوي او که زده کوونکي ته په درسی فعالیت کې نیغ په نیغه ونډه ورنه کړای شي، زده کوونکی غیرفعال پاتې کیږي او زده کړه به ژوره نه وي او زده کوونکی به یې ژرله یاده وباسي. دښوونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوروزني د ډګر د پوهانو په نظر عملي زده کړه د جان ديوي په دې نظرولاړه ده، چې ويل يي ماشومان بايدپه څېړنه کې د نوو فکرونو زده کولو لپاره فعاله ونډه واخلي.
سويسي ارواپوه ژان پياژه باورې ده، چې تجربه د فکري ودې له پاره تل ضروري ده. موضوع بايد په فعال ډول تدريس شي. په لاس راغلې څېړنې ښرګندوي، زده کوونکي هله ښه زده کړه کوي، چې ولولي، ويي ليکي، خبرې اترې پرې وکړئ، ازميښت يي کړي، مسئله حل کړي، کشف يي کړي، تجزيه اوتحليل يي کړي، ويي څيړي، استنباط ترې وکړي، اړيکي يي پيداکړي، استدلال وکړي، لنډيز يې جوړ کړي، په دي توګه د فعال تدريس ميتود کې د هغو لارو څخه ګټه اخلي، چې زده کوونکي فکر کولو او عمل کولو ته اړ کړي. د فعال تدريس په ميتود کې زده کوونکي دزده کړې په بهير کې عملاً د پوهې دلاسته راوړنې په څرنګوالي بلديږي. د يادولو او ذهن ته د سپارلو پرځاى چې نورو د فکر محصول دی، خپلې علمي پوهې ته وده ورکوي او هماغه لاره وهي چې پوهان يې د پوهې د پراختيا په عمليه کې سرته رسوي. په دې توګه زده کوونکي له داسي يوه حالت سره مخامخ کيږي چې له نوې مسئلې سره د مخامخ کېدو په صورت کې د هغې د حل لپاره له عملي او څېړنيزې لارې کاراخلي. د مسئلې يا ستونزې له پېژندلو وروسته د هغې د حل او هوارولو د لاروچارو په اړه فکر کوي. ددې کار لپاره اطلاعات، شمېرې او مالومات راټولوي او طبقه بندي کوي يې او د مسئلې دحل لپاره په خپل ذهن کې احتمالي لارې لټوي. هغه مهال د مسئلې د اهميت له مخي ډول ډول، لاروچارو منابعو او سرچينو ته مراجعه کوي، تجربې سرته رسوي، مشاهدې کوي او د خپلې فرضيې د ازمايي، د هغې دمنښت يا رد له پاره پوره دلايل راټولوي. په پاى کې د پايله نيونې له مخې د څېړلوعمليه سرته رسيږي. له دې زده کوونکی ددې په لټه کې دي، چې لاسته راغلې پايلې په نورو ورته ځايونو کې تعميم او وکارول شي له دې لارې د درس د محتوا ژور درک له امله يولړ مهارتونه ترلاسه کېږي.
څېړل او د مسئلې د حل په عمليه کې ترلاسه شوي مالومات د پوهې يوه برخه جوړوي او په دې توګه د نورو مسائلو له حلولو سره مرسته کوي. څېړل او تفکر د پړاوونو له تيرولو وروسته ورو ورو دزده کوونکو په نظرياتو هم بدلون راځي. د بېلګې په توګه زده کوونکي زده کوي، چې له ستونزو سره د مخامخ کېدو په صورت کې په بېړه قضاوت ونه کړي. د نورو د نظرياتو په اړه له بې ځايه تعصب څخه ډډه کوي، له زغم کار اخلي او د نورو د نظريو په ردولو يا منلو کې له منطقي او عقلاني لار وچارو څخه ګټه په عمومي توګه بايدپه فعالي زده کړې کې لاندې ټکي په پام کې ونيول شي:
۱: تدريس بايدزده کوونکي په هغو تجربو کې ښکېل کړي، چې د هغو پخوانی پوهه د علومو په اړه ترپوښتنې لاندې راولي.
۲: ښوونکی ښايي دپوښتنو له لارې د پلټنو او تجسس روحيه پياوړې کړي او زده کوونکي خبرو اترو او بحث ته وهڅوي.
۳: په تدريس کې بايدښوونکی د زده کوونکو د عمل چمتووالی په پام کې ونيسي. ښوونکی بايد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګروپي خبرې اترې زده کوونکو ته پرېږدي.
۴: تدريس بايد د زده کړې عمليه له محتواڅخه بېله نه کړي(دتدريس په عمليه کړي دکتاب محتوا ته بايدتوجه وشي.
۵: زده کوونکي دې د خپلوځوابونو له لارې د خپلو ټولګيوالو توجه جلب کړي. که چېرته لازمه وي. ښوونکی دې ټولګی اداره کړي او د زده کوونکو نامکملو ځوابونو ته دې پراختيا ورکړي.
٦: د زده کړې په عمليه کې دې ښوونکی او زده کوونکي ګډه ونډه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فعالې زده کړې د ميتود ډولونه

۱ . دمفهوم جوړولوميتود

مفهوم جوړول يانې د زده کوونکو لخوا د مفهوم رامنځ ته کول دي،کېداى شي مفهومونه پوهنيز، مهارتي يا ذهنيتي واوسي. پدې ميتود کې د يوه ځانګړي مفهوم په اړه مالومات ورکول کيږي. دا معلومات ښوونکى يا زده کوونکي ټولوي. زده کوونکي د مالوماتو طبقه بندئ او نوم ايښودنې له لارې هڅول کيږي او د نومول شوو ټکو په هکله له ښلګوسره د اړيکو د ورکولو او ددې کار د لامل د څرګندولو له لارې مفهوم جوړوي. د ښوونې او روزنې د پوه(هيلداتابا) په نظر کله چې زده کوونکي له پوښتنوسره مخامخ کيږي، په مفهوم جوړولوپسې ګرځي.

۲: څېړنه

د څېړنې موخه له داسې موقعيت سره د زده کوونکومخامخ کول دي، چې د ځواب ميندلو لپاره يې د مالوماتو لاسته راوړلو او د تجربو په سرته رسولو پسې ګرځي. زده کوونکي د څېړنې په بهير کي زده کوي، چې:«دخپلې مينې او کنجکاوئ پربنسټ کار وکړي» په وار وار پوښتنې وکړي. د ژورو خبرو په بهير کې او په پيچلوحالاتو کې فکر وکړي. مسئلې تجزيه او تحليل کړي.«خپله مخکينئ پوهه او قضاوت په پام کې ونيسي.» خپلې فرضيې رامنځته او تجزيه کړي. «دحل احتمالي لارې راوباسي اوپراخه يې کړي.))کېداى شي، دڅېړنې په ميتود کې زده کوونکي په استقرايې ميتود(له کل څخه جزته)اويا هم په قياسي ميتود(له جزڅخه کل ته)عمل وکړي.

۳: دمفهومونونقشه

د مفهومونو نقشه د مفاهيمو د انځور د ښودلو لپاره يوه لار ده. نقشه يوه ګرافيکي برخه ده، چې (ټکی ياراس) لري، مفهومونه بيانوي. همدارنګه منحني يا مستقيمې کرښې دي، چې ددې مفهومونو تر منځ اړيکې څرګندوي. مفهومونه او اړيکې معمولاً د نقشې پرمخ نومول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېداى شي ارتباطي کرښې يوه لوري، دواړو لورو يا بې لورو وي. کېداى شي مفهومونه او د هغوى ترمنځ اړيکې ډلبندي شي او د وخت له مخې د مخکې والي يا وروسته والي او يا د علت او معلول اړيکې ولري.

۴: د پروژې ميتود: ښوونکى پدې ميتود کې يوه موضوع ټاکي. وروسته پوښتنې کوي او زيار باسي، چې زده کوونکي پوښتنې يو په يو راټولوي او ورو ورو د پروژې کار بشپړ کړي.

۵: د خبرو اترو او بحث ميتود: د خبرو اترو ميتود ډله ييزکار د سرته رسولو له لارې کېږي. پدې ميتود کې ښوونکى د زده کوونکو هرې ډلې ته پوښتنې ورکوي يا يوه موضوع ورته څرګندوي او له هغوى غواړي، چې د هغې په اړوند يو له بل سره خبرې اترې وکړي او پايله يې ټولګي ته وړاندې کړي. خبرې اترې عموماً د هغه يوې موضوع په اړه سرته رسيږي، چې زده کوونکي ورسره بلدوي.

٦: د مسئلې د حل ميتود: په دې ميتود کې ښوونکى يوه مسئله ټاکي اويو تن يا ډلې ته وخت ورکوي، چې ځواب يې پخپله يا د نورو په مرسته ومومي.
۷: ډله ييزه زده کړه پدې ميتود کې په هره ډله کې د پوهې د بېلابېلې کچې لرونکي زده کوونکي او د زده کړې د بېلابېلو فعاليتونو له لارې د يوې موضوع په اړه خپل درک پراخوي. د ډلې هر غړى يوازې پخپله د زده کړې دنده نلري، بلکې د ډلې نورو غړو د پوهولو دنده هم په غاړه لري.

۸: له ښوونځي بهر فعاليت ميتود: دا ميتود د اطلاعاتو د راټولولو پر هغې د غور او د حل د لارې لټولو او مطالعه او د عملي کار پاى ته رسول دي. په دې ميتود کې معمولاً فعاليت له ښوونځي بهر سرته رسېږي. ښوونکى د زده کوونکو له مينې سره سم يوه موضوع ټاکي او ترې غواړي، چې د سرته رسولو په موخه ورته مالومات او شمېرې راټولې کړي، د بېلګې په توګه: د موادو او ډبرو د بېلګو راټولول.

۹: عملي(تجربې) ميتود: تجربه هغه فعاليت ده، چې د هغې په بهېر کې زده کوونکي ديوې ټاکلې موضوع په اړه ځانګړو موادو په کارونې په عملي توګه تجربه کوي. تجربې د معمول له مخې په يوه لابراتوار کې سرته رسېږي، خو په ښوونځيو کې د يو سمبال لابراتوار نشتوالى بايد د تجربو د سرته رسولو لامل نشي. په ځېنوځايونوکې په ټولګي کې د يوې تجربې د سرته رسولو لپاره ډېر ساده وسايلو ته اړتيا وي. ښوونکى يا زده کوونکي دا مواد په ډېر اسانه توګه لاسته راوړاى شي. تجربه کله ناکله يوه مفهوم سره د زده کوونکو د بلدولو لپاره کارول کېږي. ددې کارلپاره ښوونکى دتجربې کړنلاره زده کوونکو ته ورښيي او تمه لري، چې زده کوونکي د هغه د لارښوونې په مرسته يوې واحدې پايلې ته ورسېږي. په نورو برخو کې تجربه د يوې مسئلې د حل له پاره د يوه مناسب چاپېريال له چمتو کولو څخه عبارت ده. په دې ډول کې ښوونکى دفعاليت عمومي لورى ټاکي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې ته هڅوې، چې د تجربې سرته رسولو په اړه په یوازې سره پرېکړه وکړي او پایله لاسته راوړي. تجربه د تجربوي مفاهیمو د تدریس، په تیره بیا د کیمیا مضمون لپاره ډېره اړینه ده. له هغې پرته زده کوونکي نشي کولای چې پرلوست سم پوه شي. زده کوونکي دساینسي تجربو له سرته رسولو سره که ښوونکی یې سرته ورسوي یا زده کوونکي ډېره مینه لري، خو ښایي تر وسې پورې تجربې پخپله د زده کوونکو له خوا سرته ورسېږي. په هر ډول دا د ښوونکو دنده ده، پرېکړه وکړي چې تجربه باید څوک سرته ورسوي.

د ښوونکي په واسطه د تجربې د سرته رسولو ځایونه په ځېنو ځایونو کې لازمه برېښي، چې پخپله ښوونکی تجربه سرته ورسوي. نوموړي یوشمېرځایونه په دې ډول دي:

۱. په هغه صورت کې چې د تجربې مواد اور اخیستونکي یاخطرناک وي، لکه:بنزین،کایتر او کاني تاوده او ټینګ تیزابونه.

۲. په هغه صورت کې چې زده کوونکي د تجربې په کړنلاره پوه نشي او ښوونکی وغواړي، د تجربې په ترسره کولو هغوی ته د کار پړاوونه ورزده کړي.

۳. هغه مهال چې تجربه په پیچلي او ګران بیه دستګاه کې سرته رسېږي او دکار بهیر یې پیچلی وي.

۴. هغه مهال چې تجربه زیات پام او ډېرې تجربې ته اړتیا ولري.

۵.هغه مهال چې لازمه وي، ښوونکی د تجربې پر وخت کې بېلابېلې برخې زده کوونکو ته بیان کړي. د تجربې د سرته رسولو لپاره څو لارښوونې:

۱. څوورځې دمخه تردې چې وغواړئ زده کوونکوته کومه تجربه وښیئ، هغه پخپله وازمایئ.

۲. د تجربې دسرته رسولو په ورځ د اړتیا وړ مواد او سامان الات چمتو کړئ او په ترتیب یې پر میز باندې کیږدئ.

۳. ددې له پاره چې زده کوونکي تجربه ښه ولیدلای شي، هغه وسایل چې تجربه پرې سرته رسوي، پر میز کیږدئ.

۴. اضافي توکي د میز دننه کیږدئ، چې زده کوونکو پام ځانته وانهړوي.

۵. د زده کوونکو نظر د تجربې د سرته رسولو پر مهال وپوښتئ؛ د بېلګې په توګه: که غواړئ چې په الکولو کې د پاڼې د کلوروفیل حلېدل وازمایئ، نو له زده کوونکو وپوښتئ، چې له پاڼې څخه د هغې کلوروفیل څنګه بیلولای شو؟ کېدای شي یو زده کوونکی ووایي، د ایشیدلو اوبو پواسطه. دا تجربه وازمایي او کله چې مو ولیدل ایشېدلې اوبه له پاڼې څخه د کلوروفیل د لرې کولو ښه محلول نه ده، زده کوونکو ته وواياست چې د ځېنو توکو د حلولو لپاره د اوبو په پرتله الکول تر ټولو ښه محلل دی. وروسته اصلي تجربه سرته ورسوئ او پر پاڼې د الکولو تر تویولو وروسته د هغې شین رنګه ماده بېله کړئ.

۶. له یو څو زده کوونکو څخه وغواړئ، چې د تجربې په د سرته رسولو کې درسره مرسته وکړي او د تجربې بهېر او خپلې لیدنې نورو زده کوونکو ته بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. په هغو ځايونو کې چې لازم وي، ټول زده کوونکي د تجربې يو پړاو پر خپلو سترګو وګوري.
هغوی ته وواييءُ چې د تجربې د ميز شا او خوا ته راټول شي او بهير وګوري.
۸. د تجربې د سرته رسولو پرمهال له درسي مرستندويه وسايلو؛ لکه توره تخته، چارت، انځور او نورو څخه ګټه واخلئ. د زده کوونکي په واسطه تجربه:
د مخه مو د ښوونکي په واسطه د تجربې د سرته رسولو په اړه خبرې وکړې، اوس وګورئ، چې د زده کوونکو له خوا د وخت په تيريدو او د خطر د مخنيوي او د ښې پايلې د لاسته راوړلو په خاطر د يوې تجربې سرته رسول څنګه پلانواى شو. ددې کار لپاره لاندې ټکو ته پام واړوئ:
۱. د ټولګي زده کوونکي په ډلو وويشئ. د ډلوشمېره د امکاناتو او شتو وسايلو له مخې ټاکل کېداى شي، د بېلګې په توګه: که د يو ټولګي د زده کوونکو شمېره ۳٦ تنه وي، کولای شو درې ۱۲نفري، نه ۴ نفري او٦ نفري ډلې جوړې کړو.
۲. پر ډلو نومونه کيږدئ. ددې کار لپاره الفبې له تورو يا د پوهانو له نومونو ګټه اخيستلای شئ.
۳. زده کوونکوته د تجربې د کارونو د مسؤليت دويش په اړه لارښوونه وکړئ.
۴. هغه وسايل د ډلو ترمنځ وويشئ، چې زده کوونکي ورته د تجربې د سرته رسولو لپاره اړتيالري.
۵. که چيرته د تجربې د سرته رسولو پر مهال له الکولو، ګوګړو او نورو اور اخيستونکو توکو څخه ګټه اخيستل کيږي، زده کوونکو ته د خونديتوب لارښوونې او د کار د بهير څارنه وکړئ.
د زده کوونکو له خوا د تجربې يادابښتولو هره تجربه درې پړاوه لري:
۱. په لومړي پړاو کې تر ازمېښت لاندې مسئله دې زده کوونکو ته تشريح شي، چې د هغې د پيدا کېدو په اړه فکر وکړي. د بېلګې په توګه: که چېرته د هايدروجن د لاسته راوړلو لپاره د جستو تعامل د مالګې له تيزاب سره تجربه ترسره شي، ښوونکی شي چې داسې پوښتنه وکړي.
يا د جستو او مالګې تيزاب د تعامل په پايله کې هايدروجن لاسته راځي؟ او پوښتنه کوي، څرنګه کولای شو، چې په تجربې يې ثبوت کړو؟
۲. دويم پړاو د تجربې سرته رسول دي. په دې پړاو کې زده کوونکي د هغو وسايلو په واسطه تجربه سرته رسوي،چې په واک يې لري.
۳. دريم پړاودادی، چې زده کوونکي دتجربې بهېراولاسته راغلې پايلې يادداشت کړي.
دتجربودبهېر اوپايلودښه يادداشتولولپاره لاندې لارښونې وکاروي.
۱. هيڅکله مه پريږدئ، چې زده کوونکي د تجربې بهير د تابلو يا يادداشت له مخې وليکي، ځکه دا يادداشت اخيستل ددې مخه نيسي، چې زده کوونکي خپل فکر په تجربې متمرکز کړي.
۲. زده کوونکو ته د يادداشتولو لاره روښانه کړئ. ځکه کېدای شي، زده کوونکي خپل يادداشت کې شکل او چارت هم وکاري.
۳. ددې په ترڅ کې چې له زده کوونکو غواړئ، د يادداشت لپاره له ټاکلې بېلګې څخه ګټه واخلي، د هغې په تنظيم کې زده کوونکي خپلواک پريږدئ.
۴. د ژبې د ګرامر له مخې غوره ده، چې د فعلونو له مالوم حالت څخه ګټه واخيستل شي او جملې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجهول ډول بیان نه شي، د بېلګې په توګه د ښېښو له تودولو ورسته مو ولیدل، چې د هغې د دننه حجم هوازیاته شوه.
دا به ښه وي چې ولیکو: ښیښه توده شوه او د دننه حجم هوایې زیاته شوه.
۵. څنګه چې زده کوونکي په ډله ییز ډول تجربه سرته رسوي، ښه به دا وي، چې په خپل یاداشت کې د خپلو هم ټولګیوالو نومونه هم ولیکي. د بېلګې په توګه: اما او اکبر یوه دانه لوبیا وکرله. ومو لیدل چې د وخت په تیریدو یې ریښه، ډنډه او پاڼه راشنه شول، دا کار ددې لامل کېږي، چې یاداشت زده کوونکو ته د یو یادګار په توګه پاتې شي او ډله ییزکار روحیه یې پیاوړې شي. که ازمیښت یې په خپله شخصاً سرته ورساوه، په یاداشت کې دې د مفرد شخص یادونه وکړي، یانې ودې لیکي:«بوتل مې له اوبو ډک کړ».
۱۰. دپوښتنې او ځواب میتود
پوښتنه او ځوابونه داسې یوفن دی، چې ښوونکی کولای شي، په ټولو درسې ساعتونو کې ترې کار واخلي. له پوښتنو او ځوابونو څخه د تیرولو ستونو په بیا ځلي کتنه کې هم کار اخستل کېږي. د زده کوونکو له خوا د موضوع ګانو پر پوهیدو او یا نه پوهېدو هم له دې فن څخه کار اخیستلی شو.
د پوښتنو ډولونه په لاندې بڼو ویشلی شو:
۱. یادول چې یوازې حفظي مالومات ارزوي: لکه کیمیاوي تعاملونه په څو ډوله دي؟ د هر یو نوم واخلي.
۲. پرتله ییزې پوښتنې، لکه د اکسدیشن تعاملونه د سوځیدلو تعاملونو سره پرتله کوي.
۳. علت او معلول لکه د شین کوریزو غازونو د پیدا کېدو لامل څه شي دی؟
۴. توضیحي: لکه اتوم د الکتروني جوړښت په هکله هوند قاعده توضیح کړي.
۵. د بېلګې راوړلو پوښتنه: لاندې اصطلاح ګانې د مثال سره توضیح کړي، د بېلګې په توګه:
۱ـ مول() ۲ـ ایزوتوپ()
۳ـاتوم () ۴ـ ایون ()
٦. تجزیه اوتحلیل:
لکه دکلسیم کارباید د تعامل د اوبو سره پایله کې استلین جوړیږي. که چېرې استلین وسوځیږي، کوم مواد کوم مواد به لاسته راشي؟
۷. ډلبندي: لکه د څو عنصرونو سمبولونه ولیکئ او هغوی د فلزي، غیرفلزي او مفوتریک خواص په پام نیولوسره ډلبندي کړي.
۸. د پایلې اخیستل: لکه که چیرته تجزیه کوونکي نه وای، په طبیعت کې به د کاربن په دوران کې څه حالت رامنځته شوی وای؟
۱۱ـ نمایش (ننداره) میتود
د نمایش میتود پر لیدلو او مشاهدې ولاړ دی. افراد د مشاهدې او لیدو له لارې ټاکلې وړتیا ترلاسه کوي. ښوونکی لومړی د زده کوونکو په وړاندې یو کار ننداره ته وړاندې کوي او ورسته زده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکي هغه کار په هماغه ډول ترسره کوي.
د نمایش میتود له لاندې څلورو برخو څخه جوړ شوی دی: چمتووالی، توضیح، نمایش او ازمېښت.

۱. د چمتووالي پړاو: ښوونکی د نمایش وسایل له نمایش دمخه په ټولگي کې چمتوکوي.

۲. د توضیح پړاو: له نمایش دمخه لومړی د هغې موخه زده کوونکو ته بیانوي. وروسته هر هغه څه چې زده کوونکي یې ښایي سرته ورسوي، ورته بیانوي.

۳. د نمایش پړاو: پدې پړاو کې باید ښوونکی زده کوونکو ته د مهارت په اړه ضروري عملیات وښيي. همدارنگه د کار سم بهیر چې زده کوونکي یې ښايي ازمېښتي پایلې د لاسته راوړلو لپاره سرته رسوي، بیانوي پدې پړاو کې کله ناکله توضیح او نمایش یو تر بله سره گډیږي.

۴. ازمېښت پړاو: زده کوونکو ته څرکنده کړئ، چې د بیان او توضیح له پړاوونو وروسته هغه کار عملاً سرته ورسوي. د نمایش په پای کې له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړئ.
۱۲. توضیحي میتود: توضیحي میتود چاپي مطلبونو، د لوست د تشریح او نورو رسنیو پواسطه زده کوونکو ته د اطلاعاتو مستقیم لیږدول دي. پدې میتود کې ښوونکی درسي مفاهیم او موضوعگانې زده کوونکو ته وړاندې کوي. ددې میتود له گټو څخه یوه دا ده، چې حقایقو، اصولو او مفاهیمو یوه ټولگه په منسجم ډول زده کوونکو ته ور زده کړای شي. د دې میتود له محدودیتونو یو یې دا دی، چې زده کوونکي مطلب حاضر او چمتو والی ترلاسه کوي اوحقایق نه کشفوي. که چیرته دا میتود له نورو میتودونو سره یوځای وکارول شي، اغیزمن تمامیږي. له توضیحي میتود څخه د ډېرو علمي مفهومونوپه زده کړه کې کار اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو د زده کړې د ارزولو لارې چارې

د ارزونې تعریف: د زده کړې له ټاکل شوو موخو سره د زده کوونکو د تر لاسه شوې پوهې د پرتلې له لارې د ښوونکی تدریسي فعالیتونه او د زده کوونکو د زده کړې په کوښښونو د مطلوبو نتیجو د ځومره والي مالومول، ارزونه نومیږی.

د ښوونیز او روزنیز فعالیت په ارزولو کې دوه ټکی ډېر مهم دي.

۱ـ د زده کړې د موخوټاکل

۲ـ د زده کوونکو د زده کړې د کچې ارزونه

د زده کوونکو په ارزولو کې ځېنې ټکي په پام کی ونیول شي. د زده کوونکو د ارزولو دلارښوونې اصول په لاندی ډول دي:

الف. د ورزده کولو او زده کولو د بهېر بشپړوونکی وي.

ب. د زده کړې فعالیت باید مثمر او پلان شوی وي.

ج . د زده کړې له موخو او نتیجو سره.

د. له ښوونکي سره دپلانولو او د زده کوونکو د اړتیاوو له پوره کولوسره مرسته وکړي.

هـ . د پوهې، مهارت او ذهنیت درې برخو کې پوهه چمتو کړي.

و. د زده کوونکي له دوامداره زده کړې سره مرسته وکړي.

ز. زده کوونکي داروزوني دسرته رسولو له څرنګوالی خبروي.

ح. د زده کوونکوسره مرسته وکړي، چی ترلاسه شوې پوهه په خپل ورځني ژوند کې عملاً و کاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ساینس کې د ارزونې دودیز میتودونه

۱ـ د زده کوونکو د فعالیت ثبتول

ښوونکی هره ورځ اویا په اوونیزه توګه د زده کوونکو فعالیت او د کار پرمختګ ثبتوي. ښوونکی کولای شي، د زده کوونکو د فعالیت له ثبتولو څخه د زده کوونکو د ارزونې لپاره د هغوی د ځواب ویلو، په ډله ییزکار کې د فعالې ونډې او د پروژې په بشپړولو کې ګټه واخلي.
کولای شو د زده کوونکو د فعالیت له ریکارډ څخه د انفرادي یا ډله ییزې ارزونې لپاره ګټه واخلو.
د فعالیت د ریکارډ په ثبتولو کې لاندې مطالب په نظر کې ونیسو.

۲. جدول دفعالیت دثبت دریکارډفورمه

ګڼه	نوم	نیټه	دمشاهدې موده		اودډلې یاګروپ دغړوپه اړه نظریې
۱				دخبرواواوریدوپرمهال همغږي ښیي.	
				دنورودرناوی کوي.	
				په کارونوکې فعاله ونډه اخلي.	
				خپله عقیده بیانوي.	

۲. د زده کړې قرارداد (تړون):

د زده کړې قرارداد د ښوونکي او زده کوونکي ترمنځ داسې یوه موافقه ده چې د یو ټاکلي فعالیت د سرته رسولو لپاره باید سرته ورسېږي، څوک یې سرته ورسوي، کله سرته ورسېږي او څنګه وارزول شي. کېدای شي تړونونه لیکلي بڼه ولري. زده کوونکي کولی شي خپل ځان په خپله یا د نورو زده کوونکو له لارې وارزوي.

(۳) جدول: د زده کړې دتړون عمده مطالبونه

د زده کړې دتړون عمده مطالبونه		
د زده کوونکي نوم		نېټه
څه کارسرته رسولی شم؟ څنګه یې سرته رسولی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

شم؟ زماکار څوک ارزوي؟		
دزده کوونکی لاسلیک		ښوونکی لاسلیک

۳. د درجه بندۍ مقیاس

د درجه بندۍ په مقیاس کې د زده کوونکو د پوهې،مهارت او ذهنیت مقیاس ارزول کیږي. لاندې جدول ته پام وکړئ.

(۴) جدول: د ارزونې چک لست فورمه

	۱	۲	۳	۴
دساینس په لابراتوار کې دفني وړتیاو لپاره په کیفي ډول د درجه بندۍ مقیاس.				
ښکاري چې تر څیړنې لاندې مسئله یې ښه درک کړې ده.				
کولای شي شفاهي او تحریري کړنلارو ته په زیر پام وکړي.				
مناسب وسایل انتخاب وي				
وسایل په ډیرپام اواغېزمنډول کاروي				
په منظم ډول ثبتوي. (data) رقمونه او عددونه				
د کار تر پای وروسته وسایل او د کار ځای سم پاکوي.				

۴. پروژې

پروژې داسې فعالیتونه دي، چې زده کوونکي یې په یوه موضوع کې د ښې څیړنې په موخه د مینې او امکاناتو له مخې په فردي یا ډلیز ډول سرته رسوي. زده کوونکي په پروژه کې کار پړاونه او نتیجه لیکي. د پروژې لاندې بېلګې وګورئ.

۱. د یوې درسي موضوع په اړه څیړنه او د هغې رپوټ ورکول.

۲. د یوې موضوع په اړه د مالوماتو راټولول.

۳. دچارت،موډل، :چمتوکول.

۵ـ د زده کوونکو د کار دوسیه.

د زده کوونکو کاري دوسیه د زده کوونکو د کارونو یوه ټولګه ده، چې له ښوونکي او زده کوونکي سره د زده کړې د بهیر په څرنګوالي کې مرسته کوي. د کارونو بېلګې چې په دوسیه کې ایښودل کېږي. د زده کوونکی یا ښوونکی د دواړو په خوښه اېښودل کیږي. په دوسیه کې کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنده، نورې دندې، تړونونه، د ازموينو نتيجې او نور کېښودل کېږي. هغه مهال چې د زده کوونکي د کار دوسيه بشپړه شوه، بايد پرمحتوياتو يې يو ځل بيا غور وشي او په مناسبو مقياسونو دې ارزيابي شي.

بېلګه: دزده کوونکي د کار د ارزونې دوسيه.

(۵) جدول د زده کوونکو د کار د ارزونې دوسيه.

د زده کوونکي نوم	نېټه				
د ارزونې ځانګړنې	په کيفي ډول ددرجه بندي مقياس				
	ډېرښه	ښه	متوسط	کمزوری	ډېرکمزوری
خلاقيت او نوښت					
نظم اوپاکوالی					
د د ندو بشپړ سر ته رسول					
...					

٦-ازموينه

ازموينه د زده کوونکو د زده کړې د کچې د معلومولو تر ټولو مهمه وسيله ده. ازموينې د لوست له موضوع څخه د زده کوونکو د پوهې د ارزولو په موخه ګټوره ده. له ازموينوڅخه د عمليو، مهارتونو او زهنيت په ارزلو کې کار اخيستل کيږي. ازموينه د ګُل په توګه په دوه ډوله ده. يوه تحريري او بله تقريري.

په تحريري ازموينه کې لاندی ډولونه شامل دي:

۱. تشريحي پوښتنې

۲. دلنډځواب لرونکي پوښتنې

۳. سمې اوناسمې پوښتنې

تقريري ازموينه لاندی ډولونه لري:

۱. شفاهي پوښتنې

۲. عملي پوښتنې

شفاهي پوښتنې: شفاهي هغه مهال کېږي:

۱. چې د ځواب ورکړه په ليکلي ډول شوني نه وي.

۲. موخه مو د زده کوونکي د شفاهي وړتياوو ارزول وي، لکه خبري مباحثه او له ځنډ پرته ځواب.

د عملي ازموينې پوښتنې: د عملي ازموينې له پوښتنوڅخه هغه مهال ګټه اخيستل کيږي، چې زده کوونکي بايد خپله وړتيا په مستقيم ډول وښيي. لکه د يوسلايډ جوړول يا د مکروسکوپ لاندی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسلایډ کتنه.

تشریحي پوښتنې

په دی ډول پوښتنو کې باید زده کوونکي په لیکلي ډول جامع ځواب ووایي. په دې پوښتنو کې زده کوونکی واک لري، چې خپل ځوابونه څومره چې کولای شي بډایه کړي. تشریحې پوښتنې د لوړې کچې زده کوونکو د ارزونې لپاره مهمې دي.

لنډ ځوابه پوښتنې: د لنډ ځوابه پوښتنو کې زده کوونکي باید د یوې کلمې یا لنډ عبارت څخه ګټه واخلي.

پرتله ییزې پوښتنې: په دې پوښتنوکې ځوابونه په یو بېل ستون کې په نامنظم ډول لیکل کېږي. پرتله ییزې پوښتنې د نورو پوښتنو ترڅنګ ښه اغېز لري. په دې پوښتنو کې که له پوښتنو څخه د ځوابونو شمېر زیات وي؛ نو زده کوونکي کولای شي، ځوابونه د ګومان له لارې غوره نه کړي.

سمې اوناسمې پوښتنې

په دې پوښتنوکې بایدزده کوونکي د ورکړل شوې جملې سموالی اوناسم والی په ګوته کړي.

انساني سرمایه

پخوا چې د طب علم ترقي نه وه کړې، اکثره ماشومان تر پنځه کلنۍ د مخه مړه کېدل. ډېر لږ کسان څو او یا کلنۍ ته رسېدل. د څو پېړیو پخوا وخت شاعر چې کله وایي، چې بوډا شوم، نو منظور یې معمولاً دا وي، چې څلویښت کلنۍ ته رسیدلي دي. په تاریخ کې لولو، چې دې څوارلسمې میلادي پېړۍ په پیل کې په اروپا کې ساري ناروغیو په ځېنو ځایونو کې دربیمه برخه خلک او په ځېنو نورو ځایونو کې پوره نیم خلک له منځه یوړل. ساري ناروغي څه موده پس داسې سرونه ریبل لکه لوګري چې غنم ریبي.

د اکثره ناروغیوپه مقابل کې دبشر بیوسي ددې سبب شوې وه، چې تر شلمې پېړۍ پورې نفوس چټکه وده ونه کړي او له دې درکه ځانګړې ستونزې پیدا نه شي.

په شلمه پیړۍ کې د طب علم ډېرې ودې او د نړۍ ګوټ ګوټ ته د طبي اسانتیاوو رسول ددې لامل شول، چې نفوس په چټکۍ سره زیات شي. له احصایي سره سم په ۱۹۵۱میلادي کال کې په ټوله نړۍ کې دوه نیم میلیارده انسانان اوسیدل، خو اوس د نړۍ نفوس تر اووه میلیارده اوښتی دی. اټکل کېږي، چې تر ۲۰۲۰ کال پورې به د ځمکې په مخ د انسانانو شمېر تر اته میلیادره واوړي.

په یو اعلان مې لوستي وو، چې یو نوی زېږېدلی ماشوم خپل پلار او مور ته وایي، چې تاسو چې زه زېږولم، زما د ډوډۍ غم مو کړی و؟ زما د سبق او تعلیم لپاره پلان او پروګرام درسره وه؟

زموږ په ټولنه کې مېندې او پلرونه تصور کوي، چې ماشومان به یې بس په خپله لویږي، چې دا تصور معمولا تباه کوونکی دی. پلارولي او مورولي دې ته نه وایي، چې ماشوم وزیږول شي واقعي پلارولي او مورولي دا ده، چې د نن ورځې ماشوم د سبا ورځې په لایقو او با تربیه کسانو واوړي. دا کار اسانه ندی ډېر زحمت غواړي او ځکه خو که یو هېواد ډېر شتمن هم وي، خو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک يې پرمختللي وي، مېندې او پلرونه پکې د ډېر اولاد جرات نه کوي.
له نفوس سره د اړوند مسايلو او مشکلاتو په باره کې د خلکو د پوهې او مالوماتو د زياتيدا لپاره ملګرو ملتونو په ۱۹۸۹ کال کې په لومړي ځل د نفوسو نړيواله ورځ ولمانځله ددې ورځې له لمانځلو څخه مقصد دادی، چې ټولنې په دې غور وکړي چې د نفوسو دبې کنټروله زياتيدا عواقب څه دي. د دې لپاره چې د خلکو ژوند بهتره وي، دنفوسو څنګه او څومره وده پکار ده.

انساني سرمايه

درې څلور کاله پخوا اټکل وشو، چې افغانستان د شاو خوا درې زره ميليارده ډالرو په ارزښت طبعي زېرمې لري. دا لويه سرمايه ده، خو جاپان، جنوبي کوريا، تايوان چې د اسيا د پړانګانو په نومونو مشهور دي، دومره طبيعي زېرمې نه لري؛ بلکې جاپان خو د طبيعي زيرمو له پلوه په خوارو هيوادونو کې حسابيږي. دغه ملکونه مجبور دي، چې د خپلو توليداتو لپاره خام مواد له بهره راوارد کړي، مګر د طبيعي زيرمو له نشتوالي سره سره ډېر شتمن او مترقي هيوادونه دي. داقتصاد پوهانو په نظر د دغو هېوادونو د چټکې ودې تر ټولو لوی عامل دا دی، چې انساني سرمايه (Human Capital) پکې زياته ده د اکثره اقتصاد پوهانو په نظر با ثباته وده تر ګردو لوی عامل انساني سرمايه ده.

انساني سرمايه څه ته وايي؟

انساني سرمايه د يو هېواد نفوس ته نه وايي؛ بلکې د يو هېواد په خلکو کې د مهارتونو او وړتياوو زياتوالي ته ويل کيږي.
د نولسمې پېړۍ چين هم د هغه وخت تر ټولو ګڼ نفوسه هېواد وه، خو د هغه وخت چين د نړۍ په اقتصاد کې ډيره وړه برخه لرله او اقتصادي پرمختګ پکې په نشت شمار وه، ځکه د چين د خلکو کاري وړتيا کمه وه. مګر په اوسني چين کې اکثره خلک مهارتونه لري او د خپل ملک په پرمختګ کې مثبته برخه اخيستلای شي.
له انساني سرمايي څخه مقصد يوازې دا نه دی، چې لا ډېر خلک دې لا ډېر مهارت زده کړي؛ ځکه که يو څوک په جسمي يا روحي لحاظ ناروغ وي، نو اول خو مهارت نشي زده کولای او که يې زده کړي هم سمه استفاده ورنه نشي کولای. له بلې خوا يو څوک به ښه تعليم ولري او صحت به يې هم ډير ښه وي خو د کار خدمت کولو اخلاقي انګيزه او روحيه به نه لري. دغسې کس هم په تيره بيا په خوارو ټولنو کې په کار نه راځي.
د دې لپاره چې په افغاني ټولنه کې په کافي اندازه انساني سرمايه ولرو او د بيوزلۍ وروسته پاتې والي له ګردابه راووځو، پکار ده دغو څلورو قشرونو او اجتماعي ګروپونو ته لا زياته توجو وکړو.

۱ _ ماشومان: يو مفکر ويلي وو، چې د يوې ټولنې اخلاقي سويه له دې مالومولای شو، چې له ماشومانو سره يې چلند څنګه دی. حقيقت دا دی، چې د يوې ټولنې تقدير تر ډېره حده له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره غوټه دی، چې له کوچنیانو سره پکې څنگه چلند کیږي. ایا کورنۍ،ښوونکي او دټولنې مشران په دې پوهیږي، چې له ماشومانو سره باید څنگه چلند وشي؟ ایا د ټولنې مشران دیو شخصیت په وده کې هغه د ماشومتوب د ژوند اهمیت ته متوجه دي ؟ اروا پوهان وایي، چې دانسان د شخصیت بنیادونه تر پنځه کلنۍ پورې جوړیږي. اروا پوهانو ثابته کړې ده، هغه څوک چې په دیرش کلنۍ کې قتل کوي، په غالب گومان په درې کلنۍ کې یا د کم عمر په نورو کلنو کې ورسره شدت شوی وي. دغه راز د ماشوم تغذیه، معالجه د هغه د خوشال ساتلو مسایل خورا مهم دي، چې که اهمیت ورنکړای شي، راتلونکي ژوند یې خرابیږي. زمونږ په ټولنه کې د ماشوم تربیې په اړه تر ټولو ناسم تصور دا دی، چې په وهلو، ټکولو کې گټه وینو.

دماشوم وهل په ماشوم باندې په لوړ اواز چیغه کول، هغه مسخره کول او یا هغه ته کنځلې کول زمونږ په کورنیو کې عام دي او ډیر لږ کسان مو په دې پوهیږي، چې دغه سلوک تبا کوونکي نتایج لري.

گڼ پلرونه په دې گومان دي، چې که له اولاد سره سلوک سوړ وي او هماغسې چلند ورسره وکړي لکه په دفترونو کې چې اکثره امران له مامورینو سره کوي. اولاده به یې سم ورزل شي. خو څرنگه چې ماشومان عاطفي رابطې او یو پنا ځای ته ډیر ضرورت لري، نو په کور کې سوړ چلند یې ممکن کړو لارو ته وروبولي. له کورنو ځخه د پنځلس، شپاړس کلنو پیغلو او زلمو د تېښتې یو لوی عامل همدغه سوړ چلند دی. دغه راز په کور کې د محبت نشتوالی د زلمیتوب د عمر د نشو یو لوی علت بللی شو. هغه اولاد چې له پلار سره د ناستې په وخت کې ازاې نه احساسوي، کورنی ژوند ورته بې خونده کیږي او د متبادلو خواوو ډیر ځله خطرناکو لارو لټون پیلوي. که پلار اولاد ته اجازه ورنکړي، چې د ده مخې ته ټوکې وکړي، اولاد به د پلار په غیاب کې ټوکې وکړي، خو دغه ټوکې ممکن د ادب له چوکاټه وتلي وي.

۲.ښځې: څو کاله پخوا د ملگرو ملتو سرمنشي بانکي مون وویل: ترڅو پورې چې نجونې او مېرمنې د له بیوزلۍ او بې عدالتي سره مخ وي، زموږ ټول هدفونه لکه سوله، امنیت او پرله پسې انکشاف به له خطر سره مخ وي.

زموږ په ټولنه کې ښځو ته معمولاً د دویم درجه انسان په سترگه کتل شوي دي او کوم چلند چې ورسره کیږي، ډیر مناسب بلل کیږي؛ البته، ځینې داسې کسان هم شته چې د ښځو د وضیعت بهتري غواړي، خو دوی د ښځو د وضیعت بهترۍ ته تر ډیره حده د یوې اخلاقي او انساني شفقت له عینکو گوري.

داسمه ده، چې په ټولنه کې د کمزورو او مظلومو اقشارو سره خوا خوږي او د ټولو وگړو لپاره عدالت غوښتنه د هر انسان اخلاقي دنده او د وجدان تقاضا ده؛ مگر ښځو ته د حقوقو ورکړه یوازې د خواخوږۍ خبره نده ، لکه څنگه چې بانکي مون ویلي دي، چې د ټولنې نیکمرغي او کامیابي هم ورسره غوټه ده.

په شلمه پیړۍ کې چې اجتماعي علومو انکشاف وکړولو او د ټولنې ډیر رازونه را څرگند شول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهم ثابته شوله، چې په اجتماعي ژوند کې د ښځو نقش له زیاتولو پرته د ټولنې دوامدار او ثابت انکشاف نا ممکن دي. په افغانستان کې دا خبره زیاته کېږي،چې که مېندې تعلیم یافته او لایقې نه وي، نو لایق زامن به له کومه کېږي. د دې خبرې په څنګ کې باید دې ته هم فکر وکړو، چې که زامن لایق هم شي؛ خو چې مېندې په ټولنه کې غیر فعاله او نا تکړه پاتې وي. ټولنه به د یو وزرې مرغي په شان چټک حرکت نشي کولي. زموږ سیاستوال، شاعرانو او لیکوال د مېندو او ښځو په تعریف کې وایي، چې د دوی په لمن کې احمدشاه او میرویس خان لوی شوي دي، خو حقیقت دا دی، چې که د یوې ټولنې مېندې او خویندې دا اجازه ونه لري، چې د میرویس او احمدشاه غوندې په لویو کسانو بدلې شي، بیا به هم پرمختګ نیمګړی وي.

په هغه ټولنو کې چې ښځې فعالې دي، هلته اجتماعي او اقتصادي انکشاف څکه چټک دی، چې د کار او تولید قوت پکې یو په دوه دی. که د ټولنې په اوسني حالت کې تحرک اوسیکه نه وي، د سباني نسل د لیاقت زمانت یې څوک کولای شي؟

که په یو کور کې ښځې او نارینه دواړه کار وکړي، عواید به یې یو په دوه وي او چې عواید دوه برابره شو، دماشومانو دتربیې او ښې روزنې لپاره امکاناتو په دوه کېږي. د تعلیم حق د کار حق او خوندیتوب دی. په افغاني ټولنه کې د ښځې درې اړتیاوي بللی شو. زموږ په ټولنه کې ښځې په کورونو کې د وهلو ټکولو څخه په امن کې ندي او دا نا امني تر دې حده رسېږي، چې ممکن د مرګ خطر یې وي، خو د مېړه کورنۍ به یې ډاکټر ته نه بیایي.

۳. معلولین: د پرانس پرس اژانس د اته کاله پخوا یو راپور د ماهرانو له قوله وایي، چې افغانستان کې شاوخوا اته لکه معلولان دي، چې اکثره یې دجګړې نه بلکې د نږدې خپلوانو ترمنځ د ودونو په نتیجه کې معلول شوي دي. تاسو که په کوڅه او خپل کلي کې سترګې وغړوئ، په ګڼو کورنیو کې به ذهني او جسمي معلولان وموميئ. موږ کولاي شو، چې د نږدې د خپلوانو ترمنځ د واده خطرونو په باره کې د مالوماتو د زیاتو معلولانو ته د مناسبو کارونو د پیداکولو او هغوی ته د احترام د کلتور د خپرولو له لارې د ټولنې په دې اړخ کې شته نیمګړتیاوې کمې کړو. څو کاله پخوا داسې ګڼل کېده، چې افغانستان به تر دوه زره دیارلسم کال پورې له ماینونو څخه پاک هېواد وي، خو اوس چې په دې دوه زره دیارلسم کال کې یو افغانستان بیا هم د نړۍ ماینونو درکه په څو ګوته شمار خطرناک هیوادونو کې حساب دی. ماینونو هر کال د ګڼو افغانانو د وژل کېدو او ټپي کیدوسبب ګرځي. یو ورستي راپور وایي چې په تیرو شپږو میاشتو کې یوازې په کندهار ولایت کې په لارو کې کېښودل شویو ماینونو او بمونو شاوخوا شپږ سوه کسان وژلي یا ټپیان کړي دي. جنګ او نورو بدمرغیو زموږ هېواد کې معلولان دومره زیات کړي، چې د ټولنې دغه قشر ته له لازمې توجه پرته د نیکمرغه او سوکاله ژوند تصور مشکل دی.

۴.معتادان: معتادان زموږ د ټولنې یو بل قشر دی، چې د مرستې او لازمې پاملرنې ته اړتیا لري. موږ ته معتادان ګناهګار مالومیږي او په همدې وجه مو اکثره وخت په خپل حال پرېښې دي، خو د ټولنې په دومره لوی قشر باندې سترګې پټول او ځان ناګاره اړول یوازې د ځان غلطول دي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو ملتونوله راپورونو سره سم په افغانستان کې شاوخوا یو میلیون کسان معتاد دي،یانې په کابو هرو دیرشو افغانانو کې یو د مخدرو موادو عملي دی. افغانستان چې د نړۍ نوي فیصده تریاک تولیدوي. د تریاکو او نورو مخدره موادو قرباني دی. اعتیاد زمونږ د ټولنې یو داسې مشکل دی، چې که م بعیده ښکاري ټولنه او حکومت کولای شي، چې د کوکنارو د کرلو د مخنیوي رانیولې د معتادانو سره سم علاج پورې مختلفو مسایلو ته پام وکړي او اعتیاد وار په وار کم کړي، موږ که څه هم د نړۍ د نورو ټولنو د فیصدۍ په لحاظ ډېر معتادین لرو، خو تر اوسه لا په کورنیو کې په دې باره کې پوره مالومات نشته، چې که خدای جل جلاله مه کړه، د کورنیو غړی معتاد شي؛ نو څنګه چلند باید ورسره وشي چې د هغو د رغېدو امکانات زیات شي؟

شپږ اصلي عوامل یې په لاندې ډول دي

د افغانستان په ټولنه کې مو څلور اصلي ګروپونه یاد کړل چې نامناسب چلند ورسره د ټولنیز انکشاف او سعادت مخه ډب کړې ده. اوس به هغه شپږ اصلي عوامل په ګوته کړو چې نه یوازې د محرومو قشرونو او ګروپونو بلکې د ټولنې نیکمرغي او کامیابي ورسره غوټه ده او د انساني سرمایې د ایجاد له لارې لرې کوي.

۱ . نرم چلند:

په تاریخونو کې لولو، چې چنګیز خان څکه په ګڼو اسیایې ملکونو حمله وکړه او په میلیونونو کسان یې ووژل، چې د خورازم پاچا ستر سفیر او څو کسه سوداګر یې وروژلي وو. یوازې چنګزخان نه وو، چې د حملې او قتل لپاره یې دلیل پیدا کاوه. هر انسان چې نادوده کوي، دلیل ورته پیدا کوي. دلیل انسان ته ضرورت لري. که یو څوک بې دلیله جنایت وکړي، ناکراره کېږي انسان د خپل وجدان کرارولو او تیرایستلو لپاره مجبور دی، چې خپلې ناروا ته دلیل جوړ کړي او خپل ځان په خپله و غولوي. هیټلر چې له قتلونو خوند اخیست، په میلیونونو کسان یې ووژل او ځان یې په دې قانع کړ، چې دا یهودیان دي او وژل یې پکار دي. شوروي مشر ستالین هم په میلونونو کسان ووژل او ځان یې په دي قانع کړ، چې د انقلاب دښمنان او کارګرې طبقې مخالفان یې وژلي دي، چې دوی ډېر بد خلک دي. کله کله په دنیا کې یو جنایتکار ونیول شي، چې یوازې ښځې وژني یا د خاصې قبیلې کسان وژني او ګمان کوي، چې وژل یې پکار دي. لنډه دا چې د قتل په شمول هر خشونت چې ترسره شوی وي، عاملانو یې دلایل ورته پیدا کړی دی، خو دلایل هسې د ځان تیرایستلو او وجدان کرارولو لپاره وي. د جنایت او تشدد پلویان ولې له تشد ده لاس نه اخلي، چې هم یې د ځان تیر ایستلو ته اړتیا نه وي او هم یې خداي جل جلاله ته او هم یې تاریخ ته مختور نه وي؟

ددې پوښتنې په ځواب کې ویل کېږي،چې که یو څوک په ماشومتوب په وخت کې له تشدد سره مخ شوی وي، هغه چې لوی شي او قدرت پیدا کړي نو که قدرت په ګوتو ورغي، نو خشونت به کوي. مطلب دا چې خشونت له خشونته زیږي. زموږ په ټولنه کې خشونت زیات دی. یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي علتونه نه لري؛ بلکې اجتماعي او روزنیز علتونه هم لري. یو پلار به په کور کې له خپلو ماشومانو سره نرم چلند کوي، خو د هغوی مور به وهي او ټکوي. د دې مور ماشومان چې دغه حالت ته ګوري، په رواني لحاظ ممکن ناروغان شي او ډیر کلونه پس چې قدرت په ګوتو ورشي؛ ممکن د خداي جل جلاله د مخلوق د ځورولو او ربړلو شوق ور پیدا شي او د دې هوس د پوره کولو لپاره به طبعاً په دلایلو پسې ګرځي. مثلاً وایي به د دې سړي وژل، ځکه پکار دي، چې له حکومت سره کار کوي. د دا بل سړي وژل ځکه پکاردي، چې مفکوره یې باطله ده...
په تاریخ کې د ظالمو واکمنو مثالونه د ادرس هم راکوي، چې که په یوه ټولنه کې یو کس یا ډله ټول اختیار په لاس کې ولري؛ ممکن ډېر خشونت وکړي او تباهي راولي. د دې لپاره چې په ټولنه کې مو خشونت ناروغي کمه شي، نه یوازې پکار ده، چې دیکتاتورانو او مستبدانو ته سرنوشت ونه سپارو؛ بلکې دې ته هم سخته اړتیا لرو، چې په کورني ژوند کې په ښوونځي کې او په کلي او کوڅه کې نرمۍ ته مخه کړو او د شاعرانو دا خبره له یاده ونه باسو چې: محبت له محبته پیدا کیږي.

۴. زده کړه:

په افغانستان کې تر لسو میلیونو ډیر کسان په ښوونځیو کې سبق وایي او په لس ګونه زره نور کسان په پوهنتونونو کې په تحصیل بوخت دي. دا ډېر لوی پرمختګ دی، خو بیا هم په میلیونونه کسان په تیره بیا جینکۍ له تحصیله محرومې دي او زده کړو د کیفیت په برخه کې جدي ستونزې لرو. مختلفو تحقیقاتو ثابته کړې، چې په یوه ټولنه کې د انکشاف اندازه او په زده کړو باندې د پانګونې اندازه له یو بل سره مستقیم تناسب لري. زموږ په ګاونډي ملک پاکستان کې چې نن سبا د ناکراریو فرقوي تعصبونو او قتل عام اور بل دی. د اوسني بد حالت یو لوی عامل په تعلیم باندې د پانګونې کموالی بلل کیږي. په دې اړه ټولنپوه ډیویډ بلیر په خپله یوه څیړنه کې لیکلي: ((که څه هم په پاکستان کې په دولتي ښوونځیو کې زده کړې وړیا دي، خودغه یوسلو اتیا میلیوني هېواد د مکتب عمر یوازې شپیته فیصده هلکان او پنځوس فیصده انجونې ښوونځیو ته ځي. په پاکستان کې کابو نیم نفوس تر اته لس کلونو کم عمر لري. د پاکستان په ښوونځیو په متوسطه دوره کې د دغه هلکانو درویشت فیصده او انجونو اتلس فیصده زده کړې کوي، مانا دا چې په هر پنځو انجونو او هلکانو کې چې د ښوونځي په متوسطه دورې کې د زده کړې عمر لري، یوازې یو کس منځي ښوونځي ته ځي. د دغه شمېره د نړۍ د څېنو بېوزله او وروسته پاتې هیوادونو د زده کوونکو تر شمېرې هم کمه ده. په زیمبابوې کې چې ډیر بېوزله هېواد دی، کابو نوي فیصده ماشومان لومړني ښوونځي لولي او کابو پنځوس فیصده انجونې او هلکان متوسط ښوونځي ته ځي. که د پاکستان ګاونډیو ته راشو، نو باید ووایو چې په هندوستان کې تر اتیا فیصده زیات ماشومان لومړني ښوونځي لولي. په سریلانکا کې که څه هم په کلونو کلونو کورنۍ جګړې وې، خو د لومړني ښوونځي د عمر کابو ټول هلکان او نوي فیصده په زده کړه بوخت دي. د پاکستان خورا ورسته پاتې ګاونډي هېواد افغانستان هم لږ تر لږه د هلکانو د تعلیم له جهته تر پاکستان بهتر دي.))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.خواړه:

زموږ په ټولنه کې د داسې څوانانو شمېر کم ندی، چې دوه درې ساعته کار کولو وروسته د ستومانۍ احساس کوي او زړه یې غواړي، چې استراحت وکړي. په دې هېواد کې داسې ګڼې امېندواره میرمنې موندلی شو، چې کړاغې راختلې وي او دومره بې انرژي وي، چې د خبرو کولو وس نه لري، دغه راز اکثره ماشومان، زلمکي، انجونی او د ښوونځي شاګردان وینو، چې د بدن وده یې تر معمولي او مناسب حالت ضیفه وده. ددغو ستونزو یو اصلي علت دا ده چې کوم خواړه په افغانستان او همدارنګه نورو بیوزله هیوادونو کې خوړل کېږي، د کیفیت مشکلات لري. لکه څنګه چې د خوړو کیفیت مهم دی. یو هېواد باید هغومره خواړه ولري، چې د خپلو خلکو ګېډې ورباندې مړې کړي. دغسې په یو هېواد کې د هېواد کې د خوړو لازم کیفیت پکار دی. د یو چا خواړه هغه خاصیت ونه لري، یا یې په کافي اندازه ونه لري، چې یو روغ فعال او متحرک بدن ته پکار دی، مانا یې دا ده، چې دی به په صحي لحاظ په کمزوري حالت کې وي او ذهني،جسمي او بدني وده به یې تر طبیعي حالت ټیټه وي. کله چې په یوه ټولنه کې د دغسې کسانو شمیر زیات شي، هغه ټولنه په حقیقت کې د ناروغو او غیر فعالو کسانو په ټولنه بدلیږي. په افغاني ټولنه کې همدا اوس تر ډېره حده په همداسې حالت کې ده او د خوړو د کیفیت د ټیټ والي ستونزه لري. همدا اوس شاوخوا لس میلیونه رده کوونکي ښوونځیو ته ځي خو د لایقو او فعالو زده کونکو شمېر پکې خورا کم دی. همدا اوس په لکونو کسان په دولتي او غیر دولتي ادارو کې په کار بوخت دي. دوی معمولاً اته ساعته د کار په ساحه کې تیروي؛ مګر که که یې واقعي کاریې راټول کړو، نو د ځېنو اټکلونو او تخمینونو په حساب د ورځې یو ساعت هم فعاله نه تیروي. موږ دا مثالونه د ټولنې د نورو اقشارو په برخه کې د بزګرانو د کور د مېرمنو او د نورو پرګنو په برخه کې هم ورکولای شو. چې داسې ولې ده؟

په دې کې شک نشته چې د کم کار کول او په تیره بیا د لوړو د کیفیت د کار نشتوالی، دکمزري مدیریت، د کمزوري مهارت، د وسایلو د کموالي او د اقتصادي انګیزو د ضعف په شمول مختلف دلایل لري؛ مګر یو هغه علت چې زموږ د انساني منابعو په ضعف کې لویه ونډه لري، معمولاً ډېر پام ورته نه کوو، هغه د خوړو د کیفیت کموالی دی. څېړنو ثابته کړې ده چې څومره په یوه ټولنه کې د خوړو د کیفیت اندازه بهتره وي، هغومره هلته تحرک او فعالیت ممکن زیات وي. په دې کې شک نشته چې که ټولنه بیوزله وي؛ نو د خوړو د کیفیت بهتره کول او د مغزي توکو ترلاسه کول به ورته اسانه نه وي؛ مګر که ټولنه د خوړو د تامین دغه اړخ په رسمیت وپیژني او اهمیت ورکړي؛ نو بیا داسې لارې چارې چې دغه ساحه کې بهتري راشي. د افغانستان په شرایطو کې د خوړو د کیفیت د بهترۍ لپاره درې داسې ساحې شته چې که توجه ورته وشي، نو په راتلونکې څو کلونو کې به مو د خوړو د کیفیت په برخه کې ښه پرمختګ کړی وي. په دغو کې یوه ساحه دا ده، چې تجارت وزارت د خوړو په وارداتو یوازې حلال و حرام او د خوړو فاسدوالي او روغوالي ته ونه ګوري بلکې د کیفیت له نظره هم ورته وګوري، مثلاً که دوه ډوله خواړه وي او د دواړو یوه بیعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، خو د تغذيې له نظره د دا يو ډول اهميت زيات وي، نو بهتره ده، چې په مالي او ګمرکي نظام کې د هاغه ډول په ګټه تغيرات راشي، چې د تغذيې په لحاظ يې کيفيت بهتره دی. البته اوس خو مونږ په داسې شرايطو کې يو، چې حتا د مضرو او فاسدو خوړو د واردولو د مخنيوي په کار کې هم پوره بريالي نه يو. بازار له داسې شيدو، مستو، او نورو خوړو مالامال دی، چې تاريخ يې تير دي. دغسې فاسد مالونه د کابل او نورو ولايتونو په کابو هر ماركيټ کې پيدا کولای شو، خو حکومت د عامو خلکو په تيره بيا د غريبو خلکو چې اکثره يې نالوستي هم دي، دې مشکل ته پام نه کوي او دوکانداران په بې غمه زړه تاريخ تېر مالونه پلوري. له بلې خوا د خلکو د خبرولو ساحه ده. افغانستان اوس تر بل هر وخت زياتې تلويزيوني، راډيويي او مطبوعاتي خپرونې لري، خو دا خپرونې د خلکو د خوړو د کلتور د ښه کولو او په مجموع کې د خلکو د روغتيايي کلچر په بهتره کې يا برخه نه اخلي، يا يې ونډه خورا کمه ده. که چيرته د روغتيا او اطلاعاتو کلتور وزارت په لاربښوونه افغاني خپرونې په دې ساحه کې د ځان لپاره ځينې مسوليتونه ومني، دا به په راتلونکو څو کلونو کې د خلکو روغتيايي پوهه په لويه پيمانه زياته کړي او د خوړو د کېفيت په اړه به د ولس د مالوماتو په اندازه کې څرګند تحول راشي چې دغه پوهه پخپله د خوړو د کېفيت په ساحه کې حساسيت زياتوالی او دولت، سوداګر او نور اړوند لوري دې ته هڅولي شي، چې په دې موضوع لا زيات کار وکړي. د خوړو د کېفيت د بهترۍ لپاره بل مهم کار دادی، چې د افغانستان د زراعت وزارت پخپلو پاليسيو کې دې ته هم پام وکړي، چې هغه زراعتي پيداوار زيات شي، چې د تغذيې له اړخه يې اهميت زيات دی. که څه هم په دغسې مواردو کې وروستۍ فيصله د اقتصادي انګيزو په لاس کې ده خو ماهران کولای شي، چې هغه د چا خبره هم د ثواب او هم د خرما کار وکړي. هم د بزګرو اقتصادي انګيزي په نظرکې ونيسي او هم د داسې بوټو توليد او تکثير تشويق او حمايه کړي، چې د تغذيې په لحاظ يې ګټه زياته ده. د خوړو د کېفيت بهتري د روغو، فعالو، لايقو او خوشالو وګړيو د شمېر د زياتيدو سبب کېږي او په هره ټولنه کې چې داسې کسان زيات وي، د هغې اقتصادي او معنوي ترقي طبعاً چټکه او ډاډمنه ده.

۴.نظافت:

نظافت د اسلام په مبين دين کې د ايمان برخه ده؛ مګر زموږ په ټولنه کې په عمل کې ورته لږ توجه کېږي او بلکې پاکۍ ته پام نه کول د ملنګۍ او فقيرۍ يوه نښه ده. د اروپا د منځينيو پېړيو په باره کې لولو چې:(عيسوي روحانينو د انسان بدن د ګناهونو کور او فنا کېدونکی شي باله. دوی د بدن په پاکېدو بې باوره خو د روح په تطهير او تذکيې باورمن وو. دوی به تبليغ کاوه، چې بنيادم بايد د بلې دنيا سفر ته ځان چمتو او د سفر توښه يې برابره کړي. ورو ورو داسې فکر عام شو، چې که څوک ځان خيرن ساتي، نو ګويا د تقوا څښتن دی او په دې توګه ورو ورو د اروپا په منځنيو پيړيو کې د ځان وينځلو او حمام کولو ته د ايمان خاوندانو په ښه سترګه و نه کتل. د کليسا مقاماتو به په هغو کسانو بد ويل چې په حمام کې يې ډېر وخت تيراو خو په کليسا کې لږ.)) نظافت ته پاملرنه نه يوازې د ښه ذوق او مهذبوالي نښه ده او اجتماعي روابط ور سره خواږه کېږي، د روغتيا لپاره هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیادي اهمیت لري. شپږ کاله پخوا په نړۍ کې په لومړي ځل د میزان په څلورویشتمه نېټه د لاس وینځلو نړیواله ورځ ولمانځل شوه. ددې ورځې د نومولو مقصد دادی، چې په دنیا کې خصوصاً په هغو ټولنو کې چې خواري او بې سوادي په کې زیاته ده، خلک د لاسونو پاک ساتلو ته ډېر پام وکړي، څو په دې ډول د خلکو په تیره بیا د ماشومانو د ناروغیو او مرګونو اندازه کمه شي. له احصایي سره سم، په نړۍ کې هره ورځ کابو پنځه زره ماشومان د اسهال د ناروغې په وجه ساه ورکوي، چې که چېرته ماشومان تر ډوډۍ خوړلو د مخه او دغه راز تشناب او قضاي حاجت ته تر تلو وروسته لاسونه په صابون پاک ووینځي، د مرګونو دغه اندازه به نیمایې ته را ټیټه شي. د احصایې مطابق هغه ماشومان چې تر ډوډۍ د مخه او تر قضاي حاجت وروسته خپل لاسونه په صابون سم نه وینځي او په همدې علت په اسهال او نورو ناروغیو مبتلا کېږي او ساه ورکوي، تر ډېره حده له وروسته پاتې هیوادونو سره تعلق لري. له راپورونو سره سم افغانستان یو هغه هېواد دی چې د ماشومانو نظافت ته پکې توجه ډېره کمه ده. دا یوازې د لاسونو نظافت نه دی، چې لږ توجه ورته کوو د غاښونو د برسولو په شمول د نظافت د کلتور ګڼو برخو ته د توجه د کموالي په وجه له ګڼو ستونزو سره مخ یو.

۵. ورزش:

که څه هم په وروستیو کلونو کې افغان ځوانان په ځېنو ورزشونو په تیره بیا کرکټ کې ښه وځلیدل، خو د ورزشي میدانونو کموالی او زموږ په تربیتي نظام کې د لوبو بې قدرۍ ته چې ګورو، نو ویلی شو، چې په دې برخه کې هم د مادي وسایلو سخت کمی لرو او هم په ذهني لحاظ لا دې ته تیار نه یو، چې ورزش د روغ او کامیاب ژوند یو لازم جز وګڼو. ورزش د جسمي او روحي روغتیا او دغه راز د اجتماعي روابطو د پراختیا او د اخلاقي ژوند د لرلو یوه بهترینه وسیله ده، چې په کار ده، لا زیاته توجه ورته وکړو.

٦. د نفوسو د بې کنټرولې ودې مخنیوی:

افغان عالم ډاکټر اشرف غني په خپله یوه وروستۍ مقاله کې لیکلي دي((زموږ د نفوسو وده د نړۍ له چټکو ودو څخه ده. د دې لپاره چې زموږ اقتصادي وده زموږ د نفوسو له ودې سره سمون وخوري، د کال لږ تر لږه نهه فیصده اقتصادي ودې ته ضرورت لرو...اوس تخمین دادی، چې زموږ اقتصادي وده به له ۱۴۲۰ کال وروسته په کال کې د څلورو او پنځه تر منځ وي.)). د نړۍ د هر هېواد لپاره او په تیره بیا د افغانستان غوندې بیوزلي هېواد لپاره په کار ده، چې د اجتماعي، سیاسي او اقتصادي بحرانونو د مخنیوی لپاره د نفوسو د بې کنټرولې ودې مخه ونیسي. د نفوسو د بې کنټروله زیاتیدا د مخنیوي لپاره د فمیلي پلانینګ د فعالیتونو په زیاتوالي سربیره، لکه څنګه چې د نورو هیوادونو تجربو ښودلې ده، پنځو نورو اړخونو ته توجه په کار ده:

۱. د نفوسو د ودې د کنټرول اهمیت ته د خلکو پام اړول او په دې برخه کې د پوهاوي د وسیع پروګرام عملي کول. په دې مقصد کې د کامیابي لپاره د جوماتونو له ملا امامانو را نیولې، د تعلیمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصاب كتابونه، رسنۍ، سمينارونه او تبليغات ټول نقش لرلای شي.

۲. د ښځو او نارينه وو با سواده کولو ته لا زياته توجه کول.

۳. په اجتماعي او اقتصادي ژوند کې ښځو ته لا زياته ونډه ورکول. زموږ اکثره کورنۍ په دې وجه زيات ماشومان لري، چې غواړي زوی ولري او زامن يې لږ تر لږه دوه شي. که نجونې په اجتماعي او اقتصادي ژوند کې فعال نقش ولري، د زامنو د لرلو د ارزو شدت به کم شي. دغه راز په اجتماعي، اقتصادي ژوند کې فعالې مېرمنې به د ډېرو ماشومانو زېږولو او پاللو ته ډير وخت ونه لري او هغومره ماشومان به مناسب وګڼي، چې سم يې روزلای او پاللای شي.

۴. د مېندو او ماشومانو د مړينې د اندازې د کمولو لپاره د اقداماتو زياتول. کله چې ميندې او پلرونه ډاډه شي، چې د ماشومانو د مړينې خطر يې کم دی نو بيا ممکن د ډېرو اولادونو د لرلو ارزو ونکړي.

۵. د ژوند د لا اوچت معيار او د اولاد د ښې روزنې په برخه کې د خلکو د پوهاوي د کچې لوړول. په وروسته پاتې ټولنو کې اکثره خلک د ماشوم د روزنې په برخه کې د مسوليت احساس نه کوي. حال دا چې په پرمختللو ټولنو او رسيدلو کورنيو کې د ماشوم ډوډۍ، لباس، ځای، تربيې، تعليم، او صحت ته پام کېږي او له هرې مور او هر پلار سره د ماشوم د زوکړې له اولې ورځې دا فکر وي، چې اولاد يې بايد داسې وروزل شي، چې سبا ته په ټولنه کې د يو محترم انسان په حيث ژوند وکړي او مناسب کار ولري.

موږ که د نفوسو د کنټرول په برخه کې د نن کارونه سبا ته پرېږدو او ځان په دې غلطوو، چې سبا به يې ګورو، مانا يې داده، چې سبا ته خپل مشکلات لا زياتوو. بهتره داده چې د نفوسو د بې کنټرولې ودې له خطر سره ژر تر ژره واقعي او جدي مبارزه پيل کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیداکتیک تاریخچه

څرنګه چې دعلومو په ساحو کې نوي اصطلاحات منځ ته راغلل، نو په همدې ډول په پخواني یونان کې د پیداګوژي په ساحه کې د دیداکتیک (Didasko) اصطلاح رامنځ ته شوه.
په تیرو وختونو کې دیداکتیک د ښوونې او روزنې څخه بحث کاوه؛ مګر د علومو په پراختیا او د ښوونې او روزنې په ودې سره دیداکتیک د یو علم په توګه رامنځ ته شو.
دیداکتیک هغه علم دی، چې د روزنې او مالوماتو اړین او بنسټیزې ستونزې حلوي. اصلاً (دیداکتیک) د دیدکتیکاس) له کلمې څخه اخیستل شوی دی چې مانا یې زده کوونکی او ښوونکی دی.
همدارنګه دیدسکالیس هم د دیداکتیک کلمې پورې اړه لري، چې (دیدسکا) په مانا زده کول، درس ورکول او دیدسکایس د ښوونې او روزنې په مانا راغلی دی.
دیداکتیک د زده کړې او مالوماتو په نظر د پیداګوژي یوه اړینه څانګه ده.
پیداګوګ (د یونانې کلمې پیداګوسپي) څخه اخیستل شوې چې (هلک یو سه او هلک راوړه) په مانا دی.
په پخواني یونان کې روحانیونو او ارسطو کراتا ځانګړي خدمتګاران درلودل چې د هغوی ماشومان به یې له کورونو څخه ښوونځي ته وړل او د درس ویلو څخه وروسته به یې د ښوونځي څخه کورونو ته راوړل، چې دا ډول کسانوته پیداګوس ویل کېده. پروفیسور توماس بریګز پیداګوژي په دې ډول تعریفوي: پیداګوژي هم ساینس او هم هنر ردی، خو هغه باید یو داسې ساینس وي،چې په منل شوې فلسفه باندې اتکا او بنسټ ولري او هم داسې پوهه وي،چې ټول په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افاقي توګه سره ثبوت شوي حقايق په نظر کې ونيسي او د رېښتينو څېړنو او تجربو پايلې په کار يوسي.
ديداکتيک د زده کړې روشونو او منځ پانګې او ښوونيزو پروګرامونو محتويات په ښوونځيو کې او هم د تدريس له ميتودونو او د دوی په څېر له نورو مسايلو څخه څېړنه کوي او يا په لنډ ډول چې ديداکتيک د ښوونې له قانون مندۍ او تنظيم او د هغه اغېزې د زده کوونکي په روزنه او د زده کوونکي د شخصيت د ودې په پړاو کې اغېزه کوي؛ تر څېړنې لاندې نيسي.
له بله پلوه ديداکتيک د ښوونکو او زده کوونکو له فعاليت څخه بحث کوي.
همدارنګه د زده کوونکو او ښوونکو تر منځ (بنيادي) اړېکه د زده کړې په جريان کې تر مطالعې لاندې نيسي.
اوسنی ديداکتيک د ديموکراتيک او پرمختګ لپاره ډېر ګټور او ارزښتناک وه، چې د عملي پانګې او د تجربو په اغېز د ځو پېړيو راهيسې د ځوان نسل د روزنې لپاره د ښوونې او روزنې په ساحه کې رامنځ ته شويدی.
همدارنګه د ديداکتيک تېوري دغه عملي پانګې او تجربې د تاريخ د مختلفو دورو سره او د وګړو له خوا د ټولنې ټاکلي شرايط او موخې چې د ښووونځيو په مقابل کې وړاندې کوي، اړېکه ورکوي.
په لومړنيو وختونو کې بشر د ښوونې او روزنې لپاره ګډې موخې درلودې، چې په هغه وخت کې د زده کړې منځپانګه پيچلې او مغلق نه وه؛ بلکې د مشرانو د تجربو او د کړنو پربنسټ زده کړه سرته رسېده، چې ماشومانو په هغه خت کې د مشرانو پېښې کولې.
د ديداکتيک کلمه ډېر پخوانی تاريخ لري، چې په دې لاره کې ډېرو پوهانو هلې ځلې کړې دي. د لومړي ځل لپاره د ديداکتيک پرمختک په پخواني چين، هند او روم کې پيل شو؛ مګر د ښوونې او روزنې په سيستم کې کوم مانا نظم او دسپلين نه درلود.
د ښوونکو د پرمختګ تاريخ راښايي، چې په منځنۍ پېړۍ کې زده کړه پيچلې بڼه درلوده چې هغه وخت کې ښوونځي د کليسا د راهبانو او فيوډالانو تر لاس لاندې وه او د ښوونې او روزنې په ساحه کې کومې څېړنې سرته نه رسېدلې، چې په کُلي ډول تر ۱۷ مې پېړۍ پورې کوم مشخص کتاب د ديداکتيک په نوم نه و ليکل شوی او که ليکل شوی هم و، سم او درست نه دی.
د زده کړې د پرمختګ د تيوري بنسټګر مشهور عالم (چکی بن اموس کومنيسکی) چې ۱۷ پېړۍ کې يې ژوند کاوه. هغه د ښوونې او روزنې په ساحه کې منظم نظريات او وړانديزونه درلودل.
د پيداګوک عالم چکی بن اموس کومنسکې د 1670-1092 ميلادې کلونو کې ژوند کاوه. کومنسکې په منځنۍ پېړۍ کې د نوې زده کړې لپاره مبارزه وکړه او ټول خلک يې زده کړې ته راوبلل. هغه پدې عقيده وه، چې بايد لارښوونه وشي، تر څو ښوونځي په يو روښانه او د نظم او ترتيب او د سولې او ارامی په ځای بدل شي او د ديداکتيک سيستم يې رامنځ ته کړ او د يوې رېښتنې زده کړې لپاره يې مبارزه و کړه او ټول خلک يې زده کړې ته راوبلل او د ديداکتيک

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیستم یې رامنځ ته کړ او د یوې واقعي زده کړې لپاره یې مبارزه وکړه او په مکاتبو کې یې مثبت تاثیرات راوستل او په خاص ډول سره د زده کړې د تیوري بنسټ یې په ښوونه او روزنه کې کېښوده. ددې مشهور عالم (کمونسکي) ټول نظریات او افکار (دیداکتیک بزرگ) ته عنوان لاندې راټول شوي دي.

کومنسکي، را پاڅېده د لومړې ځل لپاره یې اصول صنفي جوړ کړل.

تر اوسه پورې د هغه د ژوند څخه تقریباً 300 کاله تیر شو. په دې خو د هغه پیداګوژي نظریات له منځه تللي نه دي؛ بلکې د ښوونې او روزنې په چوکاټ کې د هغه د نظریاتو څخه ګټه پورته کېږي. همدارنګه ددغه عالم (کمونسیکي) پیداګوژي نظریات د ښوونې او روزنې پوهان او متفکرین یې اغېزمن کړي و، چې ددغه عالمانو څخه (ای اهن هنریخ پستالوسي) په نوم و.

پستالوسي په دې متعقد و، چې په ښوونځیو کې حرفوي زده کړه رامنځ ته شي، څکه چې په دې هکله کې د ماشومانو د ذهني ودې تیوري رامنځته کېږي او کوښښ یې وکړ، تر څو د ودې او زده کړې سوال ته ځواب ورکړي. هغه ویل (اول ساعت کې ماشوم پیدا، اول ساعت د ماشوم زده کړه) ده.

او هغه د ژوند او دښوونځي په هکله ډېر تاکید وکړ، پدې ترتیب سره د پتالوسي د خدماتو څخه یو هم ژبه (زبان)، ریاضي او د هندسي مضامین بې د درس په اصول تدریس کې ولیکل او همدارنګه یو الماني پوه (ادولف دسترویک) په نوم د پستالوسي نظریات وڅارل او هغه په ښوونځي کې د زده کوونکو د خپلواک کار روش او فکري کړنې یې چمتو کړل د سترویک په پرګنده ډول هوډ وکړ چې په ښوونځیو کې د زده کړې زوړ او پخواني سیستم ته بدلون ورکړي، نو پر همدې بنسټ یې د تدریس دوه ډولونه رامنځ ته کړل.

۱. د بیان د ځواک وده

۲. د سوال د وړاندې کولو وده

دسترویک د لومړي ځل لپاره زده کوونکي اړ ویستل، تر څو په ازادانه ډول سره حقیقت مالوم کړي. هغه عقیده درلوده چې په روزنه کې له ساده څخه مرکب، له مالوم څخه مجهول، له نژدې څخه لرې او نسبتاً اسان څخه نسبتاً ستونزمن ته لاره پیدا کړه او د مسایلو په حلولو یې پیل وکړ.

په دغه پېړۍ کې روسي پوهانو او متفکرینو د ښوونې او روزنې په ساحه کې زیاتې څېړنې سرته رسولې دي. د هغوی له جملې څخه: وساریون ګریګویویچ بلنیسکي(1811 – 1848) الکسندر ایوانوویچ ګرتسن (1812-1870) لینکولای الکسندرویچ دوبر لوبوف (1836 – 1861) د زده کړې تیوري اوپراکتیک کې زیاتې لاسته راوړنې وکړې او په ځانګړي توګه د څېړنې په باره کې د طرز او تفکر علاقه او زیاتې ارزښتاکې نظریې له ځانه پرېښې دي.

کد او شیسکي د بداکتیکي عمده او ارزښناکې پوښتنې او ښوونې او روزنې په وجه زده کوونکي تر مطالعې لاندې ونیول او خپلو پوښتنو ته یې ځوابونه چمتو کړل او همدارنګه د زده کوونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وده،کړنې او طرز تفکر او د ښوونکو حدت او یو ځای والی یې د نظر څخه تېر کړل او همدارنګه نوموړی علم وکولای شول، چې د ښوونې لومړنی میتود لاسته راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغانستان د پوهنتونونو د انجنيري، زراعت، طبي علوم، اقتصاد او ژورناليزم چاپ شوو درسي كتابونو لست (ننگرهار، كابل، كابل پولي تخنيک، هرات، بلخ او خوست) ۲۰۱۵ـ۲۰۲۱

شمېره	د کتاب نوم	ليکوال	پوهنتون	شمېره	د کتاب نوم	ليکوال	پوهنتون
۱	عالي كلكولس رياضي A 534 I رياضي	حميدالله يار	ننگرهار	۲	د عالي رياضياتو عمومی كورس	محب الرحمن جنتی	ننگرهار
۳	د نفوسو جغرافيه	پروفيسور لطف الله صافي	ننگرهار	۴	عالي كلكولسII	نظر محمد	ننگرهار
۵	فزيکی کيميا III کيمياوی کنتيک او کتلسس، کروماتوگرافی او اسپکتروسکوپی	پوهاند دوکتور خير محمد ماموند	ننگرهار	۶	فزيکی کيميا II الکتروليتی محلولونه او الکترو کيميا	پوهاند دوکتور خير محمد ماموند	ننگرهار
۷	د د ودانيو د تودولو تخنيک لومړی برخه، دسون تخنيک	داکتر غلام فاروق مير احمدی	ننگرهار	۸	د ژويو فزيولوژي	پروفيسور غنچه گل حبيب صافی	ننگرهار
۹	معيار های جديد اعمار ساختمان	انجنير محمد عمر تيموری	ننگرهار	۱۰	د متيورولوژی مبادی	پروفيسور عبدالغياث صافی	ننگرهار
۱۱	الجبر او د عددونو تيوری لومړی برخه	سطان احمد نيازمن	ننگرهار	۱۲	چگونگی مصرف انرژی در ساختمان های رهايشی	انجنير محمد عمر تيموری	ننگرهار
۱۳	د اوسپيز كانكرېټي عناصرو د لومړی صنفي كار متوديكي لارښود	پوهندوی ديپلوم انجنير عبادالرحمن مومند	ننگرهار	۱۴	د ژوند چاپيريال	پوهاند عارف الله مندوزی	ننگرهار
۱۵	عضوی کيميا، کړيوال ترکيبونه	پوهاند دوکتور محمد غوث حکيمی	ننگرهار	۱۶	جامداتو ميخانيک	پوهنوال محمد اسحق رازقی	ننگرهار
۱۷	د ودانيو د جوړولو مهندسي اساسات دويم ټوک	ديپلوم انجينبر اسدالله ملکزی	ننگرهار	۱۸	د ودانيو د جوړولو مهندسي اساسات لومړی ټوک	ديپلوم انجينبر اسدالله ملکزی	ننگرهار
۱۹	كيميايي عنصرونه دويم ټوک	محمد طاهر كانې	ننگرهار	۲۰	كيميايي عنصرونه لومړی ټوک	محمد طاهر كانې	ننگرهار
۲۱	عمومي رياضيات	كل محمد جنت زی	خوست	۲۲	د اقتصاد او تجارت اصطلاحات (انگليسي-پښتو تشريحي قاموس)	پوهنيار عبدالله عادل او امان الله ورين	ننگرهار
۲۳	خطي الجبر	داكتر عبدالله مهمند	ننگرهار	۲۴	روانشناسی و ضرورت آن در جامعهٔ افغانستان	داکتر اعظم دادفر	کابل پوهنتون
۲۵	مبادی اقتصاد زراعتی	پوهاند ولی محمد فائز	بلخ	۲۶	اساسات هندسه ترسيمی مسطح	پوهنوال سيد يوسف مانووال	بلخ
۲۷	تأسيسات و تجهيزات تخنيکی ساختمان	انجنير محمد عمر تيموری	کابل پولی تخنيک	۲۸	د راديويي خپرونو توليد	پوهنوال دوکتور ماستر واحدي	خوست
۲۹	د خاورې تخريب او د چاپيريال ککړتيا	پوهنيار محمد حنيف هاشمي	خوست	۳۰	تيوری و سياست بودجه عامه	پوهنوال داكتر سيد محمد تينگار	كابل
۳۱	حيوانات مفصليه	پروفيسور داکتر ديپلوم علی آقا نحيف	هرات	۳۲	عضوي کيميا، د اروماتيک او هيتروسيکليک برخه	پوهنوال ډاکتر گل حسن وليزی	کابل
۳۳	د پروژې تحليل او مديريت	پوهاند محمد بشير دويال	ننگرهار	۳۴	د انجنيری ميخانيک	پوهنوال محمد اسحق رازقی	ننگرهار
۳۵	كلكولس او تحليلي هندسه، لومړی برخه	پوهندوی سيد شير آقا سيدي	ننگرهار	۳۶	كلكولس او تحليلي هندسه، دوهمه برخه	پوهندوی سيد شير آقا سيدي	ننگرهار
۳۷	د كرنيزو محصولاتو بازار موندنه	پوهاند محمد طيب	ننگرهار	۳۸	كارتو گرافی با اساسات توپوگرافی	پوهنوال دوكتور محمد طاهر عنايت	ننگرهار
۳۹	انرژي سمپا كوونكي ودانۍ	اسد الله ملكزی	ننگرهار	۴۰	د موادو مقاومت	پوهنمل بهرام اميری	خوست
۴۱	فزيکی کيميا گازونه او کيمياوی ترموديناميک	پوهاند خير محمد ماموند	ننگرهار	۴۲	اطلاعاتو ته د لاسرسي لارې چارې	دانش كروخيل	ننگرهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳	حیاتي جغرافیه	پوهاند لطف الله صافی	ننگرهار	۴۴	د فاضله اوبو انجنیري	زلمی خالقی	ننگرهار
۴۵	د رياضي په هلكه خبرې اترې	سلاطان احمد نیازمن	ننگرهار	۵۶	اقتصادي جیولوجي (کانپوهنه-فلزي کانونه)	پوهاند دوکتور شریف الله سهاک	ننگرهار
۴۷	گروه های اجتماعی بسته (مطالعه جامعه شناختی سکتها)	داکتر احمد سیر مهجور	کابل پوهنتون	۴۸	گرم شدن کره زمین	محمد نعیم نسین	بلخ
۴۹	الجبر او د عددونو تیوري دوهمه برخه	سلطان احمد نیازمن	ننگرهار	۵۰	اعمار ساختمانها (اساسات، مواد و سیستم ها)	پوهندوی دیپلوم انجنیر امان الله فقیری	کابل پولیتخنیک
۵۱	په سیول انجنیري کې د اټوکډ استعمال	پوهنوال میا پاچا میاخیل	ننگرهار	۵۲	وترنری عمومي پتالوژي	پوهندوی محمد طاهر کاکړ	ننگرهار
۵۳	انجنیري جیودوزی (سرو)	پوهندی گل حکیم شاه سیدی	ننگرهار	۵۴	جیومورفولوژي	پوهنوال عزت الله	ننگرهار
۵۵	د تلویزیوني خپرونو تولید	پوهنوال داکتر ماستر واحدی	خوست	۵۶	اوسپنیز کانکریټي عناصر ، لومړی برخه	پوهنوال دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننگرهار
۵۷	زولوجی فقاریه	ذاکره بابکرخیل	ننگرهار	۵۸	زولوجی غیرفقاریه	ذاکره بابکرخیل	ننگرهار
۵۹	د تهداب انجنیري	پوهاند انجنیر زلمی خالقی	ننگرهار	۶۰	الجبر معاصر	داکتر عبدالله مهمند	بلخ
۶۱	رهنمود موثریت حفظ انرژی در تعمیرات	داکتر انجنیر محمد عمر تیموری	کابل	۶۲	معاصر الجبر	داکتر عبدالله مهمند	خوست
۶۳	د افغانستان د پوهنتونونو د درسی کتابونو چاپول (پشتو)	داکتر یحیی وردک	ټولو ته	۶۴	آلماني د افغانانو لپاره	داکتر یحیی وردک	ټولو ته
۶۵	آلمانی برای افغانها به دری	داکتر یحیی وردک	ټولو ته	۶۶	د پروژې مدیریت په عمل کې	محمد داود علم او یو اف . گهل	ننگرهار
۶۷	صنعتي اقتصاد	پوهاند محمد بشیر دودیال	ننگرهار	۶۸	نباتي فزیولوژي لومړی جلد	پوهنمل محمد طاهر میاخیل	خوست
۶۹	نباتي فزیولوژي دوهم جلد	پوهنمل محمد طاهر میاخیل	خوست	۷۰	د ساختمانونو تحلیل (لومړی برخه)	پوهاند محمد اسحق رازقی	ننگرهار
۷۱	د ساختمانونو تحلیل (دویمه برخه)	پوهاند محمد اسحق رازقی	ننگرهار	۷۲	د مهندسانو د پاره ساختماني ستاتیک زده کړه	دیپلوم انجنیر اسدالله ملکزی	ننگرهار
۷۳	د ساختمان د جوړلو طریقې (لومړی برخه)	پوهاند انجنیر محمد عیسی تنها	ننگرهار	۷۴	د ساختمان د جوړلو طریقې (دوهمه برخه)	پوهاند انجنیر محمد عیسی تنها	ننگرهار
۷۵	سیټونه او هرڅه د هغوی په هکله	لیف بوکوفسکی/ سلطان احمد نیاز من	ننگرهار	۷۶	د لوبو لارو د هندسي عناصرو ډیزاین	پوهنیار انجنیر محمد شاکر فاروقي	ننگرهار
۷۷	د سرخلاصو کانالونو هایدرولیک	پوهنوال میاپاچا میاخیل	ننگرهار	۷۸	د جوړښتونو تحلیل (لومړی برخه)	پروفیسور حفیظ الله وردک او پروفیسور دکتور زرجان بها	خوست
۷۹	د جوړښتونو تحلیل (دوهمه برخه)	پروفیسور حفیظ الله وردک او پروفیسور دکتور زرجان بها	خوست	۸۰	د ریاضي منطق	سطان احمد نیازمن	ننگرهار
۸۱	۴۵ انجنیري درسي کتابونه	ټول پوهنتونونه	ننگرهار	۸۲	د اوبو رسولو انجنیري	پروفیسور انجنیر محمد عیسی تنها	ننگرهار
۸۳	اوسپنیز کانکریټي عناصر ډیزاین (دویمه برخه، لومړی ټوک)	پوهاند دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننگرهار	۸۴	اوسپنیز کانکریټي عناصر ډیزاین (دویمه برخه، دوهم ټوک)	پوهاند دیپلوم انجنیر عبادالرحمن مومند	ننگرهار
۸۵	د تحلیلی هندسه لومړی برخه	سید شیر اقا سیدی	ننگرهار	۸۶	د اقتصاد د علم اساسات	شبر خان حساس	ننگرهار
۸۷	د انجنیري اساسی ریاضی (لومړی برخه)	پوهندوی عبدالغفور نیازی	ننگرهار	۸۸	د انجنیري اساسی ریاضی (دوهمه برخه)	پوهندوی عبدالغفور نیازی	ننگرهار
۸۹	عمومي تخنیکي رسم	پوهیالی فضل اکبر	ننگرهار	۹۰	د اقتصادي پرمختیا تیوري	پوهاند محمد بشیر دویال	ننگرهار
۹۱	اقلیم پوهنه	پوهاند عزت الله سایل	ننگرهار	۹۲	کید او گرافیک	پوهنوال دیپلوم انجنیر بهاوالدین جلالي	ننگرهار
۹۳	پیداگوژي	پوهنیار راز محمد فیضي	ننگرهار	۹۴	نړیوالې تولنې	احسان الله آرینزی	ننگرهار

۹۵	د طبیعي علومو انگلیسي-پښتو قاموس	پوهنوال ډاکتر نظر محمد سلطانزی ځدران	ننگرهار		د جوړښتونو تحلیل (درېیم برخه)	پروفیسور حفیظ الله وردک او پروفیسور دکتور زرجان بها	خوست
	د اقتصاد د علم اساسات	شیرخان حساس					

ټول کتابونه له دې ویبپاڼې څخه ډونلوډولای شی : www.ecampus-afghanistan.org

مرسته کوونکې: د افغان ماشومانو لپاره د جرمني کمیټې، د آلماني او افغاني پوهنتونو ټولنې، د آلمان د فدرالی جمهوریت جنرال کنسولگري، کانراد ادناور بنسټ، میخایل کلبت، سلواک اید، په جرمنی کې د اناسیس کمپنی او افغانیک

تطبیق کوونکی: ډاکټر یحیی وردگ د لوړو زده کړو وزارت، څلورمه کارته، کابل افغانستان، مې ۲۰۲۱

دفتر:075601640، ایمیل: textbooks@afghanic.de

(c) ketabton.com: The Digital Library

Publishing Textbooks

Honorable lecturers and dear students!

The lack of quality textbooks in the universities of Afghanistan is a serious issue, which is repeatedly challenging students and teachers alike. To tackle this issue, we have initiated the process of providing textbooks to the students of medicine. For this reason, we have published 342 different textbooks of Medicine, Engineering, Science, Economics, Journalism and Agriculture from Nangarhar, Khost, Kandahar, Herat, Balkh, Al-Beroni, Kabul, Kabul Polytechnic and Kabul Medical universities. The book you are holding in your hands is a sample of a printed textbook. It should be mentioned that all these books have been distributed among all Afghan universities and many other institutions and organizations for free. Out of the total, 96 medical textbooks funded by German Academic Exchange Service, 210 medical and non-medical textbooks funded by Kinderhilfe-Afghanistan, 7 textbooks funded by German-Afghan University Society, 2 textbooks funded by Consulate General of the Federal Republic of Germany, Mazar-e Sharif, 4 textbooks funded by Afghanistan-Schulen, 2 textbooks funded by SlovakAid, and 8 textbooks funded by Konrad Adenauer Stiftung. All the published textbooks can be downloaded from www.ecampus-afghanistan.org & www.kitabona.com.

The Afghan National Higher Education Strategy (2010-2014) states:

"Funds will be made available to encourage the writing and publication of textbooks in Dari and Pashto. Especially in priority areas, to improve the quality of teaching and learning and give students access to state–of–the–art information. In the meantime, translation of English language textbooks and journals into Dari and Pashto is a major challenge for curriculum reform. Without this facility it would not be possible for university students and faculty to access modern developments as knowledge in all disciplines accumulates at a rapid and exponential pace, in particular this is a huge obstacle for establishing a research culture. The Ministry of Higher Education together with the universities will examine strategies to overcome this deficit ".

We would like to continue this project and to end the method of manual notes and papers. Based on the request of higher education institutions, there is the need to publish about 100 different textbooks each year.

(c) ketabton.com: The Digital Library

I would like to ask all the lecturers to write new textbooks, translate or revise their lecture notes or written books and share them with us to be published. We will ensure quality composition, printing and distribution to Afghan universities free of charge. I would like the students to encourage and assist their lecturers in this regard. We welcome any recommendations and suggestions for improvement.

It is worth mentioning that the authors and publishers tried to prepare the books according to the international standards, but if there is any problem in the book, we kindly request the readers to send their comments to us or the authors in order to be corrected for future revised editions.

We are very thankful to Kinderhilfe-Afghanistan (German Aid for Afghan Children) and its director Dr. Eroes, who has provided fund for this book. We would also like to mention that he has provided funds for 210 medical and non-medical textbooks so far.

I am especially grateful to GIZ (German Society for International Cooperation) and CIM (Centre for International Migration & Development) for providing working opportunities for me from 2010 to 2016 in Afghanistan.

In our ministry, I would like to cordially thank Academic Deputy Minister Abdul Tawab Balakarzai, Financial & Administrative Deputy Minister Noor Ahmad Darwish, Advisor at Ministry of Higher Education Dr. Gul Rahim Safi, Chancellor of Universities, Deans of faculties, and lecturers for their continuous cooperation and support for this project.

I am also thankful to all those lecturers who encouraged us and gave us all these books to be published and distributed all over Afghanistan. Finally I would like to express my appreciation for the efforts of my colleagues Hekmatullah Aziz and Fahim Habibi in the office for publishing and distributing the textbooks.

Dr Yahya Wardak
Advisor at the Ministry of Higher Education
Kabul, Afghanistan, May, 2021
Mobile: 0706320844, 0780232310
Email: textbooks@afghanic.org

(c) ketabton.com: The Digital Library

Message from the Ministry of Higher Education

In history, books have played a very important role in gaining, keeping and spreading knowledge and science, and they are the fundamental units of educational curriculum which can also play an effective role in improving the quality of higher education. Therefore, keeping in mind the needs of the society and today's requirements and based on educational standards, new learning materials and textbooks should be provided and published for the students.

I appreciate the efforts of the lecturers and authors, and I am very thankful to those who have worked for many years and have written or translated textbooks in their fields. They have offered their national duty, and they have motivated the motor of improvement.

I also warmly welcome more lecturers to prepare and publish textbooks in their respective fields so that, after publication, they should be distributed among the students to take full advantage of them. This will be a good step in the improvement of the quality of higher education and knowledge transfer process.

The Ministry of Higher Education has the responsibility to make available new and standard learning materials in different fields in order to better educate our students.

Finally I am very grateful to Kinderhilfe-Afghanistan (German Aid for Afghan Children) and our colleague Dr. Yahya Wardak that have provided opportunities for publishing this book.

I am hopeful that this project should be continued and increased in order to have at least one standard textbook for each subject, in the near future.

Sincerely,
Abdul Tawab Balakarzai
Academic Deputy Minister of Higher Education
Kabul, 2021

(c) ketabton.com: The Digital Library

Book Name Pedagogy
Authors Teach Assist Razmuhammad Faizi &
Assist Prof Ab Rashid Malakzai
Publisher Nangarhar University, Education Faculty
Website www.nu.edu.af
Published 2021, Second Edition
Copies 1000
Serial No 342
Download www.ecampus-afghanistan.org
www.kitabona.com

This publication was financed by **Kinderhilfe-Afghanistan** (German Aid for Afghan Children) a private initiative of the Eroes family in Germany.

Administrative and technical support by Afghanic.

The contents and textual structure of this book have been developed by concerning author and relevant faculty and being responsible for it.

Funding and supporting agencies are not holding any responsibilities.

If you want to publish your textbooks, please contact us:
Dr. Yahya Wardak, Ministry of Higher Education, Karte – 4, Kabul
Office 0780232310, 0706320844
Email textbooks@afghanic.org

All rights reserved with the author.

Printed in Afghanistan 2021

ISBN 978-9936-620-76-6

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library